ڕووداو
RÛDAW
ژمارە (461) دووشەممە 2017/6/12 - 22ی جۆزەردان 2717 (750) دینار

نیوەی ئەنجوومەنەکەی پەکەکە بوونە حەشدی شەعبی

ڕووداو – دهۆک

پارتی کرێکارانی کوردستان ستافێکی تازە بۆ ئەنجوومەنی ئاوەدانکردنەوەی شنگال دادەنێ، دوای ئەوەی نیوەی ئەندامانی ئەنجوومەنەکە، پەیوەندیان بە حەشدی شەعبییەوە کرد.

دوای ئۆپەراسیۆنەکەی حەشدی شەعبی بۆ ڕزگارکردنی ناوچەکانی کوردی ئێزدی لە باشووری شنگال کە لە بن دەستی داعشدا مابوون، ژمارەیەکی زۆر لە کوردی ئێزدی پەیوەندیان بە حەشدی شەعبییەوە کرد.

خودێدا جوکو کە بەرپرسیارێتی لە کەتائیبی ئێزدیخانی سەر بە حەشدی شەعبی هەیە بە (ڕووداو)ی گوت "تاوەکوو ئێستا 800 کوردی ئێزدی چوونەتە ریزەکانی حەشدی شەعبی". چوونی ئێزدییەکان بۆ ریزەکانی حەشدی شەعبی، کێشەی بۆ ئەو ئەنجوومەنە 35 کەسییە دروستکرد کە پەکەکە لە ساڵی 2014 بەناوی ئەنجوومەنی ئاوەدانکردنەوەی شنگال پێکی هێنابوو، چونکە نیوەیان چوونەتە ریزی حەشدی شەعبی. هەر بۆیە ناچار بوو ستافێکی تازە بۆ ئەنجوومەنەکە دابنێ. خودێدا جوکو کە پێشتر ئەندام بوو لەو ئەنجوومەنە، هۆکاری وازهێنانی لە پەکەکە ئاشکرا کرد گوتی "وردە وردە بۆم دەرکەوت ئەوان دەیانەوێ هزری ئاپۆ بەسەر ئاینەکەمان بسەپێنن. بۆیە بڕیارمدا بچمە ریزەکانی حەشدی شەعبی". حوسێن حەجی، سەرۆکی نوێی ئەنجوومەنی ئاوەدانکردنەوەی شنگال بە (ڕووداو)ی گوت "ستافی تازەی ئەنجوومەن دەستبەکار بووە، لەو چەند ڕۆژەدا چەند کۆبوونەوەیەکمان لەگەڵ بەرپرسانی پەکەکەدا کردووە، چاوەڕێین کاری باش بۆ ئاوەدانکردنەوەی شنگال بکەن".

« 2

کاتالۆنیا و کوردستان لەسەر هەمان ڕێچکە

17

د.فوئاد مەعسووم:

دەست بە نێوبژیوانیی نێوان پارتی و گۆڕان دەکەمەوە

5

د.عەلی قەرەداخی بۆ (ڕووداو):

ناوم لە لیستی تیرۆری سعودیەدا نییە

4

لەبارەی گشتپرسی هاوڕا نین

گۆڕان گشتپرسی بایکۆت دەکات

« 3

کۆمەڵی ئیسلامی:
ئەندام و لایەنگرانمان دژی گشتپرسی هان نادەین

داعشە کوردەکانی ڕۆژهەڵات دەچنە ئەفغانستان

« 6

کۆمەڵایەتی 13

گەنجێک لەسەر پەیوەندییەکی ئەڤینداری دەکوژرێ

شرۆڤە 17

داعش لە تاران بەدوای چییەوەیە؟

ئابووری 8

کوردستان ساڵانە 230ملیۆن دۆلار بە برنج دەدات

ڕاپۆرتە هەواڵ 2

لە ئەڵمانیا گەنجێکی کورد دەسوتێندرێ

گەنجێک بە شەربەت دەمرێت

ڕووداو- سۆران

نەقیب هاوار ئەرگوشی، گوتەبێژی پۆلیسی سۆران بە ڕووداوی ڕاگەیاند کاژێر 5:00ی ئێوارەی ڕۆژی یەکشەممە 2017/6/11، لە نەخۆشخانەی فریاکەوتنی سۆران لە بوونی تەرمێک ئاگادارکرانەوە. دوای گەیشتنیان بە شوێنی ڕووداوەکە دەرکەوت گەنجێک بەناوی (دەرباز خدر قادر) تەمەن 20 ساڵ بەهۆی خواردنەوەی شەربەتەوە، لە یەکێک لە کافتریاکانی سۆران گیانی لەدەستداوە. گوتەبێژی پۆلیسی سۆران گوتی "تیمی لێکۆڵینەوە پۆلیس سەردانی شوێنی ڕووداوەکەی کرد و دەرکەوتووە کە ناوبراو دوای خواردنەوەی شەربەتەکە گیانی لەدەستداوە، بەڵام لەگەڵ شەربەتەکە جۆرە ماددەیەک تێکەڵ کراوە کە پێدەچێت ماددەی ژەهراوی بێت بۆیە دەست بەسەر پاشماوەی شەربەت و ماددەکەدا گیراوە".

نیوەی ئەنجوومەنەکەی پەکەکە بوونە حەشدی شەعبی

ناسر عەلی
ڕووداو- دهۆک

چیرۆکی چوونی کوردی ئێزدی بۆ نێو حەشدی شەعبی هێشتا بەردەوامە. بەرپرسێکی کوردی ئێزدی لەوانەی چوونەتە نێو حەشد دەڵێت، زیاتر لە 800 کوردی ئێزدی بوونەتە حەشدی شەعبی، بەڵام بەرپرسی ئاسایشی شنگال دەڵێت ژمارەکە دەوروبەری 320 کەسن.

پاش ئەوەی حەشدی شەعبی ئۆپەراسیۆنێکی بۆ ڕزگارکردنی ئەو ناوچانەی کوردی ئێزدی لە باشووری شنگال دەستپێکرد کە لەژێر دەستی داعشدا مابوون، ژمارەیەکی زۆر لە کوردی ئێزدی چوونە ڕیزەکانی حەشدی شەعبییەوە.

دوای هاتنی پەکەکە بۆ چیای شنگال، هێزێکی بەناوی یەکینەکانی بەرخودانی شنگال (یەبەشە) دروستکرد کە سەرجەمیان کوردی ئێزدی بوون و ژمارەیان گەیشتبووە 1500 شەڕڤان، بەڵام دوای ئۆپەراسیۆنەکەی حەشدی شەعبی لە باشووری شنگال، بەشێکیان وازیان لە پەکەکە هێنا و بوونە حەشدی شەعبی.

بەپێی بەدواداچوونێکی (ڕووداو)، نزیکەی 75%ی ئەو ئێزدیانەی چوونەتە ڕیزەکانی حەشدی شەعبی، پێشتر یەبەشە بوون، هەندێکیشیان پێشمەرگەی یەکێتی بوون، هەروەها 20%یان پێشمەرگەی فەرماندەیی شنگالن کە قاسم شەشۆ سەرپەرشتی دەکات.

دوای ئۆپەراسیۆنەکەی حەشدی شەعبی، نایف جاسم کە موختاری گوندی کۆچۆ و سەرۆکی هۆزی مەندکانە، پەیوەندی بە حەشدی شەعبییەوە کرد و هێزێکیان بەناوی کەتائیبی ئێزدیخان بۆ دروستکرد.

چوونی ئێزدییەکان بۆ ڕیزەکانی حەشدی شەعبی، کێشەی بۆ ئەو ئەنجوومەنە دروستکرد کە پێشتر پەکەکە بەناوی ئەنجوومەنی ئاوەدانکردنەوەی شنگال پێکیهێنابوو، بۆیە ناچار بوو ستافێکی تازە بۆ ئەنجوومەنەکە دابنێ.

خودێدا جوکو، ئەندامی پێشووی ئەنجوومەنی ئاوەدانکردنەوەی شنگال کە ئێستا بەرپرسیارێتی لە ڕیزەکانی کەتائیبی ئێزدیخاندا هەیە، لەبارەی هۆکاری وازهێنانی لە پەکەکە بە (ڕووداو)ی گوت "وردە وردە بۆم دەرکەوت ئەوان دەیانەوێ هزری ئاپۆ بەسەر ئاینەکەماندا بسەپێنن. بۆیە بڕیارمدا بچمە ڕیزەکانی حەشدی شەعبی".

خودێدا کە کەسایەتییەکی دیاری نێو ئەنجوومەنی ئاوەدانکردنەوەی شنگال بوو، پەسنی هێزەکانی حەشدی شەعبی دەدات و دەڵێت "من بە قەناعەتەوە بوومەتە حەشدی شەعبی، ئەوان ناوچەکانی ئێمە ڕزگار دەکەن و ڕادەستی ئێمەی دەکەنەوە خۆمان بەڕێوەی ببەین، بەبێ ئەوەی هیچ شتێکمان لەسەر فەرز بکەن".

لە مانگی کانوونی یەکەمی 2014 دا پەکەکە لە شنگال ئەنجوومەنی ئاوەدانکردنەوەی دامەزراند. ئەوکات ژمارەی ئەندامانی ئەنجوومەنەکە 35 کەس بوو، بەڵام ئێستا نزیکەی نیوەیان چوونەتە نێو حەشدی شەعبی، بۆیە ئەندامی نوێ بۆ ئەنجوومەنەکە دانرا و سەرۆکی ئەنجوومەنەکەش گۆڕدرا.

حوسێن حەجی، سەرۆکی نوێی ئەنجوومەنی ئاوەدانکردنەوەی شنگال بە (ڕووداو)ی گوت: "ستافی تازەی ئەنجوومەن دەستبەکار بووە، لەو چەند ڕۆژەدا چەند کۆبوونەوەیەکمان لەگەڵ بەرپرسانی پەکەکەدا کردووە، چاوەڕێین کاری باش بۆ ئاوەدانکردنەوەی شنگال بکەن".

سەبارەت بە چوونی شەڕڤانانی یەبەشە بۆ ڕیزەکانی حەشدی شەعبی، حوسێن حەجی گوتی "بەتەواوی نازانم چەند شەڕڤان چوون، بەڵام جگە لە شەڕڤانان، ئەندامانی پارتی و پێشمەرگە و هەموو لایەنەکانی دیکەش چوونەتە ڕیزی حەشدی شەعبی".

ساڵێک لەمەوبەر خاڵ عەلی، فەرماندەی دیاری یەبەشە لەگەڵ نزیکەی 100 کوردی ئێزدی کە ژمارەیەک لەوان شەڕڤانی یەبەشە بوون، چوونە ڕیزەکانی حەشدی شەعبی و فەوجێکیان بەناوی لالش بۆ دروستکردن.

خودێدا جوکو، لەبارەی ژمارەی ئەو کوردە ئێزدیانەی ئێستا لە ڕیزەکانی حەشدی شەعبیدان، دەڵێت "تاوەکوو ئێستا 800 کوردی ئێزدی چوونەتە ڕیزەکانی حەشدی شەعبی، ڕۆژانە گەنجانی ئێزدی هەوڵ دەدەن پەیوەندی بە حەشدەوە بکەن، بەڵام یەبەشە و پێشمەرگە ڕێگەیان پێنادەن".

بەڵام قاسم سمۆ، بەڕێوەبەری ئاسایشی شنگال، ئەو ژمارەیەی ڕەتکردەوە و بە (ڕووداو)ی گوت "بەپێی ئەو ئامارەی لەبەردەستی ئێمەیە، تاوەکوو ئێستا 320 کوردی ئێزدی چوونەتە ڕیزەکانی حەشد، ژمارەیەکی زۆر لەوان پێشتر شەڕڤانی یەبەشە بوون. هەروەها قاسم شڤان کە کارگێڕی کۆمیتەی شنگالی یەکێتی بوو، لەگەڵ 120 کەس چووەتە ڕیزەکانی حەشدی شەعبی".

بە گوتەی قاسم سمۆ، بەرپرسانی حەشدی شەعبی لە ئێزدییەکان نیگەرانن، چونکە ئەو ئێزدیانەی پێشتر چووبوونە لای حەشدی شەعبی خۆیان بە نوێنەری زۆرینەی ئێزدییەکان ناساندبوو، بەڵام دوای ڕزگارکردنی ئەو ناوچانە بۆیان دەرکەوتووە خەڵکی زۆریان لەگەڵ نییە و کەس نەگەڕاوەتەوە بۆ ئەو ناوچانە. سمۆ گوتیشی "نزیکەی 150 کەس کە چووبوونە ڕیزەکانی حەشدی شەعبی، پەشیمان بوونەتەوە و گەڕاونەتەوە".

(فۆتۆ: AFP)

بەرپرسی ئاسایشی شنگال: 320 کوردی ئێزدی بوونەتە حەشدی شەعبی

کۆچبەرێک دەکوژرێت و پاشان دەسووتێندرێ

زنار شینۆ
ڕووداو- میونشن

ئێوارەی ڕۆژی 15ی ئایاری 2017، دانیشتووانی باڵەخانەیەکی نیشتەجێبوون لە شەقامی لوگانۆڤێگ-ی شاری میونشن گوێیان لە دەنگی تەقە دەبێت. دانیشتوویەکی باڵەخانەکە تەلەفۆن بۆ پۆلیس دەکات، زۆری نەبرد پۆلیس گەیشتنە ئەوێ، بەڵام هیچیان دەستنەکەوت. هەمان ڕۆژ جارێکی دیکە لە باڵەخانەکە بە دەستی بەتاڵ گەڕانەوە.

تەقەکە لە خۆڕایی نەکرابوو، مەرگی کۆچبەرێکی کوردی بەدواوە بوو. دواتر پۆلیس بۆی دەرکەوت کە کەسێک لە باڵەخانەکەدا بەناوی سەلام، تەمەن 36 ساڵ، کوژراوە. ڕۆژی دوای ڕووداوەکە، بکوژانی سەلام ئاگریان لە شوقە سێ ژوورییەکەی بەردابوو، بۆ ئەوەی شوێنەواری تاوانەکە ون بکەن.

هەندێک لە خزمەکانی سەلام لە شاری میونشن پرسەی بۆ دادەنێن، هەر لە ڕێگەی خزمەکانییەوە تەرمەکەی دەنێرنەوە زاخۆ، بەڵام پرسیاری ئەوەی کە چۆن کوژراوە؟، بە کراوەیی دەمێنێتەوە.

پۆلیس لە لێکۆڵینەوە بەردەوام دەبن، چەند کەسێکی نزیکی سەلام بۆ لێکۆڵینەوە بانگ دەکەن.

دوای دوو هەفتە، پۆلیس گەیشتە سەرەداوێک. ڕۆژی 2017/6/1 پۆلیسی شاری میونشن ڕایگەیاند کە دوو کەسیان دەستگیر کردووە بەناوەکانی (ح) کە بزنسمانێکی کوردی تەمەن 51 ساڵە، لەگەڵ برایەکی کە سەرتاشە بەناوی (ج) و تەمەنی 45 ساڵە. پۆلیس هەروەها دەڵێت ڕۆژی دواتر لە شاری ڕویتلینگن، سەر بە هەرێمی بادن ڤویرتمبێرگ کەسێکی دیکەیان بەناوی (ع) تەمەن 43 ساڵ دەستگیر کردووە کە خوشکەزای ئەو دوو برایەیە. ئەو سێ تۆمەتبارە خزمی سەلامن و هەرسێکیشیان پرسەیان بۆ سەلام دانابوو.

سەلام کە خەڵکی زاخۆ بوو، ساڵی 2002 چووبووە ئەڵمانیا و لە شاری میونشن نیشتەجێ ببوو. ساڵی 2007 ژیانی خێزانی لەگەڵ کچێکی ڕووس بەناوی ئەلێکساندرا پێکدێنێ و دەبنە خاوەنی منداڵێک کە ئێستا تەمەنی شەش ساڵانە. بەپێی زانیاریی ڕووداو، لە کاتی ڕووداوەکەدا ئەلێکساندرا بە سەردان چووەتەوە لای کەسوکاری خۆی لە شاری سان پێتەرسبورگی ڕووسیا.

دوای ڕووداوەکە، دەنگۆی ئەوە بڵاوبووەتەوە کە گوایە سەلام پەیوەندیی سۆزداری لەگەڵ ژنی یەکێک لە تۆمەتبارەکان هەبووە، بەڵام ئەوانەی لە سەلامەوە نزیکن ئەو تۆمەتە ڕەتدەکەنەوە.

یەکێک لە هاوڕێکانی سەلام کە لە ئەڵمانیا یەکدییان ناسیوە و نەیویست ناوی ئاشکرا بکرێت، بە (ڕووداو)ی گوت "ئەو چیرۆکەی لەنێو خەڵکدا باس دەکرێت کە سەلام پەیوەندییەکی لەگەڵ خانمی یەکێک لەو پیاوانەی دەستگیرکراون هەبوبێ، منی شۆک کردووە، هەرگیز ناتوانم باوەڕ بەو قسەیە بکەم".

تەنانەت کەسە نزیکەکانی تۆمەتبارەکانیش دەڵێن بەو ڕووداوە شۆک بوون و پێیوانوایە تاوانی کوشتن لەوان ناوەشێتەوە. (ح) لە دۆسیەی سەلامدا وەکو تۆمەتباری سەرەکی ناوی دێت.

کەسێکی نزیک لە (ح) کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە، بە (ڕووداو)ی گوت "لە دەستگیرکردنی (ح) حەپەساوم و نازانم چۆن باسی بکەم. پیاوێکی هێمن و ئارام بوو. هەمیشە قسەی خێر و باشی بەرامبەر هەر کەسێک دەکرد. کەس نازانێت مژارەکە چۆنە و ڕووداوەکەش لەبەرچی بووە". ئەو کەسە سەری بادەدات و دەڵێت "کێ لەم جۆرە کێشانە قازانج دەکات؟ ژیانی دەیان کەس بووە دۆزەخ و لانیکەم منداڵ و هاوژینەکانی هەر چواریان پەرتەوازە بوون".

هاوژینی سەلام لەگەڵ منداڵەکەی، هەروەها هاوژینی هەر سێ گومانلێکراوی دەستگیرکراو، بەپێی بەدواداچوونەکانی ڕووداو لەلایەن پۆلیسەوە بۆ شوێنی نادیار گوازراونەتەوە. پۆلیسی میونشن بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند: "ئەرکی داواکاری گشتیی میونشنە باس لە ڕێڕەوی لێکۆڵینەکان و هەروەها زانیاریدان دەربارەی هاوژین و منداڵەکانی لایەنەکانی ئەم ڕووداوە بکات".

هەر سێ گومانلێکراوەکە خزمی سەلامن. هاوژینی (ح) کە دایکی سێ منداڵە، هەروەها براکەی (ح) خێزاندارە و چوار منداڵیان هەن لەگەڵ خوارزاکەیان کە گومانلێکراوی سێیەمە لەم دۆسییەدا، باوکی سێ منداڵە. پۆلیسی میونشن دەڵێت "گومان دەکەین هۆکاری پشت ئەنجامدانی ئەم تاوانە مەسەلەی شەرەف بێ".

بەڵام هەرسێ گومانلێکراوەکە ڕەتیدەکەنەوە دەستیان لە کوشتنی سەلامدا هەبووبێ.

دوای تەواوبوونی پرسەکەی، لەژێر خانوویەکدا دەیدۆزنەوە

ڕووداو- مووسڵ

ژنێکی تەمەن 84 ساڵ بەناوی نەعیمە محەممەد، دوای حەوت ڕۆژ لەژێر داروپەردووی خانوویەکی بۆردومانکراودا لە مووسڵ ڕزگارکرا. ئەو لەو ماوەیەدا هیچ خواردن و خواردنەوەیەکی نەخواردووە و خانووەکەش لەلایەن فڕۆکە جەنگییەکانەوە بۆردومان کراوە.

چیرۆکی بەسەلامەت دەرچوونی نەعیمە محەممەد سەرنجڕاکێشە، چونکە ئەو لەگەڵ 34 کەسی دیکە لەلایەن داعشەوە لەنێو خانوویەکدا وەک قەڵغانی مرۆیی بەکارهێنراون، بەڵام کاتێک ژمارەیەک چەکداری داعش لەسەر خانووەکە شەڕیان کردووە، فڕۆکە جەنگییەکان بە پێنج مووشەک بۆردومانیان کردووە، لەو 35 کەسەکەش تەنیا ئەو دوای حەوت ڕۆژ لە بێ نانی و ئاوی ڕزگارکراوە.

ئەکرەم ئیبراهیم کە سەربازێکی کوردی نێو سوپای عێراقە، چیرۆکی ئەو ڤیدیۆیانە دەگێڕێتەوە کە خۆی تۆماری کردوون و بۆ (ڕووداو)ی ناردوون. ئەو دەڵێت: "دوای پچڕانی پەیوەندیمان لەگەڵ کەسوکارمان لە گەڕەکی نەجاری بەری ڕاستی مووسڵ، ئاگادارکراینەوە کە 16 ئەندامی بنەماڵەکەمان لە شەڕی نێوان چەکدارانی داعش و هێزە عێراقییەکاندا کوژراون".

ئەکرەم باسی لەوە کرد کە ئەوان لەنێو خانووی کەسێکی ناسراوی مووسڵدا بەناوی حەمیدی زێڕینگر بۆردومانکراون: "کاتێک گەیشتین بینیمان خانووەکە بەتەواوی خاپوورکراوە، بۆنێکی زۆر ناخۆشی لێدەهات، لە کونێکەوە چوومە ژێر دار و پەردووەکان، 35 تەرمم دۆزینەوە، لەنێو ئەواندا تەنیا نەعیمە لە ژیاندا مابوو".

ناوبراو دەڵێت سەرجەم قوربانییەکان مەدەنی بوون، ئەوان هەوڵی خۆڕزگارکردنیان داوە بۆ ژێر دەسەڵاتی سوپای عێراق، بەڵام کاتێک چەکدارانی داعش پێیانزانیون، لەنێو خانووەکەی حەمیدی زێڕینگردا دەستەبەسەریان کردوون و وەک قەڵغانی مرۆیی بەکاریانهێناون.

ئەکرەم ئیبراهیم گوتی: "چەکدارانی داعش دەرگا و پەنجەرەیان لەسەر داخستبوون، خۆشیان لەسەربان شەڕیان کردبوو و هەوڵی ڕاگرتنی پێشڕەویی هێزە عێراقییەکانیان دابوو، بەڵام لەلایەن فڕۆکەکانی هاوپەیمانانەوە بۆردومان کرابوون و ئەم ڕووداوە دڵتەزێنەی لێکەوتبووەوە".

کاتێک ئەکرەم چووەتە ژوورەوە، وای زانیوە هەموویان مردوون، بەڵام جوڵەیەکی نەعیمە ڕایچڵەکاندووە: "دوای حەوت ڕۆژ لە مانەوەی بێ خواردن و بێ ئاو جووڵەی زۆر کەم ببوو، کاتێک لەنێو خانووەکە دەرمهێنا بڕێک خواردن و ئاوم پێدا و ژیانی بۆ گەڕایەوە".

کەسوکاری نەعیمە وایانزانیوە ئەویش لەژێر خانووەکەدا مردووە، بۆیە پرسەیان بۆ داناوە، ئەکرەم دەڵێت کاتێک بەسەلامەتی گەڕاندوویەتییەوە نێویان، بە هەڵڕشتنی فرمێسکی شادی، پێشوازییان لێکردووە.

لە ترسی حەشدی شەعبییە

خێزانی داعشەکانی تەلعەفەر بۆ ژێر دەسەڵاتی پێشمەرگە هەڵدێن

ناسر عەلی
ڕووداو- هەولێر

تا دێت بازنەی گەمارۆی سەر قەزای تەلعەفەر لەلایەن حەشدی شەعبییەوە بچووکتر دەبێتەوە، بە جۆرێک ئێستا هەرچوار لای شارۆچکەکە گەمارۆدراوە. ژمارەیەکی زۆر لە دانیشتووانی قەزاکەش لە ترسی حەشدی شەعبی پەنا بۆ هێزەکانی پێشمەرگە دەبەن. فەرماندەیەکی پێشمەرگە دەڵێت تەنیا لە ماوەی مانگی ڕابردوودا 14 هەزار دانیشتووی قەزاکە خۆیان گەیاندووەتە سنوورەکانی پێشمەرگە.

ڕەوشی دانیشتووانی شارەکە بەهۆی ئەو گەمارۆیەی لە نێوخۆ لەلایەن داعش و لە دەرەوە لەلایەن حەشدی شەعبییە لەسەریان بووە، بە جۆرێک خراپ بووە کە دانیشتوویەکی قەزاکە دەڵێت سێ مانگە تەنیا گەنم و جۆیان خواردووە.

تەلعەفەر کە لە ئابی 2014 لەلایەن داعشەوە پەلامار درا و داگیرکرا، پێگەیەکی گرنگی ئەو ڕێکخراوەیە. نزیکەی سێ مانگە لەلایەن حەشدی شەعبییەوە گەمارۆ دراوە. دانیشتووانی قەزاکە کە پێکدێن لە تورکمان (شیعە و سوننە) عەرەب و کورد، ترسێکی زۆریان لێ نیشتووە لەلایەن حەشدی شەعبییەوە سزا بدرێن، بۆیە بە هەر نرخێک بێ دەیانەوێ خۆیان لە دەستی داعش ڕزگار بکەن، بەڵام نەکەونە دەست حەشدی شەعبی، هەر بۆیە پەنا بۆ پێشمەرگە دەبەن. ئەوان ڕۆژانە لە ناوچەکانی ئەسکی مووسڵ و شندۆخا و باکووری تەلعەفەر خۆیان دەگەیێننە هێزەکانی پێشمەرگە.

سلێمان کە بە زەحمەتییەکی زۆرەوە خێزانەکەی دەرباز کردووە و گەیشتووەتە سنووری هێزەکانی پێشمەرگە، باسی ڕەوشی نێو قەزاکە دەکات و دەڵێت "ڕەوشی نێو تەلعەفەر دۆزەخێکە بۆ خۆی، خواردن نەماوە، ئاو نییە، کارەبا نییە، سێ مانگ بوو، ئێمە خواردنمان تەنیا گەنم و جۆ بوو".

سلێمان کە تورکمانێکی سوننە مەزهەبە، لەلایەن داعشەوە ترسێکی زۆریان بەرامبەر حەشدی شەعبی خراوەتە نێو دەڵ ئەو گوتی "بە ڕاستی ئێمە زۆر لە حەشدی شەعبی دەترسین، بە ئێمەیان دەگوت ئەوان دژی تورکمانان و هەمووتان سەردەبڕن، لەبەر ئەوە خومان گەیاندە هێزەکانی پێشمەرگە، لێرە پێشمەرگە زۆر ڕێزیان گرتین".

ئەو ئاوارەی تەلەعفەر باسی مۆڕالی داعش لە نێو شارۆچکەکە دەکات و دەڵێت "ورەیان دابەزیوە، خەڵکی سڤیل کەم لە شارەکە ماوە، تەنیا ئەوانە ماون کە خێزانی داعشە بیانییەکانن، لەگەڵ ژمارەیەک ئافرەتی ئێزدی کە داعش بەردەوام چاودێریان دەکات بۆ ئەوەی هەڵنێن".

موقەددەم کەمال خالید، فەرماندەی پێشمەرگە لە خاڵی وەرگرتنی ئاوارەکانی تەلعەفەر لە ئەسکی مووسڵ بە (ڕووداو) ڕاگەیاند: "لەم مانگەدا نزیکەی 14 هەزار ئاوارەی تەلعەفەر هاتوون، لە نیواندا تورکمان و ژمارەیەکی کەم کوردیش هەن، بەڵام ئەوانەی کوردن زۆربەیان ژنن کە شوویان بە پیاوی عەرەب کردووە".

سەبارەت بەو کەسانەی لە نێو تەلعەفەر ماون. موقەدەم کەمال گوتی "زۆربەی ئەو خەڵکە سڤیلەی کە لە نێو تەلعەفەر بوون، خۆیان گەیاندووەتە ئەو گوندانەی نزیکن لە هێزەکانی پێشمەرگە. تەنیا خێزانی داعشە بیانییەکان لەنێو سەنتەری قەزا ماون".

سەبارەت بە ئەگەری دزەکردنی چەکدارانی داعش بۆ نێو کوردستان لە ڕێگەی ئاوارەکانەوە. موقەدەم کەمال گوتی "ڕۆژانە لە نێویدا چەکداری داعش یان ئەوانەی هاوکاری داعشیان کردووە، دەستگیر دەکەین و بەپێی یاسا مامەڵەیان لەگەڵ دەکەین".

خەڵکی تەلعەفەر بەوە تۆمەتبار دەکرێن کە ڕۆڵمێکی زۆریان لە کوردی ئێزدی و عەرەبە شیعە مەزهەبەکان کردووە، زۆربەی ئەمیرە دیارەکانی داعش خەڵکی تەلعەفەرن. بۆیە ئێستا ئەوان زۆر ترسیان هەیە حەشدی شەعبی تۆڵەی ئەشکەنجەدان و کوشتنی شیعەکانیان لێ بکەنەوە.

سەرچاوەیەکی ئاگادار لە میحوەری ئەسکی مووسڵ بە (ڕووداو)ی گوت "لەو ڕۆژانەیی دوایی ژمارەی داعشەکان ئەوانەی لەگەڵ خێزانەکانیان دێن و خۆیان تەسلیم دەکەن ڕوو لە زیادبوونە، ئەوان دەڵێن زۆر لە چارەنووسی خێزانەکانی خۆمان دەترساین لەوێ، چیمان لێدەکەن بیکەن، بەس نەکەوینە دەستی حەشدی شەعبی". گوتیشی "هەندێکیان تەنیا خێزانەکانیان دەنێرن، لەوە دەترسن لە ڕێگا بکەونە دەست حەشدی شەعبی".

قوباد تاڵەبانی دەچێتە بەلجیکا

رووداو- برۆکسێل

لە سەر بانگهێشتی فەرمی یەکێتی ئەوروپا و وەزیری دەرەوەی هۆڵەندا بڕیارە رۆژی دووشەممە 2017/6/12 شاندێکی باڵای حکومەتی هەرێمی کوردستان بە سەرۆکایەتی قوباد تالەبانی جێگری سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان بگاتە برۆکسێلی پایتەختی بەلجیکا .دلاوەر خالید ئاژگەیی، نوێنەری حکومەتی هەرێمی کوردستان لە یەکێتی ئەوروپا بە (رووداو)ی راگەیاند:" بڕیارە لەم سەردانە جێگری سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان چاوی بە بەرپرسانی باڵای یەکێتی ئەوروپا و جێگری سەرۆکوەزیرانی بەلجیکا و وەزیری بەرگری بکەوێت، پاشان شاندەکە سەردانی هۆڵەندا بکات و لەگەڵ هەر دوو وەزیرانی دەرەوە و وەزیری بازرگانی نێودەوڵەتی و پەرەپێدانی هۆڵەندا کۆببنەوە و پاشان و سەردانی پەرلەمانی هۆڵەندا و دادگای تاوانی نێودەوڵەتی بکەن".

گۆڕان و کۆمەڵ هاوڕا نین لەسەر گشتپرسی

بزووتنەوەی گۆڕان: گشتپرسییەکە حیزبیە و بایکۆتی دەکەین

کۆمەڵ: ئەندام و لایەنگرانمان دژی گشتپرسی هان نادەین

مەحموود یاسین کوردی و نەوزاد مەحموود
رووداو- هەولێر

پارتی هەوڵە حیزبی و کەسییەکانی بۆ رازیکردنی بزووتنەوەی گۆڕان و کۆمەڵی ئیسلامی تاوەکو بەشداری لە گشتپرسی بکەن، دەخاتەگەڕ. ئەو دوو لایەنەی نەیاری گشتپرسی، وا دیارە لەوەدا کە چۆن مامەڵە لەگەڵ پرۆسەکە دەکەن، لانیکەم تا ئەم ساتە، دوو بیرکردنەوەی جیاوازیان هەیە.

مەسعود بارزانی سەرۆکی هەرێمی کوردستان، رۆژی 2017/6/7 لە شارۆچکەی پیرمام سەرپەرشتی کۆبوونەوەیەکی کرد کە 15 حیزب و لایەنی سیاسیی باشووری کوردستان تێیدا ئامادە بوون. لەو کۆبوونەوەیەدا رۆژی 25ی ئەیلوولی داهاتوو بۆ ئەنجامدانی گشتپرسی لە باشووری کوردستان دیاری کرا. هەنگاوێک کە مشتومڕێکی زۆری بەدوای خۆیدا هێناوە.

نەیارەکانی گشتپرسی چەندە لە دەرەوەی کوردستانن، هێندەش لەناوەوەن هەرچەندە پاساوەکانیان جیاوازە. بزووتنەوەی گۆڕان پێیوایە بەبێ کاراکردنەوەی پەرلەمان و دەرکردنی یاسایەک بۆ ئەنجامدانی گشتپرسی، ئەگەر گشتپرسی بشکرێ، یاسایی نابێ.

د.شۆڕش حاجی گوتەبێژی بزووتنەوەی گۆڕان بە (رووداو)ی گوت: "وەکو پرەنسیپ لەگەڵ گشتپرسی و سەربەخۆیی و راگەیاندنی دەوڵەتی کوردستانین، بەڵام لەسەر میکانیزم و قۆناغەکانی لەگەڵ پارتی جیاوازین، بۆیە بە بۆچوونی ئێمە ئەو گشتپرسییەی پارتی بانگەشەی بۆ دەکات حیزبی و نایاساییە و بۆ پەردەپۆشکردنی شکستە سیاسی و حوکمڕانییەکان و بەتاڵابردنی سامانی نیشتمانییە".

شۆڕش حاجی هەروەها دەڵێت: "گۆڕان لەگەڵ دامەزراندنی پایەکانی دەوڵەت ئینجا راگەیاندنی سەربەخۆییە. ئەویش بە رێگای دامەزراوە شەرعییەکان و مەرجەعی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کە ئەویش پەرلەمانە. نامانەوێ دەوڵەتێکی هاوشێوەی باشووری سوودان دروستبکەین، بەڵکو دەوڵەتی یاسا و هاووڵاتیبوونمان دەوێ".

ئەوەی ئێستا وەکو گرێکوێرەیەک لەبەردەم گشتپرسی سەیر دەکرێ، کاراکردنەوەی پەرلەمانە بەو دەستەی سەرۆکایەتییەی ئێستا کە گۆڕان پێداگیری لەسەر دەکات و پارتیش رەتیدەکاتەوە. بەشێک لە گفتوگۆکانی کۆبوونەوەکەی پیرمامیش پەیوەست بووە بە کاراکردنەوەی پەرلەمان.

ئەبو کاروان، ئەندامی مەکتەبی سیاسی حیزبی شیوعی کوردستان کە بەشداریی کۆبوونەوەکەی کردبوو، بە (رووداو)ی گوت: "کاک مەسعود بارزانی لەگەڵ کاراکردنەوەی پەرلەمان بوو، گوتی ئەو حیزبانە هەر یەکێکیان ئامادەبێت سەرۆکایەتی پەرلەمان وەربگرن فەرموون وەریگرن و با پەرلەمان دەست بە ئیشەکانی بکاتەوە، بەڵام تەحەفوزم لەسەر گەڕانەوەی یوسف محەممەد هەیە".

هەر لەوبارەوە، عەبدوڵڵا وەرتی، ئەندامی مەکتەبی سیاسیی بزووتنەوەی ئیسلامی کە یەکێکی دیکە بوو لە بەشداربووانی کۆبوونەوەکەی پیرمام، گوتی "لەو کۆبوونەوەیەدا گفتوگۆیەکی زۆر لەسەر کاراکردنەوەی پەرلەمان کرا، بەڵام باسی میکانیزمەکە نەکرا، بڕیارە لیژنەیەک لە حیزبە بەشداربووەکانی کۆبوونەوە پێکبهێنرێت بۆ ئەوەی سەردانی گۆڕان و کۆمەڵ بکرێت و لەبارەی چۆنیەتی کاراکردنەوەی پەرلەمان گفتوگۆ بکرێت، چونکە بە هەر نرخێک بێت دەبێ پەرلەمان کارا بکرێتەوە، بە تایبەتی بۆ هەموارکردنەوەی یاسای هەڵبژاردن، ئەگەر پەرلەمان کارا بووایە پێویستی بەو هەموو کۆبوونەوە حیزبیانە نەدەکرد".

لە کۆبوونەوەکەدا سەرۆکی هەرێمی کوردستان داوای لە چەند لایەنێک کردبوو کە پۆستی سەرۆکی پەرلەمان وەربگرن. خەلیل ئیبراهیم، کارگێڕی ئەنجوومەنی جێبەجێکردنی یەکگرتووی ئیسلامی بە (رووداو)ی گوت: "یەکەمجار کاک مەسعود بەدەست ئاماژەی بۆ برادەرانی شیوعی کرد کە ئەوان سەرۆکایەتی پەرلەمان وەربگرن. پاشان ئاماژەی بۆ یەکێتی و ئێمە کرد، بەڵام هەڵوێستی ئێمە جێگیر و راشکاوانەیە، ئێمە لەگەڵ هێشتنەوەی رێککەوتنی پێنج قۆڵین بۆ دروستکردنی پەرلەمان و حکومەت، ئەگەر هەر جێگۆڕکێ و گۆڕینێک رووبدات پێویستە بە لێکتێگەیشتن و رێککەوتنی ئەو لایەنانە بێت".

خەلیل ئیبراهیم رەتیکردەوە یەکگرتوو سەرۆکایەتی پەرلەمان وەربگرێ "ئێمە لەگەڵ ئیستیحقاقی هەڵبژاردنی لایەنەکانین، یەکگرتوو ئامادە نییە سەرۆکایەتی پەرلەمان وەربگرێ، بەڵام سوورین لەسەر کاراکردنەوەی پەرلەمان بۆ ئەوەی زەمینەسازیی باش بۆ بەشدارییەکی بەرفراوانی هاووڵاتیان لەو ریفراندۆمە بکات".

پێشنیازی نوێ بۆ کاراکردنەوەی پەرلەمان

گشتپرسی و کاراکردنەوەی پەرلەمان بابەتی کۆبوونەوەی رۆژی 2017/6/11ی سەرکردایەتیی پارتیش بوو.

د.ئاراس حەسۆمیرخان، ئەندامی سەرکردایەتی پارتی بە (رووداو)ی گوت: "پارتی لەڕێی لیژنەی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ گۆڕان و کۆمەڵ کۆدەبێتەوە بۆ ئەوەی هەوڵ بدرێت ئەوانیش رازی بکرێن، چونکە نامانەوێ هیچ کەسێک لە کوردستان لەو گشتپرسییە ناڕازی بێت، جگە لەوە پارتی راستەوخۆ موخاتەبەی گۆڕان دەکات و بەلامانەوە گرنگە گۆڕان و لایەنەکانی دیکەش بەشداریی ئەو پرۆسە نیشتمانی و نەتەوەییە بکەن، بۆیە هەموو رێگایەکی حیزبی و شەخسی دەگرینەبەر".

لەبارەی کاراکردنەوەی پەرلەمان و گەڕانەوەی یوسف محەممەدیش بۆ سەرۆکایەتی، ئاراس حەسۆمیرخان گوتی: "دەبێ گۆڕانیش بزانێت تەنیا ئەو رێگایە نییە بۆ کاراکردنەوەی پەرلەمان، مەکتەبی سیاسی پارتی بەم نزیکانە لەگەڵ یەکێتی کۆدەبێتەوە. پێشنیازی نوێی هەیە بۆ کاراکردنەوەی پەرلەمان. لەگەڵ گۆڕان و لایەنەکانی دیکەش گفتوگۆی دەکەین".

گشتپرسی مەترسی لەسەر ئایندەی سلێمانی دروستدەکات

جڤاتی نیشتمانی گۆڕان رۆژی 2017/6/10 لە یەکەم کۆبوونەوەی دوای کۆچی دوایی نەوشیروان مستەفادا، بەیاننامەیەکی بڵاوکردە و دیاریکردنی رۆژی گشتپرسی بە کارێکی حیزبی لەلایەن "پارتی و هاوئاوازەکانی" وەسف کردو رایگەیاند کە ئەو پرۆسەیە "حیزبی و نایاساییە".

بەپێی زانیارییەکان، بۆچوونەکان لەنێو گۆڕان بەو ئاراستەیە دەڕۆن کە گوشار لە یەکێتی بکرێت بۆ ئەوەی رازی نەبێت بەبێ کاراکردنەوەی پەرلەمان بە سەرۆکایەتی یوسف محەممەد گشتپرسی بکرێ و بەشداریی هەریەک لە کۆسرەت رەسوڵ عەلی، مەلا بەختیار و سەعدی ئەحمەد پیرە لە کۆبوونەوەکەی پیرمام بە بڕیاری یەکێتی لەقەڵەم نەدرێت.

عەدنان عوسمان، هەڵسوڕاوی بزووتنەوەی گۆڕان بە (رووداو)ی راگەیاند: "زۆرینەی جەماوەری یەکێتی بڕوایان بەو گشتپرسییە نییە، ئەو سەرکردە و مەکتەب سیاسیانەی یەکێتیش ئەگەر بەبێ گۆڕان بچنە نێو ئەو ریفراندۆمە حیزبییە، ئەوا رێککەوتنی یەکێتی و گۆڕان هەڵدەوشێتەوە و مەترسییەکی گەورە دیسان روو لە ناوچەی سلێمانی دەکات".

وەکو لە بەیاننامەی فەرمی پاش کۆبوونەوەی جڤاتی نیشتیمانی و هەروەها لێدوانی دواتری سەرکردەکانی گۆڕاندا دەردەکەوێ، ئەو بزووتنەوەیە کۆی پرۆسەکە بایکۆت دەکات ئەگەر پارتی و یەکێتی بەبێ رازیکردنی گۆڕان بەرەو گشتپرسی بڕۆن.

ئەندامێکی جڤاتی نیشتمانی کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە، بە (رووداو)ی راگەیاند "ئێمە بڕوامان بە پرۆسەکە نییە، چونکە حیزبییە، بۆیە بەشداریکردنی ئێمە بە دەنگی نەخێریش هەر شەرعیەت بە پرۆسەکە دەدات، ئەگەرنا دەتوانین دەنگی نەخێر زۆر کۆبکەینەوە".

ئەو ئەندامەی جڤات نموونە بە هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان لە ساڵی 2009 دێنێتەوە و دەڵێت: "کەمال میراودەلی، کاندیدی ئێمە نەبوو، پروپاگەندەشمان بۆ نەکرد، بەڵام لەبەرئەوەی رکابەری کاک مەسعود بارزانی بوو 15 هەزار دەنگی لە بزووتنەوەی گۆڕان زیاتر هێنا. بۆیە جەماوەر و دەنگدەری ئێمە لە زمانی گۆڕان تێدەگەن".

هەرچی عەدنان عوسمانە راشکاوانە دەڵێ: "ئەو پرۆسەیە حیزبی و نایاساییە، بۆیە گۆڕان ناچێتە نێو ئەو بابەتە. دواجار گۆڕان بایکۆتی دەکات و بەرەیەکی جەماوەریی بەرفراوان لە یەکێتی و ئیسلامییەکان دژی ئەو پرۆسە حیزبییە دەکاتەوە، ئێمە لەگەڵ سەربەخۆیی کوردستان و دروستکردنی دەوڵەتین، بەڵام لەگەڵ ریفراندۆمی حیزبی بەبێ بڕیاری پەرلەمان نین".

لەبارەی ئەگەری بایکۆتکردنی گشتپرسی یان بەشداریکردن و دەنگدان بە نەخێر، شۆڕش حاجی گوتەبێژی گۆڕان گوتی: "جارێ دیار نییە گشتپرسییەکە دەکرێت یان نا، هەر کاتێک کرا هەڵوێستی خۆمان راشکاوانە رادەگەیەنین".

عەدنان عوسمان ئاماژە بە میکانیزمی پەسەندکردن و رەتکردنەوەی ئەنجامی گشتپرسییەکە دەکات و پێیوایە پرۆسەکە سلێمانی و هەڵەبجە بە یەکجاری جیادەکاتەوە ئەگەر هاتوو بە 1+50 ئەنجامی گشتپرسیەکە قبوڵ بکرێت، لەوبارەوە دەڵێ: "زۆرینەی پارێزگای سلێمانی و هەڵەبجە و رێژەیەکی باشی دەنگدەرانی هەولێر و دهۆکیش لەگەڵ ئەو پرۆسەیە نین، جگە لەوە لەم گشتپرسییەدا باسی پاراستنی مافی پارێزگایەک یان ئەو چین و توێژە نەکراوە کە بە دژ دەنگ دەدەن، لە گشتپرسی دەستووری عێراقدا هاتبوو کە دوو لەسەر سێی هەر سێ پارێزگایەک رەتی بکردبایەوە دەستوورەکە بە نەخێر حیساب دەبوو، لەم ریفراندۆمەدا ئەو مافەش دیاری نەکراوە".

ئەندامێکی سەرکردایەتی پارتی:
نامانەوێ هیچ کەسێک لە کوردستان لەو گشتپرسییە ناڕازی بێت

یەکگرتوو:
پۆستی سەرۆکی پەرلەمان وەرناگرین

کۆمەڵ نەگەیشتە بڕیاری کۆتایی

کۆمەڵی ئیسلامی وەکو گۆڕان بەشداریی کۆبوونەوەی بارزانی و لایەنە سیاسییەکانی بۆ دیاریکردنی رۆژی گشتپرسی نەکرد. رۆژی 2017/6/10 ئەنجوومەنی سیاسی ئەو حیزبە بە سەرپەرشتی عەلی باپیر ئەمیری کۆمەڵ، لە هەولێر کۆبووەوە بەبێ ئەوەی بگاتە بڕیارێکی یەکلاکەرەوە لەبارەی گشتپرسی. وەکو دیارە، ئەو یەکدەنگییەی لەناو بزووتنەوەی گۆڕاندا لەدژی گشتپرسی هەیە، لە کۆمەڵی ئیسلامیدا غائیبە.

ئەندامێکی ئەنجوومەنی سیاسیی کۆمەڵ کە نەیویست ناوی بڵاوبکرێتەوە، بە (رووداو)ی راگەیاند: "کۆمەڵ ئەندام و لایەنگرانی خۆی بۆ دژایەتیکردنی گشتپرسی هان نادات، وەکو لایەنێکی ئیسلامی دەوڵەت و سەربەخۆیی بە مافێکی شەرعی خۆمان دەزانین، بەڵام تێبینیمان لەسەر پرۆسەکە و شێوازی بڕیاردانەکە هەیە. ئەو لایەنانەی لە کۆبوونەوەی کاک مەسعود بارزانیش بەشداربوون قسەی تازەیان هەیە".

یەکێتی خۆی یەکلایی دەکاتەوە

بەپێی ئەو زانیارییانەی (رووداو) لە چەند سەرچاوەیەکی یەکێتی دەستیکەوتوون، ژمارەیەک لە ئەندامانی سەرکردایەتی یەکێتی زۆرتر مەیلیان بۆ لای هەڵوێستی بزووتنەوەی گۆڕان هەیە. ئەندامێکی سەرکردایەتی یەکێتی بە (رووداو)ی گوت "دەبوو بەر لەوەی شاندی یەکێتی بەشداریی ئەو کۆبوونەوەیە بکات، کۆبوونەوەی سەرکردایەتی یەکێتی بکرێ، بەڵام ئێستاش سەرکردایەتی یەکێتی دەتوانێ کۆببێتەوە و تێبینییەکان قسەیان لەسەر بکرێ و یەکێتی رای خۆی لەسەر کاراکردنەوەی پەرلەمان بخاتەڕوو".

وا بڕیارە رۆژی 2017/6/15 سەرکردایەتیی یەکێتی کۆببێتەوە. باس لەوە دەکرێ کە ژمارەیەک ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی نامەیەکی ناڕەزایەتییان دابێتە جێگری یەکەمی سکرتێری گشتی حیزبەکەیان، بەهۆی بەشداریکردنی لە کۆبوونەوەی پیرمام. بەڵام سەعدی ئەحمەد پیرە، ئەندامی مەکتەبی سیاسی یەکێتی و ئەندامی ئەو شاندەی یەکێتی کە بەشداریی کۆبوونەوەکەی پیرمامی کردبوو، هەواڵی نامە و یاداشتی ناڕەزایەتی ئەندامانی سەرکردایەتی حیزبەکەی بە "قسەی بازاڕی" ناوبرد و گوتی "یەکێتی راستە لەو کۆبوونەوەیە بەشداریی کردووە و بڕیار لەسەر رۆژی ئەنجامدانی گشتپرسی دراوە، بەڵام رۆژی پێنجشەممە لە کۆبوونەوەی سەرکردایەتی قسەی یەکێتی لەبارەی گشتپرسی و هەڵبژاردنەکانی دیکە و کاراکردنەوەی پەرلەمان، یەکلایی دەکەینەوە".

سەرۆکی پەرلەمانیش داوای دەکات

لە کۆبوونەوەکەی پیرمام بڕیاری پێکهێنانی ئەنجوومەنی باڵای گشتپرسی بە سەرۆکایەتی بارزانی درا، بڕیاریشە لایەنەکان نوێنەری خۆیان بۆ بەشداریی لە ئەنجوومەنەکە تاوەکوو رۆژی دووشەممە 2017/6/12 بنێرن. بەپێی زانیارییەکان چەند لیژنەیەکی جیاجیای تایبەت بۆ دانوستاندن لەو کۆمیتە باڵایە دروستدەکرێت بۆ سەردان و گفتوگۆکردن لەگەڵ هەریەک لە بەغدا، وڵاتانی عەرەبی و ئیسلامی، وڵاتانی ئەوروپی و وڵاتانی ئیقلیمی.

د.یوسف محەممەد سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان بەپێی نووسراوێک کە رێکەوتی 2017/5/29ی لەسەرە و ئاراستەی کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردن و راپرسی کردووە، داوای کردووە ئامادەسازیی سەرەتایی بکەن بۆ ئەنجامدانی ریفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کوردستان لە هەمان کاتی هەڵبژاردنە گشتییەکانی پەرلەمان و سەرۆکی هەرێمی کوردستان. ئەگەر تا ئەوکاتە بە یاسایەک شێوازی ئەنجامدانی ریفراندۆم لە پەرلەمانی کوردستانەوە رێکخرا، بەشێوەیەک راپرسی لە کەرکووک و ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێمیش بکرێت.

د.ڤالا فەرید، سەرۆکی لیژنەی یاسایی لە پەرلەمانی کوردستان لەبارەی ئەو نووسراوەی د.یوسف بە (رووداو)ی گوت "ئاراستەکردنی ئەو نووسراوە بۆ دیاریکردنی رۆژی ریفراندۆم یاسایی نییە، چونکە ئەوە دەسەڵاتی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستانە، نەک دەسەڵاتی یاسادانان کە پەرلەمانی کوردستانە، جگە لەوە د.یوسف محەممەد لە نووسراوەکەیدا وشەی ئەگەری بەکارهێناوە، ئەمەش مانای ئەوەیە گۆڕانیش ئەو قەناعەتەیان هەیە کە گشتپرسی پێویستی بە یاسا نییە، ئەگەرنا داوای لە کۆمیسیۆن نەدەکرد لەگەڵ هەڵبژاردنە گشتییەکان، ریفراندۆمیش بکرێت".

بەڵام بەهار مەحموود، جێگری سەرۆکی لیژنەی یاسایی لە پەرلەمانی کوردستان دەڵێت: "لەبەر ئەوەی بارزانی لە پۆستی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان پاڵپشتیی یاسای نییە، بۆیە سەرۆکی پەرلەمان بە ئەرکی خۆی هەستاوە و داوای ئەنجامدانی هەڵبژاردن و ریفراندۆمی لە کۆمیسیۆن کردووە و نووسراوەکەش هیچ کێشەیەکی یاسایی نییە".

بەهار مەحموود لە پشکی بزووتنەوەی گۆڕان لەبارەی داواکەی سەرۆکی پەرلەمان بۆ ئەنجامدانی گشتپرسی بەبێ یاسا دەڵێ: "نووسراوەکەی سەرۆکی پەرلەمان بە دوو مەرج داوای بەڕێوەچوونی ریفراندۆمی لەگەڵ هەڵبژاردنە گشتییەکان کردووە، یەکەم یاسا، دووەم بەشداریی کەرکوک و ناوچە کوردستانییەکان، ئەگەر ئەو دوو مەرجە نەهاتە دی بەڕێوەچوونی ریفراندۆم یاسایی نییە، چونکە پەرلەمان مەرجەعی بڕیارە چارەنووسسازەکانە".

نووسراوەکەی سەرۆکی پەرلەمان داوای هەڵبژاردنی سەرۆکی هەرێمی کوردستانیشی کردووە لەلایەن خەڵکەوە، داوایەک کە ئەو بزووتنەوەیە پێشتر لەدژی بووە و پێداگریی کردووە لەسەر ئەوەی کە سەرۆکی هەرێمی کوردستان لە پەرلەمانەوە هەڵبژێردرێ.

لە کۆبوونەوەکەی پیرمام بڕیاری پێکهێنانی ئەنجوومەنی باڵای گشتپرسی بە سەرۆکایەتی بارزانی درا

هەولێر ئامادەیە هاوکاری تاران بکات

ڕووداو- هەولێر

ڕۆژی یەکشەممە لە باڵەخانەی کونسوڵخانەی کۆماری ئیسلامی ئێران لە هەولێر، پرسە بۆ قوربانیانی هێرشەکەی تاران دانرا. نەوزاد هادی پارێزگاری هەولێر کە بەشداری سەرەخۆشییەکە بوو بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند، بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی مەترسییەکی هاوبەش ئامادەن لەبواری ئەمنی هاوکاری ئێران بکەن. هەروەها سیامەک بورهانی، دیپلۆماسی گشتی کونسوڵخانەی ئێران بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "ئێران لەو وڵاتانەیە بە جددی ڕووبەڕووی تیرۆر بووەتەوە، ئێران خۆی قوربانی تیرۆریزمە، تیرۆریزم لە هەمووشێوەکانیدا مەحکومە و ئەوەش پێویستی بە ئیرادەیەکی گشتی هەیە لە ئاستی نێودەوڵەتیدا، تاوەکو بەرەنگاری لەگەڵ ئەو دیاریدەیە بکرێت".

هەفتەی رابردوو لە سعودیە بووە

(فۆتۆ: ڕووداو)

د.عەلی قەرەداخی بۆ (ڕووداو):

ناوم لە لیستی تیرۆری سعودیەدا نییە

مەحموود یاسین کوردی
ڕووداو- هەولێر

عەلی قەرەداخی، ئەمینداری گشتی یەکێتیی جیهانی زانایانی موسوڵمان دەڵێت شاندێکی یەکێتیی زانایانی جیهان نێوبژیوانی لە نێوان قەتەر و سعودیە دەکەن و لەنێو شاندەکە نوێنەری هەرێمی کوردستانیش هەیە.

ڕۆژی 2017/6/5 هەر یەک لە سعودیە، میسر، ئیمارات و بەحرەین پەیوەندییەکانیان لەگەڵ قەتەر پچڕاند و هەموو کەناڵە وشکانی، ئاوی و ئاسمانییەکانیان لەگەڵ قەتەر داخست. بیانووی ئەو وڵاتانە بۆ گۆشەگیرکردنی دەوحە، پشتگیری ئەو وڵاتەیە لە گرووپە توندئاژۆکان و دەستوەردانە کاروباری نێوخۆی ئەو وڵاتانە و پەیوەندییەکانی لەگەڵ ئێران.

عەلی قەرەداخی، ئەمینداری گشتیی یەکێتی جیهانی زانایانی موسڵمان کە خاوەنی وڵاتینامەی قەتەرییە، لەبارەی سەرهەڵدانی ئەو کێشانە بە (ڕووداو)ی گوت: "کێشەیەکی سیاسی گەورەیە و پێشینەی مێژوویی هەیە. زۆر بابەتیش تێکەڵکراوە کە ناکۆک و دژبەیەکن، بۆ نموونە قەتەر تۆمەتبار دەکرێت بە پەیوەندی لەگەڵ ئەمریکا و ئیسرائیل، لەلایەکی دیکەشەوە باسی پشتگیریی ئێران و تیرۆر دەکرێت".

قەتەر لە دوای ڕووسیا و ئێران، خاوەنی گەورەترین یەدەگی گازی سروشتییە. بەپێی ڕاپۆرتێکی بلومبێرگ، قەتەر خاوەنی 335 ملیار دۆلار وەبەرهێنانە لە جیهاندا. بڕیاریشە میوانداریی جامی جیهانی 2022 بۆ یاریی تۆپی پێ بکات. بەبۆچوونی د.عەلی قەرەداخی، ئەو میوانداریيە کێشەی بۆ قەتەر دروست کردووە و دەڵێ: "هەندێک وڵات پێیان ناخۆشە بۆ یەکەمجار وڵاتێکی وەکو قەتەر میوانداری ئەو ڕووداوە جیهانییە بکات. ئەم شتانە دۆخێکی نەفسیی خراپی دروستکردووە لە نێوان سەرکردە و کاربەستانی عەرەب".

پشتگیریی ئیخوان و حەماس لەلایەن قەتەرەوە یەکێکە لە بیانووەکانی وڵاتانی کەنداو. سعودیە و ئیمارات هەڵوێستیان بەرامبەر ئیخوان توندە و ئەو دوو ڕێکخراوەیان لە لیستی تیرۆری خۆیان داناوە. عەلی قەرەداخی دەڵێ :"زۆربەی سەرکردەکانی ئیخوان قەتەریان جێهێشتووە، ئەوانەی ماونەتەوە چەند کەسێکی بێ کێشەو گرفتن. قەتەر لەڕووی مرۆییەوە ڕێگای پێداون

سەرکردەکانی ئیخوان لە قەتەر نەماون و تەنیا سەرکردەکانی حەماس لەوێن

لەسەر خاکەکەی بژین، بەڵام سەرکردەکانی حەماس هەر ماون".

سعودیە و هاوپەیمانەکانی دوای ئەوەی گەمارۆی وشکانی و ئاسمانییان خستە سەر قەتەر، 58 کەسایەتی و 12 ڕێکخراوی خێرخوازییان خستە لیستی تیرۆرەوە. ناوی هەرە دیاری نێو لیستەکەش د.یوسف قەرزاوی، سەرۆکی یەکێتیی جیهانی زانایانی موسوڵمانە کە میسرییە و وڵاتینامەی قەتەریی هەیە. قەرزاوی

شاندێکی زانایانی جیهان نێوەندگیری لە نێوان قەتەر و سعودیە دەکەن

قەتەر ناچێتە ژێرباری داواکاریی سعودیە و ئیمارات

بە هەڵوێستە توندەکانی لە دژی دەسەڵاتی سیسی و هاوسۆزیی بۆ ئیخوان ناسراوە. ئەمەش بووەتە مایەی نیگەرانیی حکومەتی قاهیرە و داوا لە قەتەر دەکات دووری بخاتەوە.

عەلی قەرەداخی لەو بارەیەوە دەڵێ: "شێخ قەرزاوی زانایەکی گەورەی جیهانی ئیسلامییە و پێگەیەکی گەورەی هەیە. ئێستا هاووڵاتییەکی قەتەرییە، حکومەتی قەتەر چۆن هاووڵاتیی خۆی دووردەخاتەوە، بۆیە ئەو داوایانە ڕەوا نین و بیانووگرتنە".

عەلی قەرەداخی کە لەدوای دەرچوونی فەرمانی دەستگیرکردنی لەلایەن ڕژێمی بەعس، لە میسرەوە ڕووی لە قەتەر کردووە، وڵاتینامەی قەتەریی هەیە. ئەو دەنگۆیانەی ڕەتکردەوە کە ناوی لە لیستی داواکراوان بۆ دوورخستنەوەیان لە قەتەر هەبێت و گوتی: "ناوی من لەو لیستەدا نییە، هەفتەی ڕابردوو لە سعودیە بووم و هیچ کێشەم نییە. ئێمە وەکو زانایان قسەی خێرمان هەیە و هەوڵی نێوەندگیری و ئاشتەوایی دەدەین".

ئەمینداری گشتی یەکێتی جیهانیی زانایانی موسڵمان ئاماژە بەوە دەکات ئەمیری قەتەر ناچێتە ژێرباری داواکاری وڵاتانی عەرەبی بۆ دەرکردنی ئەو کەسایەتییانە و دەڵێت "لە سەردەمی باپیری ئەمیری ئێستا، قەتەر ئەو کێشانەی هەبوون، پێشتریش قەتەر ئامادە نەبووە هیچ کەسێک ڕادەستی ئەو وڵاتانە بکاتەوە، بۆیە لەو بڕوایەدام شێخ تەمیم ئالسانیش لەسەر نەهجی باوک و باپیری دەڕوات".

لە دوای سەرهەڵدانی کێشەی قەتەر و وڵاتانی عەرەبی، میری کوێت دەستی بە جموجۆڵ و دەستپێشخەری بۆ ڕێکخستنی نێوماڵی عەرەب لە کەنداو کردووە. شێخ سوباح ئەحمەد سوباح، میری کوێت سەردانی هەریەک لە ڕیاز و دەوحەی کرد و لەگەڵ شاسەلمان عەبدولعەزیز پادشای سعودیە و پاشان شێخ تەمیم حەمەد ئالسانی ئەمیری قەتەر کۆبووەوە.

عەلی قەرەداخی لەبارەی ئەو هەوڵەی کوێت گوتی: "ئێمە پشتگیریی ئەو دەستپێشخەرییەی میری کوێتمان کردووە، داوامان کردووە بە گفتوگۆ و سوڵح چارەسەری ئەو کێشەیە بکرێت، دوای ئەوەی ئەو دەستپێشخەرییە سەری نەگرت، بە نیازین شاندێکی باڵا لە نوێنەری زانایانی هەموو وڵاتانی عەرەبی و ئیسلامی کە نوێنەری کوردستانیشی تێدایە، سەردانی کاربەدەستانی کەنداو دەکەین بۆ چارەسەرکردنی ئەو کێشانە".

هەریەک لە ئیمارات، میسر و سعودیە کونسوڵخانەیان لە هەولێری پایتەختی هەرێمی کوردستان هەیە. نزیکەی 200 کۆمپانیای ئیماراتی بڕی 4 ملیار و 500 ملیۆن دۆلار وەبەرهێنانیان لە کوردستان هەیە. هەفتانەش 21 گەشتی ئاسمانی لە نێوان فڕۆکەخانەکانی هەولێر و سلێمانی بۆ ئیمارات هەیە، بەڵام هەڵوێستی هەرێمی کوردستان لەو کێشەیە بێلایەن بووە. نێچیرڤان بارزانی سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەڤانیدا داوای چارەسەرکردنی ئەو کێشانەی کرد و ڕەتیکردەوە ئەو کێشانە کاریگەریی ئابوورییان لەسەر کوردستان هەبێ.

بەڵام عەلی قەرەداخی داوا لە سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان دەکات بەیاننامەیەک لەوبارەیەوە بڵاوبکاتەوە و دەڵێت "دەرکردنی بەیاننامەیەکی فەرمی لەلایەن سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتەوە بە پێویست دەزانم بۆ هاندانی هەردوو لایەن کە بە ئاشتی چارەسەری کێشەکانیان بکەن".

قەتەر کەفالەتی 3000 منداڵی کورد دەکات

ئەگەرچی بەراورد بە ئیمارات و وڵاتانی دیکە ئاستی وەبەرهێنانی قەتەری زۆر لاوازە لە هەرێمی کوردستان. بەڵام هەر یەک لە مانگی سووری ئیماراتی و دەزگا خێرخوازەکانی قەتەر مووچەیان بۆ هەزاران منداڵانی بێ دایک و باوک بڕیوەتەوە. عەلی قەرەداخی کە سەرۆکی رابیتەی ئیسلامیی کوردە، دەڵێ:"خێرخوازانی قەتەر هاوکارییەکی زۆری خەڵکی کوردستانیان کردووە. زۆربەی پرۆژەکانی ئێمە بە هاوکاریی ئەوان بووە. بەمدواییانە حکومەتی قەتەریش هاوکاریی پێشکەش کرد بە تایبەت بۆ خەڵکی ئاوارەی مووسڵ. ئێستاش نزیکەی 3 هەزار منداڵ لە لایەن خێرخوازانی قەتەرییەوە کەفالەتکراون".

یەکێتی ئەمساڵیش کۆنگرە نابەستێ

نەوزاد مەحموود
ڕووداو- سلێمانی

باسوخواسی بەستنی کۆنگرەی چوارەم لەبەردەم کۆبوونەوەی سەرکردایەتی ئەو حیزبەدا گەرم بووە کە هێشتا وادەی کۆبوونەوەکەش دیاری نەکراوە. سەرکردەکانی یەکێتی هەموو کۆکن لەسەر ئەوەی پێویستە کۆنگرە ببەسترێ، بەڵام لەسەر هۆی نەبەستنی هاوڕا نین. سەرکردەیەکی یەکێتی دەڵێ "بەپێی ئەو دۆخەی ئێستا هەیە، لە ساڵی 2017دا یەکێتی کۆنگرەی پێ نابەسترێ".

بڕیار بوو هەفتەی ڕابردوو کۆمیتەی سەرکردایەتی یەکێتی کۆببێتەوە، بەڵام بەشێک لە سەرکردەکانی یەکێت دەڵێن پێدەچێ ئەم هەفتەیە کۆبوونەوەکە بکرێ. ئەنجوومەنی ناوەندی یەکێتی داوای لە سەرکردایەتیی یەکێتی کردووە "یەکێک لە خاڵە سەرەکییەکانی کۆبوونەوە تەرخان بکرێ بۆ قسەکردن لەسەر بەستنی کۆنگرەی چوارەم و وادەیەکی بۆ دەستنیشان بکرێ".

لەتیف نێرویی، گوتەبێژی ئەنجوومەنی ناوەندی یەکێتی هەروەها دەڵێ، بۆیە ئەو داوایەیان پێشکەشی سەرکردایەتیی حیزبەکەیان کردووە "چونکە ئێستا دۆخی نێوخۆی یەکێتی بەرەو هێوربوونەوە دەچێ و گونجاوە بۆ ئەوەی قسە لەسەر کۆنگرە بکرێ".

وا بڕیارە ڕۆژی پێنجشەممەی داهاتوو سەرکردایەتیی یەکێتی کۆببێتەوە، بەڵام بەهۆی مەسەلەی گشتپرسی و کاراکردنەوەی پەرلەمان، پێناچێ سەرکردایەتی یەکێتی بپەرژێتە سەر مەسەلەی بەستنی کۆنگرە.

جەمیل هەورامی، ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی، ڕەتیکردەوە بوویێتە بڕیار لە کۆبوونەوەی سەرکردایەتی یەکێتی باسی کۆنگرە بکرێ " نە کاتی کۆنگرە دیاری کراوە و نە کارنامەی کۆبوونەوەش دراوە بە ئێمە. بەڵام تاوەکو ئێستا بڕیار نییە لەو کۆبوونەوەیە باسی کۆنگرە و کاتی بەستنی کۆنگرە بکرێ".

کۆنگرەی سێیەمی یەکێتی (فۆتۆ: ڕووداو)

یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان لە یەکی حوزەیرانی 1975 دامەزراندنی خۆی ڕاگەیاند، بەڵام تاوەکو 27ی کانوونی دووەمی 1992 کۆنگرەی نەبەست، واتە 17 ساڵ دوای دامەزراندنی، یەکەمین کۆنگرەی خۆی بەست.

دوایین کۆنگرەی یەکێتیش لە ساڵی 2010 بەسترا و لەو کۆنگرەیەدا جەلال تاڵەبانی، بە سکرتێری گشتی یەکێتی هەڵبژێردرایەوە. تاڵەبانی دواتر هەر یەک لە کۆسرەت ڕەسوڵی بە جێگری یەکەمی خۆی و بەرهەم ساڵحی، بە جێگری دووەمی خۆی دەستنیشان کرد.

بەپێی ماددە 14 لە پەیڕەوی ناوخۆی یەکێتی کە لەو کۆنگرەیەدا پەسەند کرا "کۆنگرە باڵاترین دەسەڵاتی (ی.ن.ک)ە، کە هەر سێ ساڵ جارێک دەبەسترێت و کۆنگرەی داهاتوو پێویستە لە مانگی 10ی 2013دا ببەسترێت، بەڵام خەریکە چوار ساڵ بەسەر بەستنی ئەو وادەیە تێدەپەڕێ و هێشتا دیار نییە کەی یەکێتی کۆنگرە دەبەستێ.

لە پرسەی نەوشیروان مستەفا، ڕێکخەری گشتی بزووتنەوەی گۆڕاندا، سەرکردەکانی یەکێتی چەند جارێک داوای یەکگرتنەوەیان خستە بەردەم سەرکردەکانی بزووتنەوەی گۆڕان. بەپێی ئەو زانیارییانەی ڕووداو لە چەند بەرپرسێکی یەکێتی وەریگرتوون، ئەگەر بزووتنەوەی گۆڕان قایل بێ بە یەکگرتنەوە، دەبێ کۆنگرەیەک ببەستن و پرسی یەکگرتنەوە و سەرکردایەتی نوێ و پەیڕەو و پرۆگرامێکی نوێ ئامادە بکەن کە تێکەڵەیەک بێ لە بەرنامە و دیدگای سیاسی گۆڕان و یەکێتی "بەڵام بزووتنەوەی گۆڕان تاوەکو ئێستا ئەوە ڕەتدەکەنەوە، بۆیە دەبێ یەکێتی بیر لەوە بکاتەوە بۆ خۆی کۆنگرە ببەستێ". سەرکردەیەکی یەکێتی وایگوت.

سەرکردەیەکی یەکێتی: یەکێتی بەردێکی دیکە ناخاتە نێو گۆمی کێشە نێوخۆییەکانییەوە

هەرچەندە ئەنجوومەنی ناوەندی یەکێتی لە پرۆژە نوێیەکەیاندا بە سەرکردەکانی یەکێتی ڕادەگەیێنن، گرژییەکان هێوربوونەتەوە و زەمینەی بەستنی کۆنگرە هەندێک ڕەخساوترە لەوکاتەی باڵی ناوەندی بڕیار ڕاگەیێندرا، بەڵام هێشتا ناکۆکی نێوخۆیی لەسەر بەستنی کۆنگرە، میکانیزمەکانی، شێوازی دیاریکردنی ئەندامانی کۆنگرە، ئۆرگانەکانی یەکێتی، هەروەک پێشوون.

ڕەهبەر سەید ئیبراهیم، ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتی دەڵێ ئەو ڕاپۆرتانەی ساڵی 2014 لەلایەن لیژنەکانی ئامادەکاری کۆنگرە پێشکەشی مەکتەبی سیاسی کران، دەتوانرێ سوودیان لێ ببینرێ بۆ ئەوەی ئامادەکاریی بۆ کۆنگرە بکرێ. ناوبراو دەڵێت "ئێستا کاتی کۆنگرەیە و ئێمە کۆنگرەمان حەوت ساڵ دواکەوتووە، بەڵام هێشتا قسە لەسەر ئەوە نەکراوە وادەی کۆنگرە دیاری بکرێ".

بەپێی زانیارییەکان، ئێستا هەردوو باڵە ناکۆکەکەی یەکێتی یەکڕان لەسەر ئەوەی لە کۆنگرەی چوارەم ئەگەر ببەسترێ، سەرکردە کاریزمییەکەیان، تاڵەبانی هەروەک سکرتێری گشتی بمێنێتەوە. بەڵام میکانیزمی بەڕێوەبردنی یەکێتی پرسیاری قورسە کە بەشێک لە کۆمیتەی سەرکردایەتی وای دەبینن دروستکردنی دەستەیەکی بەڕێوەبردن باشترین چارەسەرە.

بەرپرسێکی یەکێتی دڵنیایە لەوەی "یەکێتی لە ساڵی 2017دا کۆنگرە نابەستێ"، ئەوەش بۆ بەردەوامی ئەو ناتەباییانە دەگێڕێتەوە کە هێشتا لە نێو بەرپرسانی باڵای حیزبەکەیدا ماون.

ئەو بەرپرسەی یەکێتی هەروەها دەڵێ "ئەگەر ئێستا و پێش چارەسەرکردنی کێشە نێوخۆییەکان کۆنگرە ببەسترێ، دۆخەکە هێندەی دیکە ئاڵۆز دەبێ، بۆیە یەکێتی بەردێکی دیکە ناخاتە نێو گۆمی کێشە نێوخۆییەکانییەوە".

د.فوئاد مەعسووم، سەرۆک کۆماری عێراق بۆ (ڕووداو):

دوای جەژن دەست بە نێوبژیوانیی نێوان گۆڕان و پارتی دەکەمەوە

(فۆتۆ: ڕووداو)

ڕەنگە ئێستا زۆربەی کورد لە هەرێمی کوردستان حەز بکەن هەڵوێستی سەرۆک کۆماری عێراق بزانن لەبارەی پەیوەندیی کوردستان لەگەڵ بەغدا، پەیوەندیی عێراق لەنێوخۆی و عێراق لەگەڵ وڵاتان. هەروەها دەیانەوێ بزانن سەرۆک کۆماری عێراق کە لە پشکی کوردە، تا چەند بەدەم داواکانی گەلی کوردەوە چووە، بە تایبەتی لەبارەی بڕینی بودجە و مووچەی کوردستان چی کردووە. بۆ وەڵامی ئەم پرسیارانە (ڕووداو) لە کۆشکی سەلام لە بەغدا، ئەم هەڤپەیڤینەی لەگەڵ بەڕێز د.فوئاد مەعسووم، سەرۆک کۆماری عێراق ساز کردووە

هەڤپەیڤین: هیوا جەمال
ڕووداو- بەغدا

داوام لە یەکێتی کرد د.بەرهەم ببێتە سەرۆک کۆماری عێراق

لەلای کوردیش ئەو قەناعەتە دروستبووە کە وەکو جاران پێکەوە داخلی هەڵبژاردن نەبن

ڕووداو: لەدوای هاتنە سەرکاری بەڕێزت و حەیدەر عەبادی، ڕەوشی عێراق باشتر بووە یان خراپتر؟

د.فوئاد مەعسووم: ناتوانم بە ڕەهایی بڵێم باش بووە یان خراپ. چونکە هەندێک بابەت هاتنە پێش. لە ڕووی داهاتەوە بەرەو خراپی ڕۆیشت. نرخی نەوت دابەزی. شەڕ تەشەنەی کرد. جگە لەوە کۆمەڵێک کێشەی سیاسی هەبوو لەنێو هێزە نێوخۆییەکان، ئێمە هاتینە نێو ئەو بارودۆخە ناخۆشە، چارەسەری ئەو بارودۆخەش ئاسان نەبوو. لەلایەک دەبێ بەرەڕووی ئەو شەڕە ببیتەوە. سەرەتا هەنگاوی گرنگ ئەو هاوکارییەی نێوان حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی عێراق بوو. هەروەها هەوڵدان بۆ کردنەوەی دەرگا بۆ ئەوەی وڵاتان یارمەتیمان بدەن. ئەرکەکان زۆر زۆر بوون، لە هەندێک ڕووەوە بەرەو باشی ڕۆیشتووە. نرخی نەوت کەمێک بەرزبووەتەوە. ئەوەی جێی ئومێدە ئەوەیە داعش بەرەو کۆتایی دەڕوات. نرخی نەوت بەرە بەرە بەرز دەبێتەوە. جگە لەوەش ئێستا هێزە سیاسییەکان گەیشتوونەتە قەناعەتێک کە چیدی بەو شێوەیە داخلی هەڵبژاردن نەبن.

ڕووداو: ئەی چۆن داخل بن؟

د.فوئاد مەعسووم: بۆ نموونە هەرچی شیعەیە بەیەکەوەیە، هەرچی سوننەیە بەیەکەوەیە. هەرچی کوردە بەیەکەوەیە. ئەوە کەلێنی تێکەوتووە. ڕەنگە ئەو کەلێنە لە هەندێک ڕووەوە باش نەبێ، بەڵام لە هەندێک ڕووەوە بۆ داهاتوو شتێکی خراپ نییە.

ڕووداو: واتا ئێستا مۆزایکەکە گۆڕاوە کە هێزی کوردی لەگەڵ شیعە یان سوننە بەشداری هەڵبژاردن بکەن؟

د.فوئاد مەعسووم: هێشتا هیچ لایەنێک ئەو جورئەتە ناکات، بەڵام قەناعەتێک پەیدا بووە و ئەو قەناعەتەش لەلای زۆربەیان دروستبووە.

ڕووداو: لەلای کوردیش ئەو قەناعەتە دروستبووە؟

د.فوئاد مەعسووم: ئەوە زۆر بە ڕوونی دیارە.

ڕووداو: د.حەیدەر عەبادی تا چەند بە گوێی ئێوە دەکات وەکو سەرۆک کۆمار؟

د.فوئاد مەعسووم: ئێمە لەو کۆبوونەوانەی دەیکەین ئەنجامەکەی بەو جۆرە نییە کە هەموو راوبۆچوونەکانی ئەو قبوڵ بن. بێگومان ئاڵوگۆڕی بۆچوون هەیە و ئەنجامەکەشی ئەوەیە کە لەسەری ڕێکدەکەوین.

ڕووداو: زۆر کەس لە دوای داعش، باسی مەترسییەکانی حەشدی شەعبی دەکەن، تەنانەت بەڕێز موقتەدا سەدر پێشتر گوتبووی لە نێو حەشد گروپی تاوانکاری هەیە، نابێ بەشداری هەڵبژاردن بکەن. بۆچوونی ئێوە لەو بارەیەوە چییە؟

د.فوئاد مەعسووم: حەشدی شەعبی لە کاتێکدا دروستبوو کە پێویست بوو، چونکە بەشێکی زۆر لە ناوەڕاستی عێراق لەژێر هەڕەشەی داعشدا بوو. دیارە لە حاڵەتی وادا داوا دەکرێ هەموو کەس چەک هەڵبگرێ. ئەو داوایەی کە مەرجەعیەت کردی لە کاتی خۆیدا داوایەکی پێویست بوو، بەڵام ئێستا بارودۆخەکە بەرەو گۆڕان دەڕوات. ڕاستە حەشدی شەعبی ژمارەکەی بە یاسا دیاریکراوە کە نزیکەی 40 هەزارە، بەڵام خەڵکانێکی دیکە هەن بەبیانووی داعش جموجۆڵ دەکەن، خەڵک دەڕفێنن. ئەوەیە کە خەڵک باسی دەکات و خەڵک دژیانە بێگومان.

ڕووداو: ئەگەر حەشدی شەعبی بەو شێوازەی کە هەیەتی بەشداری هەڵبژاردن بکات، ئەوە گونجاوە بۆ عێراقییەکان؟

د.فوئاد مەعسووم: کەس بەناوی حەشدی شەعبی بەشداری هەڵبژاردن ناکات. تاوەکو ئێستا نزیکەی 60 کیان ناوی خۆیان لە کۆمیسیۆن تۆمار کردووە. تازە کەسی دیکە ناتوانێ ناوی خۆی تۆمار بکات. حەشدی شەعبی هەندێکیان نەک بەناوی حەشد، بەڵکو بەناوی حیزبەوە خۆیان تۆمار کردووە. ئەوەش ئاساییە.

ڕووداو: لە کوردستان حەشدی شەعبی بە مەترسیدار دەزانرێ، بەتایبەتی بۆ ناوچە کێشە لەسەرەکان. ئایا ئەوە لە داهاتوودا مەترسی دروست ناکات؟

د.فوئاد مەعسووم: کورد زۆرجار پێوەی دراوە و مافی خۆیەتی باسی مەترسییەکان بکات. بەڵام هەر لە سەرەتاوە جۆرێک لە ڕێککەوتن هەبووە. بۆ نموونە بۆ نێو شاری مووسڵ ڕێککەوتن کرا کە کورد و حەشدی شەعبی نەچنە نێو شارەکە. بۆ ئەوەی حەساسیەتی نەتەوەیی و مەزهەبی دروست نەبێ. ئەو ناوچانەی کوردین و کورد دەتوانێ بیانپارێزێ، با بیانپارێزێ و پێی ناوێت لایەنی دیکە تەدەخول بکات.

ڕووداو: بەڵام مەسعود بارزانی دەڵێت حەشدی شەعبی خاوەن بەڵێنی خۆیان نەبوون، چوونە هەندێک شوێنی شنگال، ئێوە بۆچی هیچ هەڵوێستتان نەبوو؟

د.فوئاد مەعسووم: هەموو جارێک من بۆچوونم وایە کە کێشەیەک دێتە پێش، کۆبوونەوەیەک بکرێ. هەموو لایەنەکان بەشداری تێدا بکەن. چونکە گفتوگۆ لە نێوان لایەنە سیاسییەکان زۆر زۆر پێویستە، بە تایبەتی لەو شوێنانەی جێگای

پێناچێ هیچ دەوڵەتێک پشتیوانی سەربەخۆیی بکات

سەربەخۆیی هەر ئەوە نییە ریفراندۆم بکەی

مەترسین کە کێشە تەشەنە بکات. هەندێک لەو بەرپرسانەی لە بەغداوە چوونە هەرێمی کوردستان و لەگەڵ جەنابی سەرۆکی هەرێمی کوردستان دانیشتن بۆ چارەسەری ئەو کێشانە بوو. تا ئێستاش وا نیشان دەدرێ کە ئەو کێشەیە چارەسەر کراوە، واتە حەشد ناچێتە ئەو شوێنانە.

ڕووداو: بەڵام ئێستا حەشد چووەتە ئەو شوێنانە، دەبێ پاشەکشە بکات؟

د.فوئاد مەعسووم: بە نیسبەت شنگال کە ئیدارەی بۆ دانراوە، هیچ لایەنێک بۆی نییە لەوێ بمێنێ.

ڕووداو: تەنانەت پێشمەرگەش؟

د.فوئاد مەعسووم: پێشمەرگەی ئەو ناوچەیە با بمێنێ، بەڵام ئەگەر پێشمەرگەی شوێنەکانی دیکەی بۆ بهێنی، ڕەنگە ئەوە کێشە دروست بکات.

ڕووداو: ئێستا هێزەکانی پەکەکەی لێیە، یەکینەکانی پاراستنی شنگالی لێیە کە سەر بە پەکەکەن، ئەوان دەڵێن بە هیچ جۆرێک ئەو ناوچەیە چۆڵ ناکەن، پێویست دەکات ئەوانیش بکشێنەوە؟

د.فوئاد مەعسووم: بێگومان کە ئیدارە دانرا، هەموو لایەک دەبێ بکشێتەوە.

ڕووداو: نووری مالیکی دەڵێت ئەمریکییەکان پێیانباشە حەیدەر عەبادی بمێنێتەوە، بۆیە ڕەنگە هەڵبژاردن دوابخرێ. ئەمریکییەکان لەو بارەیەوە هیچیان بە ئێوە گوتووە؟

د.فوئاد مەعسووم: ئەمریکییەکان تاوەکو ئێستا لەو بارەیەوە هیچ قسەیەکیان نەکردووە. بەڵام ئەوە هەموو لێکدانەوەی سیاسییە، هەر کەس دەتوانێ بەپێی بۆچوونی خۆی لێکی بداتەوە، بەڵام مەرج نییە ئەو ئەنجامە ڕاست بێ.

ڕووداو: دۆخەکە گونجاوە؟ دەکرێ هەڵبژاردن لە کاتی خۆیدا بکرێ؟

د.فوئاد مەعسووم: هەموو باسی ئەوە دەکەن کە دەبێ هەڵبژاردن لە کاتی خۆیدا بکرێ، هیچ پاساوێک نییە بۆ دواخستنی. کەس تاوەکو ئێستا ئەو جورئەتەی نەکردووە بڵێت دەمانەوێ هەڵبژاردن دوابخرێ.

ڕووداو: دۆخی عێراق بۆ هەڵبژاردن گونجاوە؟

د.فوئاد مەعسووم: ئاساییە، لە کاتی ناخۆشتر هەڵبژاردن کراوە.

ڕووداو: باسی پەیوەندیی خۆت لەگەڵ عەبادی کرد، پەیوەندیت لەگەڵ جێگرەکانت چۆنە؟ بە تایبەتی لەگەڵ نووری مالیکی؟

د.فوئاد مەعسووم: پەیوەندیمان زۆر ئاساییە، کۆبوونەوەمان هەیە، یەکدی دەبینین، هەندێکجار هەرسێ جێگرەکە لەگەڵ من بە یەکەوەن. تاوەکو ئێستا لە کۆبوونەوەکانمان هیچ کێشەیەک نەهاتووەتە پێش.

ڕووداو: بۆچی نووری مالیکی ئەوەندە هێرش دەکاتە سەر مەسعود بارزانی؟

د.فوئاد مەعسووم: مومکینە ئەوەبێ کە وا دەزانێ کاک مەسعود دەستی هەبووە لە لادانی.

ڕووداو: تاوەکوو ئێستا لەو بارەیەوە هیچ گلەییەکتان لە نووری مالیکی کردووە؟

د.فوئاد مەعسووم: نووری مالیکی لە دانیشتنەکانی خۆماندا هیچ باسی ئەو شتانە ناکات. لە هەندێک کۆبوونەوە حیزبە کوردستانییەکانیش بەشدارن، تاوەکوو ئێستا قسەیەکی وا نەکراوە دڵی هیچ لایەنێک بگرێ. تەنیا لە ڕاگەیاندنە. ئەوێ ڕۆژێ هەندێک قسەی لە ڕۆژنامەیەک بڵاوکرابووەوە، لێمپرسی ئەوە چییە، گوتی بەشێک لەو قسانە من نەمکردوون، بەڵکو لێکدانەوەی ڕۆژنامەنووسەکە بووە. پێمگوت بۆچی ڕوونکردنەوە نادەی، بەڵام وەڵامەکەی پارتی زۆر توندبوو، بۆیە ئەویش ڕوونکردنەوەی نەدا.

ڕووداو: لە ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ کە ئێوە خاوەن ئیمتیازین، بە توندی وەڵامی مالیکی درایەوە. ئێوە لەگەڵ ئەو وەڵامە بوون.

د.فوئاد مەعسووم: من لێرە خەریکی ئەوە نیم یەکێتی چی دەڵێت، یان پارتی چی دەڵێت. لێرە ئەو پەیوەندییەی هەمانە بتوانین بیپارێزین. ڕاستە من خاوەن ئیمتیازی کوردستانی نوێم، بەڵام سیاسەتی ڕۆژنامەکە لە مەکتەبی سیاسی دادەنرێ. لەو ڕۆژەوەی ئەو ڕۆژنامەیە هەیە من خاوەنی ئیمتیازیم، بەڵام ڕەنگە لەسەر هەموو شتێکی موتەفیق نەبم.

ڕووداو: هەندێک وڵاتی عەرەبی پەیوەندییان لەگەڵ قەتەر پچڕاند، ئێوە ئەمە چۆن لێکدەدەنەوە، پێتان باش بوو ئەوە ڕوویدا؟

د.فوئاد مەعسووم: وڵاتانی کەنداو هەموویان پێکەوە بەستراون. پێمخۆش نەبوو ئەوە ڕوویدا، بەڵام ئەو بۆچوونانەی ئەمیری قەتەر شتێکی تازە نییە. پێش دوو ساڵ زیاتر ئێمە سەردانی قەتەرمان کرد، هەمان ئەو قسانەی ئێستای کرد.

ڕووداو: بەڵام ئێستا قەتەر بەوە تۆمەتبار دەکرێ کە پشتگیری تیرۆر دەکات، عێراقیش بەدەست تیرۆرەوە دەناڵێنێ، بیرتان لەوە نەکردووەتەوە هەمان هەڵوێستی ئەو وڵاتانە بەرامبەر قەتەر بگرنەبەر؟

د.فوئاد مەعسووم: مەسەلەی کەنداو ئەوە خۆیان لە نێو خۆیاندا خەریکە بگەنە چارەسەر. تەدەخولی ئێمە کاریگەرییەکی ئەوتۆی نابێ. تەنیا دەبێتە شتێکی ئیعلامی. ئێمە وەکو عێراق خۆمان ناکەین بە خاوەنی قەزییەکە.

ڕووداو: ئێران وەکو دەوڵەتێکی دراوسێ هەڵسوکەوت لەگەڵ عێراق دەکات یان وەکو وڵاتێکی خاوەن هەژموون لەسەر عێراق؟

د.فوئاد مەعسووم: ئێران سیاسەتی خۆی هەیە و عێراقیش سیاسەتی خۆی هەیە. پەیوەندیی عێراق و ئێران قووڵ و بەرفراوانە، بەڵام ئەوە بە مانای ئەوە نییە بەدوای سیاسەتی ئەوان کەوتبین و هەرچی ئەوان گوتیان ئێمە پشتگیری بکەین. کاتی خۆشی ئێمە لەگەڵ ئەمریکییەکان چەندینجار دانیشتووین، چ لە نیویۆرک چ لێرە. گوتوومانە ئێمە نە بەچاوی ئێران تەماشای ئەمریکا و وڵاتانی دیکە دەکەین، نە بە چاوی ئەمریکاش تەماشای ئێران دەکەین. ئێمە پەیوەندیی خۆمان لەگەڵ ئێران هەیە، بەڵام دەبێ سەربەخۆیی خۆمان بپارێزین. نامانەوێ ببینە بەشێک لە سیاسەتی ئەو دەوڵەتە یان دەوڵەتێکی دیکە لە ناوچەکەدا.

ڕووداو: هیچ گوشارێک لەسەر بەڕێزت و حەیدەر عەبادی نەبووە بەهۆی هەژموونی ئێران؟

د.فوئاد مەعسووم: نەخێر هیچ شتێک نەبووە. بۆ نموونە لەکاتی گۆڕینی سەرۆکوەزیران کە دەبووایە من بڕیارەکە بدەم. هیچ کەسێک نەهاتە لام بڵێت فلان کەسمان دەوێ یان فلانمان ناوێ. بەڵام ڕەنگە جۆرێک لە پەیوەندی لەگەڵ هەندێک حیزب هەبێ. ئەوە بابەتێکی دیکەیە.

ڕووداو: دەڵێن لەو کاتەی کە خەریک بوو لە نێو فراکسیۆنە کوردستانییەکان دەنگدان دەکرا لەنێوان تۆ و د.بەرهەم، داوات کردووە هەڵبژاردنەکە کەمێک دوابخرێ تاوەکو قسە لەگەڵ ئێرانییەکان دەکەی. ئەوە ڕوویداوە؟

د.فوئاد مەعسووم: ئەسڵ و ئەساسی نییە. من خۆم پێمناخۆش بوو مەسەلەکە گەیشتە هەڵبژاردنیش.

ڕووداو: بەڕێزتان د.بەرهەمتان پێشنیاز کردبوو؟

د.فوئاد مەعسووم: کاتی خۆی من کاغەزێکم بۆ مەکتەبی سیاسی یەکێتی نووسی. گوتم کەسی شیاو بۆ ئەو شوێنە د.بەرهەمە. د.نەجمەدینیش سەرکەوتوو بووە لە ئیدارەی کەرکووک با لە شوێنی خۆی بمێنێتەوە. بەڵام ئەگەر زیاتر لە کەسێک داواکاریی پێشکەش کرد بۆ پایەی سەرۆککۆماری، منیش تەقدیمی دەکەم.

ڕووداو: لە 2014ەوە کێشە لەنێوان هەرێمی کوردستان و بەغدا هەیە، بودجە و مووچەی فەرمانبەرانی کوردستان لەلایەن بەغداوە بڕدراوە. تاوەکو ئێستا بۆ چارەسەری ئەو کێشانە هیچ دەستپێشخەرییەکتان هەبووە؟

د.فوئاد مەعسووم: هەوڵی زۆرمان داوە. بەڕاستی مووچەبڕین کێشەیەکی زۆر گەورەیە بۆ ئەو کەسانەی پشت بە مووچە دەبەستن. لەلایەکی دیکەشەوە حکومەت دەڵێ بەپێی دەستوور دەبێ داهاتی نەوت بۆ هەموو خەڵکی عێراق بێ. واتە داهاتەکەی بێتەوە خەزێنەی عێراق و لەوێ دابەش بکرێ. جا بۆیە بەڕاستی ئەو مەسەلەیە دواخرا. هەوڵی زۆر درا کۆببنەوە لەگەڵ یەک. چەند جارێک بەڕێز عادل عەبدولمەهدی کە وەزیری نەوت بوو چوو بۆ کوردستان. هەوڵی زۆری دا، بەڵام نەگەیشتنە ئەنجام.

ڕووداو: گوتت پێویستە داهاتی عێراق هەمووی بگەڕێتەوە خەزێنەی گشتی، مەبەستت چی بوو، هەرێمی کوردستانیش لەوەدا خەتابارە؟

د.فوئاد مەعسووم: کێشەکە لە دەسەڵاتدایە. هەرێم دەیەوێ زۆر لە دەسەڵاتەکان بۆ خۆی

بۆ سەربەخۆیی وڵاتانی دەوروبەر گرنگن

هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق لە کاتی خۆیدا دەکرێ

رابکێشێ، عێراقیش دەیەوێ زۆر لەو دەسەڵاتەی هەرێم بۆ خۆی بهێنێتەوە.

ڕووداو: ئێوە لەلایەن هاوپەیمانی نیشتیمانی گوێتان لێ دەگیرێ، دەتوانن بەڵێنیان لێوەربگرن چارەسەری ئەو دۆخە بکەن؟

د.فوئاد مەعسووم: من هەوڵی زۆرم داوە لە نێوان لایەنە کوردییەکان. هەر بەو بۆنەیەوە من چوومە لای کاک نەوشیروان قسەم لەگەڵ کرد، لەسەر هەندێک شت ڕێککەوتین. چوومە لای کاک مەسعود پێمگوت ئەوە لەگەڵ کاک نەوشیروان دانیشتووم، ئەوە بۆچوونەکانیەتی، گفتوگۆمان کرد، گەیشتینە ئەو شتەی کە هەردوولا لەسەری هاوڕان. ئێوارە بوو کە لەلای کاک مەسعود هاتمە دەرەوە، چوومەوە ماڵەکەم لە هەولێر. باڵیۆزی پێشووی ئەمریکا لە عێراق لەگەڵ برێت مەکگۆرک هەردووکیان چاوەڕێم بوون بزانن ئەنجامەکە چییە، کە پێمگوتن زۆر زۆریان پێخۆشبوو. دامنا ڕۆژی دوایی بچمە سلێمانی کاک نەوشیروان ببینم و مەکتەبی سیاسی یەکێتی ببینم. لە ناکاو ئەو کۆبوونەوەیەی پەرلەمان کرا کە 18ی مانگ ڕێککەوتبوون نەکرێ. کۆبوونەوەکەیان کرد و ئەوەی کە هەردوولا لەسەری ڕێککەوتن لەناوچوو.

ڕووداو: ئەو بۆچوونە چی بوو کە هەردوولا لەسەر ڕێککەوتبوون؟

د.فوئاد مەعسووم: ئەوە ڕەنگە دوایی بتوانم باسی بکەم. چونکە ئێستاش لە هەوڵەکانم بەردەوامم. دوای جەژن دەستپێدەکەمەوە. من وامدەزانی ڕەنگە کاک نەوشیروان ئاگادار بووبێ کە بە سەرۆکی پەرلەمانی گوتبێ بڕۆ کۆبوونەوەکە بکە، بەڵام کە قسەم لەگەڵ کرد، تەئکیدی کردەوە کە شتی وا نەبووە.

ڕووداو: دەگوترێ نیوەی یەدەگی پارەی عێراق دەرهێنراوە بۆ مووچە. قەت قسەت لەگەڵ عەبادی کردووە بۆچی لەو یەدەگە نادەن بە هەرێمی کوردستان؟

د.فوئاد مەعسووم: مەسەلەکە هەموو جارێک باس دەکرێ، ئێستا حاڵەتەکە گەیشتووەتە حاڵەتی موتارەکە، واتە هەردوولا واز لە یەکدی بهێنن و هەر کەس ئیشی خۆی بکات. ئەگەر سەیر بکەی عێراقیش ئێستا هیچ قسە لەسەر هەرێمی کوردستان ناکات. بگرە هاوکاریی هەیە. ئومێدم وایە ئەو هاوکارییە بەرەوپێش بچێ.

ڕووداو: بەڕای تۆ باشووری کوردستان سەربەخۆیی ڕادەگەیەنێ یان ڕێککەوتنی تازە لەگەڵ بەغدا دەکات؟

د.فوئاد مەعسووم: مەسەلەی سەربەخۆیی هەر ئەوە نییە ریفراندۆمت کرد و تەواو. کۆمەڵێک شتی دیکە هەیە کە دەبێ حیسابیان بۆ بکەی. تا ئێستا پێناچێ هیچ شتێک هەبێ کە دەوڵەتانی دەوروبەر پشتگیری بکەن.

ڕووداو: بەڵام بەرپرسانی کورد بە تایبەتیش بەرپرسانی پارتی دەڵێن ئەوەندە وڵات گڵۆپی سەوزیان بۆ هەڵکردوون.

د.فوئاد مەعسووم: لەوانەیە. بەڵام ئەوەی گرنگە وڵاتانی دەوروبەرن.

ڕووداو: پەیوەندیتان لەگەڵ مەسعود بارزانی هەیە بە بەردەوامی؟

د.فوئاد مەعسووم: بەڵێ. هەر جارێک دەچمەوە کوردستان سەردانی دەکەم.

ڕووداو: لەو باوەڕەدان ئێوە دوایین سەرۆک کۆماری کوردبن لە بەغدا.

د.فوئاد مەعسووم: ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ هەڵبژاردنەکانی داهاتوو. مەرج نییە من، ڕەنگە یەکێکی دیکە هەڵبژێردرێ. یان ئاڵوگۆڕ دەکرێ سەرۆکایەتی کۆمار بدرێتە لایەنێکی دیکە و پەرلەمان بدرێتە کورد.

ڕووداو: لەو باوەڕەدان کورد بەشداری هەڵبژاردنی داهاتووی پەرلەمانی عێراق بکاتەوە؟

د.فوئاد مەعسووم: بەڵێ دەیکات. چونکە ئەگەر بەشداری هەڵبژاردن نەکات و لەولاش هیچ نەکات، دەرگا بۆ دەستێوەردانی وڵاتانی ئیقلیمی دەکاتەوە.

ڕووداو: ئێوە پێشمەرگەی دێرینن، خەباتێکی زۆرتان کردووە، تەنانەت یەکێک لە دروشمەکانی یەکێتی کە ئێوە دەستەی دامەزرێنەرین، مافی بڕیاردانی چارەنووسە. ئێستا باسی وادەی گشتپرسی دەکرێ بۆ سەربەخۆیی. بۆچوونی بەڕێزتان لەو بارەیەوە چییە؟

د.فوئاد مەعسووم: ئەو ریفراندۆمە کە دەکرێ وانییە کە شتێک بێ دووربێ لە واقیع، دەکرێ. ئەگەرچی هەندێک لایەن هەن پێیان ناخۆشە بکرێ. بەڵام ئەوە دەمێنێتەوە بۆ دوا بڕیار کە کێ دەیدات. ئەنجامەکەی چییە، ئایا تەنیا لە نێو سندوق دادەنرێ، یان کورد لە مەوقیعی گفتوگۆدا پێی بەهێز دەبێ؟ ئەوە تاوەکو ئێستا دیار نییە.

ڕووداو: مافی کوردانەت داوە بە سەرۆک کۆماری؟

د.فوئاد مەعسووم: تا ئێستا ئەو ڕۆڵەم پاراستووە. چ لە هەڵوێستەکانم، چ لە کۆبوونەوەکانم، چ لە بڕیارەکانم. بەڵام زۆرجاریش گوتوومە من پاڵێوراوی کوردم، بەڵام من نوێنەری کورد نیم. نوێنەری کورد هەرێمی کوردستانە.

ڕووداو: سەیری بەسرە و سلێمانی وەکو یەک دەکەی؟

د.فوئاد مەعسووم: قەناعەتی شەخسی خۆم شتێکە، بەڵام دەبێ بە یەک چاو سەیری هەردوولا بکەم.

ڕووداو: سەرۆک وەزیران و سەرۆکی پەرلەمان وەکو جەبابت بێلایانانە هەڵسوکەوت دەکەن؟

د.فوئاد مەعسووم: تاوەکو ئێستا لە سەرۆک وەزیرانم نەدیوە دژایەتی شارێک بکات و پشتگیری شارێکی دیکە بکات. بەڵام سەرۆکی پەرلەمان ڕەنگە بەو ئیعتیبارەی کە خاوەنی کوتلەیە، ئەوە مەسەلەیەکی دیکەیە. ئەویش قەت ڕۆژێک لێم نەدیوە باسی دیالە بکات کە خۆی خەڵکی دیالەیە.

ڕووداو: جەنابت دەسەڵاتی تانە لێدانی یاسات هەیە، کوتلە کوردییەکان هیچ داواکارییەکان هەبووە بۆ تانەلێدان لە بڕیارێک یان یاسایەک؟

د.فوئاد مەعسووم: بەداخەوە ئەو دەسەڵاتەم نییە. ئێستا کار بۆ ئەوە دەکەم ئەو دەسەڵاتەم هەبێ. چونکە لە دەستوور دەڵێت سەرۆک کۆمار ڕەمزی یەکپارچەیی عێراقە. هەر شتێک هەبێ دەڵێن تۆ پارێزەری دەستووری. بەڵام لە دەستووردا هیچ میکانیزمێک نییە. هەوڵی زۆرمان داوە یاسایەک دەربچێ بۆ دەسەڵاتی تەنفیزی. هەقی من چییە و هەقی سەرۆک وەزیران چییە.

کوردستانی
رووداو
ژمارە (461) - دووشەممە 2017/6/12

فیگەن یوکسەکداغ بە ساڵێک زیندانیکردن حوکمدرا

رووداو– هەولێر

سەرۆکایەتیی داواکاری گشتیی دادگای باڵای تورکیا سزای ساڵێک زیندانی بەسەر فیگەن یوکسەکداغ، هاوسەرۆکی پێشووی هەدەپە سەپاند. یازدەیەمین دادگای بەرایی پارێزگای ئادانا دۆسیەی لەسەر فیگەن یوکسەکداغ، هاوسەرۆکی پێشووی پارتی دیموکراتی گەلان (هەدەپە) بە تۆمەتی "سووکایەتیکردنی ئاشکرا بە حکومەت و کۆماری تورکیا" کردەوە. فیگەن یوکسەکداغ لە تشرینی یەکەمی 2015 لە کۆبوونەوەیەکی ڕێکخستنی لقی هەدەپە لە شاری ئادانا ئەو گوتانەی پێشکەشکردبوو. لە دانیشتنەکەی دادگاییکردنیدا، بەئامادەبوونی پارێزەرانی یوکسەکداغ، سزای ساڵێک زیندانیکردنی بەسەردا سەپێندرا. فیگەن یوکسەکداغ ساڵی رابردوو لەگەڵ سەلاحەددین دەمیرتاش و 12 پەرلەمانتاری فراکسیۆنی هەدەپە دەستگیرکران و بەفەرمانی دادوەر دەستبەسەر کران.

400 کوردی ڕۆژهەڵات چوونەتە نێو داعش

داعشە کوردەکانی ڕۆژهەڵات دەچنە ئەفغانستان

نزیکەی 150 — 170 کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەنێو داعشدا کوژراون، یان بێسەروشوێنن

فوئاد حەقیقی
رووداو– هەولێر

پێنج چەکدار لە ژوورێکدا دانیشتوون، هەر یەکێکیان چەکێکی بەدەستەوەیە. سێ لە چەکدارەکان دەمامکدارن، دووەکەی دیکە پشتیان لە کامێرا کردووە. یەکێک لە چەکدارە دەمامکدارەکان کە جگە لە چەکەکەی باوەشی دەمانچەیەکیشی بەدەستەوەیە، سەرەتا دوعایەک بە عەرەبی دەخوێنێت و دواتر پەیامێک بە کوردی دەخوێنێتەوە و خۆیان وەک یەکەم کەتیبەی داعش لە ئێران دەناسێنێ و هەڕەشە لە "رافیزەکان (شیعە مەزهەبەکان)" دەکات و هەروەها داوا لە "موسوڵمانان" دەکات درێژە بە رێگاکەی ئەوان بدەن.

هەندێک لە نیشانەکانی نێو ژوورەکە ئاماژەن بۆ ئەوەی کە ئەو شوێنەی ڤیدیۆکەی تێدا گیراوە نێوخۆی ئێرانە. ئەو ڤیدیۆیە لەلایەن پێگەی ئەعماقی سەر بە داعش بڵاوکرایەوە. ئەوانە هەمان ئەو پێنج کەسەن کە رۆژی 2017/6/7 تارانی پایتەختی ئێرانیان شڵەژاند.

لە ڤیدیۆیەکدا کە تەلەفزیۆنی ئێران بڵاوی کردەوە، ئەوان بەیعەت بە داعش دەدەن. هێرشی ئەوان یەکەم چالاکیی داعش لە ئێراندا دەبێت، هەرچەندە وەزیری ئیتلاعاتی ئێران گوتی "100 گرووپی دیکەی لەمجۆرەیان لەنێو بردووە".

وەزارەتی ئیتلاعاتی ئێران، رۆژێک دوای هێرشەکە رایگەیاند "ئەوان خەڵکی رۆژئاوای ئێران (رۆژهەڵاتی کوردستانن) و لە رەققە و مووسڵ چالاکییان بۆ داعش کردووە. ساڵی رابردوو بە فەرماندەیی کەسێک بەناوی ئەبو عایشە، دزەیان کردووەتە نێو ئێران".

نێوەڕاستی هاوینی ساڵی رابردوو بوو کە ئیتلاعاتی ئێران رایگەیاند: لە کرماشان و جوانڕۆ هێرشیان کردووەتە سەر دوو گرووپی داعش و بە تەواوەتی لەناویان بردوون. بەڵام ئیتلاعات لە راگەیەندراوی هەفتەی رابردوویدا گوتی: "چەند کەسێکیان هەڵاتوون".

سەرچاوەیەک لە رۆژهەڵاتی کوردستانەوە بە (رووداو)ی گوت: "سێ لەوانەی هێرشەکەی تارانیان ئەنجامدا قەت نەچوونەتە نێو داعش. هەر لە رۆژهەڵاتی کوردستانەوە پەیوەندییان بە داعشەوە هەبووە، بەڵام دوو کەسیان بۆ ماوەی نزیکەی دوو ساڵ لەنێو داعشدا بوون لە عێراق و سووریا. چەند کەسێک لەوان بۆ ماوەی چەند مانگێک دەستبەسەرکراون، بەڵام هیچ شتێکیان لەسەر ساخ نەبووەتەوە، بۆیە دواتر ئازادکراون".

ئیسلامییە توندڕەوەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان پێش ئەوەی داعش دروست بکرێ، پەیوەندییان بە بەرەی نوسرەوە هەبووە و بۆ جیهاد لە سووریا، لە ریزەکانی بەرەی نوسرەی پێشوو (هەیئەی تەحریری شامی ئێستا) چالاکییان هەبووە.

ساڵی 2013 کە داعش لە بەرەی نوسرە جیا دەبێتەوە، زۆربەی رۆژهەڵاتییەکان بەیعەت بە داعش دەدەن. هەر بە هەمانشێوە سەلەفییەکانی نێو رۆژهەڵاتی کوردستانیش بۆ سەر دوو بەرە دابەش دەبن.

راگەیاندنی خەلافەت لە ساڵی 2014دا لەلایەن داعشەوە، بووە هۆی ئەوەی رۆژهەڵاتییەکان زیاتر بەرەو لای داعش بکشێن، بەگوتەی موختار هۆشمەند کە لێکۆلینڤانێکی کوردی رۆژهەڵاتی کوردستانە، پڕوپاگەندەی داعشیش کاریگەریی زۆری لەسەر راکێشانی رۆژهەڵاتییەکان هەبووە.

بەپێی ئاماری نافەرمی، لە سەرەتای قەیرانی سووریا و دروستکردنی بەرەی نوسرەوە تاوەکوو کاتی جیابوونەوەی داعش لە بەرە، نزیکەی 150 کوردی رۆژهەڵاتی کوردستان پەیوەندییان بە بەرەی نووسرەوە کردبوو.

لە دوای جیابوونەوەش زیاتر روویان لە داعش کردووە. تا کاتی راگەیاندنی خەلافەت 150 تاوەکوو 180 کوردی رۆژهەڵات لەنێو داعشدا بوون. بەگوتەی موختار هوشمەند، لە دوای راگەیاندنی خەلافەت رێژەی رۆیشتنی رۆژهەڵاتییەکان بۆ نێو داعش چەند قات زیاتر بووە و ئەم رەوتە تا نیوەی ساڵی 2015 بەردەوام بووە.

بەگشتی 350 تا 400 کەس چوونەتە نێو داعش و لەم ژمارەیەش 150 تا 170 کەسیان کوژراون یان بێسەروشوێنن. موختار هوشمەند کە لێکۆڵینەوە لەسەر رەوتە ئیسلامگەرا و سەلەفییەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان دەکات، دەڵێ "50 تاوەکوو 60 کەسیان گەڕاونەتەوە رۆژهەڵاتی کوردستان".

بەشێک لەوانەی گەڕاونەتەوە، حوکمدراون و هەندێکیان هێشتا لە زیندانن. ئەوانەی حوکم دراون حوکمێکی کەمیان بەسەردا سەپێندراوە کە دوو تاوەکوو شەش ساڵ دەبێ. بەڵام بەشی زۆریان حوکم نەدراون و ئازادکراون.

موختار هوشمەند دەڵێ: "ئێستا رۆژهەڵاتییەکانی لایەنگری داعش زیاتر روو لە ئەفغانستان دەکەن. هۆکاریش ئەوەیە کە داعش بڕیاری داوە موجاهید و خۆبەخشەکان روو لەو وڵاتە بکەن".

لە روانگەی هۆشمەندەوە، هۆکاری ئەم بڕیارەش بۆ بێهیوابوونی داعش لە عێراق و سووریا و گەڕانەوە بۆ چالاکی نهێنی لەو وڵاتانەدا دەگەڕێتەوە. داعش 32 ویلایەتی هەیە کە 17 ویلایەتیان لە عێراق و سووریان و 15 ویلایەتەکەی دیکەش لە وڵاتانی دیکەن، بەڵام لەنێو هەموو ئەوانەدا فلیپین، بیابانی سینا لە میسر و ئەفغانستان لە هەمووان بۆ داعش گونجاوترن. لەنێو ئەم سێ وڵاتەشدا ئەفغانستان لە هەموویان گونجاترە.

شارەزایان دەڵێن حکومەتی ئێران گوشار بۆ رەوتە سەلەفییەکان ناهێنێ، بەجۆرێک کە زۆر ئازادانە لە رۆژهەڵاتی کوردستاندا چالاکی دەکەن. لەنێوخۆی رۆژهەڵاتی کوردستاندا پێنج رەوتی ئیسلامی هەن کە بریتین لە (مەکتەب قورئان، مەکتەب قورئانی کوردستان، جەماعەتی دەعوە و ئیسڵاح، داعش، ئەلقاعیدە و ئەنسارولئیسلام).

سێ رەوتی یەکەم چالاکیی مەدەنی دەکەن و بە رەوتی میانڕەو ناسراون. لە ساڵانی رابردوودا زۆر جاران ئەندامانی مەکتەب قورئان بە بچووکترین بیانوو دەستبەسەر کراون و لێپێچینەوەیان لەگەڵ کراوە و هەندێکیان تا ئاستی لەسێدارەدان سزا دراون، بەڵام رەوتە ئیسلامییە توندڕەوەکان ئەو گوشارەیان لەسەر نەبووە.

پێنج رەوتی ئیسلامی لە رۆژهەڵاتی کوردستان هەن

بەگوتەی هۆشمەند، حکومەتی ئێران، تەنانەت ئەو کەسانەش کە لێکۆڵینەوەیان لەسەر رەوتە توندڕەوەکان کردووە، بکوژانی سەلەفییەکانی دەستبەسەر کردووە و سزای قورسی بەسەریاندا سەپاندووە، هەروەها سەلەفییەکان بۆ زۆر لە چالاکییەکانیان ئازادبوون کە هەموو ئەمانە گومان لەسەر پەیوەندییەکانی ئێران و گرووپە سەلەفییەکان دروست دەکات.

نموونەش مەلا محەممەد عەلەوی کە لە گوندی یەکشەوە لە نزیک سەقز وتار دەدات و هەفتانە چەندین هەزار کەس لە وتارەکانیدا ئامادە دەبن. هەروەها مەلا عەبدوڵڵا ساڵحی هەرێمی دۆڵ، مەلا عوسمان سەقزی و مەلا عەبدولحەمید عالی لە کەسانی ناسراوی سەلەفین کە بە ئاشکرا لە مزگەوتەکان بانگەشەی بیری سەلەفیەت دەکەن، بەڵام کۆماری ئیسلامیی ئێران زوو زوو گوشار بۆ مەلا میانڕەوەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان دەبات، لە نموونەی ئەوانەش مەلا ساڵحی گوڵنەواز لە شاری سەردەشت.

سەبارەت بە هێرشەکەی تاران، خاڵی جێی گومان زۆر هەیە. موختار هۆشمەند دەڵێت: "دوور نییە ئێران چاوپۆشی لە هێرشەکەی ئەوان کردبێ، چونکە هەم داعش و هەمیش کۆماری ئیسلامی پێویستیان بە شتێکی لەم بابەتە هەبوو".

خاڵی جێی گومانی دیکەش ئەوەیە کە ساڵی 2014 ماڵپەڕی حیزبی دێموکراتی کوردستانیش راپۆرتێکی لەسەر چالاکی ئیسلامگەراکانی رۆژهەڵاتی کوردستان بڵاو کردبووەوە، لە راپۆرتەکەدا ئاماژە بە ناوی "سریاس سادقی" یەکێک لە ئەنجامدەرانی هێرشەکانی تاران کرابوو کە پڕوپاگەندەی بۆ داعش کردبوو، بەڵام ئێران چاوپۆشی لێکردبوو.

یەپەگە لە حەلەب دەمێنێتەوە

پەیەدە لە بەرامبەر دەرکردنیان لە حەلەب هەڕەشەی نەهێشتنی چوار گۆشەی ئەمنی دەکات (فۆتۆ: AFP)

فەرماندەیەکی سوپای سووریا:
سوپای سووریا تاوەکوو ئێستاش پاڵپشتی لە یەپەگە دەکات

ساڵح گەدۆ:
نەمانی چوارگۆشەی ئەمنیی سووریا لە قامشلۆ و حەسەکە لە بەرژەوەندیی کورد نییە

دڵخواز بەهلەوی
رووداو– هەولێر

هەریەک لە رژێمی سووریا و یەکینەکانی پاراستنی گەل، ئەو دەنگۆیانە رەتدەکەنەوە کە رژێمی سووریا داوای لە یەپەگە کردبێ لەو ناوچانەی حەلەب بکشێتەوە کە کۆنترۆڵی کردوون. بەرپرسێکی سەربازیی رژێمی سووریا دەڵێت "لە هاوکارییەکانمان بۆ یەپەگە بەردەوام دەبین".

شەڕی حەلەب گرنگترین رووداوی قەیرانی سووریایە. چەندین لایەن بەشدارییان لەو شەڕەدا کرد: سوپای رژێمی سووریا، سوپای سووریای ئازاد، میلیشیا شیعەکانی لایەنگری ئەسەد و ئێران، رووسیا، حیزبوڵڵا و یەکینەکانی پاراستنی گەل (یەپەگە). هەر لایەنێک لەوانە دەیویست مۆری خۆی لە حەلەب بدات، بەڵام شەڕەکە لە 22ی کانوونی یەکەمی 2016 بە قازانجی رژێمی سووریا کۆتایی هات.

هەریەک لە یەپەگە و یەپەژە بەشدارییان لەو شەڕەدا کرد، بە تایبەتی لە گەڕەکەکانی شێخ مەقسوود و ئەشرەفیە کە دوو گەڕەکی زۆرینە کوردن. ئەو دوو هێزە لەلایەن ئۆپۆزیسیۆنی سووریاوە بەوە تۆمەتبار دەکرێن کە پاڵپشتی لە رژێمی سووریا دەکەن، بەڵام هەر دوای شەڕی حەلەب دەنگۆی ئەوە بڵاوبووەوە کە رژێمی سووریا داوای کردووە یەپەگە لە شێخ مەقسوود و ئەشرەفییە نەمێنن.

لیوا عەلی مەقسوود، ئەفسەری سوپای سووریا لەبارەی وجودی هێزەکانی یەپەگە و یەپەژە لە حەلەب بە (رووداو)ی گوت: "یەکینەکانی پاراستنی گەل بۆ پشتیوانیکردن لە حکومەتی سووریا لە دژی گرووپە تیرۆریستەکان شەڕی کرد لەم شارەدا و ئێستاش بەهاوئاهەنگی لەگەڵ سوپای سووریا ئاسایشی چەندین ناوچەی وەک شێخ مەقسوود و ئەشرەفییە دەپارێزن".

لیوا مەقسوود رەتیکردەوە حکومەتی سووریا بەنیازی دەرکردنی ئەو هێزانە بێت و گوتی: "حکومەت هیچ نیازێکی نییە ئەم هێزانە دوورخاتەوە، چونکە ئەوان قوربانییان دا بۆ پاراستنی ناوچەکە لە تیرۆریستان".

هەر لەوبارەوە ساڵح گەدۆ، سکرتێری پارتی چەپی دیموکراتی کوردی لە سووریا کە حیزبەکەی بەشدارە لە ئیدارەی رۆژئاوای کوردستان، بە (رووداو)ی گوت "رژێمی سووریا هیچ داواکارییەکی فەرمی ئاراستەی یەپەگە نەکردووە بۆ کشانەوەیان لە ناوچە کوردییەکانی حەلەب، هەرچەندە دەنگۆیەک لەو بارەیەوە هەیە، بەڵام ئەگەر راستیش بێت، ئەو هێزە ناکشێنەوە، چونکە ئەوان هێزێکی سەربەخۆن و بڕیار لە حکومەتی سووریا وەرناگرن".

بەپێی زانیارییەکانی (رووداو)، پەیەدە لەبەرامبەر دەرکردنی هێزەکانی لە حەلەب، هەڕەشەی لە رژێمی سووریا کردووە چوارگۆشەی ئەمنی لە قامشلۆ و حەسەکە (کە دەزگا ئەمنی و ئیستخباراتییەکانی رژێمی لێیە) ناهێڵێ.

بەڵام ساڵح گەدۆ دەڵێت "یەکینەکانی پاراستنی گەل و کوردیش لەو باوەڕەدان وەلانانی چوارگۆشەی ئەمنی لە بەرژەوەندیی کورد نابێت، بەتایبەتی لەم ناوچەیەدا فڕۆکەخانە هەیە کە خزمەتی سڤیلەکان دەکات و ژمارەیەکی زۆری خەڵک لەسەر کارەکانیانن و مووچەکانیشیان لە رژێم وەردەگرن. ئەم چوارگۆشە ئەمنییە تەنیا رووکەشە".

هێزە هەرێمی و نێودەوڵەتییەکان رۆڵی سەرەکی دەبینن لە ململانێی سووریادا. پارتی یەکێتی دیموکرات کە باڵە سەربازییەکەیان (یەپەگە) کۆڵەگەی سەرەکیی هێزەکانی سووریای دیموکرات پێکدەهێن، ئێستا لەلایەن ئەمریکاوە پڕچەک دەکرێن.

لیوا مەقسوود دەڵێت "ئەمریکا سەرجەم هاوپەیمانەکانی لە سووریا لەدەستدا، تەنیا هێزەکانی سووریای دیموکرات لە گۆڕەپانەکەدا دەبینێت کە تاکە هێزی شەڕکەری راستەقینە بن بۆ بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر. بۆیە ئەمریکا زۆر پێویستی بەو هێزە هەیە".

ئەو ئەفسەرەی سوپای سووریا ئاماژە بە سیاسەتەکانی پەیەدە دەدات و دەڵێت "ئەو حیزبە هێلکەکانی تەنیا لەنێو سەبەتەیەکدا دانانێت. مامەڵە لەگەڵ هەموو لایەنەکاندا دەکات. کاتێک دەستی خستە نێو دەستی ئەمریکا مانای ئەوە نییە پشتی لە حکومەت و سوپای سووریا کردووە. بە بەڵگەی ئەوەی کاتێک هێزەکانی سووریای دیموکرات، شاری منبج و پێنج ناوچەی دیکەیان کۆنترۆڵ کرد، ناوچە سنوورییەکانیان رادەستی هێزەکانی پاراستنی سنووری سەر بە سوپای سووریا کرد".

سەبارەت بە هاوکارییەکانی سوپای سووریا بۆ ئەو هێزە، لیوا مەقسوود گوتی "کاتێک داعش هێرشی کردە سەر حەسەکە، سوپای سووریا چەکی زۆری بە یەپەگە دا، ئێستاش پشتیوانی سەربازیی تەواوی ئەو هێزە دەکات".

بەڵام ساڵح گەدۆ رەتیدەکاتەوە یەپەگە هاوکاری لە رژێمی سووریا وەربگرێ و گوتی "بەهیچ شێوەیەک سووریا پشتیوانی یەپەگەی نەکردووە، بەڵکو ئەوە ئەمریکایە هاوکارییان دەکات. رژێمی سووریاش نارازییە و نیگەرانە لە هاوپەیمانێتی هێزە کوردییەکان لەگەڵ ئەمریکا و هێزەکانی هاوپەیمانان".

پارتی یەکێتیی دیموکرات بە حیزبێکی نزیکی سەر بە پەکەکە لە رۆژئاوای کوردستان دادەنرێ. لەدوای کشانەوەی هێزەکانی سوپای سووریا لە رۆژئاوای کوردستان، لەگەڵ چەند حیزبێکی رۆژئاوای کوردستان و پێکهاتەکانی ئەو ناوچەیە، ئیدارەیەکیان بۆ بەڕێوەبردنی رۆژئاوای کوردستان پێکهێنا.

ئیدارەکە لە سێ کانتۆن پێکهاتووە (کۆبانێ، عەفرین و جەزیرە) بەڵام حکومەتی سووریا تاوەکوو ئێستا دانی بەو ئیدارەیەدا نەناوە، تەنانەت ئێستاش مووچەی فەرمانبەرانی ئیدارەکە دەدات و دەزگا ئەمنی و ئیستخباراتییەکانی لە قامشلۆ هەر ماون.

داوامان لە یەپەگە نەکردووە لە حەلەب بڕوات

بەرپرسە سەربازییەکەی سوپای سووریا سەبارەت بە گفتوگۆی رژێم لەگەڵ ئیدارەی رۆژئاوای کوردستان، دەڵێت "حکومەتی سووریا ئامادەیە بۆ گفتوگۆ لەبارەی دۆزی کورد و سەرجەم پرۆژە و بیرۆکە پێشکەشکراوەکان بە پرۆژەی خۆسەریشەوە، کێشە نابێت ئەگەر سەرجەم پرسەکان لە چوارچێوەی یەکپارچەیی خاکی سووریا و دەستووری سووریادا تاوتوێ بکرێن کە بەزۆرینەی دەنگی سوورییەکان پەسەندکراوە".

ئێستا لە رۆژئاوای کوردستان دوو ئەنجوومەن هەن: (ئەنجوومەنی گەل) کە سەر بە پەیەدەیە، لەگەڵ ئەنجوومەنی نیشتیمانیی کورد لە سووریا (ئەنەکەسە) کە ژمارەیەک پارتی رۆژئاوای کوردستان لەخۆدەگرێ. بەڵام ئیدارە بە دەست ئەنجوومەنی گەلە. پەیەدە ئەنجوومەنەکەی دیکەی لە دەسەڵات بێبەش کردووە، چونکە ئەنەکەسە رازی نییە بچێتە ژێر سێبەری ئەنجوومەنی گەل.

لیوا مەقسوود دەڵێت "پەیەدە نوێنەرایەتی هەموو کورد ناکات، بەڵام ئەگەر سەرجەم نوێنەرانی کورد لەسەر بیرۆکەیەک و پرۆژەیەکی تایبەت رێکبکەون، ئەوسا دەکرێت تاوتوێ بکرێت و گفتوگۆی لەبارەوە بکرێت بۆ ئەوەی چارەسەرێکی گونجاویان بۆ بدۆزرێتەوە لە چوارچێوەی یەکێتیی خاک و گەلی سووریادا".

نزیکەی 40%ی خەڵکی کوردستان بایۆمەتریی هەڵبژاردنیان کردووە

حیزبەکان گومانیان لە تۆماری دەنگدەران هەیە

مەحموود یاسین کوردی
ڕووداو- هەولێر

کۆمسیۆنی هەڵبژاردنەکان و ڕاپرسی پێشبینی دەکات ژمارەی دەنگدەرانی هەرێمی کوردستان بگاتە 3 ملیۆن 300 هەزار کەس، حیزبەکانیش تێبینییان لەسەر تۆماری دەنگدەران هەیە. بەرپرسێکی گۆڕان دەڵێت زیادبوونی ژمارەی دەنگدەرانی هەولێر و دهۆک، بەلای ئەوانەوە "سیاسییە".

شێروان زرار، گوتەبێژی کۆمسیۆنی هەڵبژاردنەکان و ڕاپرسی لە هەرێمی کوردستان بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "بەپێی دوایین ئەبدەیتی تۆماری پسولەی خۆراکی وەزارەتی بازرگانیی عێراق، پێشبینی دەکەین 3.3 ملیۆن کەس تاوەکوو 3.5 ملیۆن کەس مافی دەنگدانیان لە هەڵبژاردنەکاندا هەبێ".

تۆماری دەنگدەرانی هەرێمی کوردستان بەردەوام گومانی لەسەرە، هەندێک لایەن دەڵێن لیستەکە پاک نەکراوەتەوە لەوانەی کە مردوون.

خەسرەو گۆران، بەرپرسی دەزگای هەڵبژاردنی پارتی لەبارەی ژمارەی دەنگدەرانی هەرێمی کوردستان بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "بەپێی لیستی نوێی تۆماری دەنگدەران کە لەلایەن وەزارەتی بازرگانیی عێراقەوە بە کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان دراوە، لە 2013 وە تاوەکو 2017 لە هەرێمی کوردستان 500 هەزار دەنگدەر زیادی کردووە، بەڵام ئێمە دەمانەوێ لیستێکی باوەڕپێکراو ئامادە بکرێت و ناوی مردووەکان دەربهێندرێت و تۆمارێکی پاک بۆ هەڵبژاردن ئامادە بکرێ".

پشتبەستنی کۆمسیۆن بە تۆماری پسوولەی خۆراکی وەزارەتی بازرگانیی عێراق و کارنەکردن بە بایۆمەتری، نیگەرانیی هەندێک حیزب و لایەنی هەرێمی کوردستانی بەدوای خۆیدا هێناوە. هێمن ئەسکەندەر، ئەندامی دەزگای هەڵبژاردنی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان نیگەرانی حیزبەکەی ڕوونکردەوە و بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "ئێمە ڕەخنەوتێبینیمان لە تۆماری دەنگدەران هەیە، چونکە کۆمسیۆن پشتی بە بایۆمەتری نەبەستووە، بەڵکو بەپێی پسولەی خۆراک و تۆماری وەزارەتی بازرگانیی عێراق دەیانەوێ هەڵبژاردنەکان بەڕێوەبچێت، ئەمەش مانای وایە هەمان کێشە و گرفتی هەڵبژاردنەکانی پێشوو دووبارە دەبنەوە".

هێمن ئەسکەندەر گومانی لە تۆماری دەنگدەران هەیە کە پشت بە داتاکانی وەزارەتی بازرگانیی عێراق بەستراوە. "ئەگەری هەیە پەنابەر و ئاوارەکانیش کە ناسنامەیان بۆ دروستکراوە بەپێی تۆماری دەنگدەران دەنگ بدەن، چونکە هەر کەسێک ناسنامەی هەبێت ناوی لە تۆماری وەزارەتی بازرگانیدا هەیە".

بزووتنەوەی گۆڕانیش گومانی لە تۆماری دەنگدەران هەیە و دەڵێت پڕیەتی لە ناوی مردوو. کارزان گەردی، بەرپرسی ئۆفیسی هەولێری ژووری هەڵبژاردنی گۆڕان بە (ڕووداو)ی گوت: "تۆمارەکە پڕە لە ناوی زیادە، دووبارە و ناوی وەهمی و مردوو. بۆیە دەبێ وەزارەتی بازرگانی و تەندورستی تۆمارەکە پاک بکەنەوە". کارزان ئەنجامدانی سەرژمێری بە باشترین چارەسەر دەزانێ بۆ ئەوەی هەرێمی کوردستان ببێتە خاوەنی تۆمارێکی پاکی دەنگدەران.

گوتەبێژی کۆمیسیۆن لەبارەی گومانی حیزبەکان لە تۆماری دەنگدەران دەڵێت، دەرگا بۆ حیزبەکان واڵایە کە سکاڵا لەسەر تۆماری دەنگدەران تۆمار بکەن. شێروان زرار دەڵێت "ئێمە سوود لە بایۆمەتری وەردەگرین بۆ پاککردنەوەی تۆماری دەنگدەران، بە نووسراویش داوامان لە وەزارەتی تەندروستی کردووە ژمارە و داتای مردووانی ساڵی 2013 تاوەکو 2017مان بۆ بنێرن بۆ ئەوەی لە لیستی دەنگدەران دەریانبهێنین".

پرۆسەی بایۆمەتریی هەڵبژاردن لە ناوەڕاستی ساڵی 2015 دەستی پێکردووە، بەڵام سەرەڕای هۆشداریی کۆمیسیۆن، لەوانەش ڕایینەکردنی مامەڵەی هاووڵاتیان بەبێ کارتی بایۆمەتری، هاووڵاتیان وەکو پێویست بەدەم پرۆسەکەوە ناچن.

گوتەبێژی کۆمیسیۆن گوتی "بەپێی قسەی بەرپرسانی کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنی عێراق، 35% تاوەکوو 40%ی خەڵکی هەرێمی کوردستان کە مافی دەنگدانیان هەیە، ناوی خۆیان لە سیستەمی بایۆمەتری تۆمار کردووە، بۆیە هەڵبژاردن بەپێی تۆماری وەزارەتی بازرگانی عێراق لە ساڵی 2005 بەڕێوەدەچێ، چونکە ئەگەر بە بایۆمەتری بێت نزیکەی دوو ملیۆن کەس لە هەڵبژاردن بێبەش دەبن".

بە گوتەی خەسرۆ گۆران لە هەولێر 45% لە سلێمانی 33% لە دهۆک 58% و لە کەرکووک 56%ی دەنگدەران بایۆمەترییان کردووە. خەسرۆ گۆران دەڵێت "ئەگەر بەراورد بکەین بە ڕێژەی دانیشتووان و ئەوانەی مافی دەنگدانیان هەیە، ڕێژەکە زۆر کەمە".

بەرپرسەکەی ژووری هەڵبژاردنی گۆڕان دەڵێت بەپێی زانیاری ئەوان ژمارەی دەنگدەرانی هەولێر و دهۆک زۆر زیادی کردووە، ئەوەش گومانی لەلای ئەوان دروستکردووە "زیادبوونی بەرچاوی دەنگدەرانی پارێزگای هەولێر و دهۆک پەیامێکی سیاسییە وەکو ئەوەی ئەو ڕێژەیە لە سلێمانی زیاد نەبووبێت".

ئارام جەمال، لە پەیمانگای کوردی بۆ هەڵبژاردن دەڵێت: "تاوەکو لە کۆمسیۆن تۆماری دەنگدەران یەکلایی نەبێتەوە و ناوی مردووان لە تۆمارەکە دەرنەهێنرێ، ناتوانرێ ئاستی گەشەی دانیشتووان و دابەشوونیان بەسەر پارێزگاو ناوچەکانی هەرێمی کوردستان دیاری بکرێ".

حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ بەڕێوەچوونی پرۆسەی هەڵبژاردنەکانی کوردستان لەمساڵدا 30 ملیار دینار (22 ملیۆن دۆلار)ی خستووەتە سەر حیسابی کۆمیسیۆنی هەڵبژاردنەکان، شێروان زرار گوتەبێژی کۆمسیۆن دەڵێ: "بۆ ئەنجامدانی هەر پرۆسەیەک پێویستمان بە شەش مانگ ئامادەسازی هەیە".

لە هەر سێ پارێزگەکەی هەرێمی کوردستان 173 بنکەی لاوەکی دەنگدان هەیە (هەولێر 53 بنکە، سلێمانی 79 و دهۆک 41). هەر یەک لەو بنکە لاوەکیانەش لە چەند بنکەیەکی دەنگدان پێکدێن لە هەولێر 498 بنکە، سلێمانی 740 و دهۆک 256 بنکەی دەنگدانی هەیە. بنکەکانی دەنگدانی هەولێر پێکدێن لە 2340 وێستگە، سلێمانی 2753 وێستگە و دهۆک 1481 وێستگە. بۆ بەڕێوەچوونی هەر هەڵبژاردنێکیش هەولێر پێویستی بە 14 هەزار 688 فەرمانبەر هەیە، سلێمانی 16 هەزار 110 فەرمانبەر و دهۆک 8 هەزار 941 فەرمانبەر.

(فۆتۆ: سەرتیپ عوسمان)

ژمارەی دەنگدەران لە هەڵبژاردنەکانی ڕابردوودا:

2005، هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان، 971 هەزار453 کەس دەنگیان دا
2005، هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان، 1 ملیۆن 753 هەزار 918 کەس
2005، هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان 1 ملیۆن767 هەزار 993 کەس
2009، هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان و سەرۆکایەتی 1 ملیۆن 876 هەزار 196 کەس
2010، هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق 1 ملیۆن 938 هەزار 754 کەس
2013، هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان یەک ملیۆن 970 هەزار 317 کەس
2014، هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق 2 ملیۆن 128 هەزار 167 کەس
2014، ئەنجوومەنی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان 2 ملیۆن 161 هەزار 38 کەس

کۆمسیۆن: پێشبینی دەکەین 3.5 ملیۆن کەس مافی دەنگدانیان هەبێت

گۆڕان: زیادبوونی ڕێژەی دەنگدەرانی هەولێر و دهۆک سیاسییە

پارتی: 500 هەزار دەنگدەر زیاد بووە

یەکگرتوو: ئەگەری هەیە ئاوارە و پەنابەریش دەنگ بدەن

لایەنە عێراقییەکان لەبارەی گشتپرسییەکەی کوردستان یەکدەنگ نین

نەمرۆ محەممەد
ڕووداو- هەولێر

ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا، بە سەرۆکایەتی نوری مالیکی، دژایەتی گشتپرسیی هەرێمی کوردستان دەکات و پێیوایە دەستی ئیسرائیلی لە پشتە. پەرلەمانتارێکی (مواتن)یش دەڵێت دەوڵەتی کوردی بە مردوویی لە دایک دەبێت. هەرچی سوننەکانن، پێیانوایە پرۆسەکە پێویستی بە زەمینەسازی هەیە.

ڕۆژی 7ی حوزەیرانی2017، مەسعود بارزانی سەرۆکی هەرێمی کوردستان و پارتە سیاسییەکانی بەشدار لە حکومەت و پەرلەمان کۆبووەوە و بڕیار درا ڕۆژی 2017/9/25 وادەی گشتپرسی سەربەخۆیی کوردستان بێت، ئەم بڕیارەش لە نێوخۆی عێراق و نێوەندە نێودەوڵەتییەکان کاردانەوەی زۆری لێکەوتەوە.

ڕەعد دەهلەکی، پەرلەمانتاری هاوپەیمانیی هێزە سوننە عێراقییەکان بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند، مافی چارەی خۆنووسین مافێکی سروشتیی گەلانە، بەڵام پێویستە لە چوارچێوەی دەستووردا بێت. دەهلەکی پێیوایە ئەوەی هەرێمی کوردستان ئەنجامی دەدات "تەنیا گشتپرسییە، نەک جیابوونەوە لە عێراق، چونکە گشتپرسی و جیابوونەوە دوو پرسی جیاوازن، گشتپرسی زیاتر ڕاگەیاندن و ڕوونکردنەوەی هەڵوێستە نەک جیابوونەوە، جیابوونەوە پێویستی بە کۆمەڵێک میکانیزمی دیکە هەیە".

ئەو پەرلەمانتارە سوننەیە دەڵێ "پرۆسەیەکی لەو جۆرە پێویستی بە زەمینەسازی هەیە. ئەو زەمینەسازییە بەتایبەتی ڕێککەوتن لەسەر ناوچە جێناکۆکەکان دەگرێتەوە، بۆ ئەوەی دواتر هیچ کێشەیەکی گەورەتری لێنەکەوێتەوە".

شیعەکان کە لە زۆر بۆنەدا هاوسۆزی خۆیان بۆ کورد دەردەبڕن، بەڵام زۆربەیان هاوڕان لە دژایەتیکردنی گشتپرسی. عەمار تەعمە، سەرۆکی فراکسیۆنی (فەزیلە) لە پەرلەمانی عێراق دەڵێت ئەنجامدانی گشتپرسییەکەی کوردستان هیچ بنەمایەکی دەستووری نییە و بەڵکو پێچەوانەی دەستوورە، هیچ بڕگەیەکی دەستووری نییە مافی گشتپرسی بداتە هەرێمی کوردستان". بۆیە فراکسیۆنەکەیان دژی گشتپرسی هەرێمی کوردستانە.

سەرۆکی فراکسیۆنی (فەزیلە) پێیوایە دژایەتی هەندێک لایەنی کوردی لەگەڵ ئەنجامدانی گشتپرسی "کێشە نێوخۆییەکانی کوردستان قووڵتر دەکاتەوە"، جەختی لەسەر ئەوەش کردەوە کە "وڵاتانی دراوسێ دژی ئەنجامدانی گشتپرسیی هەرێمی کوردستانن، بۆیەش ئەستەمە ئەو پرۆسەیە بە ئاسانی تێپەڕێت".

عەمار تەعمە، گوتی هەندێک لایەنی نێو هەرێمی کوردستان لەسەر ئەنجامدانی گشتپرسی جدیین، بەڵام لایەنی دیکەی کاریگەر هەن دژی گشتپرسین و بایکۆتی کۆبوونەوەکەی بارزانییان کردووە، بۆیە بەم هەنگاوە کێشە ناوخۆییەکانی هەرێمی کوردستان قووڵتربێتەوە.

هەروەها ئاماژەی بەوەشکرد، هێز و لایەنە عێراقییەکان دژی ئەو هەنگاوەن و پێویستە یەکریزی نێو خۆی عێراقی بەهێزبکرێت نەک دابەشبکرێت، کاتێک پەیوەندییەکانی نێوان هەولێرو بەغدا خراپ بوو، داعش گەیشتە نزیک هەولێر و بەغدا، بەڵام دوای باشبوونی پەیوەندییەکانی هەردوولا، سەرکەوتنی گەورە بەسەر داعش بەدەستهێنرا، بۆیە پێویستە ئەو پەیوەندییانە بەهێزبکرێن، نەک هەڵویستی عێراق دابەش و لاواز بکرێت.

سادق لبان، پەرلەمانتاری ئیئتیلافی دەوڵەتی یاسا بە سەرۆکایەتی نوری مالیکی، ڕایگەیاند لە دەستووری عێراقدا هیچ بوارێک بۆ جیابوونەوە نییە و دەبێت لایەنە سیاسییەکان پابەند بن بە دەستوورەوە.

پەرلەمانتارەکەی (دەوڵەتی یاسا) هۆشداریش دەدا کە "جیابوونەوەی هەرێمی کوردستان دەبێتە بارگرانیی بۆ خودی هەرێمەکە"، چونکە هەرێمی کوردستان بەهۆی بڕیاری جیابوونەوە لە عێراق "ڕووبەڕووی دژایەتی وڵاتانی دراوسێ دەبێتەوە".

سادق لبان پێیوایە کەشی ناوخۆی کوردستانیش لەبار نییە بۆ گشتپرسی و گوتی "لە نێوخۆی هەرێمی کوردستانیش هێزی نەیاری ئەو پرۆسە هەن و جیابوونەوەش تەنیا لەبەرژەوەندی دوژمنانی هەرێمی کوردستان و عێراقە". سەبارەت بەوەی ئەو دوژمنانە کێن، پەرلەمانتارەکەی لیستی (دەوڵەتی یاسا) گوتی "ئەوە ئیسرائیل و وڵاتانی نەیارانی عێراقن، کە پرۆژەی دابەشکردنی عێراق و ناوچەکەیان هەیە، هەر ئەوانیش لە پشت گشتپرسی و جیابوونەوەی هەرێمی کوردستانن".

محەممەد مەسعودی، پەرلەمانتاری فراکسیۆنی (مواتن)، بە (ڕووداو)ی ڕاگەیاند "دۆخەکە بۆ گشتپرسی و سەربەخۆیی هەرێمی کوردستان لەبار و گونجاو نییە، هەرێمی کوردستان بنەماکانی دەوڵەتبوونی نییە و کێشەی دیکەی گەورەتر بۆ دانیشتوانەکەی دروست دەکات، بۆیە پێویستە برایانی کورد وردتر لەو پرسە بکۆڵنەوە و بڕیاری دروستی لەبارەوە بدەن".

لیستی (مەواتن) لە لایەن عەممار حەکیم، سەرۆکی ئەنجوومەنی باڵای ئیسلامی و سەرۆکی هاوپەیمانی نیشتمانییەوە سەرۆکایەتی دەکرێت و پەرلەمانتارەکەیان جەختی لەسەر ئەوە کردەوە کە هەرچەندە باوەڕیان بە مافی گەلانە، بەڵام "هەرێمی کوردستان بەشێکی عێراقە، ئێمەی عێراقی بە سەربەخۆیی هەرێمی کوردستان ڕازی نابین و سوورین لەسەر پاراستنی یەکپزی خاکی عێراق".

لە پاش دیاریکردنی وادەی گشتپرسییەکە، ئێران و تورکیا هەڵوێستی خۆیان بەرامبەر بە گشتپرسییەکە ڕاگەیاند و هەردوو وڵات دژایەتی بڕیارەکەیان کرد. مەسعودی پێیوایە وڵاتانی ناوچەکە و وڵاتانی دیکە بە دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان ڕازی نابن و دەڵێت "دەوڵەتی کوردی بە مردوویی لە دایک دەبێت"..

ڕۆژی شەممە 2017/6/10، لە ڕاگەیێندراوێکدا عەلی ئەدیب، سەرۆکی فراکسیۆنی دەوڵەتی یاسا لە پەرلەمانی عێراق ڕایگەیاند :"ئەنجامدانی گشتپرسی بڕیارێکی تاکلایەنەیە و حکومەتی هەرێمی کوردستان بەبێ گەڕانەوە بۆ حکومەتی فیدراڵی داویەتی، ئەمەش دەچێتە پاڵ بڕیار و هەنگاوە تاکلایەنە پێشووەکانی دیکەی، لەوانە فرۆشتنی نەوت بەبێ گەڕانەوە بۆ حکومەتی فیدراڵی، وەرگرتنی باج و گومرگی دەروازە سنوورییەکان، واژۆکردنی گرێبەستی نەوت بەبێ گەڕانەوە بۆ پەرلەمانی عێراق، تەنانەت بەبێ گەڕانەوە و ڕەزامەندی پەرلەمانی هەرێمی کوردستانیش."

هەر لەوبارەوە، گوتەبێژی نووسینگەی حەیدەر عەبادی، سەرۆکوەزیرانی عێراق، ڕایگەیاند "هەر بڕیارێک لەبارەی داهاتووی عێراقەوە بدرێت، دەبێ دەستووری تێدا ڕەچاوبکرێت". سەعد حەدیسی لە ڕاگەیەندراوێکدا کە ڕۆژی 9-6-2017 بڵاویکردووەتەوە دەڵێت: "پێویستە هەموو عێراقییەکان پێکەوە بڕیار لەسەر ئایندەی وڵاتەکەیان بدەن و نابێ هیچ لایەنێک بە پەراوێزخستنی ئەوانی دیکە بڕیاری لەسەر بدات"".

سەبارەت بە پەیوەندییەکانی هەولێر و بەغداش گوتەبێژی عەبادی جەختیکردووەتەوە لەسەر ئەوەی کە "ئەنجوومەنی وەزیرانی عێراق پشت بە دەستوور دەبەستێت، وەک مەرجەعی یاسایی و سیاسی، بۆ بڕیاردان لەسەر پەیوەندییەکانی حکومەتی فیدراڵی و هەرێمی کوردستان".

دەوڵەتی یاسا: گشتپرسی هەرێمی کوردستان دەستی ئیسرائیلی لەپشتە

مواتن: رازی نابین هەرێمی کوردستان لە عێراق جیابێتەوە

فەزیلە: ئەستەمە گشتپرسی بە ئاسانی تێپەڕێت

هاوپەیمانی هێزە عێراقییەکان: گشتپرسی و جیابوونەوە دوو پرسی جیاوازن

رێکخراوێکی ئەڵمانی 6000 کەس دەخاتە سەر کار

رووداو- سلێمانی

رێکخراوی GIZی ئەڵمانی 6 هەزار کەس لە شـارەکانی هەرێمی کوردسـتان بەشـێوەی گرێبەست و کاتی بۆ دوو مانگ دادەمەزرێنێت. پێشووتریش لە کەرتی خزمەتگوزاری سەدان هاووڵاتیی هەرێمی کوردستانی بەشێوەی کاتی دامەزراندبوو. رێکخراوەکە ساڵی رابردوو تەنیا لە شاری سلێمانی بۆ ماوەی 35 بۆ 40 رۆژ کاری بە زیاتر لە 3500 کرێکار درا.. بەڵام ئەمساڵ بودجەی رێکخراوەکە کەمیکردووە و ژمارەیەکی کەمتر کرێکار وەردەگرن. بەپێی ئەو پێشبینییەی لەبەردەستیاندایە بۆ ئەمساڵ دەتوانن لە هەموو شارەکانی هەرێمی کوردستان نزیکەی 6000 کرێکار وەربگرن، بۆ ماوەی دوو مانگیش کاریان پێدەدات.

90 %ی هیندییە

ساڵانە 230 ملیۆن دۆلاری کوردستان بۆ برنجی هاوردەکراو دەڕوات

رەوا عەبدوڵڵا
رووداو- هەولێر

لە کوردستان خواستێکی زۆر لەسەر برنج هەیە و ساڵانە زیاتر لە 200 هەزار تۆن لە هیندستان، پاکستان، رووسیا و ئەمەریکاوە بە بەهای زیاتر لە 230 ملیۆن دۆلار هاوردە دەکرێ.

برنج لە زۆر وڵاتی جیهان خۆراکێکی بنەڕەتییە، بۆیە لەڕووی چاندنەوە لەدوای گەنم بە پلەی دووەم دێت. لەڕووی بڕی بەرهەمیشەوە لە دانەوێڵەکاندا لەسەر ئاستی جیهان لە پلەی سێیەمدایە، بەڵام چاندن و بەرهەمی ئەو خۆراکە ستراتیژییە لە کوردستان پشتگوێخراوە.

بەپێی ئاماری وەزارەتی کشوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو، بەرهەمی برنج لە کوردستان هێشتا لە کەمبوونەوەدایە، بەجۆرێک بەرهەمی ساڵی رابردوو بەراورد بە سێ ساڵ پێشتر بە رێژەی 28% کەمی کردووە، تێکڕای بەرهەمی ساڵانەی کێڵگەکانی برنجیش لە هەرێمی کوردستان لە 6 هەزار تۆن تێپەڕ ناکات، ئەو بڕەش نزیکەی 3%ی پێویستیی دانیشتووانی هەرێمی کوردستان پێکدەهێنێ، واتە 97%ی ئەو برنجەی لێرە دەخورێ، هاوردەکراوە.

وەزارەتی کشتوکاڵ بە پشتبەستن بە پێوەری پرۆگرامی خۆراکی جیهانی، پێویستیی ساڵانەی تاکی هەرێمی کورستانی بە 36 کیلۆ برنج دیاری کردووە. بەپێی داتاکانی دەستەی ئاماری هەرێمی کوردستانیش، ساڵی رابردوو ژمارەی دانیشتووانی کوردستان گەیشتووەتە پێنج ملیۆن و 614 هەزار کەس، کەواتە هەرێمی کوردستان بێ ئاوارەو پەنابەر و ئەو گەشتیار و میوانانەی رووی تێدەکەن، ساڵانە پێویستی بە نزیکەی 202 هەزار و 104 تۆن برنجە.

د.ئەنوەر عومەر، بەڕێوەبەری گشتیی پلان و بەدواداچوون لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو، دەڵێت: "ماوەی چەند ساڵێکە برنج بووەتە یەکێک لە خۆراکە سەرەکییەکانی رۆژانەی خەڵک، بۆیە پێشبینی دەکەین زیاتر لەو بڕەی بۆ پێویستیی تاک لە هەرێمی کوردستان دیاریکراوە، برنج بخورێ".

برنج بەلای وەزارەتی کشتوکاڵەوە لە ریزی بەرهەمە ستراتیژییەکانی وەکو گەنم، پیاز، تەماتە و پەتاتە دانراوە. بەڵام د.ئەنوەر عومەر دەڵێت ئەولەوییەتیان بۆ بەرهەمی دیکە بووە و پلانی گەشەپێدانی برنجیان نەبووە.

د.ئەنوەر، دابەزینی ئاستی بەرهەمی برنجی خۆماڵی بۆ هۆکاری سروشتیی گەڕاندەوە و گوتی "پێشتر ئاو زۆر بوو، بۆیە لەکەنار رووبارەکان و 700 کارێز لە کوردستان برنج دەچێنرا، بەڵام بەهۆی وشکەساڵی زۆربەی کارێزەکان وشک بوون و بەوهۆیەوە بەرهەمی برنج پاشەکشەی کرد".

چاندنی برنج بەگوێرەی جۆرەکانی پێویستی بە ئاوی زۆر و پلەی گەرمیی تایبەت هەیە، بۆیە ئەم بەرهەمە زیاتر لە ناوچە گەرم و نیمچە گەرمەکانی نێوان هێڵی پانی 45ی باکوور و 40ی باشووری گۆی زەوی دەچێنرێ. لەڕووی چاندن و بەرهەمیشەوە وڵاتانی چین، ژاپۆن، هیندستان، پاکستان و ئیندۆنیزیا لە پێشەوەی وڵاتانی بەرهەمهێنی برنجن.

فاتیح یاسین، بەڕێوەبەری گشتیی کۆمپانیای مومتاز بۆ هاوردەکردنی بەرهەمە خۆراکییەکان کە بریکاری سەرەکیی فرۆشتنی برنجی مەحموودە لە هەولێر، دەڵێ "ساڵانە زیاتر لە 200 هەزار تۆن برنج لە هیندستان و پاکستان و تایلاند و رووسیا و ئەمریکا و ئێران و چەند وڵاتێکی دیکەوە دەهێنرێت".

بە گوتەی ئەو بازرگانە، زیاتر لە 50 جۆر برنج هاوردەی کوردستان دەکرێت، نرخەکانیشیان بە گوێرەی کواڵیتییان لە 400 تاوەکوو 1150 دۆلارە بۆ هەر تۆنێک.

ئەو بازرگانە دەڵێت "بەپێی بەدواداچوونی ئێمە، 90%ی خەڵک لە هەرێمی کوردستان برنجی هیندی دەخۆن کە نرخی هەر تۆنێکی زیاتر لە 1000 دۆلارە، بۆیە دەتوانین بڵێین ساڵانە بایی 230 ملیۆن دۆلار برنج هاوردەی کوردستان دەکرێ".

100 کۆمپانیا زیاتر لە 50 جۆر برنج هاوردەی هەرێمی کوردستان دەکەن

کۆمپانیای ئازاد رایس ساڵانە 20 هەزار تۆن برنج لە دەرەوە هاوردە دەکات. ئازاد نادر کە خاوەنی کۆمپانیاکەیە دەڵێت "لە کوردستان برنج بازاڕێکی گەرمی هەیە، بۆیە 100 کۆمپانیا برنج هاوردە دەکەن، هەر کۆمپانیایەکیش چەند مارکەیەکی بەناوی خۆی تۆمار کردووە و برنج لە هیندستان و ئەمەریکا و رووسیا و وڵاتانی دیکەوە دەهێنن".

ئازاد گوتیک "کواڵیتیی جیاواز هاوردەی هەرێمی کوردستان دەکرێت، چەند جۆرە برنجێکی کواڵیتی نایاب هاوردە دەکرێن کە تۆنێکی بە 2000 دۆلارە، بەڵام دانیشتووانی کوردستان زیاتر خواستیان لەسەر برنجی دەنک درێژی کواڵیتی باشە کە نرخی تۆنێکی 1200 دۆلارە".

لەجیهاندا دوو جۆری باوی برنج هەن، ئەوانیش بریتین لە جابونیکا و ئیندیکا. کۆمەڵەی یەکەم زیاتر لە کێڵگە کەشوهەوا وشکەکانی باشوور و باشووری رۆژهەڵاتی ئاسیا دەچێنرێ. کۆمەڵەی دووەمیش زیاتر لە زەوییە نزمە ئاوییەکانی ئاسیا دەچێنرێ. قەبارەی برنجەکەشی سێ جۆرە (درێژ، مام ناوەند و خڕ)، برنجی کوردی لە جۆری ئیندیکای خڕی کورتە.

زانا محەممەد، بەڕێوەبەری توێژینەوەی کشتوکاڵی لە سلێمانی دەڵێت "لە ئەنجامی توێژینەوە بۆمان دەرکەوتووە خاک و ئاو و هەوای کوردستان زیاتر بۆ برنجی جۆری خڕی دەنک کورت گونجاوە".

زانا پێیوایە ئەگەر حکومەت پلانی بۆ گەشەپێدانی برنج هەبێت، تەنیا لەڕێی سوودوەرگرتن لە ئاوی بەنداوی دوکان و دەربەندیخان و بەنداوە بچووکەکانی دیکە و رووبارەکان، دەتوانن هاوشێوەی گەنم بەرهەمی برنجیش تا ئاستی خۆبژێوی زیاد بکەن.

سەرجەم ئەو جۆرە برنجانەی لەناوچە جیاوازەکانی کوردستان دەچێنرێن، لە جۆری برنجی خڕی دەنک کورتە، بەڵام بەگوێرەی ناوچەکان ناوی جیاوازی لێنراوە وەکو مەولەوی، بازیان و نەگازە لە سلێمانی. بەرازیلی، شەش مانگ، سێ مانگ و سەدریش لە دهۆک و هەولێر دەچێنرێ.

لە هەر پارێزگایەکیش لە چەند ناوچەیەکی جیاواز برنج دەچێنرێت. لە هەولێر زیاتر لە هەریر و باتاس و بارزان، لە سلێمانی زیاتر لە بازیان و لە دهۆکیش زیاتر لە سنووری قەزاکانی بەردەڕەش و ئاکرێ و سێمێل. لەڕووی چاندن و بەرهەمیشەوە پارێزگای دهۆک لەسەر ئاستی هەرێمی کوردستان لە پلەی یەکەمدایە، ساڵانە 4 تاوەکو 6 هەزار دۆنم زەوی دەچێنن کە دەکاتە نزیکەی 3/2 رووبەری برنجی چێنراو لە هەرێمی کوردستان.

د.ئەنوەر عومەر، بەڕێوەبەری گشتیی پلاندانان لە وەزارەتی کشتوکاڵ باسی پلانی وەزارەت دەکات بۆ گەشەپێدانی برنج و دەڵێت "لەدوای گەیشتن بەئاستی خۆبژێوی لە بەرهەمی گەنم، لەپلانماندایە گەشە بە بەرهەمی برنجیش بدەین. ساڵی رابردوو وەک قۆناغی یەکەم ئامێری کوتان و ئاشمان بۆ جووتیارانی ئاکرێ دابین کرد، بۆ ئەمساڵیش لەپلاندابوو ئامێری کوتان بۆ جووتیارانی هەریر و بارزان و بازیان دابین بکەین، بەڵام بەهۆی دابیننەکرنی بودجە، نەمانتوانی ئەم پلانە جێبەجێ بکەین".

هەرزانفرۆشی دەکەن

بازرگانانی عەرەب گەنمی جووتیارانی کوردستان دەکڕنەوە

رەوا عەبدوڵڵا
رووداو- هەولێر

بەهۆی دواکەوتنی پرۆسەی وەرگرتنی گەنم و کەمکردنەوەی بڕی وەرگرتن، بەشێک لە جووتیارانی کوردستان بە ناچاری گەنمەکانیان بە کەمتر لە نرخی سایلۆ بە بازرگانان دەفرۆشنەوە. ئەمەش زیانێکی گەورەی بە داهاتی جووتیاران گەیاندووە و وەزارەتی کشتوکاڵیش تاوەکوو ئێستا هیچ پلانێکی بۆ کڕینەوەی گەنمی جووتیاران نییە.

دانانی نرخ، بڕی وەرگرتن و کاتی کڕینەوەی گەنمی جووتیارانی عێراق و کوردستان، لە ئەستۆی وەزارەتی بازرگانیی عێراقە، ساڵانە لێژنەیەکی باڵای تەخمین لە نوێنەرانی وەزارەتەکانی بازرگانی، دارایی، پلاندانان، کشتوکاڵ و نوێنەری ئەنجوومەنی وەزیران پێکدێت. بەپێی ئەو بڕە پارەیەی لە بودجەی حاکیمە بۆ کڕینی گەنم تەرخان دەکرێت، بڕیار لەسەر نرخی کڕینەوە و بڕی وەرگرتنی گەنمی جووتیاران دەدرێ.

نەوزاد ئەدهەم، بەڕێوەبەری گشتیی بازرگانی لە وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی بە وەکالەت، دەڵێت: "وەزارەتی بازرگانیی عێراق پێشتر بەگوێرەی ئەو پارەیەی لە بودجەی حاکیمە ساڵانە بۆ کڕینەوەی گەنم تەرخان دەکرا، پلانێکی گشتگیری بۆ پرۆسەی وەرگرتنی گەنم لەهەموو پارێزگاکانی عێراق بە هەرێمی کوردستانیشەوە جێبەجێ دەکرد، بەڵام ئەمساڵ بۆ زیانگەیاندن بە ئابووریی کوردستان و بە بڕیارێکی سیاسی، هەرێمی کوردستانیان لەپلانەکە جیاکردووەتەوە".

حکومەتی عێراق ئەمساڵ ترلیۆنێک و 700 ملیار دیناری لە بودجەی حاکیمە بۆ کڕینەوەی گەنمی جووتیاران و هاوردەکردنی گەنم لە دەرەوە تەرخان کردووە، تەنیا 17%ی ئەو پارەیە بۆ گەنمی جووتیارانی کوردستان تەرخانکراوە کە بەشی کڕینەوەی تەنیا 442 هەزار تۆن دەکات.

بەپێی ئاماری وەزارەتی کشتوکاڵ، لە هەشت ساڵی رابردوودا بەرهەمی گەنم لە کوردستان لە 218 هەزار تۆنەوە بۆ ملیۆنێک و 680 هەزار تۆن زیاد بووە، ئەم زیادبوونە خێرایەش گومانی لای بەرپرسانی بەغدا دروستکردووە.

ساڵی رابردوو حکومەتی عێراق بەبیانووی کەمیی بودجە تەنیا 70%ی گەنمی جووتیارانی کوردستانی بەنرخی پاڵپشت کڕییەوە، بۆ ئەمساڵیش بڕیاریانداوە تەنیا 442.705 تۆن گەنم (151.148 تۆن لە هەولێر، 115.884 تۆن لەسلێمانی و 175.673 تۆن لە دهۆک) بەنرخی پاڵپشت لە جووتیاران بکڕنەوە، بەڵام تەواوی بەرهەمی جووتیارانی پارێزگاکانی عێراق دەکڕنەوە.

بەپێی نووسراوی ژمارە 6156ی وەزارەتی کشتوکاڵ لە هەرێمی کوردستان کە لە 2016/10/25 وێنەیەکی ئاراستەی وەزارەتی کشتوکاڵی عێراق کراوە، ئەمساڵ سێ ملیۆن و 552 هەزار دۆنم زەوی لە هەرێمی کوردستان بەگەنم چێنراوە، پێشبینیش دەکرێ بەرهەمەکەی بگاتە ملیۆنێک و 673 هەزار تۆن.

نەوزاد ئەدهەم دەڵێت: "بەرپرسانی بەغدا گومانیان لە زیادبوونی گەنمی کوردستان هەیە، بۆیە تێکڕای زیادبوونی بەرهەمی ساڵانەی 2009 تاوەکو 2013ی کوردستانیان بە نموونە وەرگرتووە و بڕی 5%یان خستووەتە سەر، پاشان بڕیاری وەرگرتنی 442 هەزار تۆنیان داوە".

بەگوێرەی پلانەکە، دەبووایە پرۆسەی وەرگرتنی گەنم لە سایلۆکانی هەرێمی کوردستان لەسەرەتای ئەو مانگەوە دەستپێبکات، بەڵام تاوەکو ئێستا دەرگای سایلۆکان بە رووی گەنمی جووتیاراندا نەکراوەتەوە.

نەوزاد ئەدهەم، هۆکاری دواکەوتنی پرۆسەی وەرگرتنی گەنمی لە سایلۆکانی کوردستان بۆ نەگەیشتنی داتا و زانیاریی پێویست بە وەزارەتی بازرگانیی عێراق و سایلۆکانی کوردستان گەڕاندەوە و گوتی "دوای کەمکردنەوەی بڕی وەرگرتن دەبووایە وەزارەتی کشتوکاڵی هەرێمی کوردستان، جارێکی دیکە پێداچوونەوە بە داتاکان بکات و داتای نوێ بۆ وەزارەتی کشتوکاڵ و بازرگانیی عێراق بنێرێت، بەڵام داتاکان تاوەکو ئێستا نەگەیشتوون، بۆیە پرۆسەی وەرگرتنی گەنم دواکەوتووە".

ملیۆنێک و 230 هەزار تۆن گەنمی جووتیاران لە دەرەوەی پلانی وەرگرتنی سایلۆکان دەمێنێتەوە (فۆتۆ: رووداو)

حکومەتی عێراق ئەمساڵ بۆ کڕینەوەی تۆنێک گەنمی پلە یەک 560 هەزار دینار، بۆ پلە دوو 480 هەزار دینار و بۆ پلە سێ 420 هەزار دیناری دیاری کردووە، بەڵام جووتیارانی کوردستان نائومێد بوون لە سایلۆکان و هەر لە ئێستاوە دەستیان کردووە بە فرۆشتنی بەرهەمەکەیان.

سالم عەبدولڕەحمان، خاوەنی نووسینگەی ئەحمەد گەردی، بۆ کڕین و فرۆشتنی دانەوێڵە، تاوەکوو ئێستا زیاتر لە پێنج هەزار تۆن گەنمی لە جووتیاران کڕیوە، زۆربەی ئەو گەنمەشی بە بازرگانانی عەرەب و کارگەکانی ئالیک فرۆشتووە. سالم دەڵێت "یەک تۆن گەنمی پلە یەک بە 350 تاوەکوو 385 هەزار، پلە دوو و سێ بە 310 تاوەکوو 340 هەزار دینار لە جووتیاران دەکڕینەوە، بە کەمێک قازانج بە بازرگانانی عەرەب و کارگەکانی ئالیکی دەفرۆشینەوە".

ماوەی سێ ساڵە بەغدا پارەی گەنمی جووتیارانی کوردستان دوادەخات، ئەوەش وای کردووە زۆربەی جووتیاران متمانەیان بە سایلۆکان نەمێنێ و گەنمەکانیان لەدەرەوەی سایلۆ بفرۆشنەوە".

سالم دەڵێت: "هاوشێوەی پارێزگای هەولێر، لە هەردوو قەزای ئاکرێ و شێخان لە دهۆک و لە سلێمانیش لە قەزای چەمچەماڵ و هەندێ ناوچەی دیکە، بازاڕی کڕین و فرۆشتنی گەنم زۆر گەرمە و رۆژانە بەهەزار تۆن دەکڕدرێت و دەفرۆشرێتەوە".

کواڵیتی گەنمی ئەمساڵ خراپە

رۆستەم سلێمان، خاوەنی نووسینگەیەکی کڕین و فرۆشتنی دانەوێڵەیە و ئەمساڵ چوار هەزار تۆن گەنمی لە جووتیاران کڕیوەتەوە، دەڵێت "بەرهەمی گەنمی ئەمساڵ بەتایبەت ئەوەی بەدێمی چێنراوە بەراورد بە ساڵی رابردوو خراپە، زۆربەی جووتیاران دەترسن گەنمەکانیان لە سایلۆ بە پلە یەک وەرنەگیرێت و پارەکەشیان دوابکەوێت، بۆیە لە دەرەوەی سایلۆ بە نرخێکی هەرزانتر دەیفرۆشنەوە".

بە گوتەی ئەو بازرگانە، زۆربەی گەنمی جووتیاران لە نێوخۆدا ساخ دەکرێتەوە و دەڵێت: "ئەمساڵ بازاڕی کڕین و فرۆشتنی گەنم لە هەموو ساڵێک گەرمترە، چونکە بەشێک لەو گەنمە بازرگانانی عەرەب بۆ کارگەکانی ئالیک دەیکڕینەوە، نرخەکەشی زیاترە لە ساڵی رابردوو".

پێشنیازێک بۆ کڕینەوەی گەنمی جووتیاران

دوو ساڵە وەزارەتی کشتوکاڵ پرۆژەیەکی ئاراستەی ئەنجوومەنی وەزیران کردووە و داوای کردووە ساڵانە وەک پاڵپشتی لە بەرهەمی ناوخۆ 500 تاوەکو 600 هەزار تۆن گەنم بە نرخی 50 تاوەکو 100 هەزار دینار زیاتر لە نرخی بۆرسەی جیهانی لە جووتیاران بکڕێتەوە. دواتر بە کۆمپانیا و بازرگان و کارگەکانی ناوخۆی بفرۆشێتەوە. هەروەها بۆ بەکارخستنی کارگەکان و پاڵپشتی لە بەرهەمەکانیشیان هاوردەکردنی ئاردی سفر، ساوار، بڕوێش، گەنمەکوتە و ماکەرۆنی قەدەغە بکات یان گومرگیان بخاتە سەر.

بەڕێوەبەری گشتیی پلاندانان لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو، دەڵێت "بەداخەوە بەهۆی قەیرانی دارایی، حکومەت تاوەکوو ئێستا وەڵامی داواکەی ئێمەی نەداوەتەوە".

سەکۆ نەوتییەکانی ئەمەریکا هەڕەشە لە نرخی نەوت دەکەن

یادگار سدیق*

ئێستا نەوت لە بازاڕەکانی جیهانـدا لەبەردەم هەڕەشـەی یەدەگی نەوتی کۆگاکراوی ئەمەریکا و بیرە نەوتییەکانی ئەو وڵاتە و ئەو خستنەڕووە زۆرەی کە لەلایەن بەرهەمهێنەکانی نەوتەوە خراوەتە ڕوو، مامەڵـەی پێـوە دەکرێـت، نەگۆڕینـی ناوەڕۆکی ڕێککەوتننامەکەی نێوان وڵاتانی ڕێکخراوی ئۆپێک و چەنـد وڵاتێکـی دیکەی بەرهەمهێنـی نەوت کە لـە 25ی مانگی ڕابـردوو لە ڤییەنـا درێژکرایەوە، سـەرەڕای ئەمە پێشـبینی دەکـرا وڵاتانی ئۆپێک ڕێککەوتننامەکە بۆ 12 مانگی دیکە درێژ بکەنەوە، بـەڵام ڕێککەوتننامەکەیان کـە تەنیا بۆ ماوەی نۆ مانـگ درێژ کردەوە، زیاتر مەترسـی خسـتووەتە سەر بازاڕی نەوت، بەپێچەوانەی ڕێککەوتننامەکە، بازرگانەکان بەئومێدەوە سەرمایەکانیان لە بازاڕی نەوتدا خستبووەگەڕ، پێش ڕێککەوتنەکە، نەوت لە ئاستێکی بەرزدا مامەڵەی پێوە دەکرا، بەڵام لەگەڵ ڕێککەوتنەکە، نەوت بەڕێژەیەکی بەرچاو نرخەکەی لەدەسـتدا. نرخـی یەک بەرمیل لـە نەوتی خاوی ئەمەریـکا لە ئاسـتەکانی 51 دۆلار و 90 سـەنت دابەزی بۆ 48 دۆلار و 50 سەنت لە ماوەی هەمان ڕۆژدا. لـە ڕۆژانـی دواتریش دابەزینەکـە بەردەوام بـوو، بەهـۆی ئەنجامـی کۆبوونەوەکانی ئۆپێک و هەڕەشەکانی یەدەگی نەوتی کۆگاکراوی ئەمەریکا و ژمارەی سەکۆ نەوتییەکانی ئەو وڵاتە، لە کۆتایی هەفتە نرخەکە بۆ 45 دۆلار و 20 سەنت دابەزینی تۆمـار کـرد، هەر بۆیـە بازرگانەکان بە ترسـەوە سەرمایەکانیان دەخەنەگەڕ لە بازاڕی نەوتدا.

سەرەڕای ئاڵۆزییەکانی ئەمدواییەی بەشێک لە وڵاتانـی کەنداو و پچڕانی پەیوەندییەکانیان لەگەڵ قەتەر، نرخی نەوت بەرزبوونەوەیەکی کەمی تۆمار کرد. بازرگانان پێشبینییان دەکرد لەگەڵ تێکچوونی پەیوەندییەکانی نێوان وڵاتانی کەنداو، نرخی نەوت بەرزبوونەوەیەکـی باش بەخۆیەوە ببینێ، بەڵام لە ڕۆژی چوارشەمەی هەفتەی ڕابردوو ئاژانسی وزەی ئەمەریکا چەند داتایەکی بڵاوکردەوە کە بازرگانان و ئاژانسـە جیهانییەکان بە سوپرایز ناوی دەبەن، چونکە بەگوێرەی ئاژانسەکە، بڕی نەوتی کۆگاکراوی ئەو وڵاتە بەبڕی 3.3 ملیۆن بەرمیل بەرزبوونەوەی بەخۆیەوە بینیبوو کە پێشبینی دەکرا بەبڕی 3.1 ملیـۆن بەرمیل دابەزین بەخۆیەوە ببینێ، هەفتەی پێشـتریش بەبـڕی 6.4 ملیۆن بەرمیـل دابەزینی تۆمار کردبـوو، یەدەگی بەنزین بەبڕی 3.3 ملیۆن بەرمیل بەرزبوونەوەی بەخۆیەوە بینیوە، هەفتەی پێشـتر بەبڕی 2.9 ملیۆن دابەزینی تۆمار کردبوو کە ئەم داتایانەش زیاتر نرخی نەوتیان دابەزاند بۆ ئاسـتەکانی 45 دۆلار، بەرزبوونەوەی ژمارەی بیرە نەوتییەکانی ئەمەریکا بووەتە هەڕەشەیەکی دیکە لەسەر نرخی نەوت کە بەگوێرەی داتا فەرمییەکانی ئەمەریکا ژمارەی سەکۆ نەوتییەکانی ئەمەریکا بۆ 741 بەرزبووەتەوە، ئەم ژمارەیەش بەراورد بە دوو ساڵی ڕابردوو بەرزترین ئاستە تۆماری کردبێت. لە 27ی ئایاری ساڵی ڕابردوو ژمارەی بیرە نەوتەکانی ئەمەریکا بـۆ 316 بیرە نەوت دابەزینی بەخۆیەوە بینیبـوو، بـەو هۆیـەوە نرخی نەوت تـا ڕادەیەک هاوسـەنگیی بۆ گەڕایـەوە لە دوای ئـەو دابەزینە زۆرەی تۆمـاری کردبـوو، لەگـەڵ بەرزبوونـەوەی نرخەکـەی، دووبـارە کۆمپانیاکانـی ئەمەریـکا چالاکیەکانیان زیاد کردووەتەوە.

تا دێت ترسـی بازرگانان لە بازاڕی نەوت زیاتر دەبێت، پێشبینیەکانیش بۆ نرخەکەی زیاتر بەرەو دابەزینە، بانکی جی پی مۆرگن کە پێشتر پێشبینی کردبوو تاوەکوو سـاڵی 2018 نرخی نەوتی خاوی ئەمەریکا بۆ 53 دۆلار و 50 سەنت و نەوتی خاوی برێنتیش بۆ 55 دۆلار و 50 سـەنت بەرز بێتەوە، ئێستا پێشبینییەکانی دابەزاندووە بۆ 42 دۆلار بۆ نەوتی خاوی ئەمریکا و 45 دۆلار بۆ نەوتی برێنت. چونکە جگە لە زیادبوونی بیرە نەوتەکانی ئەمەریکا، بازرگانان متمانەیان بە ڕێککەوتننامەکانی ڕێکخراوی ئۆپێـک نەمـاوە. لەگـەڵ ئەوەشـدا نەیانتوانیوە ڕێککەوتننامـەکان وەک خۆیـان جێبەجێ بکەن، بەگوێرەی داتـا فەرمییەکان، لـە ڕێککەوتنەکەی پێشـتردا، ئاسـتی پابەندبوونی وڵاتانی ئەندام بە ڕێککەوتنەکە 90% بوو، وڵاتانی دەرەوەی ئۆپێکیش تەنیا 64% بـوو، بۆیە ئەگەر وڵاتانی بەرهەمهێنی نـەوت مەبەسـتیان گەڕانـەوەی هاوسـەنگی بێت بـۆ بازاڕەکانی نـەوت، پێویسـتە ڕێککەوتنەکەی ئەمجـارە وەک خـۆی جێبەجێ بکەن. سـەرەڕای ئەمە بازاڕی نەوت پێویستی بە ڕێککەوتننامەیەکی نـوێ هەیە کە لـەڕووی ناوەڕۆکەوە جیاواز بێت لە ڕێککەوتننامەکەی کۆتایی مانگی ڕابردوو، چونکە ئێسـتا بـازاڕەکان غەرقکـراون لە نـەوت، دەبێت بەرهەمهێنەرەکان چاوەڕوانی خاڵیبوونەوەی کۆگا پڕ لە نەوتەکانی جیهان بکەن. لەهەموو ئەمانەش گرینگتـر چالاکیەکانـی کۆمپانیاکانـی تایبەت بە نەوتـە لە ئەمەریکا هەرچەندە پێشـبینی دەکرێت لەگـەڵ دابەزینی نرخی نەوت چالاکییەکانیان کەم بکەنەوە، بەڵام ئەگـەر وڵاتانی بەرهەمهێنی نەوت هەوڵەکانیـان چڕ نەکەنەوە، نەوت نرخەکەی زیاتر لە دەست دەدات.

بەگوێـرەی داتـا فەرمییەکانـی ئاژانسـی نێودەوڵەتیی وزە، بڕی خواست لەسەر نەوتی خاو بەردەوام ڕوو لە بەرزبوونەوە بووە، بەڵام بەهۆی ئەو زیاد خستنەڕووەی کە کراوە، کاریگەرییەکی ئەرێنی باشـی لەسـەر نرخی نەوت نەبووە کە بەگوێرەی ئاژانسـەکە لـە کۆتایی سـاڵی ڕابردوو خواسـت لەسـەر وزە بۆ 97.89 ملیـۆن بەرمیل لە ڕۆژێکدا بەرزبووەتەوە. لەسـەرەتای هەمان ساڵدا خواست لەسـەر نەوت 95.45 ملیۆن بەرمیـل بووە، بەڵام بڕی خستنەڕوو بۆ 98.29 ملیۆن بەرزبووەتەوە کە لەسـەرەتای سـاڵەکەدا 96.66 ملیۆن بووە. بۆیە ئەگەر وڵاتانی بەرهەمهێنی نەوت بتوانن سنوورێک بـۆ بەرهەمهێنانـی نـەوت دابنێن، ئـەوە دەبێتە پاڵنەرێکـی گرنگ بۆ بەرزبوونـەوەی نرخی نەوت لە بازاڕەکانی جیهاندا. هەروەها پێشبینییەکان بۆ بەرزبوونەوەی گەشەی ئابووریی جیهان پاڵنەرێکی دیکەیـە کە پێشـبینی دەکرێت تێکڕای گەشـەی ئابووریی جیهان لەو سـاڵەدا بۆ 3.3 بەرز بێتەوە لەکاتێکـدا سـاڵی ڕابـردوو 3.0 بـوو، هەرچەندە پێشبینی دابەزینی تێکڕای ئابووریی چین دەکرێت لەمسـاڵدا، بەڵام بەرزبوونەوەی تێکڕای گەشـەی ئابووریی ئەمەریکا، ژاپۆن، بەرازیل، ڕووسیا و چەند وڵاتێکی دیکە، ئاماژەیەکی گرنگن بۆ بەرزبوونەوەی خواست لەسەر وزە و بەرزبوونەوەی نرخەکەی.

*بەڕێوەبەری ڕاگەیاندن لە کۆمپانیای دی سی ئای ئێف ئێکس

وڵاتانی بەرهەمهێنەری نەوت چاویان لە زیادبوونی گەشەی ئابووریی جیهانە

قەتەر و سعودیە شەڕی گازی سروشتی دەکەن

بیلال سەعید*

لێکدانەوەی جیاواز بۆ ئەو پلانەی سـعودیە دەکرێ کە لە 2017/6/5 ـەوە بە پاڵپشتیی هاوپەیمانەکانی دژ بە قەتەر دەستیپێکردووە، بەڵام ڕەنگە بەشێکی ئەم ململانێیە پەیوەندی بە پێگەی گازی سرووشـتیی قەتەرەوە هەبێ لە بازاڕی وزەدا.

سـعودیە و هاوپەیمانەکانـی، قەتـەر بـە پشتیوانی "گرووپە تیرۆریستەکان" و پشتیوانی ئیخوان موسلیمین و حەماس تۆمەتبار دەکەن. هەرچەندە تێگەیشـتن لە کرۆکی بەشـێک لە ململانێیەکانی ئەمڕۆ زۆر ئاسـانترە لە جاران، ئەویش بەهۆی زیادبوونی کاریگەرییەکانی میدیا و تێگەیشتن لەو بارودۆخە نوێیەی لە ئەنجامی پەرەسـەندن و بەرژەوەندییـە ئابوورییەکانـی وڵاتـان دروسـتبووە، بەڵام ئەگەر بۆ ڕیشـەی ئاڵۆزییەکانی نێوان قەتەر و سعودیە بگەڕێین، پێویسـتە ڕاسـتەوخۆ بگەڕێینەوە بۆ مێژووی سەرهەڵدانی کێشـەکانی نێوان ئەم دوو وڵاتە کە سعودیە لەساڵی 1995ەوە ئاگری بۆ خۆش دەکات، کێشەکەش پەیوەستە بە پەرەپێدانی کێڵگەکانی غازی نێوان قەتەر و ئێران.

بۆیە ئەگەر بمانەوێت لە ڕیشـەی ململانێی قەتەر و سـعودیە تێبگەین، پێویسـتە بزانین لە ماوەی 22 ساڵی ڕابردوودا پەیوەندییەکانی نێـوان هـەردوو وڵات بـەرزی و نزمیـی زۆری تێکەوتووە، ئەوەش زیاتر بەهۆی ئەوە بووە کە قەتەر بەردەوام دەڵێت سیاسـەت و بەرنامەی ئـەو بـۆ بەڕێوەبـردن و بـە بازاڕکردنی غازی سروشتی جیاوازە لەوانی دیکە.

دوای چەنـد سـاڵ لـە دەرکەوتنـی کاریگەرییەکانی پەرەپێدانی غازی سروشتی و باشـبوونی باری ئابووریی ئـەو وڵاتە، داهاتی ساڵانەی تاک گەیشتە 130 هەزار دۆلار و بووە یەکێک لە دەوڵەمەندترین وڵاتانی جیهان، لەو کاتـەوە ململانێی قەتەر و سـعودیە ڕۆژ بەڕۆژ زیادی کردووە.

قەتـەر لـە سـاڵانی ڕابـردوودا لەڕێـی بەکارهێنانی گازی سروشتییەوە بەشێوەیەکی سەربەخۆ بەدەر لە تێڕوانین و بیرکردنەوەی سـعودیە، توانیویەتـی ژێرخانێکی ئابووریی پتەو دابمەزرێنێ، هەروەها بە بەگەڕخستنی میدیایەکـی بەهێـزی وەکـو جەزیـرە و ڕازیکردنـی نەیارەکانـی، توانیویەتی زۆر لە ئامانجەکانی بپێکێ.

قەتەر بەو سیاسـەتە بە سعودیە و وڵاتانی کەنداوی ڕاگەیاند کە توانای هەیە لە یەک کاتدا یاری لەسەر چەند پەتێک بکات. ئەگەر سەیری پەیوەندییەکانی قەتەر بکەین، بەئاسانی ئەوەی لـێ دەخوێنینەوە ئەگەر لەلایەک بەرژەوەندیی ئابـووری هەبـێ لەگەڵ ئێران لـە پەرەپێدانی کێڵگەیەکی گازی سروشتی، بەڵام لەهەمانکات لەسەر زۆر پرسی جیاواز تێڕوانینان لەیەکەوە نزیکـە، لەکاتێکـدا زۆرینەی وڵاتانـی عەرەبی بەهـۆی جیاوازیـی مەزهەبییـەوە دەرگایـان بەڕووی ئێراندا داخستووە.

ڕۆژ بـەڕۆژ پێگـەی گازی سرووشـتی لـە جیهانـی وزەدا بەهێزتر دەبێ، چونکە ئێسـتا گازی سروشـتی 24%ی سـەرچاوەی وزەی جیهـان پێکدێنێ. بەپێـی ڕاپۆرتی کۆمپانیای ئێکسـۆن مۆبیـل (ExxonMobil) سـاڵانە خواسـت لەسـەر گازی سروشـتی بـە ڕێژەی (1.6%) زیـاد دەکات، لەبەرامبەردا خواسـت لەسـەر نەوت تەنیـا بەڕێـژەی (0.8%) زیاد دەکات و لەسـەر خەڵووزیـش (0.1%). ڕاپۆرتەکـە پێشـبینی کردووە تاوەکو سـاڵی (2040) بەتەواوی خواسـت و ململانێ لەسەر نەوت و خەڵووز نەمێنێ.

نزیکـەی 90%ی گازی سرووشـتیی جیهان دەکەوێتـە ئەو ناوچانەی لە دەرەوەی ویلایەتە یەکگرتـووەکان و کیشـوەری ئەورووپـان، بـۆ نموونـە، یەکـەم و دووەم و سـێیەم یەدەگی جیهان لە گازی سرووشـتی بریتین لە ڕووسیا و ئێـران و قەتەر، ڕووسـیا 24%، ئێران 18% و قەتـەر 14%ی یەدەگـی گازی سرووشـتیی جیهـان لەخۆدەگـرن. جگە لـەوەش یەدەگی گازی سرووشـتیی قەتەر نزیکەی 900 تریلیۆن پێ سێجایە.

کێڵگـەی گازی باکـوور، یەکێک لە کێڵگە گازییـە گرنگەکانـی کەنـداوی عەرەبـی و گەورەتریـن کێڵگـە گازییەکانـی جیهانە کە توانای دابینکردنی 10 سـاڵ پێویستی گازی جیهانـی بەتەنیا هەیـە. ئەم کێڵگـە گازییە یەکێـک لـە کێڵگـە هاوبەشـەکانی ئێـران و قەتەرە. یەدەگەکەی نزیکەی 51 تریلیۆن پێ سێجایە، ڕووبەرەکەی 9.700 کیلۆمەتر چوار گۆشەیە، 6.000 هەزار مەتری دەکەوێتە نێو ئاوەکانـی قەتـەر و 3.700 مەتری دەکەوێتە نێـو ئاوەکانی ئێران. بۆیـە ئەو هەماهەنگییە توندوتۆڵـەی لـە نێوان ئێـران و قەتەر هەیە بەشێکی زۆری پەیوەندی بەو کێڵگە گازییەوە هەیـە، بەڵام ئـەوە بەلای سـعودییەوە جێی قبوڵ نییە.

داهاتـی گازی سرووشـتیی ئـەم وڵاتـە بچووکـە ڕۆژ بـەڕۆژ لـە زیادبووندایـە و توانیویەتی لەسـەر ئاسـتی جیهـان پێگەی خۆی بەهێز بکات، بە ئەندازەیەک لە ماوەی ڕابـردوودا پشـکێکی گـەورەی کۆمپانیـای ڕۆزنەفتـی ڕووسـی بـە بەهـای 2.7 ملیـار دۆلار کڕیوەتـەوە، بۆیـە دژایەتیی سـعودیە و هاوپەیمانەکانـی هێندەی لێدانە لە پێگەی ئابووریـی قەتەر بە تایبەتـی لە بواری وزە، هێندە پەیوەندی بە پشتگیریی قەتەرەوە لە "گرووپە تیرۆریستەکان" نییە.

* ڕۆژنامەنووسی ئابووری

ڕووس بازاڕی نەوت کۆنترۆڵ دەکەن

کاردۆ کەمال

لـەدوای مانگـی ئـاداری 2014 کـە ئەمریکا و وڵاتانـی ئەورووپـا بەهۆی قەیرانـی ئۆکرایناوە ئابڵوقەی ئابوورییان خسـتە سەر ڕووسیا، زیاتر لە دوو ساڵە ئابووریی ئەو وڵاتە ڕووی لە داکشان بووە، ئەمەش دیدگای ڕووسیای بۆ کەرتی نەوت و غـاز گۆڕی کە بـە دڵی زیندووی ئابووریی ئەو وڵاتە دادەنرێت.

ئابڵوقـەی ئابـووری بووە هـۆکاری ڕاگرتنی چەندین پرۆژەی کۆمپانیا ڕووسییەکان، ئەمەش هەریەک لە کۆمپانیاکانـی ڕۆزنەفت، نۆڤاتیک و گازپرۆمی ناچار کرد بەپەلە بەدوای سـەرچاوەی بەدەسـتهێنانی پـارەی بەردەسـتی نەختـی (سـیولە)دا بگەڕێـن بـۆ ئـەوەی قەرزەکانیانی پـێ بدەنـەوە و پـڕۆژە درێژخایەنەکانیانی پێ پارەدار بکـەن، هەروەها ئابڵوقەی ئابووری ڕێی لـە کۆمپانیـا ڕووسـییەکان گـرت تەکنەلۆژیای پێشکەوتوو بکڕن.

کەرتـی نەوتـی ڕووسـیا پێویسـتی بـەو کۆمپانیایانەیـە کە بە کۆمپانیـا بچووکە خاوەن تەکنەلۆژیا پێشکەوتووەکان دادەنرێن، ئابڵوقەی ئابووریـیش نـەک تەنیـا ڕێگـری لە فرۆشـتنی تەکنەلۆژیای پێشکەوتوو بە کۆمپانیا ڕووسەکان کـرد، بەڵکو ڕێگری لە کۆمپانیا بچووکە بیانییە خاوەن تەکنەلۆژیا پێشـکەوتووەکانیش کرد کە بچنە ڕووسیا و لەوێ وەبەرهێنان بکەن.

ڕووسـیا هەمیشـە لەکاتـی دروسـتبوونی قەیرانەکانـدا دەرچەیەک بۆ خـۆی دەدۆزێتەوە، جا لەڕێـی سـووڕانەوە بێت بە پشـت ئابڵوقە ئابوورییەکانی ئەورووپا یان لەڕێی بەشـداریکردن بێت لـە ڕێککەوتننامەی کەمکردنەوەی ئاسـتی بەرهەمهێنانـی نەوت بە ئامانجـی بەرزبوونەوەی نرخی نەوت.

لەمـاوەی سـێ سـاڵی ڕابـردوودا کۆمپانیـا ڕووسـییەکان لەبەرامبـەر ئـەو زیانـەی بەهۆی ئابڵوقە ئابوورییەکانەوە پێیانگەیشت، سوودێکی زۆریـان کـرد، چونکـە ئابڵوقە بـووە هۆکارێک بۆئـەوەی ئاسـتی لێهاتووییـان بـەرز بکەنەوە. هەروەهـا بـەدوای ناوچـەی دیکـەدا بگەڕێن بۆ بەرهەمهێنان و بەبازاڕکردنی نەوت.

لە کۆتاییەکانی سـاڵی ڕابردوودا، کۆمپانیای ڕۆزنەفـت یەکـەم کۆمپانیـای ڕووسـی بوو کە بەهێزیـی خـۆی سـەلماند لـە بەرهەمهێنـان و پاڵاوتنـی نەوتـی بەردیـن، ڕۆزنەفـت لەڕێگەی هەڵکۆڵینی بیرێکی سـتوونی کە یەک کیلۆمەتر لـە ژێر زەوییەوەیە لە کێڵگەی پاچینۆڤ، توانی نەوتی بەردین بەرهەمبهێنێ، ئاماژەکان بۆ ئەوە دەچن لـە ئایندەدا ڕۆزنەفـت کار لە گەورەترین کۆگای نەوت لە جیهاندا بکات.

لەلایەکـی دیکـەوە، ئابڵوقـە ئابوورییەکان نەیانتوانی کۆمپانیای گازپرۆم بچووک بکەنەوە، چونکـە کۆمپانیاکە توانی ئـەو تەکنەلۆژیایەی هەیەتـی بۆ بەرهەمهێنانی نەوت پێشـی بخات. لەنێـوان سـاڵانی 2013 بـۆ 2016 چالاکیـی ئـەم دوو کۆمپانیـا زەبەلاحـە، بـووە هۆکاری بەرزبوونـەوەی ئاسـتی بەرهەمهێنانـی نەوتی ڕووسـیا بەڕێژەی 6%، ئەمەش داهاتی هەرسـێ کۆمپانیا زەبەلاحەکەی ڕووسیای بەڕێژەی 11% زیاد کرد.

بەشـێک لە شـرۆڤەکارانی بازاڕە داراییەکان پێیانوایـە کۆمپانیـا ڕووسـییەکان کۆمەڵێـک گۆڕانکارییان بەسەرئاراستەی وەبەرهێنانەکانیاندا هێنـاوە و دەیانەوێـت قەبـارەی وەبەرهێنانیان لە دەرەوەی ڕووسـیا زیاد بکەن. بەشـێکیش لە کۆمپانیاکان زیاتر بایەخ دەدەن بە بەبازاڕکردن و فرۆشتنی نەوتی وڵاتانی دیکە، ئەمەش کۆمپانیا ڕووسییەکانی چالاکتر کردووە لەڕووی دۆزینەوەی کڕیاری نوێ و زیادکردنی پشکەکانیان لە بازاڕی نەوتدا، هەر بۆیە سەرەڕای دابەزینی نرخی نەوت و کەمبوونەوەی ئاسـتی وەبەرهێنان لە جیهاندا لە سـێکتەری نەوت، کەچی قازانجی کۆمپانیای گازپـڕۆم لە سـاڵی 2016 دا بەراورد بە سـاڵی 2015 بەڕێـژەی 21% زیـادی کـردووە بۆ 16.7 ملیار دۆلار.

فراوانکردنـی چالاکییەکانـی گازپـرۆم و ڕۆزنەفـت و هاتنـی کۆمپانیـای ڕۆزنەفـت بـۆ هەرێمی کوردسـتان گرنگییەکی زۆری بۆ کەرتی وزەی هەرێمـی کوردسـتان و هەردوو کۆمپانیای ڕووسـی دەبێت، چونکە کۆمپانیا ڕووسـییەکان دەبنە کڕیاری نەوتی کوردسـتان و بەبازاڕکردنی نەوتەکە دەکەوێتە سەرشـانی ئـەوان. کۆمپانیا ڕووسـییەکانیش لەڕێگەی نەوتی کوردسـتان و نەوتی چەندین وڵاتانـی بەرهەمهێنەری دیکەوە، مەنزومـەی نەوتیـی خۆیـان فراوانتـر دەکـەن و پشـکەکانی خۆیـان لە بـازاڕی نەوتـدا زیاتر دەکـەن، هـەر بۆیە بەشـێک لە شـرۆڤەکارانی بازاڕە داراییەکان پێشـبینی دەکەن لە سـاڵانی داهاتوودا کۆمپانیا ڕووسییەکان سەرکردایەتی بە بازاڕکردنی نەوت و گاز لە جیهاندا بکەن.

باران دێتە کوردستان

رووداو- هەولێر

باران، خانمە گۆرانیبێژی کوردی رۆژهەڵاتی کوردستان کە هەمیشە بە فارسی گۆرانی دەڵێت و ناوبانگێکی زۆری هەیە، سەردانی کوردستان دەکات و کۆنسێرتێکی گۆرانی بەهاوبەشی لەگەڵ دوو هونەرمەندی دیکە ساز دەکات. باران بە (رووداو)ی راگەیاند لەمانگی داهاتوو سەردانی کوردستان دەکات، بەهاوبەشی لەگەڵ هونەرمەندی کورد نەڤید زەردی و هونەرمەندی تورک ئەلیاس کۆنسێرتی گۆرانی ساز دەکەن. باران دەشڵێت زۆر خۆشحاڵە بە ئەنجامدانی ئەو کۆنسێرتە لە شاری هەولێر و پلان دادەنێت لە داهاتوودا کاری دیکەش لە باشووری کوردستان ئەنجامبدات. باران تاوەکو ئێستا چەند خەڵاتێکی وەرگرتووە.

حوسام تەحسین بەگ، ئەکتەری بەناوبانگی سووری بۆ (رووداو):

بابولحارە ژینگەی شامی وێران کرد

یەکێکە لە پایەکانی درامای سووری، بەشداری لە نزیکەی 40 درامادا کردووە و لە بەشی دووەمی درامای بابولحارەدا رۆڵی بینیوە. حوسام تەحسین بەگ، ئەکتەری بە توانای سووری، ئەسپی خۆی لە بواری شانۆ و سینەما و گۆرانیشدا تاوداوە. ساڵی 1941 لە دیمەشقی پایتەختی سووریا لەدایک بووە. خاوەنی کچێک و کوڕێکە بەناوەکانی راکان و نەدین کە هەمان رێچکەی باوکیان گرتووە.

حوسام تەحسین بەگ، میوانی بەرنامەی (رووین شامیٚ) بوو کە (ریم مەعرووف) لە دیمەشقەوە پێشکەشی دەکات و شەوانی شەممە لە تەلەڤزیۆنی رووداو بڵاودەبێتەوە.

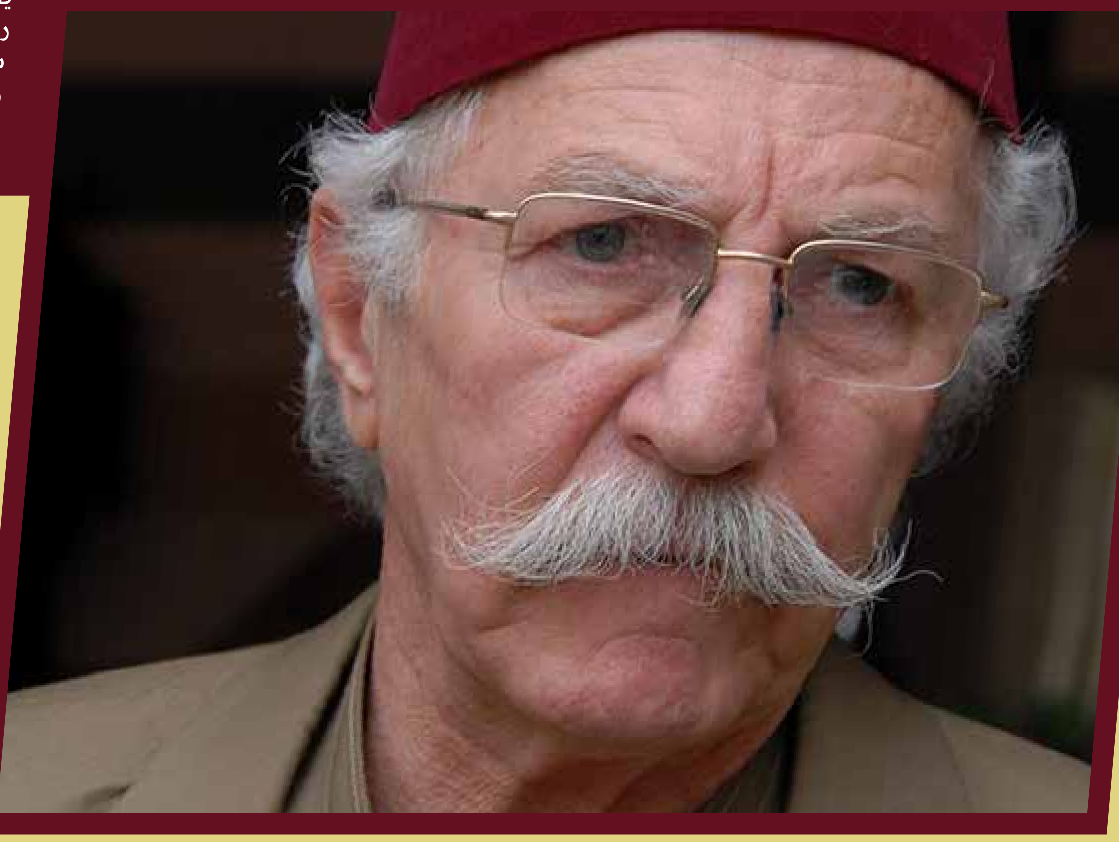

رووداو: یەکەمجارە لە شاشەی کەناڵێکی کوردی دەردەکەوی، چی بە بینەران دەڵێی؟

حوسام تەحسین بەگ: من دەڵێم خودا کات و ساتەکانیان خۆش بکات. لەبەر ئەوەی تۆ باسی کەناڵێکی کوردی دەکەیت و کاری سەرەکیی منیش هونەری کەلەپوورییە، سەمای کوردی زۆر سەرنجی رادەکێشام. هەڵبەت ئاوازەکانیشیان. رەگوڕیشەی ئەوان لە هونەردا زۆر قووڵە و خاوەنی مێژوویەکی هونەریی بەهێزن. ئاوازی کوردی خۆشن و هەر بەڕاستی دەچنە نێو دڵانەوە.

رووداو: بەشێک لە هونەرمەندان بەهۆی قەیرانی سووریاوە شامیان جێهێشت. چۆنە هەر لە شام مایتەوە؟

حوسام تەحسین بەگ: مەگەر کێ دەتوانێ لە یاری خۆی، لە ئامێزی گەرمی دایکی خۆی دووربکەوێتەوە؟ شام ئەو باوەشە گەرمەیە کە مرۆڤ هیچ کات ناتوانێ لێی دوور بکەوێتەوە، ئەگەرنا سەرمای دەبێ.

رووداو: ئەم عەشقەی تۆ تەنیا بۆ شامە، یان یارێکیش لە ژیانی حوسام تەحسین بەگدا هەیە؟

حوسام تەحسین بەگ: لێت ناشارمەوە، جیهانی عەرەبی بەتەواوی بۆ من زۆر گرنگە. بەڵام بەداخەوە دوای ئەو قەیرانەی پێیدا تێپەڕین، برینێکی سەختی بۆ

دورێد لەحام مامۆستای منە

درامای بابولحارە بە بازرگانی کراوە

دروستکردم. زۆر پەیوەست بووم بە عەرەببوونی خۆمەوە، بەڵام ئێستا دەتوانم بڵێم هەست بە ونبوون دەکەم.

رووداو: تۆ لە شانۆدا لەگەڵ مامۆستا دورێد لەحام بەیەکەوە لە غوربەت، شەقایق ئەلنوعمان و کەئسەک یا وەتەنتان پێشکەش کردووە. لەبەر ئەوەی باسی سیاسەتت کرد، ئەگەر ئەمڕۆ مامۆستا حوسام زنجیرە فیلمێکی کۆمەڵایەتیمان بۆ بنووسیٚ، چ ناوێکی لێ دەنێ؟

حوسام تەحسین بەگ: هەر شانۆییەک باسی لایەنێک دەکات. هەندێک خەسڵەتی قەیران لە غوربەتدا هەن. لە شەقایق ئەلنوعمان خەسڵەتی زۆر ئاشکرا هەن. هەر شانۆیە و تایبەتمەندیی خۆی هەیە. بەڵام ئەگەر ئەمڕۆ کارێکی نوێ بکەین، بڕوا بکە هیچ ناونیشانێکی بۆ دانانرێ.

رووداو: لەنێوان ئەمڕۆ و دوێنێدا، چۆن دەڕوانیتە درامای سووری؟

حوسام تەحسین بەگ: بێگومان لای خەڵکیش روونە کە درامای سووری باشتر بوو. لە قەیراندا بێگومان، دەڵێم سوپاس بۆ هەموو کۆمپانیاکانمان، ئەکتەرەکانمان، سیناریست و دەرهێنەرەکانمان، سوپاس بۆ هەر کەسێک کە بەردەوامی دەداتە ئەم کارە. بەڵام ناتوانم بڵێم وەکو پێشانین، دواکەوتووین، زۆر هۆکاریش بۆ ئەم دواکەوتنە هەیە، چەند ئەکتەرێکمان لەدەستچوون، دواتر سیناریۆکان، بەداخەوە هەموویان لەم دۆخەی ئێستاماندا گیریانخوارد، هەروەها بەرهەمەکانیش کەمبوونەوە.

رووداو: کەمبوونەوە و بە سیاسی کران؟

حوسام تەحسین بەگ: بەڵێ بێگومان. بەڵام بەشێوەیەکی گشتی وەک وەڵامێک بۆ پرسیارەکەی تۆ، ئێمە دواکەوتووین.

رووداو: دوای ئەو تەمەنە درێژە لە هونەردا، هەست بە غەدر دەکەیت کە هونەر یان شتێکی دیکە مافی تۆی نەداوە؟

حوسام تەحسین بەگ: نا، بە تەواوی نا. چونکە من بە رێکەوت چوومە نێو بواری هونەرەوە. بەڕاستی نازانم چۆن بوو گەیشتمە ئێرە. لە ژیانی خۆمدا بیرم لەو سەرگوزەشتەیە نەکردووەتەوە. دەتوانم بڵێم ناهەقی زەمەن لە من ئەوەبوو کە نەمتوانی موزیک بەشێوەیەکی ئەکادیمی بخوێنم.

رووداو: باسی میوزیکت کرد، دۆخی گۆرانیی عەرەبی بەگشتی و سووری بەتایبەتی چۆن دەبینی؟

حوسام تەحسین بەگ: زۆر دواکەوتووە. پێشتر ئاوازدانەر کە ئاوازیان دادەنا، یان نووسەران کە شیعریان دەنووسی، زۆر بیریان دەکردەوە، چونکە دەیانزانی بەرەورووی زۆر رەخنە دەبنەوە. ئەمڕۆ کارەکە بووەتە ماکینەی چاپکردن، رەنگە رۆژانە دەیان گۆرانی دروستبکرێن. بەڵام لە ئەنجامدا هەموویان لەبیردەکرێن و هەموویان لەیەک دەچن.

رووداو: زنجیرە درامای کەنووش بەکوێ گەیشت کە سیناریۆکەی لەلایەن حوسام تەحسین بەگەوە نووسراوە. تۆ دەڵێیت لەچاو هەموو کارەکانی درامای سووری، ژینگەی شامی لەو درامایەدا جیاوازە. ئەوە ناهەقی نییە؟

حوسام تەحسین بەگ: من ئەم بەرهەمەم نووسی چونکە تێبینی و رەخنەم لەبارەی هەموو ئەو کەسانەی کاریان لە ژینگەی شامیدا کردووە، هەیە. ئەوان ئەو ژینگەیەیان بەشێوەیەکی راستەقینە وێنا نەکرد. زۆر بەداخەوە. بەهیچ شێوەیەک ئەمە ژینگەی شامی نییە! زنجیرە فیلمەکەی من باشترین نییە، بەڵام راستگۆترینانە. چاوەکانم چییان بینی ئەوەم نووسی.

رووداو: چ شتێک لە هونەری سووریدا گۆڕاوە؟ لە چ شتێکی ژیانی خۆت پەشیمانی؟

حوسام تەحسین بەگ: من هەرگیز پەشیمان نیم. بەڵام قەیران زۆر شتی گۆڕیوە. پێشتر بەرپرسیارێتییەکی مەزنتر هەبوو و رێزگرتنیش زیاتر بوو. ئێستا کۆنترۆڵکردنی دۆخی ئێمە زەحمەتە. بێڕێزی بەرامبەر هونەر دەکرێت.

سەما و گۆرانیی کوردی زۆر سەرنجم رادەکێشن

ناتوانم لە شام دووربکەومەوە

درامای سووری بە سیاسی کراوە

رووداو: ئەگەر من بڵێم مامۆستا دورێد لەحام، تۆ چی لەبارەی ئەوەوە دەڵێی؟

حوسام تەحسین بەگ: مامۆستای منە.

رووداو: فیلمی کەفرون

حوسام تەحسین بەگ: فیلمێکی زۆر بوێرانەیە، چونکە زەحمەتترین شت ئەوەیە کار لەگەڵ منداڵاندا بکەیت. لە فیلمی کەفروونا مامۆستا دورێد لەگەڵ منداڵان کاری کرد. مامۆستا دورێد دایک و باوک و مامۆستا بوو. زۆر سەخت بوو، بەڵام لە ئەنجامدا سەرکەوتنێکی مەزنی بەدەستهێنا.

رووداو: بابولحارە؟

حوسام تەحسین بەگ: بەهەنگاوی هونەریی دروست دەستیپێکرد، بەڵام دواتر سووکایەتی بە خەڵک کرا. ئەمە چییە؟ ئەبو عیسام مرد، ئەبو عیسام گەڕایەوە! ئەمانە گاڵتە بە عەقڵی خەڵک دەکەن! ئەبو عیسام مرد و نێژرا، بۆچی دەبێ بگەڕێتەوە؟ ئەمە بێڕێزی و بچووککردنەوەی کارە. چیرۆکەکە هەمووی بووەتە بازرگانی و پەیوەستە بە سپۆنسەر و کەناڵەکان، شتێکی تەواو بازرگانییە.

رووداو: بەسیاسەتکردن نییە؟

حوسام تەحسین بەگ: من دەڵێم هەر کەسێک نووسیویەتی یان ناحاڵییە یان یاریی پێ کردووە، چونکە ئەمە تێنەگەیشتنە، ببوورە قسەیەکی کەمێک ناخۆشیشە، بەڵام ئەوان بە داعش دەچوێنم! داعش لە تەدمور مێژووی وێران کرد، ئەوانیش ژینگەکە وێران دەکەن. ئەمە ژینگەیەکی گرنگە، ئەمە رەگوڕیشەی ئێمەیە. نابێ هیچ کەسێک بیشێوێنێ.

رووداو: چی بە نادین و راکان تەحسین بەگ دەڵێی؟

حوسام تەحسین بەگ: راکان سەرەتا مەیکەپ بوو. بەبێ ئاگادارکردنەوەی من بووە ئەکتەر. نادین چوو هەوایەک بگۆڕێ لە ریزەفیلمەکەدا، بە گوتەی مامۆستا

دۆخی گۆرانیی عەرەبی زۆر دواکەوتووە

هیشام شەربەتچی، پێیگوتم ئەو کچە زیرە، تۆز دایپۆشیوە، تەنیا تۆ دەتوانی ئەو تۆزە بسڕیت. من هیچ تێبینییەکی نادەمێ، چونکە دەزانم ئەو لە من زیرەکتر و هۆشمەندترە. من لە ژیاندا نەزانم.

ئەستێرەی لوبنانی موعین شەریف بۆ (رووداو) دەدوێت

گۆرانییەک بۆ کۆچی گەنجان دەڵێم

دەریاز یونس

رووداو – بەیروت

ئەستێرە و گۆرانیبێژی بەناوبانگی لوبنانی موعین شەریف کە لە دوای دەرکەوتنی لە بەرنامەی پێشبڕکێی دەنگخۆشیی ستۆدیۆ فەن، لە ساڵانی رابردوودا ناوبانگی دەرکرد، دەڵێت حەز دەکات گۆرانییەک بە زمانی عەرەبی بۆ کوردستان بڵێت.

موعین شەریف لە 1973/5/15 لە لوبنان لەدایک بووە، خاوەنی حەوت ئەلبوومی گۆرانی و 10 کلیپە. موعین ژیانی خێزانی لەگەڵ مریەم شەریف پێکهێناوە کە کچی شێخ غازی شەریف، بەرپرسی حیزبوڵڵایە لە بیقاع. خاوەنی کچێک و کوڕێکن بە ناوەکانی محەممەد و مونا.

موعین شەریف لە ستۆدیۆی تایبەتی خۆی لە بەیروت پێشوازی لە تیمی (رووداو) کرد و لە بارەی بەرهەمی نوێی قسەی کرد و گوتی "کارێکم لەبەردەستە و لە ماوەیەکی نزیکدا بڵاودەکرێتەوە، کارەکە لە ئاوازی بیلال زەین و تێکستی مونیر ئەبو عەسافە".

موعین لەبارەی ناوەڕۆکی گۆرانییەکە گوتی "باسی بابەتی کۆچکردنی گەنج و خێزانە عەرەبییەکان دەکات بۆ وڵاتانی ئەورووپا".

موعین شەریف بەهۆی دەرکەوتنی لە بەرنامەی ستۆدیۆی فەن ناوبانگی دەرکرد، بەڵام ئەم ئەستێرە لوبنانییە دەڵێت، بەر لەو بەرنامەیەش ئەزموونی دەرکەوتنی لە بەرنامەی تەلەڤزیۆنی هەبووە "یەکەم دەرکەوتنی من بەر لە بەرنامەی ستۆدیۆ فەن بوو، لە بەرنامەیەک بە

دەمەوێت بە زمانی عەرەبی گۆرانی بۆ کوردستان بڵێم

وەدیع سافی کاریگەریی گەورەی بەسەر کارە هونەرییەکانمەوە هەیە

ناوی جیهانی منداڵان، دواتر لە بەرنامەی لەیالی لوبنان و ئینجا لە ستۆدیۆ فەن، ئەو بەهرەیەی کە من هەمبوو دەرکەوت و خۆشەویستیی خەڵکم پێگەیشت، پێموایە ئەو بەرنامانە ئەزموونێکی باش بوون بۆ سەرکەوتنی من".

هەوادارانی ئەم ئەستێرەیە شەریف بەوە دەناسن کە کاریگەریی زۆری وەدیع سافی ئەستێرەی عەرەبیی لەسەرە، خۆی لەوبارەیەوە دەڵێت "مامۆستا وەدیع سافی یەکێکە لە گەوهەرەکان، ئێمە زۆر منداڵ بووین کە ئەو دەنگە مەزنەی وەدیع سافی گۆرانیی دەگوت، ئەو یەکێکە لە هەرەمەکانی هونەری عەرەبی، من زۆر سەرسامی ئەو مامۆستایەم و کاریگەری لەسەر من هەیە، بەتایبەتی لە مەودای بەهێزی دەنگیدا، دەتوانم بڵێم ئێستا هیچ هونەرمەندێک لەو ئاستەدا نییە کە بتوانێت ئەدای گۆرانییەکانی بکات وەکو خۆی".

ئەو هونەرمەندە پێشتر سەردانی کوردستانی کردووە و لەبارەی سەردانەکەی دەڵێت "ئەوە سێ ساڵ لەمەوبەر بوو، چاوم بە هەوادارانم کەوت، بینیم کە خۆشەویستییەکی گەورەیان بۆ هونەری عەرەبی هەیە، بەتایبەتی هونەری لوبنانی، لێرە لە لوبنان هەست بە کاریگەریی هونەری میسری دەکرێت، بەشێک لە هونەرمەندە لوبنانییەکانیش گۆرانیی میسرییان گوتووە، بەڵام من پێچەوانەی ئەوەم لە کوردستان بینی، خەڵکی کوردستان زۆر حەز بە هونەری رەسەنی لوبنانی دەکەن".

بەشێک لە ئەستێرە عەرەبەکان گۆرانییان بە کوردی یان گۆرانییان بۆ کوردستان گوتووە، زۆرتریش بەهۆی شەڕی داعش و بارودۆخی ئێستای باشووری کوردستان، موعین لەو بارەیەوە دەڵێت "میوزیک ناسنامە و رەگەزنامەیەکی جیهانی هەیە، بۆیە من ئامادەم بۆ کاری هونەریی هاوبەش لەگەڵ هونەرمەندانی کوردستان، لێرەدا کێشەی زمان دروستدەبێت، چونکە من ناتوانم وشەی کوردی دەرببڕم وەک کەسێکی کورد، بۆیە پێم باشە ئەگەر کارم کرد گۆرانییەک بۆ کوردستان بڵێم بە زمانی عەرەبی".

کوردی سوێد دەنگ دەدەنە پارتە نەژادپەرستەکان

توێژەرێکی سوێدی:
بیانییەکان سەریان لێ شێواوە

جەماوەری سوێدییە دیموکراتەکان 10% لەنێو ژنان و 15% لەنێو پیاوانی بیانی زیادی کردووە

رووداو– ستۆکهۆڵم ، لەندەن

لەنێـو پەرلەمانی سـوێد شـەش کـورد و لە ئەنجوومەنـی شـارەوانییەکانیش 11 کورد هەن کـە نوێنەری پارتە چەپەکانـن. ئەم پەیوەندییە بەتینـەی کـورد لەگەڵ بـەرەی چـەپ خەریکە گۆڕانی بەسـەردا دێت، ئێسـتا هەندێـک لەوان، بەتایبەتـی لەنـاو نـەوەی نوێ دڵیان بـۆ پارتە راستەکان لێدەدات، تا ئەو ئاستەی روو لە پارتە نەژادپەرستەکان دەکەن.

کوردێکی نیشتەجێی سوێد لەوبارەوە دەڵێت: "وەک هاوسـۆزییەک بـۆ سـوێدییەکان دەبمـە لایەنگری پارتە راستڕەوەکان".

ئامارێکی شۆکهاوەر

سـوێد خۆی بـۆ هەڵبژاردنی سـاڵی داهاتوو ئامـادە دەکات. رووپێوییـەکان وا دەردەخەن کە لەنێو تاراوگەنشـینانداا لایەنگری پارتە راستەکان بەرەو هەڵکشانە.

ئامارێـک لـە سـوێد نیشـانی دەدات کـە بیانییەکان، واتە ئەوانەی بە رەچەڵەک سـویدی نین، دەنگ بەو پارتە دەدەن کە نەژادپەرسـتە و بە ئاشکرا دژایەتی بیانییەکانی کردووە.

چاودێرانـی سیاسـی پێشـبینی دەکـەن، پارتـی سـوێدییە دیموکراتـەکان کـە پارتێکی نەژادپەرسـتە، لە کەمینەیەکـی پەرلەمانییەوە ببێتە دووەمین پارتی سوێد.

نیکۆلا ئولڤایۆس لە پارتی سۆسیال دیموکرات کـە هـاوکات توێژەرێکـی سیاسـییە، دەڵێـت: "دەنگدانـی پەنابەرێک، بە پارتێکی راسـتڕەوی وەکو سوێدییە دیموکراتەکان کە بە ئاشکرا دژی کۆچبەر و بیانی و سەرڕەش، هیچ مانایەکی نییە جگە لە سەرلێشێواوی".

هەفتەی رابردوو دامەزراوەی ئاماری سـوێد (SCB) دوایین ئامـاری لەبـارەی ئاسـتی جەماوەریـی پارتەکانـی سـوێد بڵاوکـردەوە. بەپێـی ئامارەکـە لایەنگـری پارتی سـوێدییە دیموکراتەکان بەراورد بە سـێ سـاڵی رابردوو بە رێـژەی 10.3% لەنێو ژنان و 15.4% لەنێو پیاوانی بیانی زیادی کردووە. ئولڤایۆس دەڵێت "ئەو ئامارە شۆکی کردین".

بـەم پێیەش، پارتی سـوێدییە دیموکراتەکان (SD) لـە پێگـەی پارتی سـێیەمەوە بۆ پارتی دووەم کێبڕکێ دەکات لەکاتێکدا پارتی سۆسیال دیموکراتـی فەرمانڕەوا بەرێژەی 42.7% یەکەمە. رکابەری یەکەمی سـوێدییە دیموکراتەکانیش کە پارتی مۆدێرات (پارێزگارانە)ە، بە رێژەی 17.1% وەک پارتی دووەمی سوێد ماوەتەوە.

لەنێـو ئەو بیانییانەی سـوێد کـە لایەنگری سـوێدییە دیموکراتەکانـن، کوردی باشـوور و رۆژهەڵاتـی کوردسـتانیش هـەن کـە ئامادەن دەنگی پێ بدەن.

هومایـۆن گەنجێکـی مەهابادییـە و زیاتر لە 16 سـاڵە لـە سـوێد دەژی. ئـەو بـە (رووداو)ی گـوت: "پارتی سـوێدیە دیموکراتـەکان تاکە پارتی راستگۆیە لەگەڵ بەرنامەکانی، منیش ئەو راستگۆییەم پێویستە".

هومایـۆن محەممـەدی ئامادەیـە لـە هەڵبژاردنەکانـی داهاتـوودا دەنگ بە سـوێدییە دیموکراتـەکان بـدات. لەبارەی ئـەوەش کە ئەو پارتە راسـتەوخۆ دژ بە بیانـی و کۆچبەر بووە، گوتی: "ئێمە و سـوێدییەکان لە موجامەلەی بێ مانا بێزار بووین، ئەو پارتەش بێگومان لە هەندێک شـت هەڵە بـووە و گۆڕانـکاری دەکات". کوردی دیکەش هەن کە وەکوو هومایۆن بیردەکەنەوە.

کارزان قـادر، قوتابیـی زانکۆ و دانیشـتووی سـتۆکهۆڵم کە خۆی بەشـداریی ئەو راپرسیەی (SCB)ی کـردووە، دەڵێـت: "ئەورووپـا لەژێـر هەڕەشـەی کەسـانی تونـدڕەو و رێکخـراوە جیهادییەکاندایـە، بەداخـەوە هەمـوو ئەمانـە بەهـۆی کۆچبەرانەوە بـووە. تێکچوونی ئەورووپا لە بەرژەوەندیی کەس نییە، ئەوەی من لە سـوێد دەیبینم تەنیا ئەم پارتەیە بەرنامەیەکی راستگۆی بۆ ئەورووپییەکان هەیە".

کارزان کـە خەڵکـی باشـووری کوردسـتانە و خـۆی بە کەسـێکی چـەپ دەزانـێ، دەنگ بە پارتێکی راستی نەژادپەرست دەدات، ئەو دەڵێت: "ئێمـە تەنیا لە رێگـەی ئەم پارتـەوە دەتوانین رووی راستەقینەی خۆمان نیشان بدەین و بۆیان بسەلمێنین کە بەڕاستی دژی تیرۆر و توندڕەویین".

کارزان رەتیکردەوە کە سوێدییە دیموکراتەکان دژی کۆچبـەران بـن و گوتـی "ئـەوەی بـە بارهەڵگرێک چەند سـوێدییەکی شـێلا کۆچبەر بوو، ئەوەی لە سـوێدەوە بۆ کاری تیرۆر چووە پاریـس کۆچبەر بوو، جەمـاوەری پارتی (SD) دژ بـەو کۆچبەرانەن، نەک کەسـێکی وەک من، منیش وەک ئەوانم".

نزیکبوونەوەی بیانی و تاراوگەنشینان لە پارتە راستڕەوەکان بووەتە دیاردە. ئەمە لە هەڵبژاردنی هەفتەی رابردووی بەریتانیاشدا رەنگی داوەتەوە. لە فینلاندیش گەیشتە ئەو ئاستەی بەربژێری کورد لەنێو ئەو پارتانەدا هەبن. لە هەڵبژاردنی داهاتووی سوێدیش کارێکی چاوەڕوانکراوە.

سـەرهەد سـاجید، رۆژی پێنجشـەممەی رابردوو بەشداری لە هەڵبژاردنە پێشوەختەکەی پەرلەمانی بەریتانیادا کرد و دەنگی بە پارتێکی راسـتڕەو دا. ئـەو دەڵێـت: "بـۆ نەهێشـتنی کەسـانی توندئـاژۆ دەنگـم بە راسـتەکان دا. بەبـڕوای مـن پارتـە چەپـەکان و ئەوانـەی بانگەشـەی مرۆڤدۆسـتی و کرێکاریی دەکەن، بازرگانی بە دەنگی کەسـانی هەژارەوە دەکەن و ئامانجەکەشـی تێکدانـی رەوشـی ناوخـۆی وڵاتەکەیە کە لە بەرژەوەندیی کەسدا نییە".

سـەرهەد کە خەڵکی باشـووری کوردستانە، چارەکـە سـەدەیەکە لـە بەریتانیـا دەژی، ئەو دەڵێـت: "بۆ ئێمەی کورد کە قوربانیی دەسـتی تیرۆر و توندوتیژین، زۆر گرنگە پشتگیری لە پارتە راست و پارێزگارەکان بکەین، چونکە وێڕای شەڕی دژی داعش کە کورد ئەو هەموو قوربانییەی داوە، کەچی پارتە چەپەکان ئێستاش هەر بایەخیان بۆ فەلەستین زیاترە".

بـەڵام پشـتیوان ئەحمـەدی کـە گەنجێکـی چالاکڤانـە، رەخنە لەو تاراوگەنشـینانە دەگرێت کە پشـتگیریی راسـتڕەوەکان دەکەن و دەڵێت: "دەنگدان بە پارتێکی وەک سوێدییە دیموکراتەکان، بە پاساوی ئەوەی سۆسیال دیموکراتەکانیان قبوڵ نییە یان دژ بە پارتی حوکمڕانی ئێسـتان، وەک ئـەوە وایە دژ بە حکومەتی هەرێمی کوردسـتان پشتگیریی داعش بکەی".

ئەحمـەدی کە خـۆی بە لایەنگری سۆسـیال دیموکراتـەکان دەناسـێنێ، دەڵێـت: "ئەوەی لە فینلاند روویـدا بەرژەوەندی و بێ ئاگایی بوو. چ رەوایە کوردێک کە قوربانیی دەسـتی بۆرژوازییە ببێتـە بەربژێـری ئـەو پارتەی کە بانگەشـە بۆ بۆرژوازی و نەژادپەرستی دەکات".

عەنتەر یاشا کوردی دانیشتووی هێلسینکی، لە هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی شارەوانییەکانی فینلاند کە مانگی نیسـانی ئەمسـاڵ بەڕێوەچوو، لەسەر لیستی پارتێکی راسـتڕەو خۆی کاندید کردبوو، بـەڵام دەرنەچـوو. ئەو پێشـتر بـە (رووداو)ی گوتبوو بەرنامەکانی ئـەو پارتەی قبوڵە و تەنیا ئـەو پارتەیە کـە دژایەتی ئیسـلامی جیهادی و بەرنامە و ئەجێندای سیاسـیی وڵاتانی کەنداو لە ئەورووپا دەکات.

رەمەزان مارکێت و چێشتخانە کوردییەکانی سوێد دەبووژێنێتەوە

لە سوێد برنجی کوردی و سەروپێ بەرناکەوێ

شێفێکی کورد: سوێدی لە کورد زیاتر حەزیان لە خواردنی کوردییە و لە رەمەزاندا رووومان تێدەکەن (فۆتۆ: رووداو)

رووداو– ستۆکهۆڵم

لەنێو ئەو کەشـە کپ و بێدەنگ و چۆڵەی شـەوانی سـوێد، چێشـتخانە و مارکێتـە کـوردی و رۆژهەڵاتییـەکان جمەیـان دێـت و شـاریان قەرەباڵـغ کـردووە، بەجۆرێـک کـە لـەوێ هەسـت ناکەیـت لـە وڵاتێکـی باکـووری ئەورووپایـت.

چاوەڕوانیـی بانـگ و خواردنـی قـورس، هەروەهـا نانخـواردن لـە کاژێـر 12ی شـەو، بەلای سـوێدییەکانەوە شـتێکی ناوازەیە بۆیە ئەوانیـش لـە رەمەزانـدا تاقیـی دەکەنـەوە. چێشـتخانە کوردییەکانـی سـتۆکهۆڵم لـەم مانگـەدا بووژاونەتـەوە.

تینـا پیرشـوون لەگـەڵ هاوڕێکانـی هاتووە بـۆ چێشـتخانە کوردییەکـەی سـتۆکهۆڵم و دەڵێـت: "حـەز دەکـەم ئـەو کەشـە ببینـم". تینـا موسـوڵمان نییـە و بـە رۆژووش نییـە، بـەڵام دەڵێـت "حـەز دەکـەم هەموو کەشـەکان تاقـی بکەمـەوە، ئـەوەی لـەم چێشـتخانانە هەیـە زۆر خۆشـە و تایبەتـە".

ئـەو کچـە سـوێدییە لەگـەڵ سـیما و سـەنای هاوڕێـی پێکـەوە چاوەڕوانـی بانـگ بـوون، تـا ماسـتاو بخۆنـەوە و دەسـت بـە خواردنـی کەبابەکەیـان بکـەن.

هەندێـک لـە چێشـتخانە کـوردی و رۆژهەڵاتییـەکان، لـە مانگـی رەمەزانـدا کەشـێکی تـەواو رۆژهەڵاتییانـە بـۆ تاراوگەنشـینان دەرەخسـێنن، ئـەوەش سـەرنجی ئەورووپییەکانـی بـۆ لای خـۆی راکێشـاوە و زۆرجـار بەشـداریی خوانـی بیانییـەکان دەکـەن.

لـە چێشـتخانەکەی هـەژار هەولێـری لـە سـتۆکهۆڵم، بڵندگۆیـەک دانـراوە، گۆرانـی ئایینـی بـە زمانـی کـوردی و عەرەبی لێدەدرێ، وەک ئـەوە وایـە نوێـژی نیـوەڕۆ بـێ. چێشـتخانەکەی هـەژار، لـە رۆژانـی ئاسـاییدا هەرگیـز تـا ئـەو درەنگـی شـەوە کـراوە نییـە.

هـەژار رەشـید، تەمـەن 37 سـاڵ، خاوەنـی چێشـتخانەی بنـارە لـە ناوجەرگـەی سـتۆکهۆڵم. ئـەو دەڵێـت: "بـەو شـێوەیە وامـان کردووە سـەرنجی خەڵکێکی زۆر بەلای خۆمـان راکێشـین". هـەژار ئەوەنـدە نییـە چێشـتخانەکەی کردووەتـەوە، بۆیـە دەڵێـت "مەبەسـتمانە سـوود لـەم بۆنانـە وەربگریـن کـە دەبێتـە جێـی سـەرنج و خۆشـحاڵیی خەڵـک، رەمـەزان بـۆ ئێمـە دەرفەتێکـی باش بـوو. یەکەمینجارە چێشـتخانەیەکی وا گەورە تا 12ی شـەو هەبێت، ئەمە سوێدییەکانیشـی زۆر خۆشـحاڵ کـردووە".

وەسـتا فایەق شـێفێکی ناسـراوی خواردنە رۆژهەڵاتییەکانە لە سـوێد. هاوشێوەی هەژار تاوەکـوو درەنگی شـەو خواردن دەبەخشـن و چێشـتخانەکەی جمـەی دێـت. وەسـتا فایـەق بـە (رووداو)ی گوت: "سـوێدی و نەتەوەکانی دیکـە لـە کـورد زیاتـر حـەز بـە خواردنـە کوردییـەکان دەکـەن و لـە رەمەزانـدا زۆر روومـان تێدەکـەن".

ئەو شـێفە کوردە کە ئێسـتا بۆ ماوەیەکی کاتـی و تەنیـا بـۆ رەمـەزان چێشـتخانەیەکی هینـدی بەکـرێ گرتـووە و تایبەتـی کـردووە بـەو مانگـە، دەڵێـت "بەهـۆی رەمەزانـەوە، هیـچ یەکێـک لـە چێشـتخانەکانی دیکـە بازاڕیـان نامێنـێ و هەمـوو روو لـە ئێمـە دەکـەن".

بۆ سـوێدییەکان هەندێک نامۆیە لە ئێوارە خواردنـی قـورس بخورێـت، بـەڵام وەک هەژار و شـێف فایەقیش گوتیـان سـوێدییەکان خۆشـحاڵن کـە کەشـی لـەم شـێوەیە تاقـی دەکەنـەوە.

سـتیفان مـۆرگان لەگـەڵ هـەر پێنـج ئەندامەکـەی خێزانەکـەی هاتـوون و کاژێـر 11ی شـەوە و نـان دەخـۆن. ئـەوان دەڵێـن: "ئەگەرچـی لـەڕووی تەندروسـتی بـاش نییـە، بـەڵام هـەم تامـی خواردنەکان، هـەم خواردن لـەم شـەوە، کەشـێکی تایبەتـە".

مارکێتەکانیش بەرناکەون

برنجـی کـوردی و سـەروپێ لـەو جـۆرە خواردنانـەن کـە لـە مانگـی رەمەزانـدا کڕیاریـان زۆرە. کـەم کـەس هەیـە لـە سـوێد کڕیـاری برنجـی (کوردە) و گۆشـتی (جەلیل و دلێـر) نەبێـت. بـەڵام شـتێکی نوێیـە کـە فرۆشـتنی ئەمانـە لەگـەڵ سـڵق و پاقلـە و سـەروپێی ئامـادە، لە مانگـی رەمەزاندا چوار هێنـدە فرۆشـی زیـاد بـکات.

هێمـن هـادی کـە مارکێتـی رۆژهەڵاتـی هەیـە و زۆربـەی خۆراکـە کوردییەکانـی لایە، دەڵێـت: "شـتەکانی ئێمـە لە رەمەزاندا چوار هێنـدەی جـاران فرۆشـی بـەرز دەبێتـەوە".

هێمـن هـادی دەڵێـت لەکاتـی ئاسـایی رۆژانـە 10 بـۆ 15 کیلـۆ گۆشـت و کەمتـر لـە 5 کیلـۆ برنـج دەڕوات، بـەڵام لـە رەمەزانـدا رۆژانـە زیاتـر لـە 100 کیلـۆ گۆشـت و 200 کیلـۆ برنـج دەفرۆشـن. هەروەهـا دەڵێـت "فرۆشـی سـەوزەی وەک پاقلـە و سـڵق، لـە رەمـەزان ئەوەنـدە زۆر دەبـێ بـە زەحمـەت دەسـتمان دەکەوێـت".

کـوردی سـوێد هـەر لـە ئێسـتاوە خۆیـان بـۆ جەژنـی رەمـەزان ئامادە کـردووە و داوای شـیرینی و قەیسـی و کشـمیش دەکـەن.

هێمـن هـادی دەڵێـت "لـە کوردسـتان و ئێرانەوە شـیرینی و قەیسـی هاوردە دەکەین. هەفتانـە زیاتـر لـە 20 بـۆ 30 کیلـۆ گـەزۆی سـلێمانی دەفرۆشـم و نزیکـەی 500 کیلـۆ قەیسـی کوردسـتانم هاوردە کردووە تەنیا بۆ جەژنـی رەمـەزان".

سەروپێ نۆرەی بۆ گیراوە

رەمەزانی سـوێد قورسـترین خواردنی تێـدا دەخورێ کە سـەروپێیە. هێمن هادی کـە خاوەنی مارکێتە لە سـوێد دەڵێت :"زۆر لە خێزانەکان حەز بە سـەروپێ دەکەن لە رەمەزانـدا، بەتایبەت لە رۆژانی جەژن، بۆیە لە ئێسـتاوە خۆمانی بـۆ ئامادە دەکەین. تاوەکوو ئێسـتا کڕیاری زیاتر لە 150 وەجبە سـەروپێم هەیە، دەبێـت تاوەکوو رۆژانی کۆتایی رەمەزان بۆیان ئامادە بکەین".

ڕووداو
ژنان
ژمارە (461) - دووشەممە 2017/6/12

کچێک خۆی دەسووتێنێ

ڕووداو – ڕانیە

ڕۆژی 2017/2/8 کچێکی تەمەن 25 ساڵ بەناوی (هەوار.ج.ق) دانیشتووی گەڕەکی ڕاپەڕینی قەزای ڕانیە لە نێو ماڵی خۆیاندا ئاگری لە جەستەی خۆی بەردا. فەرمان ئەحمەد پیرۆت، بەڕیوەبەری بەشی کارگێری لە نەخۆشخانەی گشتی ڕانیە بە (ڕووداو)ی گوت کچە خویندکاریکی سوتاویان هینا بۆ نەخۆشخانەی گشتی ڕانیە، چارەسەری سەرەتاییمان بۆ کرد، نزیکەی 50%ی جەستەی سووتابوو، بەڕێمان کرد بۆ نەخۆشخانەی فریاکەوتنی سلێمانی. سەبارەت بە هۆکاری ڕووداوەکە. فەرمان ئەحمەد گوتی "لەئەنجامی چارەسەرکردنەکەی بۆمان دەرکەوت کە خۆی سووتاندوە، هۆکارەکەشی کۆمەلایەتی بووە".

ژنێک بە چەکی هاوژینەکەی دەکوژرێ

دیمەن بورهان
ڕووداو- هەولێر

پرسەی (ت) زۆر قەرەباڵغ بوو، ئەوانەی دەهاتن، خێرا فاتیحایەکیان دەخوێند و دەڕۆیشتن بۆ ئەوەی شوێنی خەڵکی دیکەش ببێ. دەنگی گریان لەوسەری کۆڵان دەهات، هەموو خەڵک دڵگران بوون بەوەی بەم ڕەمەزانە خوێنی (ت) ڕژاوە.

کاژێر 5:30ی ئێوارەی ڕۆژی 2017/6/10، (ت.ع) لە ماڵەکەی خۆیدا بەدەستی مێردەکەی سێ گوللەی لێدەدرێت، بەڵام بەگوتەی مێردەکەی کە بۆ پۆلیس قسەی کردووە، بە ئەنقەست ژنەکەی خۆی نەکوشتووە، بەڵکو گوللەی لەدەست دەرچووە. پۆلیسی سلێمانیش خەریکی لێکۆڵینەوەیە لە ڕووداوەکە.

(ت.ع)ی تەمەن 28 ساڵان خاوەنی دوو منداڵ بوو، 10 ساڵ لەمەوبەر شووی بە (ع) کرد کە خاڵۆزای خۆیەتی.

ئاوی گەرمی پێدا کردووە

ژنان دەوری دایکی (ت)یان دابوو کە سەرتاپای لە ڕەش نابوو بۆ کچە گەنجەکەی، دایکی بەدەم گریانەوە لە پرسەکەیدا بۆ خەڵکەکانی دەوروبەری باسی مەرگی کچەکەی و ناڕەحەتیی ژیانی دەکرد: "لەوەتای شووی کردووە خێری لە خۆی نەدیوە، (ع) زۆر بۆی خراپ بوو، چەندینجار لێیداوە، تەنانەت جارێک ئاوی گەرم و جارێکیش هێلکە و ڕۆنی بە گەرمی پێدا کردووە. کچەکەم چەندین جار تۆراوە، بەڵام لەبەر منداڵەکانی دانی بەخۆیدا گرتبوو".

دایکی (ت) بەدەم لاواندنەوەی کچەکەیەوە درێژەی بە قسەکانی دا و گوتی "ئێمە دوو کۆڵان لە ماڵی کچەکەمەوە دوورین. ئاگام لە هەموو شتێکی بوو، هاوژینەکەی هەموو کات بۆی خراپ بوو، چەندین جار لێیداوە، تەنانەت جارێک من و کچێکم بەزۆر لەژێر دەستی دەرمانهێنا".

دایکی (ت) هێندە داخ لەدڵە بەرامبەر زاواکەی، تەنانەت ڕازی نەبووە ناوی زاواکەیان لەسەر لافیتە ڕەشەکەی مەرگی کچەکەی بنووسرێ: "نەمهێشت ناوی ئەو تاوانبارە لەسەر لافیتەکە بنووسرێت، بەخوا دەبێت 25 ساڵ لە زیندان بێت و لێی خۆش نابم".

پیاوەکە: گوللەم لەدەست دەرچوو

دایکی ژنەکە: مێردەکەی بەردەوام لێیدەدا

دەشڵێت "ئەو تاوانبارە سێ گوللەی لە کچەکەم دابوو، گوللەیەک لە پشتی و گوللەیەک لە کەلەکەی و گوللەیەکیشی لە دڵی دابوو، تاوەکوو گەیەندرایە نەخۆشخانە گیانی دەرچوو".

(ڕووداو) چەند جارێک پەیوەندی بە گوتەبێژی پۆلیسی سلێمانییەوە کرد، بەڵام وەڵامی پەیوەندییەکە نەدرایەوە. ڕاگەیەندراوێکی پۆلیسی سلێمانی لەبارەی ئەو ڕووداوە کە هەمان ڕۆژ بڵاوی کردووەتەوە، دەڵێت: "لەگەڕەکی قالاوەی شاری سلێمانی، ژنێک بەناوی (ت.ع.س) لەدایکبووی 1988 و خاوەنی دوو منداڵ، لە ماڵەکەی خۆیدا کوژراوە". هەروەها هاتووە: "بەپێی گوتەی مێردی ژنەکە، کوشتنەکە بەئەنقەست نەبووە، بەڵکو بەهۆی لەدەست دەرچوونی فیشەکەوە بووە، پاش بەرکەوتنی دوو فیشەک هاوژینەکەی بەسەختی بریندار بووە و دواتر لە نەخۆشخانە گیانی لەدەستداوە. پاش گەیشتنی هێزەکانی پۆلیس بۆ شوێنی ڕووداوەکە، لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان دەستیانپێکردووە و دۆسیەکە ڕەوانەی بنکەی پۆلیس کراوە بەمەبەستی لێکۆڵینەوەی زیاتر".

بەپێی زانیارییەکانی ڕووداو، جگە لە مێردەکەی، ژن و پیاوێکیش کە پوورزای پیاوەکەن و ئەو ئێوارەیە لە ماڵیان بوون، ئەوانیش دەستگیر کراون.

ئەو ژن و پیاوە گوتوویانە کە ئەو شەوە خۆیان ئامادە کردبوو بچن بۆ چاقی لاند.

پۆلیس بەگژ بەشوودانی کچانی منداڵکاردا دەچێتەوە

دیمەن بورهان
ڕووداو- هەولێر

بەشوودانی پێشوەختەی کچان لە کەمپی ئاوارەکاندا کە تا دەهات زیادی دەکرد، بەڕێوەبەرایەتی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژیی دژی ژنانی هێنایە سەر خەت کە لە هەڵمەتێکدا ئەو دیاردەیەی کەمکردەوە. لەنێو ئەوانەی بەهۆی هەژاری یان وەکو نەریت بەوجۆرە بەشوودراون، منداڵی تەمەن 10 ساڵان هەبووە کە دراونەتە کەسانێک لە تەمەنی باوکیاندا بوونە.

(ج.ن) ئاوارەی ڕۆژئاوای کوردستانە و لە کەمپی کەورگۆسک نیشتەجێیە. ئەو باوکی 6 منداڵە کە چواریان کچن. یەکێکە لەوانەی پێشوەختە کچەکەی بەشووداوە. (ج) بە (ڕووداو)ی گوت: "ئێمە لە ساڵی 2014 هاتین بۆ کەمپی کەورگۆسک، ئەوکات کچە گەورەکەم (غ) تەمەنی 13 ساڵان بوو، بچووکەکەشم (ت) تەمەنی 10 ساڵ و حەوت مانگ بوو، خەڵکێکی زۆر لێرە بەیەکدا چووبوون، چاک و خراپ تێکەڵ ببوو، خێمەکان چەند مەترێک لەیەکتر دووربوون، ئەمەش ترسی لەلا دروستکردم، بۆیە ناچاربووم هەردوو کچەکەم بەشوو بدەم".

(ج) ڕەتیکردەوە کچەکانی بۆ پارە بەشوودابن و گوتی "سوێند دەخۆم یەک فلسم وەرنەگرتووە، هەریەکەیان تەنیا ئەڵقەیەکیان بۆ کڕدرا، کچە 13 ساڵانەکەم سەر بە هەوێ بەشوودا، دامە برازایەکی خۆم. بچووکەکەشم دا بە کوڕی دراوسێیەکمان کە 19 ساڵ لە خۆی گەورەتر بوو، بەڵام دوای 8 ڕۆژ لە مارەکردنی، دایکی گوتی ئەگەر ئەویان بدەی بە شوو خۆم دەسووتێنم، بۆیە پەشیمان بوومەوە".

(ج) پەشیمانە لەو کارە و دەڵێت: "کچە 13 ساڵانەکەم لەگەڵ هاوژینەکەی ناگونجێ، جارجار دەتۆرێ".

کچی 10 ساڵان دراوە بە پیاوێک 19 ساڵ لەخۆی گەورەتر

لەبارەی بەشوودانی پێشوەختە، نەقیبی مافپەروەر لانە لوقمان، بەرپرسی هۆبەی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژیی دژی ژنان لە کەمپی کەورگۆسک بە (ڕووداو)ی گوت: "بەهۆی ئەو لێشاوە زۆرەی ئاوارەکان، سەرەتا زۆر زەحمەت بوو ڕێگری لە بەشوودانی پێشوەخت بکرێت، چونکە تەنیا هەژاریی کێشە نەبوو لەلایان، بەڵکو لە نەریتی خۆشیان ڕێگەپێدراو بوو. هاوسەرگیرییەکان ئەوەندە بێ بنەما بوو کە کچ هەبووە ئەمڕۆ مارە کراوە و سبەی تەڵاق دراوە، کچ هەبوو تەمەنی 10 ساڵان بوو، درابوو بە کەسێک کە هاوتەمەنی باوکی بوو".

بەڕێوەبەرایەتیی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژیی دژی ژنان، هەوڵی بەردەوامی داوە بۆ ئەوەی ڕێژەی بەشوودانی کچی منداڵکار لە کەمپەکان کەمبکاتەوە. نەقیب لانە دەڵێت "توانیمان ئەو دیاردەیە بەڕێژەیەکی بەرچاو کەمبکەینەوە و ئێستا ڕوو لە نەمانە، نەک تەنیا لە کەمپی کەورگۆسک، بەڵکو لە کەمپەکانی بالیسان و قوشتەپە و دارەشەکرانیش".

نەقیب لانە دەشڵێت: "ئەو خەڵکە هۆشیارییان لەسەر کاریگەرییە خراپەکانی بەشوودانی پێشوەختەی کچەکانیان نەبوو، دایکەکانیان پێیانوابوو کچەکانیان لەکۆڵ دەبێتەوە و کێشەی ئابڕوویان بۆ دروست نابێت، بەڵام نەیاندەزانی بە سێ چوار منداڵەوە تەڵاق دەدرێن و دوو ئەوەندە باری سەرشانیان زیاد دەکات".

بەگوتەی نەقیب لانە، لە کەمپی کەورگۆسک دیاردەکە زۆرتر بووە "هەر کەسێک کۆلیژی شەریعەی تەواوکردبایە، خۆی دەکردە مەلا و شێخ، بەڵام ئێمە تەنیا مامۆستایەکی ئاینیمان لە کەمپەکە هێشتەوە، ئەویش بەو مەرجەی ئیمام و خەتیب بێ و هاوسەرگیریی پێشوەختە بۆ کچان ئەنجام نەدات و دوای مارەبڕین لە دادگا، ئینجا لەیەکتریان مارە بکات، چونکە هەر کچ و کوڕێک بەبێ پڕکردنەوەی فۆرم لای ئێمە و زانینی تەمەنیان، ناهێڵین مارە بکرێت".

لەسەر مارەکردنی کچان دەگیرێ

نەقیب لانە ئاشکرای کرد دوو مامۆستای ئاینی بە پارە کچی خوار تەمەنی 18 ساڵیان مارە کردووە "دوو مەلا بەدزییەوە بۆ 5 هەزار تا 25 هەزار دینار، کچی تەمەن 10 ساڵ و بەرەوژووریان مارە دەکرد. بۆیە ڕێکاری یاساییمان بەرامبەریان گرتە بەر و یەکێکیان وازی هێنا. بەڵام یەکێکی دیکەیان بەردەوام بوو تا لەڕێگەی دادگای لێکۆڵینەوەی قەزای خەباتەوە توانیمان ڕەوانەی گرتووخانەی بکەین".

ژمارە تەلەفۆنەکەی ژیانی لێ کردە دۆزەخ

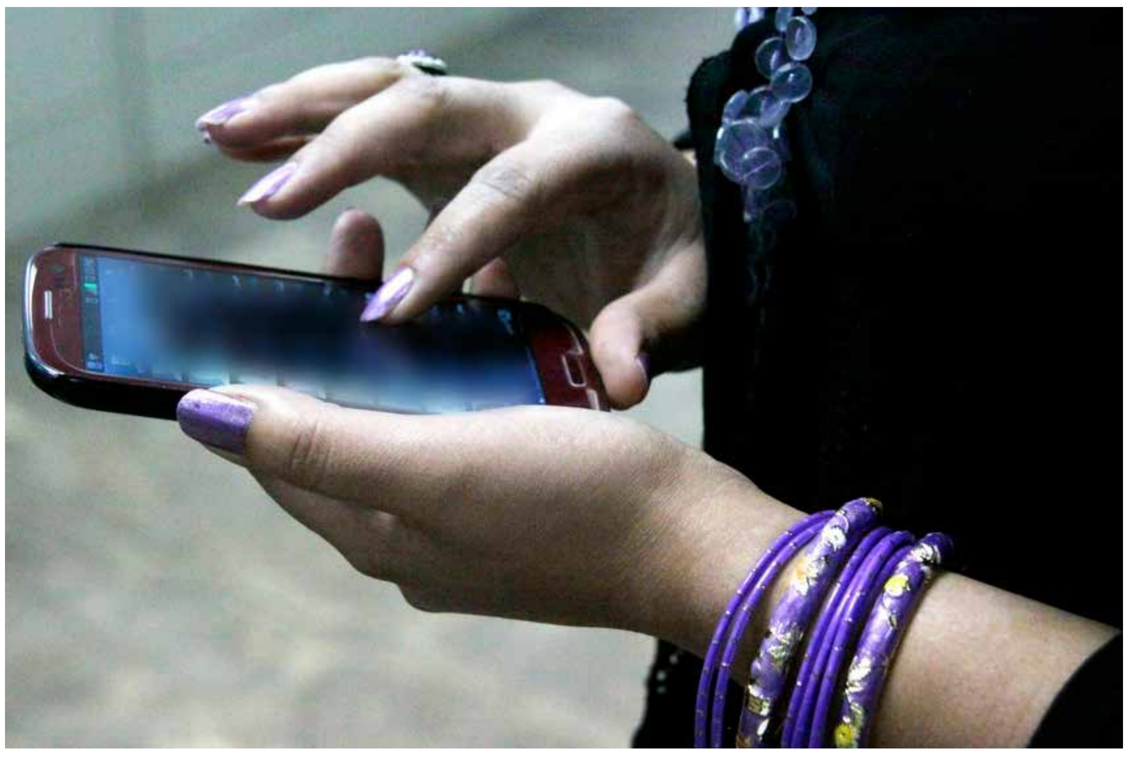

دیمەن بورهان
ڕووداو- هەولێر

مریەم بەهۆی چاککردنی گڵۆپێکی دوکانەکەیەوە تووشی گێچەڵی سێکسی بوو، بەڵام زوو فریای خۆی کەوت و توانی لەڕێگەی سکاڵاوە ئەو گەنجەی گێچەڵی پێکردبوو بخاتە زیندانەوە.

مریەم تەمەنی 32 ساڵە، سێ ساڵە هاوژینەکەی مردووە، ئەو لەگەڵ سێ کچەکەی لە ماڵی باوکی دەژیت. مریەم لە ئاریشگایەک لە هەولێر کاردەکات، دەڵێت "ماڵی باوکم بژێوییان باش نەبوو، بۆیە دوکانێکی بچووکم بەکرێ گرت و کردم بە ئارایشگا، بۆ ئەوەی بژێویی خۆمان و ماڵی باوکم دابین بکەم".

بەڵام سووتانی گڵۆپێکی ئارایشگاکەی تووشی گرفتێکی گەورەی دەکات. مریەم چیرۆکەکە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: "ڕۆژێک چووم بۆ سەر کار، کارەبای دوکانەکەم شۆرتی کردبوو، گڵۆپەکان سووتابوون، منیش یەکێک لە شاگردەکانم نارد بۆ ئەوەی کارەباچییەک بهێنێت و کارەباکە چاک بکاتەوە".

شاگردەکەی مریەم کارەباچییەک لەگەڵ خۆی دێنێ، بەڵام پاش گۆڕینی گڵۆپەکە، وەک مریەم دەڵێت کارەباچییەکە ژمارە مۆبایلەکەی ئەوی نووسیبوو کە لەنێو ئاریشگاکە بۆ موشتەرییەکانی خۆی هەڵیواسیبوو.

مریەم گوتی "شەو تەلەفۆنی بۆ کردم، وامزانی یەکێکە لەوانەی دێتە دوکانەکەم، وەڵامم دایەوە، ئەو دەیزانی بێوەژنم، چونکە دوکانەکەی هەر لە دەوروبەری ئێمە بوو، ڕاستەوخۆ گوتی خۆشمدەوێی، ئەگەر ڕازی بیت، دەمەوێت بەیەکەوە بین. هەر ئەو شەوە داوای لێکردم لەگەڵی بخەوم، منیش قسەم پێگوت و مۆبایلەکەم داخستەوە".

ئەوەی مریەمی تووشی گرفت کرد مۆبایلەکەی بوو. مریەم دەڵێت :"نازانم چۆن لەڕێگەی مۆبایلەکەمەوە توانیبووی بچێتە نێو فەیسبووکەکەم و هەموو وێنە و ڤیدیۆکانمی بردبوو، دواتر فەیسبووکێکی دانابوو نووسیبووی من لەشفرۆشم، ئەمە ژمارە مۆبایلەکەمە، بەڵام پێش بڵاوکردنەوەی وێنە و ڤیدیۆکانم، لەڕێگەی ڤایبەرەوە وێنەی فەیسبووکەکەی بۆ ناردم، کە بینیم خەریک بوو ڕۆحم دەربچێ لە ترسان، نەمدەزانی لەبەر ترس و ئابڕووی خۆم چی بکەم".

هەوڵی خۆکوشتن دەدات

ئەو کاتەی فەیسبووکەکە دەبینێت، مریەم بیر لە خۆکوشتن دەکاتەوە: "ویستم خۆم بکوژم، بەڵام لەبەر منداڵەکانم نەمتوانی، بۆیە تەلەفۆنم بۆ ئەو کەسە کرد و گوتم بەس ئەم فەیسبووکە بڵاومەکەوە، چی دەڵێی ئامادەم بۆت بکەم، جگە لە کاری بێ ڕەوشتی، من کەسێکی بەڕەوشتم، بۆیە ئەو داوای پارەی لێکردم، من ئەوکاتە تەنیا 200 دۆلارم شک دەبرد، بۆ ڕۆژی دواتر چووم تاوەکوو پارەکەی بدەمێ، بەڵام کە بینی پارەکە کەمە، ڕازی نەبوو، گوتی مادام پارەت نییە، دەبێت لەگەڵم بخەوی، بەڵام من ڕەتمکردەوە".

مریەم بە چاوی پڕ لە گریانەوە دەڵێت: "نیو کاژێر دوای ئەوەی بەجێمهێشت، هەرچی خزم و کەس و ناسیاو و نەناس هەیە پەیوەندییان پێوەکردم، ئەوانەی نەمدەناسین تەلەفۆنیان دەکرد یان مەسجیان دەنارد و مامەڵەی خەوتنیان لەگەڵ دەکردم، هەموو وێنەکانم بڵاوبوونەوە، ئیدی نەمزانی دنیا ڕۆژە یان شەوە، بەرەو ماڵ بەڕێکەوتم".

لەگەڵ گەیشتنەوەی بە ماڵەوە، بە بەرچاوی منداڵەکانیەوە باوک و براکەی لێی دەدەن "بە قژ ڕایانکێشام و کەوتنە لێدانم، ئێستاش شوێنی ئەشکەنجەم پێوە ماوە، منداڵەکانیشم لەترسان خەریکبوو دەمردن".

کەس بڕوا بە مریەم ناکات، بۆیە ڕێگایەک دەدۆزێتەوە بۆ دەربازبوون، مریەم گوتی "زانیم جێگایەک هەیە بەناوی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژیی دژی ژنان، ژمارەیانم پەیدا کرد و هەر ئەوەندەی پەیوەندیم پێوەکردن، ڕاستەوخۆ هاوکارییان کردم و بەهانامەوە هاتن، سوپاس بۆ خوا ئەوان توانییان گیانم بپارێزن و بانگی ماڵەوەیان کرد، ڕاستیی ڕووداوەکەیان بۆ ڕوونکردنەوە، هەر ئەوانیش توانییان تاوانبارەکە دەستگیر بکەن و بیدەنە دادگا، ئێستاش لە زیندانە".

عادل دوای 28 کاژێر دەستگیر کرا

لەبارەی کەیسی مەریەم، نەقیبی مافپەروەر لانە لوقمان لە بەڕێوەبەرایەتی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژیی دژی ژنان لە هەولێر بە (ڕووداو)ی گوت: "پاش ئەوەی مریەم پەیوەندیی پێوەکردین و سکاڵای دژی کەسێک تۆمار کرد بەتۆمەتی هەڕەشە و پارەلێسەندن، دوای 28 کاژێر توانیمان تۆمەتبارەکە بەپێی ماددەی دووی خراپ بەکارهێنانی مۆبایل دەستگیر بکەین و ئێستاش لە زیندانە".

هاووڵاتییەک لەسەر کێشەی ئاو دەکوژرێت

ڕووداو- هەولێر

لە گەڕەکێکی ناحیەی کەسنەزانی سەر بە قەزای دەشتی هەولێر، لەسەر کێشەی ئاو کەسێک کوژرا و بکوژەکەش هەڵاتووە. شەهیان تەحسین، پێشکەشکاری بەرنامەی "تاکسی ڕەمەزان"ی ڕووداو لە شوێنی ڕووداوەکە بوو، گوتی :"لە گەڕەکی 11ی ئازاری ناحیەی کەسنەزان "بەهۆی کێشەی کەمئاوی و تۆرەبڕییەوە" شەڕەتەقە لەنێوان هاونیشتمانیان ڕوویداوە. بەوهۆیەوە کەسێک کوژراوە و دوو کەسی دیکەش بریندار بوون. کەسێک بەناوی (س) تەقەی لە هاووڵاتییەک بەناوی "مەحموود قەڵادزەیی" کردووە و بەو هۆیەوە گیانی لەدەستداوە. کوژراوەکە کارمەندی ئاسایشە، بەڵام لە ئەرکدا نەبووە..

گەنجێک لەسەر پەیوەندییەکی ئەڤینداری دەکوژرێ

باوکی مەتین:

پێشتر چەند جارێک هەڕەشە لە کوڕەکەم کرابوو

ڕووداو- سۆران

هاوڕێیەکی لەسەر واڵەکەی مەتین لە تۆڕی کۆمەڵایەتیی فەیسبووک، پۆستێکی تاگ کردووە و نووسیویەتی "کوشتن بە تاوانی خۆشەویستی.. ئەمڕۆ بە ڕوونی بۆم دەرکەوت کە هێشتا خەڵکانێک هەن تاوەکوو ئێستا خۆشەویستی بە تاوان دەزانن". مەتین لە نێو جەرگەی شارۆچکەی سۆران لە نێو ئۆتۆمبێلەکەی خۆیدا بە گوللەیەکی دەمانچە کوژرا. کەسوکارەکەی دەڵێن تاوەکو تۆڵەی کوڕەکەیان نەکەنەوە، پرسەی بۆ دانانێن.

ڕۆژی 2017/6/3 گەنجێکی تەمەن 21 ساڵ بەناوی مەتین بەدەل مستەفا، دانیشتووی گەڕەکی ئازادی لە قەزای سۆران، بە گوللەیەکی دەمانچە کوژرا. دوای ڕووداوەکە، پۆلیس کەسێکی بە تۆمەتی کوشتنی دەستگیر کرد.

بەرەو هەر لایەکی ماڵەکەی هەنگاو دەنێت، وێنەی مەتینی دێتە بەرچاو، بیرەوەرییەکانی دێنەوە خەیاڵ، چونکە مەتین نەیدەهێشت خەندە لە ماڵی بەدەل بتۆرێ.

باوکی مەتین، زوو زوو ئاخێک بۆ مەرگی کوڕەکەی هەڵدەکێشێ و دەڵێت "مەتین ماڵەکەمی پڕکردبوو لە پێکەنین، زۆر سوعبەتچی بوو، زوو زوو بە دایکی دەگوت باوکم لێت بێمنەتە، هەر توورە بیت ژنێکی دیکە دەهێنێ، حەزی دەکرد دایکی لە من توورە ببێ و ئەویش بەدیارمانەوە پێبکەنێ".

باوکی مەتین چاوەکانی پڕ لە فرمێسک دەبن و دەڵێت "تازە دوای نەمانی مەتین، خۆشی و شادیی نێو ماڵەکەشمان نەما. تەنیا پێکەنین و یادگارییەکانی ئەو لە ماڵەکەمدا ماون. سەر بە هەر شوێنێکی ماڵەکە دەکەم وێنەی مەتین دێتە پێش چاوم، ماڵیان وێرانکردم خوا ماڵی سەبەبکارەکەی وێران بکات".

بەوپێیەی گوزەرانی ئەو خێزانە زۆر باش نەبووە، وەک باوکی دەڵێت، مەتین لە پێناوی خۆشکردنی گوزەرانی خێزانەکەی وازی لە خوێندن هێناوە و سەرقاڵی کارکردن بووە.

بەدەل باسی ڕۆژی کوشتنی کوڕەکەی دەکات و دەڵێ: "ئەو ڕۆژە کارتۆنێک شیرنەمەنی هێنایەوە و گوتی ئەوەم لە شوێنێکی تایبەت بۆ هاتووە، منیش پێشکەشی ئێوەی دەکەم. لە هەموو ڕۆژەکانی دیکە دڵخۆشتر بوو، دوو سێ جار پێیگوتم چ دەکەی لە ماڵەوە؟ وەرە بە ئۆتۆمبێل پیاسەیەک بکەین، منیش دڵم نەشکاند و لەگەڵی چوومە دەرەوە".

مەتین دوای بەربانگ، وەک عادەتی هەمیشەیی، بڕیار دەدات بچێتە لای هاوڕێکانی. بە گوتەی باوکی، مەتین مەوعیدی لەگەڵ هاوڕێیەکی هەبووە و وایان بڕیار داوە لە کافتریایەکی گەڕەکی حەریق یەکدی ببینن، بەڵام بەر لەوەی بگاتە لای هاوڕێکەی، تەقەی لێکراوە و کوژراوە.

باوکی مەتین هۆکاری کوشتنی کوڕەکەی بۆ کێشەی کۆمەڵایەتی دەگەڕێنێتەوە و پێیوایە لەسەر خۆشویستنی کچێک کوژراوە، بەدەل گوتی "مەتین کێشەی لەگەڵ کەس نەبوو. کچێکی خۆشدەویست، بەڵام بنەماڵەی کچەکە بەو پەیوەندییە ڕازی نەبوون، بۆیە بیرم بۆ ئەوە دەچێ کە ئەوە هۆکاری کوشتنی مەتین بووبێت".

مەتین بەدەل لە نێو ئۆتۆمبێلەکەیدا دەستڕێژی گوللەی لێکرا

ئەوەی گومانی بەدەلی زیاتر کردووە، ئەوەیە کە پێشتر ئەو خێزانە هەڕەشەیان لە مەتین کردووە. باوکی مەتین گوتی "بنەماڵەی کچەکە چەند جارێک لەڕێی تەلەفۆنەوە هەڕەشەیان لێ کردبوو، دووجاریش هاتن بۆ لای من و گوتیان بە کوڕەکەت بڵێی واز لە کچەمان بهێنێ، ئەگەر واز نەهێنێ کارەساتێکی گەورە ڕوودەدات، جا ئەگەر کوڕی تۆمان کوشت دواتر گلەیی نەکەیت". بەدەل هەروەها گوتی "بەردەوام بە مەتینم دەگوت دەستبەرداری ئەو کچە ببێت، کەچی هەموو جارێک دەیگوت مەگەر بمرم، ئەگینا قەت واز لەو کچە ناهێنم".

باوکی مەتین پرسەی بۆ کوڕەکەی دانانەوە و دەڵێ چاویان لەدەستی یاسایە مافیان وەربگرێتەوە. بەدەل گوتی "لەبەر ئەوەی غەدرێکی زۆر گەورە لە مەتین و ئێمەش کراوە، بۆیە پرسەمان دانەناوە. چاوەڕێی ئەو بەڵێنانە دەکەین کە لەلایەن هەندێ لە بەرپرسانەوە بەئێمە دراوە، هەر کاتێ بەڵێنەکانی ئەوان بەجێگەیەندران، ئەو کات ئێمەش پرسە دادەنێین".

بەدەل مستەفا سوپاسگوزاری دەزگا ئەمنییەکانی سۆرانە و دەڵێ: "دەزگا ئەمنیەکان بەگشتی و ئاسایشی سۆران بە تایبەتی بەردەوام سەرقاڵی لێکۆڵینەوەن بۆ ئەوەی هۆکاری کوشتنی کوڕەکەم ئاشکرا بکەن".

هەرچەندە دوای ڕووداوەکە گەنجێک بە تۆمەتی کوشتنی مەتین دەستگیر کرا، بەڵام پۆلیسی سۆران بە بیانووی ئەوەی کەیسەکە هێشتا لە قۆناغی سەرەتای لێکۆڵینەوەدایە، ئامادە نەبوون قسەی لەبارەوە بکەن.

موقەدەمی مافپەروەر

ژیلەمۆ عەبدولقادر

بڕیارێکی بەپەلە و هەڵەی دا

باوکێک سکاڵای لەسەر کوڕەکەی تۆمار کردبوو، داوای دەکرد کوڕەکەی دەست لە هاوژینەکەی هەڵبگرێ، چونکە بۆی دەرکەوتووە، بووکەکەی ناپاکیی بەرامبەر کوڕەکەی کردووە.

هێشتا کچە و کوڕەکەمان نەبینیوە بۆ ئەوەی بزانین کێشەکەیان چییە، بەڵام باوکی کوڕەکە دەیگوت هەرگیز ڕازی نابم کوڕەکەم ژنەکەی بهێنێتەوە. بە گەڕانەوەی ئەو ژنە ئابڕوومان دەچێ، لە نێو خزم و کەس سەرم شۆڕ دەبێ. ئێمە عەشایەرین، چۆن دەبێت ژنێک کە تەڵاقدراوە دووبارە بیهێنێتەوە لای خۆت، جا لە هەمووشی ناخۆشتر ئەوەیە ژنەکە لەسەر ناپاکی تەڵاقدرابێ. ئینجا بێی بە پرسی من دووبارە بیهێنێتەوە، من هەرگیز ئەوە لە کوڕەکەم قبوڵ ناکەم.

ئەو لە دادگا داوای دەکرد ئەگەر کوڕەکەی، ژنەکەی بهێنێتەوە، ئەوە حاشای لێدەکات و هیچ پەیوەندییەکی پێوە نامێنێ، بەڵام دادگا گوێی بە قسەی ئەو پیاوە نەدا و ڕەتیکردەوە ئەو بڕیاری کۆتایی لەبارەی گەڕانەوە یان نەگەڕانەوەی ئافرەتەکە بدات. چونکە گەڕانەوەی ژن و مێرد بۆ لای یەکدی لە دەسەڵاتی کەسوکاریاندا نییە و تەنیا پێویستی بە ڕەزامەندیی ژن و پیاوەکەیە.

هەر باوکەکە سکاڵای نەبوو، کوڕەکە و کچەکەش سکاڵایان هەبوو، بەڵام سکاڵای ئەوان جیاواز بوو، ئەوان داوایان دەکرد ژیانیان پارێزراو بێ، چونکە کەسوکارەکەیان هەڕەشەیان لێدەکەن. دوای ئەوەی کچەکە و کوڕەکە بانگ کران بۆ ئەوەی ڕاستیی ڕووداوەکە دەربکەوێ. کوڕەکە بەسەرهاتی خۆی گێڕایەوە و گوتی بەهۆی پەلەکردن لە بڕیاردان وای بەسەر هاتووە.

ئەو کوڕە گوتی لەگەڵ هاوژینەکەی هیچ کێشەیان نەبوو، لەڕووی ئابووری و کۆمەڵایەتی و ژیانی هاوژینییەوە بێ کەموکوڕی بوون. تا ڕۆژێکیان کەسێک تەلەفۆن بۆ هاوژینەکەی دەکات. هەرچەندە هاوژینەکەی دەڵێت ئەو خاوەنی ژمارەکە ناناسێ و ڕەنگە بە هەڵە تەلەفۆنی کردبێ، بەڵام پیاوەکە باوەڕی پێناکات و تەڵاقی دەدات.

دوای ماوەیەک کوڕەکە ئەو کەسە دەدۆزێتەوە کە تەلەفۆنی بۆ هاوژینەکەی کردبوو، سکاڵای لەسەر تۆمار دەکات، دوای بەدواداچوون دەردەکەوێ کە ئەو ئافرەتە هیچ پەیوەندییەکی لەگەڵ ئەو کەسە نییە کە تەلەفۆنی بۆ کردووە و هەر نایناسێ. ئینجا کوڕەکە بۆی دەردەکەوێ هەڵەیەکی گەورەی کردووە کە هاوژینەکەی خۆی تەڵاقداوە.

کاتێک کوڕەکە لەلای کەسوکارەکەی دەڵێت دەیەوێ هاوژینەکەی بهێنێتەوە، هەموویان دژی دەوەستنەوە و پێیدەڵێن عەیبە تازە تۆ ژنەکەت تەڵاقداوە و لەنێو خزمانیش بڵاوبووەتەوە کە تۆ ژنەکەت لەسەر چی تەڵاقداوە، بۆیە نابێت بیگەڕێنیتەوە لای خۆت.

بەڵام کوڕەکە گوێ بە قسەی کەسوکارەکەی نادات، دوای ئەوەی بۆچوونی هاوژینەکەی وەردەگرێ، هەروەها بۆی دەردەکەوێ کە هیچ ڕێگرییەکی شەرعی و یاسایی نییە، ژنەکەی هێنایەوە لای خۆی. ئەو کوڕە دەیگوت هەرچەندە بۆ من شەرمەزارییەکی گەورە بوو بەرامبەر بە ماڵە خەزوورانم، بەڵام لەبەرئەوەی منداڵم لەو ژنە هەبوو، دواتریش بۆم دەرکەوت کە ئەو ژنە خیانەتی لێنەکردووم، ئەو بڕیارەم دا.

گەڕانەوەی ئەو ژنە لەڕووی یاسایی و شەرعییەوە هیچ کێشەیەکی نەبوو، بۆیە بانگی باوکی کوڕەکە و کچەکە کرا، بەڵێننامەیان پێ پڕکرایەوە کە ژیانی ئەو کوڕ و کچە پارێزراو بێ و بە هیچ جۆرێک دژایەتیان نەکەن.

لە کێشەی ئەو ژن و پیاوە بۆمان دەردەکەوێ کە بڕیاری بە پەلە و بەبێ بەدواداچوون، چ کارەساتێکی لێدەکەوێتەوە. ئەگەر خێزانەکانیش ناحاڵی بن، کارەساتەکە هێندەی دیکە گەورە دەبێ.

* بەڕێوەبەری بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ئافرەتان/ هەولێر

لە ئەوروپا گەڕایەوە و خۆی سووتاند

مامێکی خدر: برازاکەم لە بەریتانیا ئالوودەی مادەی هۆشبەر بوو

عومەر چاوشین

ڕووداو – ڕاپەڕین

خدر وەکو هەزاران گەنجی کورد سەری خۆی هەڵگرت و ڕووی لە هەندەران کرد، بەو ئومێدەی ئایندەی خۆی و خێزانەکەی زامن بکات، بەڵام نیوەی ئەو تەمەنەی لە هەندەران بەسەری برد، لە زینداندا بوو، کاتێکیش لە زیندان دەرچوو، زۆری نەبرد بە دەروونێکی نەخۆشەوە دیپۆرتی کوردستان کرایەوە. خدر ماوەیەکی زۆر بوو بەدەست نەخۆشییەوە دەیناڵاند تاوەکوو دواجار ئاگری لە جەستەی خۆی بەردا.

ڕۆژی 2017/6/4 گەنجێکی دانیشتووی گەڕەکی ڕاپەڕینی ناحیەی حاجیاوای سەر بە قەزای ڕانیە، بەناوی خدر ئەحمەد خدر، تەمەن 30 ساڵ، ئاگری لە جەستەی خۆی بەردا. خدر دوای پێنج ڕۆژ مانەوە لە نەخۆشخانە گیانی دەرچوو. کەسوکارەکەی دەڵێن تووشی نەخۆشیی دەروونی بووبوو، بۆیە خۆی سووتاند.

ڕزگار ئەحمەد، برای خدر دەڵێت براکەی هیچ کێشەی نەبوو تا ئەو کاتەی بڕیاری دا بچێتە ئەوروپا، ئەوانیش سەرەڕای ئەوەی باری داراییان باش نەبووە، بەڵام دڵیان نەشکاندووە، پارەیان بۆ پەیدا کردووە و ناردوویانە بۆ دەرەوە.

ڕزگار گوتی "خدر لەگەڵ قاچاخچییەک ڕێککەوت بیگەیەنێتە بەریتانیا. حەوت ساڵ لەو وڵاتە مایەوە، بەڵام سێ ساڵ هیچ هەواڵمان نەدەزانی. دواتر بۆمان دەرکەوت لە زیندانە".

خدر دوای ئەوەی لە زیندان ئازاد دەکرێ، بەگوتەی براکەی، بە فڕۆکەیەکی سەربازی دیپۆرتی کوردستان دەکرێتەوە.

ڕزگار دەڵێت کە براکەی گەڕایەوە، هەستیان پێکردبوو تووشی نەخۆشیی دەروونی بووە، بۆیە ماوەی پێنج ساڵ هاتوچۆی پزیشکیان پێکردووە، تەنیا ئەو کاتانەش دەروونی باش بووە کە دەرمانی بەکارهێناوە.

خدر دوای دیپۆرتکردنەوەی مل لەبەر کار و کاسبی دەنێت و لەنێو بازاڕی حاجیاوە خۆی بە پێڵاو بۆیاخکردنەوە سەرقاڵ دەکات. ڕزگار دەڵێت "خدر هیچ پاشەکەوتی نەبوو، ئەو پارەیەی دەستی دەکەوت، دەیخوارد یان دەیدا بە منداڵی هەژار و کەمدەرامەت".

ڕزگار باسی نەخۆشیی براکەی دەکات و دەڵێت "زۆرجار کە دەرمانی بەکارنەدەهێنا تووشی شڵەژانی دەروونی دەبوو، لە بازاڕ دەستی لە کەس نەدەپاراست، خەڵکی ئازار دەدا، بە ڕاستی ئێمەش زۆر لە ڕوومان نەدەهات پاکانەی بۆ بکەین".

سەبارەت بەو ڕۆژەش کە خدر خۆی سووتاند، ڕزگار گوتی "ئەو ڕۆژە تەنیا خدر و برایەکم لەماڵ بوون، براکەم نووستبوو. خدر لە حەوشە نەوتی بەخۆیدا کردووە و ئاگری لە خۆی بەرداوە، یەکسەر ڕایکردووە بۆ کۆڵان، براکەم لەگەڵ هاواری ئەو بەئاگا هاتبوو، باوکیشم لەو کاتەدا گەڕابووەوە ماڵەوە. بە پەلە گەیاندبوویانە نەخۆشخانەی ڕانیە، پاشان بەڕێیان کرد بۆ نەخۆشخانەی فریاکەوتنی سلێمانی، بەڵام تەنیا پێنج ڕۆژ لە نەخۆشخانە مایەوە و گیانی دەرچوو".

ڕزگار کە لە نەخۆشخانە لەلای خدر بووە، دەڵێت خدر دەیگوت زۆر پەشیمانە لەوەی خۆی سووتاندووە. سەبارەت بە هۆکاری خۆسووتاندنەکەشی ڕزگار دەڵێت: "لە نەخۆشخانە لێمپرسی بۆچی ئاگرت لە خۆت بەردا؟ خدر گوتی زۆر بێزار بووم لە ژیان، گوتم با ئاگر لە خۆم بەربدەم، نەمدەزانی وام بەسەردێت، زۆر پەشیمانم". خدر بەردەوام داوای لە کەسوکارەکەی کردووە دوعای چاکبوونەوەی بۆ بکەن.

مامێکی خدر، هۆکاری تووشبوونی برازاکەی بە نەخۆشیی دەروونی باس دەکات و دەڵێت بەهۆی بەکارهێنانی ماددەی هۆشبەرەوە بووە.

ئەو مامەی خدر کە ناوی ئازادە، بەر لە خدر چووەتە دەرەوە. ئەو دەڵێت ساڵی 2002 خدر تەمەنی 15 ساڵ بوو کە هاتە بەریتانیا، حەوت ساڵ لەوێ مایەوە. خدر سێ ساڵ لە زیندان بوو، ئەوان هیچیان لەبارەیەوە نەدەزانی و لەو باوەڕەدابوون شتێکی بەسەرهاتبێ و لە ژیاندا نەمابێ.

ئازاد دەڵێت "دواتر بۆمان دەرکەوت خدر شەڕی کردووە و دەستگیرکراوە، سێ ساڵ لە زیندان بوو، کە هاتە دەرەوە زۆر خراپ تێکچووبوو، پەیوەندی پێوەکردم و هاتە لام، گوتی پێویستم بە پارە و مەشرووبە دەبێ بۆم پەیدا بکەی، گوتم پارە بەسەرچاو، بەڵام من مەشرووب ناخۆمەوە. خدر هەڕەشەی لێکردم و ترسام، گوتم هەرچی بڵێیت بۆت دابین دەکەم".

بە گوتەی ئازاد برازاکەی لە بەریتانیا فێری بەکارهێنانی مادەی هۆشبەر بووبوو، کە گەڕایەوە کوردستان ماددەی هۆشبەری دەستنەدەکەوت، بۆیە ڕەوشی دەروونیی تێکچووبوو. ئازاد گوتی "خدر لەرزۆک بووبوو، هۆش و بیر و قسەکردنی لە کەسێکی 80 ساڵان دەچوو. هەرچەند سەردانی پزیشکی دەروونی کرد، بەڵام سوودی نەبوو".

فەرمان ئەحمەد پیرۆت، بەڕێوەبەری کارگێڕی لە نەخۆشخانەی گشتیی ڕانیە دەڵێت لە نەخۆشخانەکەیان چارەسەری سەرەتاییان بۆ سووتاوەکە کردووە و پاشان بەڕێیان کردووە بۆ نەخۆشخانەی فریاکەوتنی سلێمانی. بەڵام دوای پێنج ڕۆژ مانەوە لە نەخۆشخانە، بەهۆی زۆریی ڕێژەی سووتانەکەی کە 85% بووە، گیانی دەرچووە".

22 پیاو خۆیان کوشتووە

ئەمساڵ چەندین پیاو بە ڕێگەی جیاجیا خۆیان لەنێو بردووە. بورهان عەلی فەرەج، سکرتێری یەکێتیی پیاوانی کوردستان بە (ڕووداو)ی گوت: "ئەمساڵ لە کوردستان 22 پیاو بە هۆکاری جیاجیا و لەڕووداوی جیاوازدا کۆتاییان بە ژیانی خۆیان هێناوە".

سەبارەت بە هۆکارەکانیش بورهان عەلی گوتی "هۆکاری زۆربەی ڕووداوەکان ئابوورییە. زۆر لەوانەی باری ئابوورییان خراپە، تووشی نەخۆشیی دەروونی دەبن، بەداخەوە زۆر لەو کەسانەی تووشی نەخۆشیی دەبن، شەرم دەکەن سەردانی پزیشک بکەن. کاتێکیش نەخۆشییەکەیان قورس دەبێ، پەنا بۆ خۆکوشتن یان خۆسووتاندن، یان خۆخنکاندن دەبەن"

خدر لە نەخۆشخانە دەیگوت ئەگەر چاک بوومەوە ژنم بۆ بێنن

ئیرلندۆر هارالدسۆن، ڕۆژنامەنووسی ئایسلاندی بۆ (رووداو):

ئیستۆنیا پێش ئایسلاند دان بە سەربەخۆیی کوردستاندا دەنێت

نیو سەدە لەمەوبەر بەڕێگەی قاچاخ هاتبووە کوردستان، بەڵام لە چەند ڕۆژی ڕابردوودا، بە پاسپۆرتی خۆیەوە لە فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتیی هەولێر دابەزی. پرۆفیسۆری ڕۆژنامەنووس ئیرلندۆر هارالدسۆن، خەڵکی ئایسلاندایە و یەکێکە لەوانەی ڕۆڵێکی زۆری هەبووە لە گواستنەوەی هەواڵەکانی شۆڕشی کورد بە جیهانی دەرەوە. لە ڕۆژنامە دیارەکانی دونیادا، وتار و ڕاپۆرت و لێدوانی ئەو سەبارەت بە دۆزی کورد بڵاودەبوونەوە، بەشێک لەو وێنە دانسقانە یان ئەو ڤیدیۆیانەی سەبارەت بە شۆڕشی کورد تۆمار کراون، بە کامێرای هارالدسۆن گیراون. پەرتووکێکیشی هەیە بەناوی "لەگەڵ چەکدارانی کوردستان". هارالدسۆن لەم هەڤپەیڤینەدا لەگەڵ (رووداو) چیرۆکی ئاشنابوونی بە دۆزی کورد و هاتنی بۆ کوردستان باس دەکات.

هەڤپەیڤین: شاهۆ ئەمین
رووداو - هەولێر

رووداو: پەیوەندی و نزیکبوونەوەی ئێوە لە شۆڕشی کورد چۆن بوو؟ چۆن سەرکردەکان و پێشمەرگەکانی کوردستانتان لە چیاکان ناسی، لە کاتێکدا ئێوە لە ئایسلاند بوون؟

هارالدسۆن: لە ئایسلاند کوردم نەدەناسی، ئەوکاتەی لە بەرلین دەمخوێند، ساڵی 1961 چەند خوێندکارێکی کوردم ناسی. هەر ئەوکاتە بەلامەوە سەرنجڕاکێش بوون و بوومە هاوڕێیان. ئەوان باسی شۆڕشی کوردیان بۆ کردم لە عێراق. دواتر کە بڕیارم دا سەردانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بکەم، بڕیارم دا بە خێرایی سەردانی ئەو شۆڕشگێڕانەش بکەم.

رووداو: جاری یەکەم کەی بوو کە هاتیتە کوردستان؟

هارالدسۆن: ساڵی 1962 بوو، چوومە قەسری شیرین، لەوێوە بە نهێنی بەرەو سنووری عێراق ڕۆیشتین و چووینە ناوچە کوردنشینەکان. چەند شەوێک بەڕێوەبووین، تاوەکو گەیشتینە ئەو ناوچانەی کە لەژێر دەستی پێشمەرگە بوون.

رووداو: ئەو شوێنە کوێ بوو؟

هارالدسۆن: پێموایە شوێنێک بوو لە باکووری هەڵەبجە، ناوەکەیم بە تەواوی لەبیر نەماوە، بەڵام لە باشووری سلێمانی بوو، ئەوێ بەدەست پێشمەرگەوە بوو.

رووداو: کەی مستەفا بارزانیت بینی؟

هارالدسۆن: لە سێپتەمبەری 1964 سەردانی کوردستانم کردەوە. لەو کاتەدا ئاگربەست ڕاگەیەندرا، شەڕ وەستابوو. چوومە سەر سنووری ئێران و پێشمەرگە منیان بە ئۆتۆمبێل بردە سلێمانی، لەوێشەوە بۆ ڕانیە. لەوێ چاوم بە مەلا مستەفا کەوت.

بارزانی گەشبین نەبوو بە ڕێککەوتن لەگەڵ بەغدا

رووداو: بابەتی گفتوگۆی ئێوە لەگەڵ بارزانی چی بوو؟

هارالدسۆن: من سووربووم لەسەر زانینی بۆچوونی بارزانی لەبارەی دانوستاندن لەگەڵ بەغدا. ئەو چاوەڕوانیی گەورەی لە بەغدا نەبوو. دەیگوت بەغدا ئامادە نییە شتێکی ئەوتۆ بۆ کورد بکات، لەو کاتەدا، کۆبوونەوەیەکی بەرفراوانی لە قەڵادزێ ڕێکخست. وێنەیەکی ئەو کۆبوونەوەیەم گرتووە. لەوێ کوردی هەموو ناوچەکانی کوردستانی عێراقی کۆکردنەوە. ژمارەیەکی زۆر خەڵک ئامادەبوون. پێموایە چەند سەت کەسێک دەبوون. لەهەمانکاتدا نوێنەرانی پێشمەرگە لە پارچەکانی دیکەی کوردستانیشەوە هاتبوون.

بە نهێنی و بەپێ لە قەسری شیرینەوە هاتمە کوردستان

رووداو: کەسایەتی بارزانیت چۆن بینی؟

هارالدسۆن: سەرکردەیەکی خاوەن کاریزما بوو. کەسایەتییەکی بەهێزی هەبوو. من زۆر بەدڵم بوو. پێموایە زۆر ڕێزی لە هەمووان دەگرت. ئەوەم تێبینی کرد کە پێشمەرگەکان زۆر ڕێزی لێدەگرن. لە هەمانکاتدا کەسێکی زیرەک بوو. ئەو کۆبوونەوەیەی کە ڕێکیخست جۆرە گشتپرسییەکی بچووک بوو. بۆ زانینی ڕەوشی کوردستان بوو.

رووداو: بۆچوونی بارزانی لەبارەی داهاتووی کوردستان چی بوو؟

هارالدسۆن: لەو کاتەدا داوای ئۆتۆنۆمی بۆ کورد دەکرد. من ئاگادار نیم کە لەو کاتەدا داوای دەوڵەتی سەربەخۆی کردبێت، ڕەنگە وەک پرۆژەیەک بۆ داهاتوو بیری لێکردبێتەوە. بەڵام ئەوەی ئەوکات داوای دەکرد، ئۆتۆنۆمی بوو.

رووداو: ڕوانگەی ئەو بۆ چارەسەری کێشەی کورد لەگەڵ بەغدا چی بوو؟

هارالدسۆن: بارزانی دەیویست بەردەوام بێت لە شەڕ تاوەکو بەدەستهێنانی ئۆتۆنۆمی، بەڵام زۆر گەشبین نەبوو لەبارەی گەیشتنە ڕێککەوتن لەگەڵ بەغدا. جارجار دانوستاندن دەکرا، بەڵام نەدەگەیشتنە هیچ خاڵێک.

رووداو: جۆری کامێراکەت چی بوو، بارزانی رای لێبوو؟

هارالدسۆن: بارزانی؟ لێی پرسیم حەزناکەی کامێرای ڤیدیۆت پێبێت؟ منیش گوتم بەڵێ بێگومان. کەسێکی ناردە بەغدا، لەوێوە کامێرایەکی شەست میلیمی بۆ هێنام. منیش بەکارمهێنا بۆ گرتنی چەند ڤیدیۆیەک. یەکێک لە ڤیدیۆکان زۆر ناوبانگی دەرکرد، تێیدا بارزانی لەگەڵ چەند پێشمەرگەیەک لە شوێنی حەوانەوەی دێتە خوارەوە بەرەو ڕانیە.

بارزانی کامێرایەکی 60 مللیمی بۆ کڕیم

رووداو: لە کوردستان ئەو وێنانەی تۆ گرتووتن ئێستا لە زۆر شوێن هەڵواسراون، لە ئایسلاند ئاگاداریووی کە وێنەکانت بەو بەرفراوانییە بڵاوکراونەتەوە؟

هارالدسۆن: نەخێر ئاگاداری ئەوە نەبووم.

رووداو: کوردستان بەنیازی گشتپرسییە، پێتوایە کاتەکە گونجاوبێ بۆ گشتپرسی؟

هارالدسۆن: گشتپرسی بڕیارێکی زیرەکانەیە. لەبەرئەوەی ئەگەر کورد بەڕێژەیەکی زۆر بە بەڵێ دەنگ بدەن، ئەوکات ئیرادەی خەڵک ڕوون دەبێت. تێدەگەم کە زۆربەی دانیشتووان بە بەڵێ دەنگ دەدەن. ئەوەش باشترین ئارگومێنتە لەلای جیهانی ڕۆژئاوا بۆ سەربەخۆیی کورد. بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە دواتر چی ڕوودەدات؟ من ئەو پرسیارەم ئاراستەی سەرۆکوەزیرانی هەرێمی کوردستان کرد، گوتی ڕەنگە دوای ئەوە پرۆسەیەکی درێژی دانوستاندن لەگەڵ بەغدا بەڕێوەبچێت.

رووداو: وڵاتانی دەوروبەر حەز بە گشتپرسی ناکەن، حکومەتی هەرێمی کوردستان دەبێ چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەو کێشەیە بکات؟

هارالدسۆن: بێگومان ئەوە کێشەیە، چونکە کورد لە سووریا، تورکیا و ئێرانیش دەژین. بەڵام پێویستە ئێوە بەرێی خۆتاندا بڕۆن. پێشموایە پێویستە کوردستان بەدوای ئەوەوە بێت ببێتە کۆمارێکی سەربەخۆ و خاوەن سەروەری.

پێشبینی دەکەم چەند وڵاتێکی ڕۆژئاوایی دەستبەجێ دان بە سەربەخۆیی کوردستاندا بنێن

پێشبینی دەکەم دەستبەجێ ژمارەیەک وڵاتی ڕۆژئاوایی دان بە سەربەخۆیی کوردستاندا بنێن. بۆ نموونە ئایسلاند، یەکەم وڵات بوو کە دانی بە دەوڵەتە تازە دامەزراوەکانی ئیستۆنیا و لاتڤیا و لیتوانیادا نا. پێش ئێمە، لە ترسی ڕووسیا کەس نەیدەوێرا دانیان پێدابنێت. بەڵام دوای ئێمە، سوید و فینلاند و نەرویجیش دانیان پێدانان. لە هەولێر چاوم بە نوێنەری ئیستۆنیا کەوت، ئەو بیری خستمەوە کە ئایسلاند یەکەم وڵات بوو دانی بەو وڵاتانەدا نا. هەروەها گوتی ئەمجارە ئێمە پێش ئێوە دەکەوین و یەکەم وڵات دەبین دان بە سەربەخۆیی کوردستاندا دەنێین.

دەربازبوویەکی ڕاپەڕینەکەی وارشۆ چیرۆکەکەی بۆ (رووداو) دەگێڕێتەوە

سوپای سۆڤیەت دەسخەڕۆی کردین

نەوزاد مەحموود
رووداو- وارشۆ

بڕیار بوو لە مۆزەخانەی وارشۆ یەکدی ببینین، زۆری نەبرد بە دارشەقێکەوە وەژوورکەوت. ستانیسلاف برزۆسکۆ، تەمەنی لە سەدەیەک نزیک دەبێتەوە، باسی ئەو ڕۆژانەم بۆ دەکات کە لەگەڵ هاوڕێکانی لە پۆڵەندا، گرووپی بچووکیان پێکهێناوە بۆ ئەوەی لە دژی داگیرکاریی ئەڵمانیای نازی ڕاپەڕن.

ستانیسلاف برزۆسکۆ، یەکێک بووە لە فەرماندەکانی ڕاپەڕینی وارشۆ لە دژی نازییەکان. ئەو باسی ئامادەکارییەکان بۆ ئەو ڕاپەڕینە دەکات و دەڵێت "لە ماوەی چوار ساڵدا سوپایەکی 40 هەزار کەسیمان دروستکرد، بە نهێنی ڕاهێنانمان بەو خەڵکە دەکرد کە زۆربەیان سەربازییان نەکردبوو، ئەزموونی شەڕکردنیان نەبوو".

پێش ڕاپەڕینەکە، ستانیسلاف برزۆسکۆ، کرایە فەرماندەی فەسیلێک لەو خەڵکانەی ئامادەکرابوون بۆ ڕاپەڕین و نزیکەی 70 کەسی لەبەردەست بوو. ئامانجێکیشی بۆ دیاری کرا، کە بریتی بوو لە گرتنی باڵەخانەیەک لەوانەی ئەڵمانەکانی تێدابوون. ئەو دەڵێت "دەبوو وەک فەرماندەیەک پلانێک دابنێم بۆ ئەوەی چۆن باڵەخانەکە بگرمەوە؟ لەبەرئەوەی ڕێگا نەبوو، دەبوو بزانم لە کوێ تەقینەوە دەکەم، بەڵام سەرئێشەی هەرە گەورە پەیداکردن و گواستنەوەی چەک بوو".

ستانیسلاف برزۆسکۆ چەکەکان پەیدا دەکات، بەڵام کێشەیان بۆ دروست دەبێ کە چۆن چەکەکان بگوازنەوە نزیک باڵەخانەکە، دواتر بیرۆکەیەکیان بۆ دێت، چەکەکانیان بردە نێو میوانخانەیەک و دواتر لەوێ خستیانە نێو فەرشەکانی میوانخانەکە، بەبیانووی شۆردنی فەرشەکان چەکەکانیان گواستەوە.

هەفتەی یەکەمی مانگی ئابی 1944 نزیکەی 50 هەزار دانیشتووی شاری وارشۆی پایتەختی پۆڵۆنیا خۆیان ئامادە کرد بۆ بەرەنگاربوونەوەی هێزەکانی ئەڵمانیا، ئەوان ئومێدی مەزنیان لەسەر پشتیوانیی ڕووسیا هەڵچنیبوو. ڕووسەکان پێشتر لەگەڵ سەرکردایەتیی ڕاپەڕیوەکان بەڵێنی ناردنی چەک و بەدەمەوەهاتنی دابوو. بەڵام 63 ڕۆژ شەڕی خوێناوی تێپەڕی و شەقامەکان تەرمڕێژ بوون و سوپای ڕووس هەر نەگەیشت. ستانیسلاف برزۆسکۆ دەڵێت "من دوای 60 ساڵ لەو ڕاپەڕینە لە وارشۆم، کەچی هێشتا هەست بە ئازاری ئەو چاوەڕوانییە دەکەم لەسەر دڵی نەوەی نوێی شارەکە".

لەو 200 کەسەی لەگەڵ من بوون تەنیا 10 کەسیان دەرباز بوون

هەموو شتێک ئامادەبوو، کاژێری سفری شۆڕش دانرابوو. ستانیسلاف دەڵێت "هەموو شتێک نهێنی بوو، بەڵام ئەو ئێوارەیە قەدەغەی هاتوچۆ لەلایەن ئەڵمانەکانەوە ڕاگەیێندرا. ئەوەش کاژێری سفری تێکدا. هەواڵمان بۆ هات شوێنەکانمان جێبهێڵین و بگەڕێینەوەماڵەوە، ئێمە لەنزیک بانکێک بووین و خەڵکێک کە هاتبوون بۆ بانکەکە ئێمەیان بینی، داوامان لێکردن هیچ نەدرکێنن، خەڵکەکەش هیچیان نەدرکاند، پۆڵەندییەکان زۆر یەکگرتوو بوون".

دوو ڕۆژ دواتر هۆشدارییەکی دیکە هات و ئەمجارەیان کاژێر چوار و نیوی بەیانی دانرا، هەمووان چەکەکانیان پێیە و ئامادەن "پێش کاژێر پێنج تەقە دەستپێکرد، ئەو بینایەمان گرت کە پلانمان بۆ دانابوو".

نازییەکان بە ئاگر بەربوونە گیانی وارشۆ، تەڕ و وشکیان پێکەوە سووتاند، سەتان کەس کوژران. نزیکەی 85%ی خانوو و باڵەخانەکانی وارشۆ خاپوور بوون. بەپێی سەرچاوە مێژووییەکان لە ماوەی دوو مانگدا 200 هەزار کەس لە وارشۆ کوژران.

ستانیسلاف برزۆسکۆ دەڵێ ئێوارەی هەمان ڕۆژ فەرماندەی کەتیبەکەم پەیوەندی پێوەکردم و پێیگوتم فەسیلەکەم ببەم و هەوڵ بدەم هێرش بکەمە سەر ئۆفیسی پۆستە و گەیاندنی سەرەکیی پلاستۆپسایەن کە ئێستا بانکی نیشتیمانییە "ماوەی دوو ڕۆژ بۆ گرتنی ئۆفیسی پۆستەی سەرەکی شەڕمان کرد. دوای دوو ڕۆژ توانیمان بیگرین و 150 چەکداریش بە دیل بگرین".

شەش ڕۆژی یەکەم، شەڕ تەواو گەرم بوو. پۆڵۆنییەکان وا تێدەگەیشتن کە ڕووسەکانیش لای خۆیانەوە دەستیان بەشەڕکردنێ لەگەڵ نازییەکان، بەڵام هێشتا ئەوان تەماشاکەر بوون "زانیمان کەس نایەت یارمەتیمان بدات، دوای شەش ڕۆژ بە فەرماندەکەم گوت با جلی سەربازی لەبەر بکەین بۆ ئەوەی ئاسانتر یەکدی بناسینەوە. چونکە لە جلی مەدەنیدا ناتوانین خۆمان دەربخەین".

ڕاپەڕیوانی وارشۆ، هەر بەئومێدی جوڵەی سوپای سوورەوە بەردەوام بوون لە شەڕ. دواتر هێزەکەی ستانیسلاف برزۆسکۆ، داوای لێکرا باڵەخانەی تەلەفۆنی وارشۆ بگرێ بۆ ئەوەی ئەڵمانەکان بۆ پەیوەندیکردن بەکاری نەهێنن "سێ هەفتە هەوڵماندا بیگرین. بەڵام نەماندەزانی چۆن؟ چەند بۆڕییەکی ئاوی ئاگرکوژێنەوەمان پەیدا کرد و ویستمان بەو بۆڕییانە نەوت هەڵبدەینە نێو باڵەخانەکە و بیسووتێنین. ئەوە دوا ڕێگەچارەمان بوو".

لەوەدا سەرکەوتوو بوون و لە 20ی ئابدا توانییان دەست بەسەر بیناکەدا بگرن، نزیکەی 150 چەکداریشیان بەدیل گرت. برزۆسکۆ دەڵێت "ئەوە دوایین شەڕ بوو سەرکەوتوو بین".

برزۆسکۆ باسی هۆکاری سەرنەکەوتنی شۆڕشەکەیان دەکات و دەڵێت "لە هەمووی خراپتر فڕۆکەکان بوون کە نزم دەفڕین، لە بەرزیی 200 مەترەوە بۆمبیان فڕێدەدایە خوارەوە. بەو هۆیەوە وارشۆ بەتەواوی خاپوور کرا و ڕاپەڕینەکە سەرکەوتوو نەبوو. لەبەرئەوەی ئەڵمانەکان ناوچەکانی دیکەیان گرتبووەوە کە گیرابوون، بەڵام ناوچەی ناوەند تاوەکوو کۆتایی بەرگریی کرد و هیچ داهاتوویەکی ڕوونیش نەبوو. بۆ من وا دەردەکەوت شەڕی تاوەکوو کۆتایی بێ".

کۆتایی شۆڕشەکە بەدڵی ئەو نەبوو، ستانیسلاف برزۆسکۆ دەڵێت "لە هەندێک ناوچە تەواوی چەکدارەکانمان لەدەستچوو".

سەرەتای ساڵی 1945 کاتێک سوپای سووری ڕووسی لە ڕووباری ڤیستۆلا پەڕییەوە و بەرەو وارشۆ لە پێشڕەویدا بوو، تەنیا نزیکەی هەزار کەسێک لە بەشداربووانی ڕاپەڕینەکە لە ژیاندا مابوون، ئەوانی دیکە ببوونە قوربانی. ئەو بەدەمەوە هاتنە لەوکاتەدا نەیدەتوانی لەنێو شەقامە خوێناوییەکان و باڵاخانە ڕووخاوەکاندا، دڵی خەڵک خۆش بکات.

ستانیسلاف برزۆسکۆ، دواساتە تاڵەکانی ڕاپەڕینەکەیان دەگێڕێتەوە و دەڵێ "ناخۆشترین شت ئەوە بوو کە فەرماندەکەمان ڕێککەوتننامەی تەسلیمبوونی لەگەڵ ئەڵمانەکان واژۆ کرد. پێموایە ناتوانیت لەو دۆخەدا گلەیی لەوە بکەیت، ماوەی دوو مانگ بەبێ نان و ئاو کارەساتە. ئەوە شتێکە کە ئێستا باسی دەکرێت، لەبەرئەوەی وەک دیلی ئاسایی جەنگ حیسابمان بۆ دەکرا، بەدڵنیاییەوە خۆشگوزەرانی نەبوو، بەڵام دەتتوانی بژی. من خۆم لە نەخۆشخانە بووم، دواتر بردرام بۆ کەمپێکی دیلەکان".

ستانیسلاف برزۆسکۆ سەرکردەی نزیکەی 200 شەڕڤان بوو، بەڵام لە ئەیلولی 1945دا کاتێک سەربازەکانی ژمارد "تەنیا 10 کەسیان بە سەلامەتی مابوون".

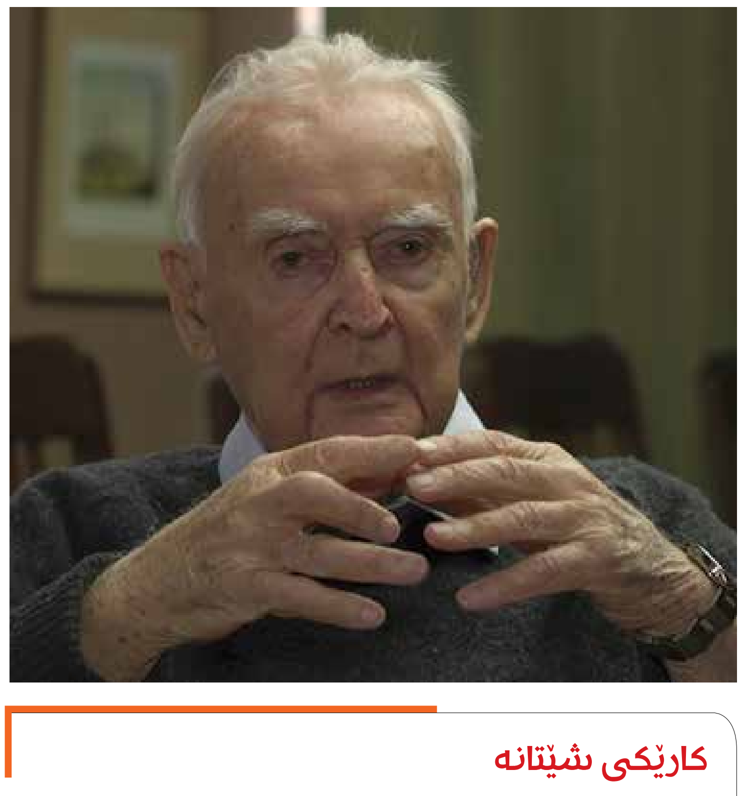

کارێکی شێتانە

ڕۆژنامەنووسی گەنجی پۆڵۆنیایی پیوتەر زیچۆڤیچ، لە کتێبێکدا بە ناونیشانی (کاری شێتانەی 1944) ڕاپەڕینی وارشۆ بە "قوربانیدانێکی گەورەی بێسوود" وەسف دەکات. سەرکردایەتی ڕاپەڕینەکەش بەوە تاوانبار دەکات کە دۆخەکەی بە هەڵە لێکداوەتەوە و بووەتە هۆی کوژرانی دەیان هەزار کەس. هەندێک مێژووناسی ئەو وڵاتە پێیانوایە ناکرێت لەڕوانگەی ئەمڕۆوە سەیری ڕووداوەکانی ئەوکاتە بکرێ، چونکە لەو سەردەمەدا ڕاپەڕیوەکان خاوەن زانیاریی تەواو نەبوون و ئاسۆی بەردەمیان ڕوون نەبووە. کەسانێکی زۆر لەوانەی هەڵوەدای زانینی وەڵامی ئەو پرسیارەن، سەر لە مۆزەخانەی ڕاپەڕینی وارشۆ دەدەن کە لە ماوەی 10 ساڵی تەمەنی خۆیدا پێشوازی لە چوار ملیۆن میوان کردووە.

کۆمەڵەی تالاسیمیا
لە مزگەوتەکانی هەولێر خوێن کۆدەکاتەوە

بەڕێوەبەری گشتیی تەندروستیی سلێمانی:
تۆمارکردنی حاڵەتی نوێی تالاسیمیا لە سلێمانی نزیکە لە سفر

سەروەر سالار
ڕووداو– سلێمانی

لقی هەولێری کۆمەڵەی تالاسیمیای کوردستان، قەرەباڵغیی مزگەوتەکانیان لە شەوانی ڕەمەزاندا بە دەرفەت زانیوە، شەوانە ڕوودەکەنە مزگەوتەکانی هەولێر و دەوروبەری بە مەبەستی کۆکردنەوەی خوێن بۆ تووشبووانی ئەو نەخۆشییە.

تالاسیمیا نەخۆشییەکی بۆماوەییە. بەشێک لە خڕۆکە سوورەکانی خوێنی نەخۆش ناتوانن کاری ئاسایی خۆیان بکەن کە گواستنەوەی ئۆکسجینە بۆ شانەکانی جەستە و تەمەنیشیان کورتە و خۆبەخۆ شی دەبنەوە و لەنێودەچن، ئەمەش کەمخوێنی لێدەکەوێتەوە. هەندێک لە تووشبووان بەرگەی ئەو کەمخوێنییە ناگرن و دەبێ زوو زوو خوێنیان تێبکرێ.

کوردستان..نیشتیمانی تالاسیمیا

تالاسیمیا زیاتر لە وڵاتانی دەوروبەری دەریای نێوەڕاست و نزیکەکانیان هەیە. ناوەکەشی یۆنانییە (تالاسا: دەریا، ئیمیا: خوێن.. واتە کەمخوێنیی ناوچەکانی نزیک دەریای نێوەڕاست). لە نموونەی ئەو ناوچانەی نەخۆشییەکەیان تێدا بڵاوە: کوردستان، تورکیا، فەلەستین، یۆنان و باشووری ئیتاڵیا، بەڵام لە وڵاتانی دیکەش هەیە.

تاکە توێژینەوەی زانستی دەربارەی بەربڵاویی ئەم نەخۆشییە لە کوردستان، توێژینەوەیەکە کە لەسەر 1000 کەسی نیشتەجێی پارێزگای هەولێر کراوە و دەریدەخات 7.7%ی دانیشتووانی کوردستان هەڵگری ئەم نەخۆشییەن.

بەپێی وەزارەتی تەندروستیی هەرێمی کوردستان، ژمارەی تووشبووانی تالاسیمیا گەیشتووەتە 2917 کەس (دهۆک 1104 کەس، هەولێر 825 کەس و سلێمانی 1104 کەس). هەروەها 679 ئاوارەش کە لە کوردستانن، تووشبووی تالاسیمیان.

لە مزگەوتەکان خوێن کۆدەکەنەوە

شەوانە دڵزار عەبدولڕەحمان بەرزنجی و هاوڕێکانی لە لقی هەولێری کۆمەڵەی تالاسیمیای کوردستان، ڕوودەکەنە مزگەوتەکان و داوای خوێن لە نوێژخوێنان دەکەن. دڵزار دەڵێت: "بە تێکڕا شەوانە 20-30 بوتڵ خوێن لە نوێژخوێنان وەردەگرین". بەڵام تووشبووانی تالاسیمیا لە پارێزگای هەولێر ڕۆژانە پێویستیان بە 50 بوتڵ خوێن هەیە.

دڵزار، کە بەرپرسی لقی هەولێری کۆمەڵەکەیە، ڕووداوی چاوەڕواننەکراوی بینیوە لە گەشتە شەوانەکانی بۆ مزگەوتەکان. "پێشبینیم دەکرد لە مزگەوتێکی گەورەی وەک جەلیل خەیات بڕێکی ئێجگار زۆر خوێنمان دەستبکەوێ، کەچی یەک بوتڵیشیان پێنەداین، بەڵام لە مزگەوتێکی ناحیەی کەسنەزان 62 بوتڵ خوێنمان کۆکردەوە. دەیانویست زۆرتریش بدەن، ئێمە هەر بەشی ئەوەندە کەرەستەی وەرگرتن و هەڵگرتنی خوێنمان هەبوو".

سەبارەت بەوەی بۆچی تەنیا دەچنە مزگەوتەکان و شوێنە گشتییەکانی دیکە ناچن، دڵزار بە (ڕووداو)ی گوت "خەڵکی هەولێر زۆر پابەندی ڕەمەزانن. لەم مانگەدا بەهۆی ئەوەی بەڕۆژوون، بە ڕۆژ کەمترین خوێن دەبەخشن، جگە لەوەش پاڵنەری ئاینی ڕۆڵی هەیە لە خوێنبەخشین".

دڵزار و هاوڕێکانی جگە لە وەرگرتنی خوێن، ڕێنمایی دەدەنە نوێژخوێنان سەبارەت بە چۆنێتی پاراستنی نەوەکانی داهاتوویان لە تووشبوون بە نەخۆشییەکە.

چاندنی مۆخی ئێسک لە کوردستان

چارەسەری بنەڕەتی و یەکجاریی تالاسیمیا بریتییە لە چاندنی مۆخی ئێسک. لەم پرۆسەیەدا خانە نەخۆشەکانی خوێن بە یەکجاری بە خانەی تەندروست جێگەیان دەگیرێتەوە و ئەوەش نەخۆشەکان ڕزگار دەکات لە زۆربەی حاڵەتەکاندا.

ساڵانی پێشوو وەزارەتی تەندروستی لە هەرێمی کوردستان 211 تووشبووی ئەو نەخۆشییەی ناردە دەرەوە بۆ چاندنی مۆخی ئێسک، بەڵام لە مانگی تشرینی یەکەمی ساڵی ڕابردووەوە سەنتەرێکی تایبەت بە چاندنی مۆخی ئێسک لە سلێمانی کراوەتەوە و چیدی پێویست ناکات بۆ ئەو مەبەستە نەخۆش بنێردرێتە دەرەوەی وڵات.

د.داستان عوسمان حەسەن، پسپۆڕی نەخۆشییەکانی خوێن لە سەنتەری چاندنی مۆخی ئێسک لە سلێمانی دەڵێت لەدوای دەستبەکاربوونی سەنتەرەکەی ئەوان، لەکۆی 35 کەس کە چاندنی مۆخیان بۆ کراوە، شەشیان تووشبووی تالاسیمیان.

بە گوتەی بەرپرسان، پرۆسەی چاندنی مۆخ لە کوردستان بڕێکی بەرچاو پارە بۆ کوردستان دەگێڕێتەوە.

د.میران محەممەد، بەڕێوەبەری گشتی تەندروستیی سلێمانی بە (ڕووداو)ی گوت "بۆ ناردنە دەرەوەی هەر تووشبوویەکی تالاسیمیا و چاندنی مۆخی ئێسک بۆی،–50 60 هەزار دۆلارمان دەویست، بەڵام ئێستا کە لە سلێمانی ئەنجامی دەدەین، بۆ هەر حاڵەتێک 17–18 هەزار دۆلاری پێویستە".

بەڕێوەبەری گشتیی تەندروستی لە سلێمانی دەڵێ ژمارەی حاڵەتە نوێیەکانی تالاسیمیا لە سلێمانی بەشێوەیەکی بەرچاو ڕوو لە کەمبوونن و بەرەو سفر دەڕۆن "ساڵانی پێشوو لە سنووری پارێزگای سلێمانی 60– 70 حاڵەتی نوێی تالاسیمیا تۆمار دەکران، بەڵام ئێستا دابەزیوە بۆ تەنیا پێنج حاڵەت لە ساڵێکدا. کار بۆ ئەوە دەکەین لە داهاتوودا بیکەینە سفر".

د.میران ئاماژە بۆ ئەو ڕێوشوێنانە دەکات کە بەهۆیانەوە توانیویانە ژمارەی حاڵەتە نوێیەکانی تالاسیمیا کەمبکەنەوە "پەرەمان بە ڕێوشوێنەکانی پشکنینی پێشوەختە و چارەسەری بنەڕەتی دا، هەر لە پشکنینی هاوسەرگیری، تاوەکوو پشکنینی کۆرپە لەنێو سکی دایک و پاشان تەکنیکی چاندنی مۆخ".

هۆکارەکانی تالاسیمیا

تاوەکوو ئێستا نەزانراوە هۆکاری سەرەکیی ئەو گۆڕانەی لە جینەکانی تالاسیمیا ڕوودەدەن چییە. تووشبووی تالاسیمیا چەندین گرفتی هەیە بەهۆی کەمخوێنی و کۆبوونەوەی ماددەی ئاسن لە جەستەدا، بەڵام کەسێکی هەڵگری نەخۆشیی تالاسیمیا گرفتی نییە و هەست ناکات ئەو نەخۆشییە لە جینەکانیدا هەیە تەنیا بە پشکنین نەبێ. کاتێک ئەو کەسە لەگەڵ کەسێکی دیکەی هەڵگری نەخۆشییەکە سێکس بکات و منداڵیان ببێت، ئەوە 25% ئەگەری هەیە منداڵەکەیان تووشبووی نەخۆشیی تالاسیمیا بێت، بۆیە گرنگە ئەوانەی خێزان پێکدەهێنن، سەرەتا پشکنین بکەن و بزانن ئایا هەڵگری ئەو نەخۆشییە نین؟

نیشانەکانی تالاسیمیا

بەپێی پلەی تالاسیمیاکە دەگۆڕێ، هەندێک منداڵ ماوەیەک دوای لەدایکبوون نیشانەکانی تووشبوون بە تالاسیمیایان تێدا دیارە، بەڵام هەندێکیان لەدوای ساڵانی یەکەم و دووەمی تەمەنیان نیشانەکانیان دەردەکەون.

بێهێزی، لاوازیی گەشە، ڕەنگزەردی، هەڵاوسانی سپڵ و بەشێک لە ئەندامانی جەستە، شێواویی پێکهاتەی ئێسکەکان بەتایبەت لە سەر و ڕوخسار، نەخۆشییەکانی دڵ و زیادبوونی نیشتنی ماددەی ئاسن لە جەستەدا، لە باوترین نیشانەکانی نەخۆشییەکەن.

چارەسەری تالاسیمیا

ئەویش بەپێی پلەکەی دەگۆڕێ، ئەوانەی تالاسیمیای گەورەیان نییە، تەنیا چاودێرییان دەوێ، چونکە ماوە ماوە تووشی کەمخوێنی دەبن، بەڵام ئەوانەی تالاسیمیای گەورەیان هەیە، چارەسەری بنەڕەتی و یەکجاریی تالاسیمیا بریتییە لە چاندنی مۆخی ئێسک. لەم پرۆسەیەدا خانە نەخۆشەکانی خوێن بە یەکجاری بە خانەی تەندروست جێگەیان دەگیرێتەوە و ئەوەش نەخۆشەکان ڕزگار دەکات لە زۆربەی حاڵەتەکاندا. ئەگەر چاندنی مۆخ نەکرێ، ئەوە کەسەکە بە درێژایی ژیانی پێویستی بەوە دەبێ خوێنی تێبکرێ و دەرمانی کردنە دەرەوەی ئاسنی زیادەی پێبدرێ.

کۆمەڵەی تالاسیمیا شەوانە 20-30 بوتڵ خوێن لە نوێژخوێنانی هەولێر وەردەگرێ

میزبەخۆداکردنی منداڵ

د. پشدەر عەبدوڵڵا ئیسماعیل *

تەڕبوون واتە چەندبارەبوونەوەی میزبەخۆداکردن بەلایەنی کەمەوە هەفتەی دووجار، بۆ زیاتر لە سێ هەفتە بەدوای یەکدا بۆ منداڵێک کە تەمەنی پێنج ساڵ یان زیاتر بێت.

خۆتەڕکردنی سەرەتایی واتە پێشتر هەرگیز ماوەی وشکبوونی نەبووە، واتە هەر لەسەرەتاوە خۆی تەڕکردووە بە بەردەوامی. خۆتەڕکردنی دواتر واتە بەلایەنی کەمەوە ماوەی شەش مانگ وشکبوونی هەبووە کە خۆی تەڕ نەکردووە.

منداڵ کەی خۆی تەڕناکات؟

لە سەرەتای تەمەندا، بەتایبەتی کەمتر لە ساڵێک، لەبەر ئەوەی توانای میزڵدان (قەبارەی میزڵدان) بۆ هەڵگرتنی میز کەمە، منداڵەکە زوو زوو میز دەکات، واتە لە ڕۆژێکدا نزیکەی 15 بۆ 20 جار، بەڵام دواتر کە گەورە بوو، توانای میزڵدانیشی زیاد دەکات. لە تەمەنی 2– 4 ساڵیدا منداڵ فێر دەبێت لە تەوالێت میز بکات.

لە تەمەنی پێنج ساڵیدا 7%ی کوڕان و 3%ی کچان خۆتەڕکردنیان هەیە.

لە تەمەنی 10 ساڵیدا 3%ی کوڕان و 2%ی کچان خۆتەڕکردنیان هەیە.

لە تەمەنی 18 ساڵیدا 1%ی کوڕان و کەمتر لە 1%ی کچان خۆتەڕکردنیان هەیە.

هۆکارەکانی خۆتەڕکردن چییە؟

لەوانەیە هۆکارەکە بایۆلۆژی بێت، یان هۆکاری عاتفی هەبێت یان فێربوون بێت. 15%ی ئەو منداڵانەی خۆیان تەڕ دەکەن، لە خێزانەکەیاندا، واتە دایک و باوک و خوشک و برا حاڵەتی خۆتەڕکردن نەبووە، بەڵام 77%ی ئەو منداڵانەی خۆیان تەڕ دەکەن، یەکێک لە دایک یان باوک بە منداڵی حاڵەتی خۆتەڕکردنی هەبووە، 44%ی ئەو منداڵانەی خۆیان تەڕدەکەن لەوانەیە دایک و باوکیان بە منداڵی ئەو حاڵەتەیان هەبووبێت.

– خۆتەڕکردنی سەرەتایی شەوانە: لەوانەیە یەکێک لەو هۆکارانە بێت:

1– درەنگ پێگەیشتنی مێشک.

2 – کێشەی خەو بۆ نموونە خەوی قووڵ بێت، واتە خەبەری نەبێتەوە لەکاتێکدا میزڵدانی پڕ دەبێت.

3– کەم دەردانی هۆرمۆنی دژە میز

4– هۆکاری بۆ ماوەیی

5– زۆر چالاکیی میزڵدان واتە پێش ئەوەی پڕ بێت خاڵی ببێتەوە.

خۆتەڕکردنی دواتری شەوانە: لەوانەیە بەهۆی یەکێک لەوانەوە بێت:

1– حاڵەتی دەروونیی منداڵەکە باش نەبێت بەهۆی لەدایکبوونی منداڵێکی دیکە لەو خێزانەدا، یان گۆڕینی خانوو، یان تازە بۆ قوتابخانە نێردرابێ، یان کێشەی خێزانی، یان خراپ بەکارهێنانی منداڵ.

2– لەوانەیە نەخۆشییەکی هەبێت، بۆ نموونە هەوکردنی جۆگەی میز، گورچیلەی لەکارکەوتبێت، قەبزی، نەخۆشیی شەکرەی هەبێت، لەکاتی خەودا هەناسەی باش بۆ نەدرێت، بەکارهێنانی هەندێک جۆری دەرمان.

چارەسەر:

1– نابێت بەهیچ شێوەیەک منداڵ سزا بدرێت، دەبێت ئەم حاڵەتە وەک نهێنییەک بێت لەنێوان خۆت و منداڵەکەت، نابێ لای هاوڕێکانی و کەسانی دیکە باسی بکەیت، بۆ ئەوەی منداڵەکەت کەسایەتی پێی نەڕووشێ.

2– ئەگەر نەخۆشییەکی هەبوو دەبێ چارەسەر بکرێت.

3– سێ کاژێر پێش نووستن دەبێ ئاو و شەربەت و شلەمەنی زۆر کەم بکرێتەوە یان هەر مەیدەرێ.

4– پێش خەوتن بینێرە تەوالێت.

5– هەر شەوێک خۆی تەڕ نەکرد خەڵاتی بکە.

6– دوو بۆ چوار کاژێر دوای خەوتن خەبەری بکەوە و بینێرە تەوالێت.

7– ئەگەر وەڵامی بۆ ئەوانە نەبوو لە ماوەی 3– 6 مانگدا، پێویستە سەردانی پزیشک بکەیت بۆ ئەوەی پزیشک بڕیار بدات لەسەر بەکارهێنانی ئەلارم، واتە ئاگادارکەرەوە یان بەکارهێنانی دەرمان.

* پزیشکی پسپۆڕی نەخۆشییەکانی منداڵان

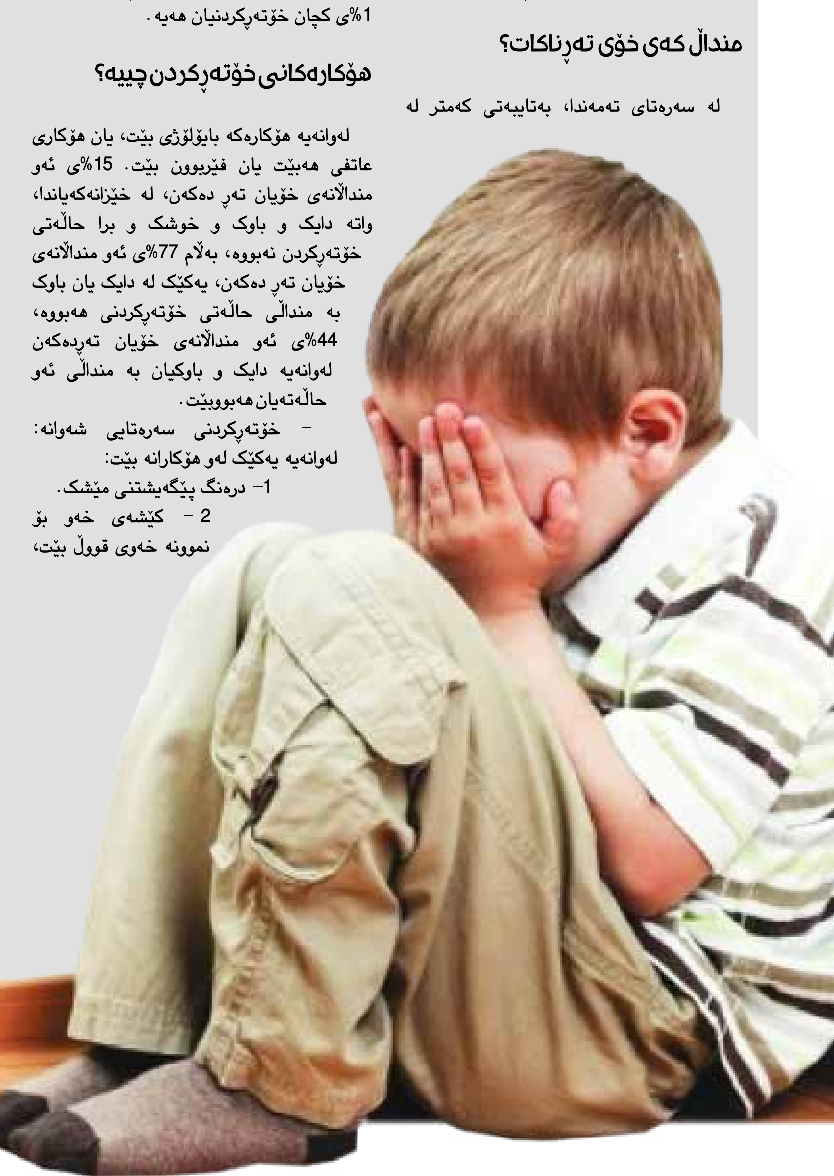

ڕۆژانە هێلکەیەک بدە منداڵەکەت

ڕووداو– BBC

بەپێی توێژینەوەیەک، ئەگەر ڕۆژانە یەک هێلکە بە منداڵ بدرێ، ئەوە یارمەتیدەر دەبێ بۆ ئەوەی باڵایەکی ڕێک و زراڤی هەبێ.

توێژەرەکان دەڵێن دەکرێ پێدانی هێلکە بە منداڵ، ببێتە چارەسەرێکی ئاسان و هەرزان بۆ ئەو منداڵانەی بەهۆی بەدخۆراکییەوە باڵایان کورت دەبێ.

یەکەم دوو ساڵی تەمەنی منداڵ زۆر یەکلاکەرەوەیە بۆ گەشە و گەورەبوونی منداڵ و ئەگەر کورتەباڵایی پەیوەست بە خۆراک لەو دوو ساڵە کۆنترۆڵ نەکرێ، ئیدی ئەستەم دەبێ دواتر پێشی پێ بگیرێ.

کورتەباڵایی لەچاو تەمەن

بەدخۆراکی هۆکارێکی سەرەکیی کورتەباڵایی منداڵانە، هۆکارە دیارەکانی دیکەش بریتین لە نەخۆشییە هۆرمۆنییەکان و هەوکردنەکان و چەندینی دیکە.

بەگوێرەی داتاکانی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی، 155 ملیۆن منداڵی خوار تەمەنی پێنج ساڵان باڵایان کورتە لەچاو تەمەنیان.

زۆربەی منداڵە کورتەباڵاکان لە وڵاتانی هەژار و مامناوەند دەژین و پسپۆڕان لە ناوچە جیاوازەکانی جیهانەوە ئەو ڕێوشوێنانە گەنگەشە دەکەن کە دەکرێ لە ڕێگەیانەوە پێش بگیرێ بە کورتەباڵایی منداڵان.

یەکێک لە ڕێوشوێنە ئاسان و هەرزانەکان لەلایەن تیمێکی توێژەری ئیکوادۆرەوە تاقیکرایەوە، تێیدا هێلکە دەدرایە منداڵە گوندییەکانی ئەو وڵاتە کە تەمەنیان 6-9 مانگ بوو، تاوەکوو بیخۆن و لە کاریگەرییەکەی بکۆڵدرێتەوە لەسەر بەرزیی باڵایان.

ژەمی هێلکە

160 منداڵی ئیکوادۆری وەرگیران کە نیوەیان ڕۆژانە بۆ ماوەی شەش مانگ هێلکەیان پێدەدرا. توێژەرەکان چاودێریی هەردوو گرووپەکەیان کرد.

لەگەڵ ئەوەی لە سەرەتای توێژینەوەکەدا ڕێژەی کورتەباڵایی لە گرووپی هێلکەخۆرەکاندا بڵاوتر بوو، دوای شەش مانگ لە ژەمی هێلکە، ڕێژەی کورتە باڵایی بەشێوەیەکی بەرچاو کەمی کرد لەنێو ئەوانەی ڕۆژانە هێلکەیەکیان دەخوارد، بەجۆرێک لە هێکەخۆرەکاندا ڕێژەی قەڵەوی بە ڕاددەی 47% کەمتر بوو لەوانەی ژەمی هێلکەیان نەدەخوارد.

لۆرا لانۆتی، سەرۆکی تیمی توێژینەوەکە دەڵێ "سەرمان سوڕما لەوەی ئەم دەستێوەردانە سادە و هەرزانە هێندە کاریگەر بوو".

ژەمی فرەجۆر

پرۆفیسۆر ماری فیوترێل، پسپۆڕی خۆراک لە کۆلێژی شاهانەی بەریتانی بۆ پزیشکانی منداڵان و تەندروستیی منداڵ، دەڵێ "هێلکە بە چەندین ڕەگەزی خۆراکیی دەوڵەمەندە و دەکرێ ببێتە بژارەیەکی دایکان کاتێک دەیانەوێ جگە لە شیر خۆراکی جۆراوجۆر بدەنە منداڵەکانیان، بەڵام هەرگیز نابێ پێش تەمەنی چوار مانگی جگە لە شیر هیچ خۆراکێک بدرێتە منداڵ".

بەپێی ڕێنماییەکانی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی، دایکان دەبێ لە شەش مانگی یەکەمی تەمەنی منداڵەکانیان تەنیا شیری خۆیانیان پێبدەن بۆ ئەوەی باشترین گەشەیان هەبێ. دوای ئەو شەش مانگەش دەبێ هاوکات لەگەڵ خۆراکە جێگرەوەکاندا، تاوەکوو تەمەنی دوو ساڵی شیری خۆیان بە منداڵەکانیان بدەن.

دامەزراوەی خۆراکی بەریتانی ڕێنمایی داوە کە هەرچەندە هێلکە بە ڕەگەزە خۆراکییەکان دەوڵەمەندە و گرنگە بخرێتە لیستی ئەو خۆراکانەی بە منداڵان دەدرێ لە سەرەتای تەمەندا، زۆر گرنگە منداڵانی بچووک ژەمەخۆراکی فرەجۆریان هەبێ، نەک تەنیا چاو بخرێتە سەر هێلکە، بۆ ئەوەی هەم لە هەموو کانزا و ڤیتامینەکان بەهرەمەند بن، هەم ئاشنا ببن بە خواردنە جیاوازەکان و لە داهاتووشدا ژەمی فرەجۆریان هەبێ".

دامەزراوەکە دەڵێ "دەبێ خواردنی دەوڵەمەند بە پرۆتین بۆ منداڵانی بچووک دابین بکرێ کە یەکێکیان هێلکەیە، بەڵام سەرچاوەی دیکەی دەوڵەمەندیش هەن، وەکوو پاقلەمەنییەکان، ماسی، گۆشت و بەرهەمەکانی شیر".

قازانجی ئێران لە قەیرانەکەی قەتەردا

رووداو- هەولێر

هەفتەی پێشوو پەنجا ساڵ بەسەر داخستنی گەرووی تیران لەلایەن میسر و دابڕاندنی ئیسرائیل لە دەریای سوور تێپەڕی، ئەو هەنگاوەی حکومەتی میسر یەکێک لە هۆکارەکانی شەڕی شەش ڕۆژەی نێوان ئیسرائیل و وڵاتانی عەرەبی بوو. هەر لە هەفتەی رابردوودا سعودیە، ئیمارات و بەحرەین بڕیاریاندا ڕێگای ئاسمانی، وشکانی و دەریایی خۆیان لەسەر قەتەر دابخەن.

لە 20 ساڵی رابردوودا ئەوە سێیەمجارە کێشەی گەورە لە نێوان قەتەر و ئیمارات و سعودیە سەرهەڵبدات. ساڵی 1995 باوکی ئەمیری ئێستای قەتەر، باوکی خۆی لەسەر دەسەڵات لادا. ئەوکات سعودیە و ئیمارات بەنیاز بوون بە هاوکاریی سەدان سەرکردە و ئەندامی هۆزەکانی قەتەر باوکی ئەمیرەکەی ئێستا و دوو مامی بکوژن، بۆ ئەوەی ئەمیرە لەسەر کارلادراوەکە بگەڕێننەوە سەر دەسەڵات، بەڵام پلانەکەی سعودیە و ئیمارات سەری نەگرت، لەبەر ئەوەی سەرکردەی یەکێک لە هۆزەکان لە دواپین ساتەکاندا پەشیمان بووەوە و پلانەکەی ئاشکرا کرد.

ساڵی 2014ش ئیمارات و سعودیە بۆ ماوەی هەشت مانگ پەیوەندییە دیپلۆماسییەکانی خۆیان لەگەڵ قەتەر راگرت، هۆکارەکەش پشتگیریی قەتەر بوو لە ئیخوان موسلیمینی میسر.

بۆچی قەتەر ناتوانێ بێ منەت بێ؟

قەتەر لەڕووی داهاتی ساڵانەی تاکەوە دەوڵەمەندترین وڵاتی جیهانە (69 هەزار دۆلار)، پاش ڕووسیا و ئێران خاوەنی سێیەم گەورەترین یەدەگی غازی سروشتییە (24 ترلیۆن و 799 ملیار مەتر سێجا)، بەو داهاتە زۆرەش پێداویستییەکانی دوو ملیۆن و 675 هەزار دانیشتوو دابین دەکات کە تەنیا 220 هەزاریان هاووڵاتی قەتەرین، ئەوانی دیکە بیانین.

زۆربەی پێداویستییە خۆراکی و تەندروستییەکانی قەتەر لە سعودیەوە هاوردە دەکرێ، بۆیە داخستنی سنووری نێوان سعودیە و قەتەر کێشەی خۆراک لە قەتەر دروست دەکات. کێشەی گەورەش بۆ کۆمپانیاکانی هاوردەکردنی خۆراک دروست دەکات. جیا لەمە کۆمپانیای قەتەر ئەیرویز کە یەکێکە لە گەورەترین کۆمپانیاکانی بواری گەشتی ئاسمانی، هەتا کاتی ئاساییبوونەوەی پەیوەندییەکان ناتوانێ ئاسمانی سعودیە، ئیمارات، میسر و بەحرەین بەکاربهێنێ، ئەوەش بەمانای درێژبوونەوەی ڕێگا ئاسمانییەکان و بەرزبوونەوەی خەرجیی سووتەمەنی لەسەر کۆمپانیاکەیە.

لە 20 ساڵی رابردوودا ئەوە سێیەمجارە کێشەی گەورە لە نێوان قەتەر و ئیمارات و سعودیە سەرهەڵبدات
(فۆتۆ: AFP)

قەتەر لەنێوان سعودیە و ئێراندا ناچارە دوژمنێک هەڵبژێرێ

وڵاتانی کەنداو داوای چی دەکەن؟

بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی رۆژنامەی (وۆڵ ستریت جورناڵ)ی ئەمریکی، سعودیە و ئیمارات ژمارەیەک داواکارییان ئامادە کردووە بۆ ئەوەی دەست بە پەیوەندیی دیپلۆماتی و ئابووری لەگەڵ قەتەر بکەنەوە، یەکێک لەوانە کۆنترۆڵکردنی کەناڵی ئەلجەزیرەیە، هەروەها ڕاگرتنی پشتگیرییەکانی قەتەر بۆ ئیخوان موسلیمینی میسر و گرووپە توندڕەوەکانی سەر بە قاعیدە لە سووریا و لیبیا.

میشعەل بن حەمەد ئالسانی، باڵیۆزی قەتەر لە ئەمریکا، ئەو تۆمەتانەی ڕەتکردەوە کە ئاراستەی وڵاتەکەی کراون و ڕایگەیاند کە وڵاتەکەی ئامادەیە هەنگاوی جددی بنێ بۆ ڕەواندنەوەی ئەو گومانانە.

دیپلۆماتێکی باڵای وڵاتێکی عەرەبی کە بەشداری گفتوگۆکانە بە (وۆڵ ستریت)ی ڕاگەیاندووە کە کێشەی کەناڵی ئەلجەزیرە لەنێو داواکارییەکانی وڵاتانی کەنداودا دەبێ. بەگوتەی ئەو بەرپرسە ماوەی چەندین ساڵە سعودیە، ئیمارات و میسر ئەو کەناڵە بە هۆکاری ناسەقامگیریی ناوچەکە دەزانن.

بەڵام لەسەرووی هەموو داواکارییەکانەوە وڵاتانی کەنداو داوا دەکەن قەتەر لە ئێران دووربکەوێتەوە و سیاسەتی دەرەوەی وڵاتەکەی لەگەڵ سیاسەتی گشتیی وڵاتانی کەنداو لە بەرامبەر ئێراندا ڕێکبخاتەوە.

ترەمپ و هەڵوێستە جیاوازەکانی

رۆژی سێشەممەی رابردوو دۆناڵد ترەمپ، سەرۆکی ئەمریکا، لە تویتێکدا نووسی "لە گەشتەکەم بۆ رۆژهەڵاتی نێوەڕاست گوتم ناکرێ چیدی پشتگیری لە ئایدیۆلۆژیای رادیکاڵ بکرێ. سەرکردەکان ئاماژەیان بۆ قەتەر کرد - سەیر بکەن".

بەڵام هەڵوێستی ئەمریکا لە چەند رۆژی رابردوودا گۆڕاوە. ترەمپ بە تەلەفۆن قسەی لەگەڵ پاشای سعودیە، ئەمیری قەتەر و وەلیعەهدی ئەبوزەبی کردووە. بە گوتەی بەرپرسانی کۆشکی سپی، ترەمپ داوای یەکڕیزیی وڵاتانی کەنداوی کردووە، بەڵام گوتوویەتی ئەم یەکڕیزییە نابێ بە مانای سازش لەسەر هاریکاریکردنی ڕێکخراوە توندئاژۆکان و شەڕی دژی تیرۆر بێ.

بەرپرسانی ئاگادار لە گفتوگۆکانی ترەمپ و سەرکردەکانی کەنداو ئاماژەیان بۆ ئەوەش کردووە کە ئەمریکا داوای کردووە وڵاتانی کەنداو لیستی داواکارییەکانی خۆیان ئامادە بکەن، بەڵام مەرج نییە ئەمریکا پشتگیری لە هەموو داواکارییەکانیان بکات. بە گوتەی ئەو بەرپرسانە، ترەمپ پێشنیاری کردووە کە میوانداری وڵاتانی کەنداو بکات بۆ ئەوەی کێشەکانیان لە ئەمریکا چارەسەر بکەن.

ئەمریکا بەو ئاسانییە ناتوانێ دەست لە قەتەر هەڵبگرێ، لەبەر ئەوەی ئەو وڵاتە میوانداریێتی بنکەی ئاسمانیی ئەمریکیی ئەلعودەید دەکات کە لە جەنگی ئەفغانستان، عێراق و شەڕی دژی داعشدا ناوەندی سەرەکیی فەرماندەیی هێزەکانی ئەمریکا و هاوپەیمانان بووە، جگە لەوەش ناوەندی سەرەکیی چاودێری ئەمریکایە بەسەر کەنداو و هەموو ناوچەکەدا.

سعودیە بەهۆی وەهابییەکانی وڵاتەکەیەوە ناتوانێ بنکەی ئاسمانیی ئەمریکا بهێنێتە نێو وڵاتەکەی. ئەبوزەبی هەر ئێستا بنکەیەکی تانکەری سووتەمەنیی فڕۆکە سیخوڕییەکانی ئەمریکای لێیە، بەڵام دامەزراندنی بنکەیەکی سەربازی و فەرماندەییەکی ناوەندیی نوێ لە ئیمارات کارێکی ئاسان نییە.

ئێران

لەنێو هەموو هۆکارەکانی تێکچوونی پەیوەندییەکانی قەتەر و وڵاتانی دیکەی کەنداو، پەیوەندییەکانی ئێران و قەتەر هۆکاری سەرەکیی قەیرانەکەیە. بەڵام قەیرانەکە ئاکامی پێچەوانەی بۆ وڵاتانی کەنداو و پەیوەندییەکانی ئێران و قەتەر هەبووە.

بەرپرسێکی باڵای حکومەتی قەتەر بە رۆیتەرزی راگەیاندووە بۆ چارەسەری کێشەی خۆراک و ئاو لەگەڵ ئێران و تورکیا دانوستاندن دەکەن. رۆژی پێنجشەممەش یەکەم کەشتیی بارەخۆراکی ئێران گەیشتە قەتەر.

لەو گێژاوەی کەنداودا ئێران براوەی یەکەمە، چونکە دوای قەیرانە دیپلۆماسییەکەی کەنداو، قەتەر هەموو ڕێگاکانی لێگیراوە و تاکە ڕێگەیەکی بازرگانی و گەشتیاری بۆی مابێتەوە ئێرانە. نزیکبوونەوەی دەوحە و تاران لە لایەکەوە یارمەتی تاران دەدات ڕێگە لە دروستبوونی کۆدەنگییەکی عەرەبی کەنداو بەرامبەر ئێران بگرێ و لە لایەکی دیکەشەوە کاریگەریی بەرچاو لەسەر قەیرانی سووریا، کێشەی حەماس و ئیسرائیل و قەیرانی یەمەن دادەنێ.

سیمۆن هێندرسن، شارەزای کاروباری کەنداو لە پەیمانگای واشنتن، پێیوایە "ئێران زۆر باش دەزانێ کە لە چەند ساڵی رابردوودا سیاسەتی دەرەوەی قەتەر بەردەوام گۆڕانی بەسەردا هاتووە، بۆیەش پێشبینیکردنی هەنگاوەکانی داهاتووی ئەو وڵاتە کارێکی ئاسان نییە". هێندرسن جەخت لەوەش دەکاتەوە هەڵوێستی ئەمدواییەی قەتەر بەرامبەر بە ئێران (کە هۆکارێکی دروستبوونی کێشەکانە) بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دەوحە دەیەوێ خۆی لە دوژمنایەتی ئێران بپارێزێ.

تورکیا

ئەنقەرە و دەوحە لە ماوەی شەش ساڵی رابردوودا کۆمەڵێک هەڵوێستی سیاسی و ئایدیۆلۆژیی هاوبەشیان هەبووە: هەر دوو وڵات خوازیاری دامەزراندنی حکومەتی زۆرینەی سوننە بوون لە سووریا، هەردوولا پشتگیرییان لە دەسەڵاتی محەممەد مورسی، سەرۆکی لەسەرکار لادراوی میسر و ئیخوان موسلمین دەکرد. بۆیە تورکیا ئامادەیی وڵاتەکەی دەربڕیوە بۆ ئەوەی پێداویستییەکانی ئاو و خۆراکی قەتەر دابین بکات.

بەڵام گەورەترین هەنگاوی تورکیا لە هەفتەی رابردوودا بوو، کاتێک پەرلەمانی ئەو وڵاتە ناردنی هێزی بۆ بنکەیەکی سەربازیی لە قەتەر پەسەند کرد. قەتەر و تورکیا لە 2014ەوە لەسەر دانانی بنکەیەکی سەربازی لە قەتەر ڕێککەوتوون و بڕیارە 3000 سەربازی تورکیای لێ جێگیر بکرێ. ئێستا 150 سەربازی تورکیا بۆ مەشقی سەربازیی هاوبەش لە قەتەرن، بەڵام حکومەتی تورکیا دەیەوێ هەم بنکەکە گەورە بکات و هەمیش ژمارەی سەربازەکانی زیاد بکات.

پشتی پەردەی گرژییە دیپلۆماسییەکانی کەنداو

قەتەر یەک ملیار دۆلاری داوەتە میلیشیا شیعی و سوننییەکان

رووداو- هەولێر

لە دوو هەفتەی رابردوودا، پەیوەندییەکانی سعودیە و ئیمارات لەگەڵ قەتەر گەیشتە ئەوپەڕی گرژی. سەرەتا، هۆکاری گرژییەکە بۆ بڵاوکردنەوەی لێدوانێکی ئەمیری قەتەر لەبارەی ئێران، ئەمریکا، حەماس و ئیخوان دەگێڕدرایەوە، بەڵام بەگوێرەی زانیارییەکان، هۆکاری ئەو گرژییە ڕێککەوتنێکی نهێنیی قەتەرە لەگەڵ ئێران، میلیشیا شیعەکانی عێراق و گرووپە توندڕەوە سوننەکانی سووریا.

23 جانتا و نیو ملیار دۆلاری حەشاردراو

سەرەتای مانگی نیسانی ئەمساڵ بەرپرسانی فڕۆکەخانەی بەغدا ئاگادارکرانەوە کە ژمارەیەک جانتا لە فڕۆکەیەکی قەتەری داگیراون و ئامێرەکانی پشکنین ناتوانن ناواخنەکەی ئاشکرا بکەن، بەڵام پاش کردنەوەی جانتاکان، دەرکەوت 500 ملیۆن دۆلار لەناو کۆمەڵێک ماتریاڵی تایبەتی دژە پشکنیندا شاردرابوونەوە.

بەگوێرەی راپۆرتێکی رۆژنامەی ئەلیکترۆنیی (ئیندیپێندنت)ی بەریتانی، ئەو پارەیە بەشێک بووە لە پارەیەی حکومەتی قەتەر و بەنیاز بووە بۆ ئازادکردنی 24 ئەندامی خانەوادەی شاهانەی قەتەری و دوو کەسی سعودی بیدەن. ئەو 26 کەسە لە کانوونی یەکەمی 2015 بۆ ڕاوکردن چووبوونە پارێزگای موسەننای عێراق و لەوێ لەلایەن میلیشیاکانی حیزبوڵڵای عێراقەوە دەستگیرکرابوون.

هەفتەیەک پاش ڕووداوەکە، حەیدەر عەبادی، سەرۆکوەزیرانی عێراق، لە نامەیەکدا بۆ ئەندامانی باڵای حیزبی دەعوە، باسی ڕووداوەکە و کاردانەوەی حکومەتی کردبوو. نامەکەی عەبادی کە دەست رۆژنامە بەریتانییەکە کەوتووە، دەڵێت حکومەتی قەتەر داوای لە عێراق کردبوو ڕێگە بە نیشتنەوەی فڕۆکە قەتەرییەکە بدرێ بۆ ئەوەی بارمتەکان لەگەڵ خۆیان بەرن، بەڵام خاڵی سەیر ئەوە بوو کە لە فڕۆکەکەدا 23 جانتای گەورە هەبوون، بەبێ ئەوەی پێشتر ئاگادار بکرێینەوە یان داوای مۆڵەت لە حکومەتی عێراق بکەن".

بەگوێرەی ڕاپۆرتەکەی (ئیندیپێندنت)، باڵیۆزی قەتەر لە عێراق و نوێنەری تایبەتی ئەمیری قەتەریش لە فڕۆکەکەدا بوون، بەڵام هیچکامیان بەرپرسانی حکومەتی عێراقیان لەو 23 جانتا پارەیە ئاگادار نەکردبووەوە، لەبەر ئەوەی وایان زانیبوو بەرپرسانی میلیشیا شیعەکە خۆیان ئەو کێشەیە چارەسەر دەکەن. لە نامەکەی عەبادیدا باس لەوە کراوە کە قەتەر پێیوابووە ئەو لایەنەی پاڵپشتی لە کەتائیبی حیزبوڵڵا دەکات کۆنترۆڵی تەواوی فڕۆکەخانە و هێزە ئەمنییەکانیشی بەدەستە.

کەتائیبی حیزبوڵڵا گرووپێکی میلیشیایی شیعەی نێو حەشدی شەعبیی عێراقە کە پەیوەندییەکی نزیکی لەگەڵ ئێران و حیزبوڵڵای لوبنانی هەیە و لەلایەن سوپای قودس و حیزبوڵڵای لوبنانەوە چەک و مەشقی سەربازیی پێشکەش دەکرێ و بۆ پشتگیری لە ڕژێمی سووریا چەکداری ڕەوانەی سووریا کردووە.

عەبادی مامەڵەیەکی دوو لایەنەی لەگەڵ ئەو میلیشیا شیعە عێراقییانەدا کردووە کە پەیوەندیی نزیکیان لەگەڵ تاران هەیە. ئەم میلیشیایانە لەلایەکەوە شەڕی داعشیان کردووە و بەغدایان پاراستووە، لەلایەکی دیکەشەوە دارێکن بەدەستی مالیکی و ئێرانەوە، بۆیە لە نامەکەی عەبادی بۆ دەعوەدا هاتووە: "سەدان ملیۆن دۆلار بۆ گرووپە چەکدارەکان؟ ئایا ئەمە قبوڵ دەکرێ؟". نامەکەی عەبادی ئاماژە بۆ تێوەگلانی "لایەنی سێیەم"یش دەکات کە هەندێکیان پلەبەرزن.

ئەو پارەیەی لە فڕۆکەخانەی بەغدا ئاشکرا بوو تەنیا نیوەی ئەو پارەیە بوو کە قەتەر لە کۆی پرۆسەکەدا داویەتی و دانوستاندنەکانیش تەنیا لەسەر بارمتەکان و تەنیا لە نێوان قەتەر، ئێران و کەتائیبی حیزبوڵڵای عێراقدا نەبووە. بەگوێرەی راپۆرتێکی رۆژنامەی (فاینەنشڵ تایمز)ی بەریتانی، قەتەر یەک ملیار دۆلاری بە ئێران، کەتائیبی حیزبوڵڵا و هەیئەی تەحریری شام داوە.

رۆژنامە بەریتانییەکە لە زاری ژمارەیەک کەسی بەشدار یان ئاگادار لە دانوستاندنەکانەوە دەڵێت قەتەر 700 ملیۆن دۆلاری بە ئێران و میلیشیا شیعەکان داوە، نزیکەی 300 ملیۆن دۆلاریشی بە گرووپە سوننە توندئاژۆکانی سووریا داوە، لەسەرووی هەمووشیانەوە هەیئەی تەحریری شام کە بە لقی قاعیدە لەسووریا لەقەڵەم دەدرێ و سەرەتا ناوی بەرەی نوسرە بوو.

بەرپرسێکی ئۆپۆزیسیۆنی سووریا کە لە دانوستاندنەکاندا بەشدار بووە، بە (فاینەنشڵ تایمز)ی ڕاگەیاندووە "ئەگەر دەتەوێ بزانیت قەتەر چۆن یارمەتی گرووپە جیهادییەکان دەدات، ئەوە سەیری ڕێککەوتنی بارمتەکان (لە نێوان ئێران و قەتەر) بکە. ئەمەش جاری یەکەم نییە قەتەر وا دەکات، بەڵکو ئەو ڕێککەوتنە بەشێکە لە زنجیرەی هەوڵەکانی قەتەر لە سەرەتای شەڕەوە".

دیپلۆماتێکی وڵاتێکی کەنداویش ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە قەتەر دانوستاندنەکەی بۆ هاوکاریکردنی هەیئەی تەحریری شام بەکارهێناوە.

کەسانی نزیک لە دانوستاندنەکان ئاشکرایان کردووە کە بەپێی ڕێککەوتنەکە، هەیئەی تەحریری شامیش 50 چەکداری هێزەکانی لایەنگری حکومەتی سووریایان ئازاد کردووە. دوو دیپلۆماتی ناوچەکەش دەڵێن هۆکاری بە بارمتەگرتنی 26 کەسە قەتەری و سعودییەکە ئەوە بووە کە ئێران دواتر بتوانێ لە ئاڵوگۆڕی بارمتەکاندا سوودیان لێ وەربگرێ.

لەلایەکی دیکەوە، بە گوتەی ژمارەیەک دیپلۆماتی عەرەبی و چەکداری گرووپەکانی ئۆپۆزیسیۆنی سووریا، بەشێکی دیکە لە ڕێککەوتنەکە پەیوەندی بە چارەنووسی دوو شارۆچکەی شیعەنشینی فوعە و کفریا و دوو شارۆچکەی سوننەنشینی مەزایا و زەبەدانییەوە هەبووە لە رۆژئاوای دیمەشق. فوعە و کفریا لەلایەن گرووپە سوننەکانەوە گەمارۆدرابوون و مەزایا و زەبەدانیش لە ژێر هێرش و گەمارۆی بەردەوامی حیزبوڵڵا و هێزەکانی لایەنگری حکومەتی سووریادا بوون. بەگوێرەی ڕێککەوتنەکە، دەبووایە گەمارۆ لەسەر هەر چوار شارەکە هەڵبگیرێ.

دیپلۆماتێکی باڵای رۆژئاوایی بە رۆژنامە بەریتانییەکەی راگەیاندووە "ئێران و قەتەر ماوەیەکی زۆر بوو بەدوای شتێکدا دەگەڕان بۆ ئەوەی ڕێککەوتنی بارمتە قەتەرییەکانی پێ بشارنەوە". بەگوێرەی ئەو دیپلۆماتکارە، کەیسی ئەو چوار شارە بیانوویەکی باش بوو بۆ ئەوەی ڕێککەوتنی بارمتەکانی پێ پەردەپۆش بکەن.

سەبارەت بەو بڕە پارەیەی کە قەتەر بە تەحریری شام و ئەحراری شامی داوە بۆچوونی جیاواز هەیە، کەسایەتییەکی نزیک لە گرووپە ئیسلامییەکان باس لە پێدانی 120 بۆ 140 ملیۆن دۆلار بە هەیئەی تەحریر و 80 ملیۆن بە ئەحراری شام دەکات، بەڵام بەرپرسێکی باڵای یەکێک لە وڵاتانی عەرەبی ئاماژە بۆ 300 ملیۆن دۆلار دەکات.

ژمارەیەک فەرماندەی میلیشیا شیعەکانی عێراقیش ئاشکرایان کردووە کە ئێران دوای دەرکردنی هەموو خەرجییەکان، 400 ملیۆن دۆلاری بۆ خۆی بردووە و ئەوەی ماوەتەوە بە گرووپە شیعەکەی داوە. بەگوتەی خۆیان هۆکاری ئاشکراکردنی زانیارییەکانی تایبەت بە ڕێککەوتنەکەش هەر ئەوەیە کە "ئێران پشکی شێری پارەکەی بەرکەوت، ئەمە بێزاری کردین، چونکە ئێمە وەها ڕێکنەکەوتبووین".

لەو پارەیەی قەتەر بۆ ئازادکردنی بارمتەکانی دا 400 ملیۆن دۆلاری بۆ ئێران بووە
(فۆتۆ: AFP)

کاتالۆنیا و باشووری کوردستان لەسەر هەمان ڕێچکە

ڕووداو- هەولێر

ڕۆژی هەینیی ڕابردوو، سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کاتالۆنیا ڕایگەیاند کە هەرێمەکەیان لە ڕۆژی یەکی تشرینی یەکەمی ئەمساڵ گشتپرسی بۆ جیابوونەوە لە ئیسپانیا بەڕێوەدەبات، حکومەتی ئیسپانیاش وێڕای ڕەخنە لە بڕیارەکە، دەڵێت ڕێگە نادەن گشتپرسییەکە بکرێ.

کارلیس پۆجیمۆنت، سەرۆکی هەرێمی کاتالۆنیا، لە کاتی ڕاگەیاندنی بڕیارەکەدا گوتی، دەنگدەران لە ڕۆژی گشتپرسییەکەدا وەڵامی ئەو پرسیارە دەدەنەوە: دەتەوێ کاتالۆنیا لە شێوەی کۆمارێکدا وڵاتێکی سەربەخۆ بێت؟. پۆجیمۆنت ڕەخنەی لە حکومەتی ئیسپانیا گرت کە هیچ بژارەیەکی دیکەی جگە لە گشتپرسی بۆ کاتالۆنییەکان نەهێشتووەتەوە. ئەو گوتی "کاتێک ئەوان (حکومەتی ئیسپانیا) پرسیارمان لێدەکەن ئێمەی کاتالۆنی چیمان دەوێت، ئێمە هەموو پێشنیازەکانیان دەخەینە بەردەست، بەڵام هەموویان ڕەتدەکەنەوە".

سۆرەیا ساینز دی سانتاماریا، جێگری وەزیری دەرەوەی ئیسپانیا، لەبارەی بڕیاری کاتالۆنییەکان گوتی "با چەندەی پێیان خۆشە گشتپرسی ڕابگەیەنن و چەندەی پێیانخۆشە لێی پاشگەز ببنەوە، یان بۆنەی تایبەتی بۆ ڕێکبخەن، بەڵام گشتپرسییەکە ڕوونادات".

سێ ساڵ لەمەوبەر حکومەتی کاتالۆنیا گشتپرسییەکی سیمبۆلیکی ڕێکخست کە تێیدا 80%ی بەشداربووان دەنگیان بە جودابوونەوە لە ئیسپانیا دا. ئەوکات 4.5 ملیۆن کاتالۆنی مافی دەنگدانی هەبوو، بەڵام 3.2 ملیۆن کەس دەنگیان دا. ئەوکاتیش حکومەتی ئیسپانیا هەنگاوەکەی بە نایاسایی وەسف کرد، بەڵام ئارتور ماس، سەرۆکی ئەوکاتی هەرێمی کاتالۆنیا، بە هاوکاریی 40 هەزار خۆبەخش گشتپرسییەکەیان بەڕێوەبرد.

حکومەتی کاتالۆنیا ڕایگەیاندووە گشپرسییەکەی ئەمجارەیان فەرمی دەبێ و ئەنجامەکەشی هەرچی بێ، ئەوان پێوەی پابەند دەبن. پۆجیمۆنت ڕایگەیاندووە بەڕێوەبردنی گشتپرسیی جێبەجێکردنی "ئیرادەی پەرلەمانی" کاتالۆنیایە.

ڕۆژی یەکشەممەی ڕابردوو، ڕێپێوانێک بۆ پشتگیری لە گشتپرسی لە بارسێلۆنا بەڕێوەچوو، لەو ڕێپێوانەدا پێپ گواردیۆلا، ڕاهێنەری پێشووی یانەی بارسێلۆنا و ئێستای مانچستەر ستیی ئینگلیزی، مانیفێستۆیەکی بۆ پشتگیری لە گشتپرسییەکە خوێندەوە.

پیپ گواردیۆلا، ڕاهێنەری پێشووی یانەی بارسێلۆنا مانیفێستۆیەک بۆ پشتگیری لە گشتپرسییەکەی کاتالۆنیا دەخوێنێتەوە (فۆتۆ: AFP)

دەنگەکان لە یەک نزیک دەبن

هەرچەندە بەرەی جوداخوازەکان لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا پێگەیەکی بەهێزیان بەدەستهێناوە، بەڵام بەپێی ڕاپرسییەکان چاوەڕێ دەکرێ ژمارەی دەنگەکانی جیابوونەوە و مانەوە نزیک بن. کۆتایی مانگی ئازاری ئەمساڵ ناوەندی لێکۆڵینەوە لە ڕای گشتی کە سەر بە حکومەتی کاتالۆنیایە، ڕاپرسییەکی ئەنجامدا. لەو ڕاپرسییەدا 48.5%ی بەشداربووان لەگەڵ مانەوە و 44.3%یش لەگەڵ جیابوونەوەی کاتالۆنیا لە ئیسپانیا بوون، بەشداربووەکانی دیکەی ڕاپرسییەکە هێشتا یەکلایی نەبوونەتەوە. پرسیاری ڕاپرسییەکە ئەوە بووە کە "دەتەوێ کاتالۆنیا ببێ بە دەوڵەتێکی سەربەخۆ؟".

هەمان ناوەند سێ مانگ پێشتر ڕاپرسییەکی دیکەی لە کاتالۆنیا کردبوو، تێیدا 46.8%ی بەشداربووان دەنگیان بۆ مانەوە دابوو، 45.3%یش دەنگیان لەگەڵ جیابوونەوە بوو. بەوپێیەش جیاوازیی دەنگی لایەنگرانی مانەوە و لایەنگرانی جیابوونەوە لە 1.5% بۆ 4.2% بەرز ببووەوە.

سەبارەت بە بەڕێوەبردنی خودی گشتپرسییەکەش ڕاپرسی کراوە، لە دوایین ڕاپرسی لەو جۆرەشدا 50.3%ی بەشداربووان پێیانوابووە دەبێ گشتپرسییەکە بکرێ و گوێ بە هەڵوێستی حکومەتی ئیسپانیا نەدرێ، 23.3%ی بەشداربووان پێیانوابووە "دەبێ گشتپرسییەکە بکرێ، بەو مەرجەی حکومەتی ئیسپانیا ڕازی بێت لەسەری". 22.7%یش دژی هەر چەشنە گشتپرسییەک بوون.

هەڵوێستی پارتەکانی ئیسپانیا:

هەموو پارتە سەرەکییەکانی ئیسپانیا دژی بیرۆکەی جیابوونەوەی کاتالۆنیان. بەڵام سەبارەت بە پەیوەندییەکانی نێوان حکومەتی ناوەندی و هەرێمی کاتالۆنیا و تەنانەت گشتپرسیش بۆچوونی پارتەکان جیاوازە. پارتی دەسەڵاتداری گەل، بە سەرۆکایەتی ماریانۆ ڕاخۆی (سەرۆکوەزیرانی ئیسپانیا)، بە هەموو شێوەیەک دژی بیرۆکەی گشتپرسییە و بە پێشێلکردنی دەستووری دەزانێ.

ژمارەیەک لە پارتەکانی ئۆپۆزیسیۆن، وەکوو پارتی سۆسیالیست و پارتی هاووڵاتیان، دژی گشتپرسین، بەڵام کۆمەڵێک هەمواری دەستووریيان پێشنیاز کردووە بۆ ئەوەی ئیسپانیا ببێ بە دەوڵەتێکی فیدراڵ و دەسەڵاتی هەرێمە فیدراڵەکان فراوان بکرێت. پارتی چەپڕەوی پۆدیمۆس دژی جیابوونەوەیە، بەڵام تاکە پارتی ئیسپانییشە کە پێیوایە کاتالۆنەکان مافی ئەوەیان هەیە گشتپرسییەکی یاسایی بەڕێوەبەرن.

بەرەی جوداخوازی کاتالۆنیا چی دەڵێن؟

بەرەی جوداخوازی کاتالۆنیا بەرەیەکی یەکڕیز نییە و بۆچوونی جیاواز سەبارەت بە هەنگاوەکانی گشتپرسییەکە هەیە. ئێستا پارتەکەی پۆجیمۆنت، واتە دیموکراتی ئەورووپیی کاتالۆنیا، دەسەڵاتی ئیداریی هەرێمی کاتالۆنیای لەدەستە. ئەو پارتە لە هەڵبژاردنە پێشوەختەکەی هەرێمی کاتالۆنیادا بە پاکێجی بەڕێوەبردنی گشتپرسیی سەربەخۆیی کاتالۆنیا هاتە سەر دەسەڵات. بەڵام لەنێو ئەو پارتەدا بۆچوونی جیاواز سەبارەت بە چۆنێتی بەڕێوەبردنی گشتپرسییەکە هەیە. ژمارەیەک لە ئەندامانی ئەو پارتە پێیانوایە دەبێ گشپرسییەکە بە ڕەزامەندی حکومەتی ناوەندی بەڕێوەبچێت، ژمارەیەکیشیان پێداگری دەکەن کە کاتالۆنیا دەتوانێ تاکلایەنە گشتپرسییەکە بەڕێوەبەرێ.

پارتی چەپی کۆماری و پارتی یەکێتیی گەل پێیانوایە ئەگەر حکومەتی ئیسپانیا ڕێگەی بە گشتپرسییەکە نەدا، ئەوە حکومەتی هەرێمی کاتالۆنیا پێویستە خۆی هەنگاوی پێویست بنێ، ژمارەیەک لە ئەندامانی ئەو دوو پارتە پێیانوایە ئەگەر مەدرید بەردەوام بوو لە ڕێگریکردن لە گشتپرسییەکە، ئەوە حکومەتی هەرێمی کاتالۆنیا دەبێ تاکلایەنە سەربەخۆیی ڕابگەیەنێ.

بەو پێیەش، کاتالۆنەکان چوار بژارەیان لەبەردەستە کە بریتین لە دواخستنی گشتپرسییەکە، بەڕێوەبردنی گشتپرسییەکی دیکەی نافەرمی، بەڕێوەبردنی گشتپرسییەک کە کاتالۆنەکان خۆیان بە فەرمی دەزانن و ڕاگەیاندنی تاکلایەنەی سەربەخۆیی کاتالۆنیا.

چەکەکانی بەردەستی مەدرید

حکومەتی ئیسپانیاش کۆمەڵێک بژارەی لەبەردەستە بۆ ئەوەی ڕێگە لە گشتپرسییەکە بگرێ. یەکێک لە ڕێگەکان پشتبەستن بە دادگای دەستووریی ئیسپانیایە کە دەسەڵاتی ئەوەی هەیە ڕەزامەندی لەسەر گشتپرسییەکە نەدات و بەم شێوەیەش شەرعیەتی ئەنجامی گشتپرسییەکە نەهێڵێت.

حکومەتی ئیسپانیا دەتوانێ پشت بە مادەی 155ی دەستووری ئیسپانیاش ببەستێ کە ڕێگە بە حکومەتی ناوەندی دەدات ئۆتۆنۆمی لە هەرێمەکە بسەنێتەوە، لەم ڕێگەیەشەوە ڕێگە لەوە بگرێ قوتابخانەکان وەکوو بنکەی دەنگدان بەکاربهێنرێن و تەنانەت ڕێگە بە حکومەت دەدا دەست بەسەر بنکەکانی پۆلیسی کاتالۆنیاشدا بگرێت. وەکوو لە لێدوانی بەرپرسانی حکومەتی ئیسپانیادا دەردەکەوێ، ئیسپانییەکان دەیانەوێ خۆ لەوە بەدوور بگرن، چونکە ئەم هەنگاوە دەشێ هەستی دژە-ئیسپانیا لە نێوخۆی کاتالۆنیا بەهێزتر بکات.

حکومەتی ئیسپانیا پێشتر هەڕەشەی کردووە کە هەر بەرپرسێکی کاتالۆنی هەنگاو بۆ سەربەخۆیی بنێت ڕووبەڕووی لێپرسینەوەی یاسایی دەبێتەوە و دەشێ لە پۆستەکەی لابدرێ، دەستگیر بکرێ یان ناچار بکرێ سزای دارایی بدات.

جیا لەمە حکومەتی ئیسپانیا لەلایەن یەکێتیی ئەورووپاشەوە پشتگیریی دەکرێ، لەبەر ئەوەی یەکێتیی ئەورووپا ڕایگەیاندووە ئەگەر کاتالۆنیا لە ئیسپانیا جیا ببێتەوە، بەشێوەیەکی ئۆتۆماتیکی نابێتە ئەندامی یەکێتیی ئەورووپا، ئەمەش بۆ ئابووریی کاتالۆنیا گرنگە، چونکە زۆربەی هەناردەی کاتالۆنیا بۆ ئیسپانیا و وڵاتانی یەکێتیی ئەورووپایە، جیابوونەوە لە ئیسپانیاش وادەکات کاتالۆنیا لەو دوو بازاڕە بێبەش ببێت.

داعش لە تاران بەدوای چییەوەیە؟

ڕووداو- هەولێر

ڕۆژی چوارشەممەی ڕابردوو، چەکدارەکانی داعش بۆ یەکەمجار پەرلەمان و مەزارگەی ئیمام خومەینییان لە تارانی پایتەختی ئێران کردە ئامانج. لەو ڕووداوەدا 17 کەس کوژران و 46ی دیکەش بریندار بوون.

لە هێرشەکەی سەر باڵەخانەی پەرلەماندا سێ چەکداری داعش بە تەقەکردن خۆیان کردبوو بەژووردا. دواتر یەکێک لە چەکدارەکان لە نێو باڵەخانەکەدا خۆی تەقاندەوە. لەو کاتەدا پەرلەمانتاران لە کۆبوونەوەدا بوون.

ماوەیەکی کەم پاش هێرشەکەی سەر پەرلەمان، دوو چەکدار لە دیوی ڕۆژئاواوە چووبوونە ئەو ناوچەیەی کە گۆڕی ئیمام خومەینی، دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامیی ئێرانی تێدایە. بەگوێرەی ئاژانسە میدیاییەکانی ئێران، یەکێک لە هێرشبەرەکان خۆی تەقاندبووەوە و لەبارەی هۆکاری کوژرانی هێرشبەرەکەی دووەمیش دەنگۆی جیاواز هەیە، ژمارەیەک لە سەرچاوەکان باس لەوە دەکەن کە بە دەرمان خۆی کوشتووە و هەشە دەڵێن بە گوللەی هێزە ئەمنییەکانی ئێران کوژراوە.

هێرشبەرەکان کێ بوون؟

بەگوێرەی ڕاگەیەندراوی وەزارەتی ئیتلاعاتی ئێران، چەکدارەکانی داعش لە پێنج کەسی "ئێرانی" پێکهاتبوون کە پێشتر لە "گرووپە وەهابی و تەکفیرییەکان"دا بوون و "دواتر چوونەتە ناو گرووپی تیرۆریستیی داعشەوە".

داعش هەتا ئێستا دوو ڤیدیۆی لەو ڕووداوە بڵاوکردووەتەوە، ڤیدیۆی یەکەمیان چەند کاژێرێک دوای هێرشەکان بڵاوکرایەوە کە تێیدا چەکدارێکی داعش بە زمانی عەرەبی دەڵێت "ئێمە لێرە ناڕۆین و بە خواستی خوا لێرە دەمێنینەوە". وەکوو ئاشکرایە ڤیدیۆی یەکەم تەنیا بۆ ئەوە بووە داعش بە خێرایی بەرپرسیارێتی خۆی لەو دوو هێرشە ڕابگەیەنێ.

لە ڤیدیۆی دووەمدا پێنج کەس دەبینرێن، کە سێ کەسیان دەموچاویان داپۆشراوە و دوو کەسیشیان پشتیان لە کامێرایە. یەکێک لەوانەی دەموچاوی داپۆشراوە بە زمانی کوردی دەڵێت ئەوە یەکەم کەتیبەی داعشە لە ئێران، ئەوەش پێچەوانەی ڕاگەیەندراوەکەی وەزارەتی ئیتلاعاتە کە ڕایگەیاندبوو ئەم گرووپە بەشێک بوون لە تیمێکی گەورەتری داعش کە هاوینی ساڵی ڕابردوو بە سەرپەرشتی ئەبو عایشە هاتبوونە نێو ئێران بۆ ئەوەی "لە شارە پیرۆزەکان کاری تیرۆریستی بکەن".

چوار کەس لەوانەی هێرشەکەی ڕۆژی

پسپۆڕێکی پەیمانگەی بروکینگز:

ڕەنگە ئامانجێکی داعش لە هێرشەکەی تاران خۆشکردنی ئاگری شەڕی تایفی بێت لە ئێران

چاوەڕێ دەکرێ ڕێوشوێنە ئەمنییەکان لە ناوچە کوردییەکان توندتر بکرێ

چوارشەممەیان کردووە، یەکلایی بووەتەوە کە خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانن. ئەوانیش قەیوم فاتمی، خەڵکی گوندی کێمنە، سەر بە شارۆچکەی نەوسوودی نزیک پاوە. ڕامین ئەحمەدی، خەڵکی گوندی هەجیجی سەر بە پاوە. سەریاس سادقی، خەڵکی گوندی دزاوەری سەر بە پاوە. هەروەها فەرەیدوون، خەڵکی سەلاسی باوەجانی.

پێنجەم کەسیش ناوی ئەبوجیهادە و هەتا ئێستا نازانرێ خەڵکی کوێیە، بەڵام ژمارەیەک سەرچاوە دەڵێن ئەویش خەڵکی پاوەیە.

ئەوەی قاعیدە نەیکرد، داعش کردی

دوو ساڵ لەمەوبەر حیزبی دیموکراتی کوردستان (حدک) لە ماڵپەڕەکەی خۆیەوە ناوی حەوت کەسی ئاشکرا کرد کە یەکێکیان سەریاس سادقی بوو. بەپێی ڕاپۆرتەکەی (حدک) سەریاس و شەش کەسەکەی دیکە لە ناوچەی پاوە بانگەشە بۆ داعش دەکەن و دەزگا ئەمنییەکانی حکومەتیش چاوپۆشییان لێ دەکات. بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی (بی بی سی)ی بەریتانی، لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا 500 گەنجی کورد لە باشوور و ڕۆژهەڵاتی کوردستانەوە ڕوویان لە داعش کردووە.

قاعیدە و تاڵیبان مێژوویەکی کۆنی پەیوەندی تەکتیکییان لەگەڵ ئێران و ڕێکخراوە شیعەکاندا هەیە. ساڵی 2007 ئوسامە بنلادن، سەرکردەی کوژراوی قاعیدە، لە نامەیەکدا بۆ سەرکردەکانی قاعیدە لە عێراق دەڵێت "ئێران شادەماری هاوکارییە داراییەکان، ستاف، پەیوەندییەکان و ئاڵوگۆڕی بارمتەکانە... پێویست ناکات لەگەڵ ئێراندا شەڕ بکەن، مەگەر ئەوەی ناچار بکرێن وابکەن".

ئەم تێڕوانینە پراگماتیستییەی بنلادن خاڵی دووبەرەکی نێوخۆیی قاعیدە بووە لەبارەی ستراتیژی قاعیدە بەرامبەر شیعەکان. بەر لەوەش جیاوازیی گەورە لە نێوان باڵی ناوەندیی قاعیدە و باڵی عێراقی ڕێکخراوەکەدا هەبووە کە دواتر دەوڵەتی ئیسلامی عێراق (داع) و دوای ئەویش دەوڵەتی ئیسلامی لە عێراق و شام (داعش)یان ڕاگەیاند. زەرقاوی کە دانەری بیرۆکەی داعشە، پێیوابووە شیعەکان دوژمنی هەنووکەیی سوننەکان و قاعیدەن، نەک ڕۆژئاواییەکان. وەکوو لە نامەکەی بنلادنەوە دەردەکەوێ، قاعیدەی عێراق هەڕەشەی هێرش بۆ سەر ئێران دەکات و باڵی ناوەندیی قاعیدە بە توندی دژی بیرۆکەکەن.

بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی ناوەندی دژە تیرۆری ئەمریکا (CTC)، ئێران و قاعیدە لە پێش و پاش هێرشەکانی 11ی سێپتەمبەرەوە پەیوەندییەکی تەکتیکیی بەردەوامیان هەبووە. مەرجی ئێرانیش بۆ ئەو هاوکارییانە ئەوە بووە کە "قاعیدە لە نێوخۆی ئێراندا هەڕەشەی ئەمنی بۆ سەر ئێران دروست نەکات". قاعیدە لە ماوەی ئەو چەند ساڵەدا خاکی ئێرانی بۆ گواستنەوەی چەکدار، دانانی پلان، کۆکردنەوەی چەکدار بۆ شەڕی ئەفغانستان، سووریا و عێراق بەکارهێناوە.

ئەو ئازادییەی ئێران بە قاعیدەی داوە، لەلایەکەوە ڕێگە بە ئێران دەدات وەکوو ئامرازێک ڕێکخراوەکە بەکاربهێنێ و دوو بەرەکی لەو ناوچانەدا دروست بکات کە بزووتنەوەی سێکولاری دژی حکومەتی ئێرانی تێدایە، بەڵام ئەم سیاسەتە لەلایەکی دیکەوە کاری دەزگا ئەمنییەکانی ئێران قورس دەکات، لەبەر ئەوەی ڕێگە بۆ ئەو ڕێکخراوەش خۆش دەکات تۆڕ لە ناوچە سوننەنشینەکانی ئێران دروستبکات. پێگەی قاعیدە و ئەنسارولئیسلام لە ناوچە سنوورییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان شایەتی بۆ ئەوە دەدەن.

پێشتر داعش لە هەموو ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و باکووری ئەفریقا سوودی لەو تۆڕ و شانانە بینیبوو کە قاعیدە دروستیکردبوون، دوور نییە ئێستا لە ئێرانیش هەمان کار بکات، واتە لەلایەکەوە ئەو شانە کۆنانە بەکاربهێنێ و لەلایەکی دیکەشەوە بە بەکارهێنانی ئەو شانانە بۆ هێرش سەرنجی خەڵکانی زیاتر ڕابکێشن. بۆیەش واڵ مەککەنتس، شارەزای ڕێکخراوە توندڕەوە ئیسلامییەکان لە پەیمانگای بروکینگز، بەدووری نازانێ ئامانجی هێرشەکەی ڕۆژی هەشتی حوزەیران ڕاکێشانی سەرنجی لایەنگرانی قاعیدە لە ئێران بێ، واتە "درێژکراوەی ئەو ململانێیە بێت کە داعش بۆ ڕاکێشانی دڵ و بیری جیهادییەکان لە هەموو جیهاندا دەیکات".

مەککەنتس بەدووریشی نازانێ ئامانجێکی دیکەی داعش لە دوو هێرشەکەی ئێران خۆشکردنی ئاگری شەڕی تایفی بێت لە ئێران. بەبۆچوونی لێکۆڵەرە ئەمریکییەکە، داعش دەزانێ دوای ئەو هێرشە ڕەنگە ئێران گوشار بخاتە سەر کۆمەڵگەی سوننەی ئێران، ئەوەش وا دەکات دژایەتیی دەسەڵاتی شیعە زیاتر بێ و بۆ پاراستنی خۆیان پەنا بۆ داعش بهێنن، وەکوو چۆن لە عێراق لە پاش دەستپێکردنی شەڕی تایفی و توندتربوونی سیاسەتەکانی حکومەتی عێراق لە دژی سوننەکان، ژمارەیەکی زۆر لە هۆزە عەرەبە سوننەکان پشتگیرییان لە قاعیدە و دواتر داعش کرد.

کاردانەوەی ئێران چی دەبێ؟

هێرشەکانی تاران لە کاتێکدا ڕوویاندا کە ناوچەکە خۆی بە دۆخێکی ئاڵۆزدا دەڕوات، بە تایبەتیش لە دوای گەشتەکەی سەرۆکی ئەمریکا بۆ ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست. پەیوەندی نێوان سعودیە و ئیمارات لەگەڵ قەتەر تێکچووە. ژمارەیەک بەرپرسی ئێرانی (بە ڕاستەوخۆ و بە ناڕاستەوخۆ)، لەوانەش وەزیری دەرەوەی ئێران و سوپای پاسداران سعودیەیان بەوە تۆمەتبار کرد کە لە پشت هێرشەکانەوە بووە.

عەلی واعیز، لە گرووپی قەیرانی نێودەوڵەتی، بەدووری دەزانێ هیچ شەڕێکی ڕاستەوخۆ و دەمودەست لە نێوان ئێران و سعودیە ڕووبدات، بەڵام چاوەڕێ دەکات ململانێی نێوان ڕیاز و تاران لەسەر ئاستی ناوچەکە سەختتر ببێت. بە بۆچوونی واعیز "ئەوە بەنزین بە شەڕە تایفییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا دەکات و براوەی یەکەمیش لەو شەڕانە قاعیدە و داعشن".

هێرشە تیرۆریستییەکان کاری حکومەتەکان بۆ ڕاگرتنی هاوسەنگیی نێوان ئازادییە تاکەکەسییەکان و پاراستنی ئاسایشی هاووڵاتیان قورس دەکەن، لەبەر ئەوەی ئەو جۆرە هێرشانە حکومەت و دەزگا ئەمنییەکان ناچار دەکەن ڕێوشوێنی قورستری ئەمنی و چاودێریی توندوتۆڵتر لەسەر تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و جموجۆڵەکانی هاووڵاتییان دابنێن. ئێران مێژوویەکی درێژی لەگەڵ ڕێوشوێنی توند لە دژی هاووڵاتیان و مافە تاکەکەسییەکان هەیە کە ژمارەیەکی زۆریان دژی یاسا نێودەوڵەتییەکانیشن. بۆیە چاوەڕێ دەکرێ سوپای پاسداران و وەزارەتی ئیتلاعاتی ئێران ئەو هێرشە بکەنە هەلێک بۆ سنووردارترکردنی پانتایی مافە تاکە کەسییەکان، بە تایبەتیش لەو ناوچانەی کە سوننەکان تێیاندا زۆرینەن. بەو پێیەش هەموو هێرشبەرەکان خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانن، چاوەڕێ دەکرێ ڕێوشوێنە ئەمنییەکان لە ناوچە کوردییەکان توندتر بکرێ.

(فۆتۆ: AFP)

عارف قوربانی

arifqurbany@yahoo.com

ئەرکە گرنگەکانی بەردەم گشتپرسی

بڕیاردان لە دیاریکردنی ڕۆژی گشتپرسی لە کوردستان بۆ دیاریکردنی چارەنووسی گەلی کورد لە عێراق، بەتایبەت کە بڕیارە کەرکووک و تەواوی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێمیش بگرێتەوە، بڕیارێکی ئازایانە و گرنگ بوو، بۆ هەموو حیزبە بەشدارەکانی ئەو کۆبوونەوەیەی بڕیارەکەی تێدا دەرکرا. هەرچەندە بایەخی زۆر زیاتر دەبوو ئەگەر بزووتنەوەی گۆڕان و کۆمەڵی ئیسلامییش تێیدا بەشداربوونایە. لەوەش بایەخدارتر دەبوو ئەگەر بە بەشداریی هەموو ئەو هێزە بەشداربووانە و لە پەرلەمانی کوردستان بووایە. بەڵام ئەمە تەنیا خۆزگەیە و باپیرانیشمان گوتوویانە (خۆزگەیان چاند و سەوز نەبوو). تازە زەمەن ناگەڕێتەوە بۆ ڕێگری لەو ڕووداوانەی ڕوویانداوە، بەڵام ناشکرێ ئەو ڕوداوانەی پێشتر بکرێت بە پاساوی ئەوەی کە ئیتر کورد هیچ هەنگاوێکی دیکە نەنێت، بەتایبەتی کە ئەمە سەرەتای ڕێگاکەیە و دەکرێ بەسیاسەتی دروست قەرەبووی هەڵەکانیش بکرێتەوە.

پرۆسەیەکی وا گرنگ کە پەیوەندی بە چارەنووسی گەلێکی بێ ناسنامەوە هەیە لەناو چوارچێوەیەکی بە دوژمن دەورەدراو، دڵنیایی سەرکەوتنی پەیوەستە بە پێکەوەیی و ئیرادەی گشتیی کۆمەڵگاوە. ئێستا تەنها یەک قۆناغی پرۆسەکە دەستی پێکردووە کە ئەویش دیاریکردنی ڕۆژی ریفراندۆمە، هێشتا ئەرکی گرنگ و کاری گران لەدواوەیە، سەرخستنی ریفراندۆم و راگەیاندنی سەربەخۆیی و لە هەردوو ئەم قۆناغەش سەختتر بەدەستهێنانی پشتیوانیی نێودەوڵەتیە بۆ دانپێدانان بە دەوڵەتی کوردستان. بۆیە پێویستە لەدوای هەنگاوی یەکەمەوە کە بڕیاردان بوو لە ئەنجامدانی ریفراندۆم و دیاریکردنی وادەکەی، کار بۆ نەهێشتنی ئەو ناکۆکی و ناتەبایيە سیاسیە بکرێت کە لە کوردستاندا هەیە. گەرچی نزیک بە 35 حیزبی سیاسی کورد و تورکمان و ئاشووری لە هەرێمی کوردستان و لە کەرکووک لەگەڵ ئەنجامدانی پرۆسەکەن، بەڵام بەبێ دۆزینەوەی دەروازەی چارەسەر بۆ هێنانە ناوەوەی بزووتنەوەی گۆڕان و کۆمەڵی ئیسلامی، ئومێدەکان لاواز دەبن لە سەرخستنی پرۆسەکە، تەنانەت ئەگەر قۆناغی یەکەمیش ببڕین، لە هەنگاوەکانی دوای ئەودا تووشی ئاستەنگی تر دەبین.

ئەو ناکۆکی و ناتەبايیە سیاسیەی هەیە، هێشتنەوەی کێشەی پەرلەمان بە پەکخراوی و قەیرانی دارایی، سێکوچکەی ئاستەنگی بەردەم پرۆسەکەن، سەرەڕای ئەوەی ئەدای خراپی حیزبی و حوکمڕانیی چارەکە سەدەی رابردوو وای کردووە بەشێکی خەڵک لە کوردستان نەک پرۆسەی ریفراندۆم، تەنانەت دەوڵەتی کوردستانیشی پێ گرنگ نەبێت. ڕەنگە ئێمە تاکە میللەت بین لەسەر گۆی ئەم زەمینە لەبەردەم ئەو مەترسیەدا بین کە دوای چەندین سەدە لە ژێردەستەیی، بخرێینە بەردەم ئەو پرسیارەی لە نێوان ژێردەستەیی و سەربەخۆییدا کامیان هەڵدەبژێرین، ترسمان لەوە هەبێت خەڵکانێک دژی سەربەخۆیی بن. بێگومان ئەمە ئەگەر کەم تا زۆریش پەیوەندی بە کولتووری داگیرکاری و ئەو زەمەنە زۆرەی چەوساندنەوەوە هەبێت، زۆر لەوە زیاتر پەیوەندی بە ئەدای دەسەڵاتداریتی و ئەزموونی حوکمڕانیی 25 ساڵەی کورد خۆیەوە هەیە، کە بەشێک لە خەڵکەکەیان بەو ئەندازەیە تێکشکاندووە.

ناکرێ ئەو نارەزایەتیانەی خەڵک نادیدە بگیرێن، ئەو هەڵمەتە میدیاییەی لە دژی ریفراندۆم هەیە و ئەوەی لە تۆڕی کۆمەڵایەتی دەبینرێت، حاڵەتێکی ئاسایی نییە. نیگەرانی و ناڕەزایەتییەکە تەنها ئەو هێزانە نین کە بەشداری کۆبوونەوەکەیان نەکردووە، بەشێک لە بنکەی جەماوەریی ئەو حیزبانەش کە سەرکردەکانیان لە کۆبوونەوەکەدا بەشدار بوون، لەو هەڵمەتەدا بەشدارن، چجای خەڵکانێک کە لە دەرەوەی ئیرادەی هێزە سیاسیەکاندان. چۆن و بە چ ڕێگایەک ئەو خەڵکانە دەهێنرێنەوە بەرەی پشتگیری لە ریفراندۆم، ئەوە ئەرک و بەرپرسیارێتییەکی گەورەیە. هەرچەندە تا وادەی ئەنجامدانی پرۆسەکە کە زیاتر لە سەت ڕۆژی ماوە، ڕەنگە زۆر شت بە قازانجی کەمکردنەوەی ناڕەزايیەتییەکان ڕووبدەن، بەڵام هەر پێویستە کار بۆ ئەوە بکرێت کە ئیجماعێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی دروست بکرێت، بەتایبەتی کە بەشێکیان گومانی ئەوەیان هەیە ریفراندۆم بۆ سەربەخۆیی بێ و لێدوانی چەند بەرپرسێک دەکەن بە پاساوی ئەو قەناعەتەی گوایە تەنیا ئامرازێکە بۆ لەبیربردنەوەی قەیرانەکان. هەروەک هەندێکیان بەو جۆرە دەریدەبڕن کە ترسیان لە ئایندەی دەوڵەتی کوردستان هەیە و نازانن چ جۆرە دەوڵەتێک دەبێت. بۆیە پێویستە لەگەڵ خەڵکی خۆمان ڕوون و ڕاشکاو بین، ئەگەر ریفراندۆم بۆ ئەوە نییە سەربەخۆیی رابگەیەندرێت، هیچ پێویستمان بە سیناریۆ نییە، ئەگەر بۆ سەربەخۆییە پێویست بەو چەواشەکاریانە ناکات، چونکە دوژمنەکانیشمان هێندە ساویلکە نین پێمان وابێت بەو جۆرە لێدوانانە لەخشتەیان دەبەین.

مەترسیەکە هەر لەوەدا نییە کە ئەمانە دەنگ نەدەن، یاخود لەدژی دەنگ بدەن، مەترسیی گەورە ئەوەیە جگە لە سەختیی خودی پرۆسەکە، ئەم پرۆسەیە نەیاری زۆرە. دەرفەت ئەداتە نەیارەکانی کە ئاستەنگ لەبەردەم پرۆسەکە دروست بکەن. لە دەستپێکی کاردانەوە سەرەتاییەکانیشدا هەڵوێستی بەشێک لە وڵاتانی ناوچەکە وەک جۆرێک لە نەیاریی بۆ ئەنجامدانی ریفراندۆم، ئاماژەیەکی دڵخۆشکەر نییە، هەرچەندە ناشکرێ ئێمە چاوەڕوانی ئەوە بین دەوڵەتان رایبگەیەنن کە ئەوان لەگەڵ پارچەپارچەبوونی دەوڵەتی عێراقن. لە حاڵێکی لەم جۆرەدا دۆخی ناوخۆ گرنگترە لە هەڵوێستی وڵاتان. دواجار ئەو وڵاتانە چ ئەوانەی نوێنەرایەتی و قونسوڵخانەیان لە کوردستان هەیە و وڵاتانی تری دونیاش کە چاودێریی ڕەوشی کوردستان دەکەن، دەنگ و ڕەنگی سیاسی و کۆمەڵایەتیمان دەبیستن، ساردوسڕیی ناوخۆمان و لاوازیی ئیرادەی گەل لە بەرامبەر پرسێکی وا چارەنووسساز، دەبێتە مایەی مەترسیی گەورە بۆ داهاتووی پرۆسەکە و دوور نییە کار بکاتە سەر هەڵوێستی دەوڵەتەکانیش. بۆیە هەڵوێستی ناوخۆ و پێکەوەیی خەڵکی کوردستان بە ئیرادەیەکی یەکگرتووەوە، تا ئەندازەیەکی زۆر دڵنیایی سەرکەوتن و بە ئاکامگەیاندنی هەموو قۆناغەکانی ئەم پرۆسەیەی پێوە بەندە.

ئەگەر هەموو خەڵکی کوردستان پێکەوە و یەک ئیرادە بین، ئەوکات هەڵوێستی وڵاتانیش لەحاڵەتی نەیارییان بۆ ریفراندۆم بایەخێکی ئەوتۆی نابێت و نابێتە مەترسی لە بەردەم پرۆسەکە، وەک چۆن لە ڕاپەڕینی بەهاری 1991 ئیرادەی گەل بەسەر هەموو لەمپەرەکاندا زاڵ بوو، کاتێکیش ویستمان هەڵبژاردن بۆ پەرلەمان بکەین و دواتر کە حکومەتمان دروستکرد و فیدراڵیمان ڕاگەیاند، نەک هیچ حکومەت و وڵاتێک پشتیوانمان نەبوو، تەنانەت وڵاتانی دراوسێ هەڕەشەیان دەکرد کە پەلاماری کوردستان دەدەن، بەڵام لەبەرئەوەی ئیرادەی میللەتەکە هەمووی لەپشتی سەرکردایەتیەکەی بوو، گوێ بە کاردانەوە و هەڕەشەی کەس نەدرا، کە لەسەر ئەرزی واقیع کورد خۆی سەلماند، ناچار بوون مامەڵەشی لەگەڵ بکەن.

ئەم ئەزموونە بۆ ئایندەش ڕاستە، ئەگەر ئیرادەی هەموو گەلی کوردستانی لەپشت بێ، بەدڵنیاییەوە سەرکەوتوو دەبێت و بەهۆی جۆرێک لە دروستبوونی بەرژەوەندی لەنێوان وڵاتاندا و بوونی سەرچاوەیەکی سروشتیی زۆر لە کوردستان، زۆر زووتر لە چاوەڕوانیەکان، لە ئاستی هەرێمایەتی و نێودەوڵەتیش دان بە دەوڵەتی کوردستاندا دەنرێت.

مامەند ڕۆژە

جیهادی جێی ناسیۆنالیستەکان دەگرنەوە؟

چالاکییەکەی حەوتی ئەم مانگە لە تاران کە دوو هێمای دەسەڵاتی ئێرانی کردە ئامانج، وێستگەیەکی تازەی لە دۆخی ئاسایشی ئەو وڵاتەدا کردووەتەوە. هەروەها لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان داعشی لای بەشێک لە کۆمەڵگەی دینداری سوننە، بەتایبەتی لای وەچەی لاو، وەکوو ئومێدێک بەرجەستە کردووە.

ئۆپۆزیسیۆنی کوردی تا ئێستاش بە تیۆری پیلانگێڕی ڕووداوەکە شیدەکەنەوە و بەشانۆیی ڕژێمی دەزانن! هەندێک هێزیش پێیانوایە کە پێدەچێ کاری موجاهیدین بێت. کەسانێکیش هەر لە یەکەم ڕۆژەوە گوتیان کاری داعشە. بەڵام پەشۆکاویی بەرپرسانی ئێرانی، هەڕەشەکانی سوپا و هەڵمەتی ڕەشبگیری لە کوردستان، پەردەی لەسەر ڕاستییەکان هەڵماڵی کە سیستەمی ئەمنیی ئێران درزی گەورەی تێکەوتووە و داعش سەرئەنجام ئەم سیستەمەی خەرق کرد.

پرسیاری ئێمە ئەوەیە گەلۆ جیهادییە کوردەکان دەتوانن لە کۆمەڵگەی کوردیدا جێی ناسیۆنالیستەکان بگرنەوە؟

لە ڕۆژهەڵات پێشتر سێ ڕەوتی نەتەوەیی (حدکا)، چەپ (کۆمەڵە) و ئیسلامی (مەکتەبی قورئان و ئیخوان) ئامادەگییان هەبووە.

ئەوە چەند ساڵێکە دوو ڕەوتی سەربازیی تازە وەکوو بەدیلی سێ ڕەوتی پێشوو سەریانهەڵداوە: ڕەوتی چەپی نەتەوەیی واتە پەژاک کە ماوەیەکە سڕکراوە و چەند ساڵێکیشە لەگەڵ سەرهەڵدانی داعش، بەشێک لە لاوانی ئیسلامگەرا ڕوویان لەم ڕێکخراوە کردووە. بەپێی هەندێ سەرچاوە نزیکەی 400 گەنجی کورد ڕوویان لە داعش کردووە (سەرچاوەیەکی نزیک لە ئیتلاعات باسی 1500 کەس دەکات!).

مەحموود عەلەوی، وەزیری ئیتلاعات چەند زانیارییەک ئاشکرا دەکات کە لەساڵی 2015وە داعش بەتەمایە ئاسایشی ئێران ببڕێ و لەناو ئێراندا چالاکی بکات. ئەو گوتی کە ماوەی دوو ساڵە هەوڵی 100 گرووپی سەر بە داعشیان پووچەڵ کردووەتەوە کە بەتەمابوون دزە بکەنە ناو ئێرانەوە. لە ساڵی 2015 ئیتلاعات 25 تیم، لە 2016 دا 45 تیم و لە 2017 شدا 30 تیمی تەفروتونا کردوون! ئەگەر لانیکەمی هەر تیمێک بە 3- 5 کەس مەزەندە بکەین، سەد تیمەکە بەشێوەی گریمانە لە نێوان 300 بۆ 500 کەس دەبن.

عەلەوی گوتی لە یەک چالاکیدا 30 پارچە چەکی کلاشینکۆف، 4 بیکەیسی، 2 ئارپیجی و 60 ڕۆکێت، 15 پاکێت فیشەکی کلاشینکۆف، 4400 فیشەکی بیکەیسی لەلایەن هێزە ئەمنییەکانەوە دەستی بەسەردا گیراوە. پێشتریش گوتبووی لەیەک شوێندا بڕی دوو تۆن تەقەمەنی داعشمان گرتوون.

ئەو دەڵێ جاران مانگی جارێک تیمێکی داعشمان پووچەڵ کردووەتەوە، کەچی ئەمساڵ ڕۆژی جارێک ڕووبەڕووی گروپەکانیان بووینەتەوە! ئەو دەڵێ لەبەر سەلامەتیی دەروونی هاووڵاتیان نەمانویستووە ئەم زانیاریانە ڕابگەیەنین ئەگەرنا پرسەکە گەورەیە.

بەڕاست ئەم زانیاریانە چیمان پێدەڵێن؟ کاتێک ئەم زانیاریانە شیدەکەینەوە، پێش هەموو شتێک ڕووبەڕووی یەک ڕاستی دەبینەوە کەوا: داعش خەریکە دەبێتە سەرئێشەیەکی ئەمنیی گەورە بۆ ئێران. داعش یەکەم هێزە دوای 30 ساڵ ئارامیی تاران بشڵە قێنێ.

عەلی خامنەیی ڕابەری ئێران ئەم چالاکییەی داعشی بە یاریی فیشەکە شێتەی منداڵان وەسفکردووە. بەڵام لەولا فەرمان بە لاوانی لایەنگری سیستەم دەکا: چاوەڕێی فەرمانی دەزگا ئەمنییەکان مەکەن و لە کوێ هەستتان بە هەڕەشە کرد دەست بکەنەوە! کەوابوو مەسەلەکە جددییە. مەحموود عەلەوی وەزیری ئیتلاعات دەڵێ: پێویستە کۆمەڵگەی ئەهلی سوننەت، بەتایبەی لاوان، هوشیار بن و نەکەونە داوی داعشەوە". ئەمە چی دەردەخات؟

دەریدەخا کە ڕەوتی سەلەفیی جیهادی لەناو کۆمەڵگەی کوردی سوننەدا مەجالی حەیاتی هەیە. ئەوە دوو- سێ ڕۆژیشە هێزە ئەمنییەکان ڕژاونەتە ناو کوردستان و دەیان کەسیان دەستگیر کردووە کە خۆی لە ڕەشبگیرییەکی سیاسی دەچێت. لە هەر سێ پارێزگای ئازەربایجان، کوردستان و کرماشان دەیان کورد دەستگیرکراون. پێدەچێ سەدانی دیکەش دەستگیر بکرێن. فەرمانی ڕابەر دەستی ئەم هێزانەی کردووەتەوە و کۆمەڵگەی کوردیش باشترین مەیدانی ئیختباری هێزە ئەمنی و هەواڵگرییەکانە کە هەموو توانا هەواڵگری و جەنگییەکانی خۆیانی تێدا تاقی بکەنەوە.

ماوەی 30 ساڵیشە بەپێی دەستوور، کوردستان بە قانوونی ئاوارتە بەڕێوە دەچێت.

بەپێی ماددەی 176 ی دەستوور، شووڕای عالی ئەمنیەتی میللی، بەپێی خوێندنەوەی دەزگا هەواڵگری و ئەمنییەکان بۆی هەیە جۆرێک لە حاڵەتی ئەمنی بەسەر ناوچە کوردنشینەکاندا بسەپێنێ و سەڵاحیەتی بێسنوور بەو دەزگایانە ببەخشێ کە لە کوردستان جێبەجێی دەکەن. بەپێی ئەمەش هەر لە ساڵی 1979 تائێستا جۆرێک لە حاڵەتی نائاسایی ڕانەگەیەنراو لە کوردستان بەرقەرارە.

هەموو هێزەکان، هەموو دەوڵەتەکان باسیان لەم ڕووداوە کرد، بەڵام کەس ئاوڕی لەو زەمینە کۆمەڵایەتیە نەدایەوە کە ئەنجامدەرەکانی لێوە هاتوون: واتە کۆمەڵگەی کوردستان.

کۆمەڵگەی کوردی سوننە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان یەکێک لە تەختەکانی نیشانە لەلایەن جەمسەری سوننە و جەمسەری شیعەی ناوچەکەیە. سوننەگەری لە پارچەکانی کوردستان بەرگی ناسنامەی کوردیی نەبووە، لە کاتێکدا لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کوردبوون و سوننەبوون هاومانا و هاوجیهەت هاتوون. یەکێک لە پاڵنەرەکانی مقاومەی کوردی لە ئێران سوننەبوونە و بەهەڵە لە سەرەتاوە وا هاتووە.

سوننەگەری توانایەکی لەرادەبەدەری بۆ هەرەوەز و بەسیجی هێزی کوردی هەیە. ئێستا ئەگەر ئەو ئامارە ڕاست بێ کە تائێستا 1500 گەنجی کورد چوونەتە ناو داعش، ئەوە دەبێ ئەو ڕاستییە بزانین کە هێزی چەکداری تێکڕای گرووپە کوردییەکان پێکەوە ناگاتە 1500 کەس. کەوابوو ڕەوتی سەلەفی جیهادی پۆتانسیەڵ و زەمینەی گەشەکردنی هەیە.

گەشەکردنی ڕەوتی سەلەفیی جیهادی لەناو کۆمەڵگەی کوردیدا بەشێکی بۆ شکستی پرۆژەی نەتەوەیی کوردی (حدکا – حدک) و بەشێکی بۆ شکستی پرۆژەی چەپ (ڕەوتەکانی کۆمەڵە) و بەشێکیشی بۆ شکستی ڕەوتی نەتەوەیی کوردی لە باشووری کوردستان دەگەڕێتەوە.

بۆیە ئەگەر داعش بتوانێ خۆی لەناو کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵات خۆجێیی بکا، ئەگەر بتوانێ خۆی وەکوو هێزی بەرگریکار لە ناسنامەی سوننەکان لەئاست ڕژێم بەرجەستە بکا، ئەوە توانای ئەوەی دەبێ کە خۆی لە چیاکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان جێگیربکات.

داعش ئەگەر ئەمە بکا، لە کەمتر لە 10 ساڵدا دەتوانێ سنوورەکانی هەرێمی کوردستان نائارام بکات. دەتوانێ خۆراکی خۆی لە سەرچاوەی مرۆییەوە تا سەرچاوەی ماددی لەو کۆمەڵگەیە هەڵبهێنجێ و هێزە کوردییەکانی ڕۆژهەڵاتیش ڕووبەڕووی تەگەرە دەکاتەوە. کوردستان لەگەڵ هەڕەشەیەکی نادیار ڕووبەڕووە کە دەبێ هەر لە ئێستاوە حسابی بۆ بکرێت.

زریان ڕۆژهەڵاتی

هێرشەکەی تاران و گشتپرسیەکەی کوردستان

ئەگەر بمانەوێ لە سووچێکەوە پەیوەندییەک لە نێوان هێرشەکەی داعش لە تاران و مەسەلەی گشتپرسییەکەی کوردستاندا بدۆزینەوە، دەتوانین لەڕێی پاڵنەر و ئەنجامی ڕووداوەکانەوە ئەو کارە بکەین.

ڕۆیشتنی شەپۆلی رادیکاڵیزمی ئیسلامی لە ملی باشوورەوە بۆ ڕۆژهەڵات و ستەمی ئەتنی- مەزهەبی لە ملی تارانەوە، وایانکرد هەتا ڕێکخراوێکی وەک داعش بە جۆرێک جێی خۆی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بکاتەوە کە بتوانێ لە تاران جموجۆڵ بکات. سا ئەگەر، گۆڕانێک لە دۆخی هەرێمی کوردستان و تاراندا ڕووبدات، ئەوا کاریگەری لەسەر ڕۆژهەڵاتیش دادەنێت و دەتوانێ شوێنی داعش لەوێ لەق بکات. بۆیە ئەگەر ئێران سیاسەتەکانی بگۆڕێ و پرۆسەی دەوڵەتسازی لە باشوور سەربگرێت و لە جیاتی ئەنارشییەتی ناوخۆیی و بێهیوایی سیاسی کە زەمینەی رادیکاڵیزمی ئیسلامی بەهێزتر دەکات، شەپۆلێکی نەتەوەگەرایی بەرز بێتەوە، ئەوا ئەگەری لۆکاڵیی وجودی داعش لە ڕۆژهەڵات لاوازتر دەبێت.

دۆخی نادەوڵەتبوونی هەرێمی کوردستان ڕێگای بۆ ئەنارشییەتێکی سیاسیی ناوخۆیی و دەستوەردانی دەرەکی کردووەتەوە کە لە یەکێک لە قۆناغەکانیدا ڕەوتە سەلەفی و جیهادییەکان بە ئەندازەیەک گیانیان گرت، توانییان لە ناوچەی هەورامان ئیمارەتێک پێکەوە بنێن. دوای تێکچوونی ئەو ئیمارەتەش، پاشماوەکانی ئەنسار و سەرکردەکانیان، وەکوو ئەبوعەبدوڵڵای شافیعی (وریا هەولێری) چوونە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بەوەش رادیکاڵیزمی ئیسلامی سوننی لە ملی باشوورەوە گەیشتە ڕۆژهەڵات.

ویستی تارانیش بۆ بەکارهێنانەوەی ئەم گرووپانە لەدژی هەرێمی کوردستان، وای کرد بەشێکیان لە دەوروبەری پارێزگای سنە جێ بکاتەوە. لەگەڵ ئەوەشدا ناوچە کوردییەکانی وەک حەوزێکی مرۆیی خستە بەردەستی ئەو گرووپانە کە دواتر کەتائیبی قاعیدەی کوردستان و گرووپی نەوەکانی سەلاحەدینی ئەیوبییان دامەزراند. ئەمەش زەمینێکی گرنگی بۆ تەنزیمی داعش لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان فەراهەم کرد کە لە سەرەتاکاندا چاوپۆشی لە جموجۆڵەکانیان دەکرا. لەڕووی زەینییەوە خەریکە داعش لە ڕۆژهەڵات جێی خۆی دەکاتەوە، بەڵام ئەگەر دەستی بە چیاکان بگات و لە ڕووی فیزیکیشەوە دەستی خۆی بەهێز بکات، کارەسات دەقەومێ.

چاڵکەن لەبنی چاڵدایە و ئەوەی لە تاران ڕوویدا، لەلایەک دۆمینۆی داعش بوو لە ئێران و لەلایەکی دیکە ئەنجامی یاریکردنی تاران بە کارتی ئیسلامی رادیکاڵی سوننی بوو. گەیشتنی داعش بە ئێران شتێکی دوور لە چاوەڕوانی نەبوو. ئەوەی لێرەدا پەیوەندی بە کوردەوە هەیە، ئەوەیە کە هەندیک لە بکەرەکانی ڕووداوەکان کوردی ڕۆژهەڵاتی کوردستانن! بەڵام مەسەلەکە ئەوەندە سادە نییە تەنها بە کاردانەوەیەکی عاتیفی کە چۆن دەبێ کورد ببنە داعش، بەسەریدا بڕۆین.

جوڵانەوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەتا بەر لە هاتنی کۆماری ئیسلامیی ئێران سروشتێکی ئەتنییان هەبووە، بەڵام وەختێ لە تارانەوە جاڕی سیاسەتی مەزهەبی- شیعی لێدرا، بەرە بەرە بەرگێکی مەزهەبیی سوننی پۆشی. بۆیە بەشێک لە ناڕەزایی و داواکارییە نەتەوەییەکانی کورد لە ڕۆژهەڵات ڕوویەکی مەزهەبییان وەرگرت. دواجار، هەوڵەکانی تارانیش بۆ گەمارۆدانی هێزە نەتەوەگەرا کوردییەکان لە هەرێمی کوردستان، بۆشاییەکی سیاسی لە ڕۆژهەڵات دروستکرد کە بەشێکی بە پەکەکە و بەشێکی بە ڕەوتی مەزهەبییەکان پڕکرایەوە. بەشە مەزهەبییەکەی لەژێر کاریگەریی شەپۆلی داعش لە ناوچەکەدا، خەریکە رادیکاڵیزە دەبێت و ئەمەش چەندە مەترسی بۆ سەر ڕەوتی نەتەوەگەرای کوردی دروست دەکات، ئەوەندەش مەترسیی بۆ سەر تاران دروست دەکات. بۆیە خەریکە نەیارێکی هاوبەش بۆ دوژمنە دێرینەکان چێ دەبێت: داعش لەبەرامبەر ئێران و هێزە نەتەوەگەراکانی کورد!

ڕووداوەکەی تاران شکستی ستراتیژی شەڕی ئەودیو سنووری ئێران بوو. تاران تەقەلای زۆری دا هەتا شەڕەکە لەودیو سنوورەکانی خۆی بهێڵێتەوە، بەڵام سەرینەگرت. ئەگەر ئێران بیەوێ خۆی لە دۆمینۆی داعش بپارێزێ، دەبێ لە دەرگای جوڵانەوە نەتەوەگەراکانی کورد بدات و تەگەرە بۆ ریفراندۆمی سەربەخۆیی هەرێمی کوردستان دروست نەکات. ئەمەش یارییەکە کە هەردووسەری براوە دەبن!

ڕێبوار کەریم وەلی
rebwar.karim@rudaw.net

چارەگی دەویٚ بۆ دەوڵەت!

1

گۆڕان و کۆمەڵ، گۆڵێکی دیکەی سیاسییان لێ کرا. بە خەیاڵی خۆیان و هەروەک خۆیان دەمێکە پروپاگەندەیان بۆ دەکـرد، بارزانی هیچ جددی نییـە لە ئەنجامدانـی ریفراندۆمی سـەربەخۆیی و تەنهـا کارتێکـە. بۆیـە نەچوونـە کۆبوونەوە فراوانەکە و، دوایی کە دیتیان ڕۆژی ریفراندۆمیش دیـاری کراوە، یوسـف محەمەدیان راسـپارد کە بڵێـت دوو هەفتە پێش ئـەو ڕۆژە، گوایە نامەی بۆ کۆمیسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکانی کوردستان ناردووە کە هەڵبژاردنی گشـتی، سـەرۆکایەتیی هەرێم و ریفراندۆم لەیەک ڕۆژدا ئەنجام بدرێت!

بـەڵام ناوەڕۆکی ئـەو نامەیـە و لێدوانەکانی دواتـری کاربەدەسـتانی گـۆڕان دەریدەخات کە شـەڕێکی بێهوودەیـان بە خەڵکی خۆیان کردووە، چونکە بە ئاشـکرا دان بە شکستی خۆیاندا دەنێـن لەوەی نەیانتوانیوە یاسـای سـەرۆکایەتی هەرێـم (کـە ئەڵبەتـە زیاتر مەبەستیان گۆڕین و لادانی سەرۆکی هەرێم بوو تا یاساکەی) بگۆڕن و خۆیان گۆڕاون. ئێستا کە هەڵبژاردنی سـەرۆکی هەرێـم لەئارادایە، دەڵێن بە هەمان یاسا کۆنەکە بکرێت و خەڵک راستەوخۆ دەنگ بە سەرۆکی داهاتووی هەرێم بدات. تەنانەت دەڵێن پاڵێوراویشـیان دەبێ! لەڕاسـتیدا، ئەو قسـانە بۆ پەردەپۆشکردنی ئەو هەنگاوانەیە کـە دواتریٚ گۆڕان بەتەمایە بیانهاوێت و هەر لە ئێستاشـەوە هەندێک لە نیشـانەکانی دەرکەوتوون. گۆڕان نە دەیەویٚ پەرلەمـان کارا بکرێتـەوە و نـە دەشـیەویٚ هەڵبژاردن و ریفراندۆم بکرێت. ئەوەی ئێستا کاری لەسـەر دەکەن بریتییە لە کەمکردنەوە لە گرنگیی ریفراندۆمەکە و وێناکردنی ئەوەی کە ئەمە ریفراندۆمێکی نیشتمانی نییە و هی تاکە کەسە.

گـۆڕان جگە لەوەی کە بە ئاشـکرا دەڵێ نەخێر! تەنانەت بەرنامەی بۆ ئەوەش هەیە کە هەر ئەسڵەن ریفراندۆمیش نەکرێت. ئەڵبەتە لەوەیاندا مەبەسـتیان سلێمانی و ناوچەکانی نفـوزی خۆیان و یەکێتییە کـە ڕێگە نەدەن سندوقی دەنگدانیشی لێ دابنرێت! ئەگەر ئەو نەشـتەرگەرییەی کە بەتەمان لەسەر یەکێتی بیکـەن سـەربگریٚ، ئـەوا کوردسـتان پێش ریفراندۆم دەچێتە قۆناغێکی سەختی شەڕی ناوخۆییەوە، گۆڕان هیچی نەماوە بیدۆڕێنێت (گرەوێکی گەورەیان لەسەر سامانی ژێر زەوی هەبوو لە هاوکێشەی نێودەوڵەتیدا کە ئەویش بە واژۆکردنی گرێبەسـت لەگـەڵ کۆمپانیای ڕۆژنەفتـی رووسـی کۆتایـی هـات) و تەنیا ئیش لەسـەر ئەوە دەکات کە یەکێتی قووتی نەدات و بۆ ئەوەش تا دوا هەناسەشی کار بۆ بەربەرەکانێی بارزانی و پارچەکردنی یەکێتی دەکات. بەڵام ئەمجارەیان دەستبردن بۆ دۆخی ناوخۆی یەکێتی و تێکدانی بەڵانسەکەی وەک جیابوونـەوەی خۆیـان لە یەکێتـی نابێت و خوێناوی دەبێت.

بە "بەڵیٚ" یان "نەخێر"، هەر بارزانی براوەیە

2

ئەگەرچـی من لـە جیاتی پارتی بـام، دوای بڵاوبوونـەوەی هەواڵـی ناردنی نامەی یوسـف محەممەد بۆ کۆمیسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان، دەمگـوت بـا هـەر ئێسـتا جەنابی تەشـریف بێنێتەوە بۆ هەولێر و سـەرۆکایەتیی پەرلەمان بکات. چونکە ئیتر نە کاک مەسـعود بە تەمای خۆپاڵاوتنـە بـۆ پۆسـتی سـەرۆکی هەرێمـی کوردسـتان و نە گۆڕانیش سـوور ماوە لەسـەر گۆڕینی سیستەمی سەرۆکایەتی! کەواتە کاتێک بەرامبەرەکەت دانی بە شکستدا نا، دەبیٚ تۆش هەنگاوێک بنێیە پێشـەوە. دەمایەوە ئەوەی کە وادەی ئەنجامدانـی ریفراندۆم و هەڵبژاردن لێک جیاکرابایەوە.

کاک مەسـعود بـە دیاریکردنـی ڕۆژی ریفراندۆمی کوردسـتان بۆ سەربەخۆیی، کۆتا ئەرکـی مێژوویی لـە رابەرایەتیی بزووتنەوەی رزگاریخـوازی گەلی کوردسـتاندا بەجیٚ هێنا و ئێسـتا ئەم بڕیارە چارەنووسسازە خراوەتە بـەردەم گەلی کوردسـتان و لە داهاتووشـدا ئەنجامەکـەی دەردەکەویٚ. ئەگـەر بەڵیٚ بوو (کە حەتمەن بەڵیٚ دەبیٚ) ئیتر کوردسـتانی سـەربەخۆ دەبێتە راستی و ئەگەریش نەخێر بوو، ئەوا دیارە میللەت ژێردەستەیی پیٚ ڕەوایە و پێویست ناکات کەس خەباتی بۆ بکات!

کەسـانێک دانیشـتوون گـرەو لەسـەر ئـەوە دەکـەن کـە ئەنجامی ئـەو ریفراندۆمە بـۆ راگەیاندنـی سـەربەخۆیی نییـە! یانیش هەرچـی هەیانـە دەیخەنە خزمەت فەشـەلی ئەو پرۆسـەیەوە چونکە لەسەر دەستی ئەوان نەبـووە. گریمـان وابـوو، ئێوە لەگـەڵ بن و ئەگـەر میللەت بە بەڵیٚ دەنگـی دا و بارزانی ئەوەی وەک کارتێک لە دژی بەغدا و شـوێنی دیکـە بەکارهێنـا، ئـەوا ئەوکاتـە کارتەکەی لەدەست دەربێنن و بڵێن میللەتی دەستخەڕۆ کردووە. ئێوە ببنە پارێزەری دەنگی میللەت و سەربەخۆیی کوردستان رابگەیەنن، تا هەموو میللەت بتانکاتە تاجی سـەر! بەڵام راستییە تاڵەکە ئەوەیە کە ئەوەی بەسـەرمان هاتووە، بەرهەمـی بیرکردنـەوەی خۆمان بـووە نەک خەڵکی دیکە.

11ی سێپتەمبەرەکەی ئێران

3

ئەو کـردەوە توندوتیژییانەی هەفتەی رابردوو لە تاران روویاندا، پڕن لە گومان. کـەس ناتوانـیٚ وا بە ئاسـانی قەناعەت بکات کە گەورەترین یاریدەدەر و تەنانەت دروسـتکەری گرووپە توندڕەوە ئایینی و مەزهەبییەکان لـە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاسـت خـۆی بوویێتە قوربانـی! ڕێک وەکو ئەو گومانانـەی کـە لـە ڕووداوەکـەی 11ی سێپتەمبەری ئەمریکا دەکرا، هەمان شتیش بـۆ کردەوەکانی تـاران راسـتە. کرۆکی مەسەلەکە ئەوەیە کە بیسەلمێنیٚ ئێرانیش قوربانیی تیرۆریزمی نێودەوڵەتییە. بەڵام داعشێک کە لەوپەڕی بەهێزیدا پەلاماری دار و بـەردی دەدا، بـۆ پەلاماری ئێرانی نەدا؟ ئێستا کە گلۆڵەی کەوتووەتە لێژی و خەریکە لەناودەچیٚ، بۆ پەلاماری ئێران دەدات؟ بۆ تا ئێستا قەت یەک کردەوەیان لە دژی ئێران نەکردووە کە بە حیسـابی خۆیـان گەورەترین دوژمنی ئەوانن. بۆ تا ئێستا داعش هیچ بەیاننامەیەکی بە زمانی فارسـی بـڵاو نەکردبـووەوە و خێرا ئەو کارەیان کرد؟

ئەو پەلامارەی بەناوی داعشەوە ڕێکخرا و پتر لە سیناریۆ دەچیٚ، چەند ئامانجێکی لەپشـتە. یەکەمیان ئەوەیە کە خامنەیی کودەتایەکـی نـەرم یـان تونـد لەسـەر رووحانیی سەرۆک کۆمار دەکات، دیسان کورد وەکو داینەمۆی تیرۆریزم دەناسێنن و سـعودیە تۆمەتبـار دەکـەن و خۆیان دەکەنە قوربانی.

ئاکۆ محەممەد
ako@rudaw.net

عێراق دابەشناکەین لێی جیادەبینەوە

هەمیشـە شـانازی بـە هەڵسـوکەوتمەوە دەکەم لەگەڵ گشتپرسـی نافەرمیی سەربەخۆیی کوردستان و گشتپرسی فەرمیی دەستووری عێراق لەساڵی 2005دا، چونکە بە دڵگەرمییەوە چوومە ئەو خێوەتە هەزارانەیەی کە سندووقی گشتپرسیی سـەربەخۆیی کوردسـتانی تێدا دانرابوو، دەنگمدا بـە سـەربەخۆیی و جیابوونەوەی کوردسـتان لە عێراق، بەڵام دەنگم بۆ دەستووری عێراق نەدا. ئەو گشتپرسییەی دەستووری عێراق هاوکات بوو لەگەڵ هەڵبژاردنـی پەرلەمانیـش، کە سەرپەرشـتیاری بنکەکە پێیگوتم لەبیرتکـرد دەنگەکەت بدەی بۆ دەسـتووری عێـراق، پێمگوت لەبیـرم نەکردووە، بەڵکو نامـەویٚ دەنگی پێبدەم، چونکە باوەڕم بە دەسـتوورێک نییە عێراق وەک یەک وڵات پێناسە بکات، ئەگەر ئەو دەسـتوورە تێیدا بنووسرابووایە: عێراق دەوڵەتێکە لە دوو وڵات پێکدێت، ئەوکات دەنگم پێدەدا. ئەوکات لە ڕۆژنامەی (میدیا) کارم دەکرد، لەگـەڵ هاوکارەکانم لەو ڕۆژنامەیەدا زۆر کارمان لەسـەر ناکردەیی سیستەمی فیدراڵیی لە چارەسەرکردنی کێشـەی نەتەوەکان، ناگونجاویی دەسـتووری عێراق بۆ کوردسـتان و پێویسـتیی جیابوونـەوەی کوردسـتان دەکـرد لـە ڕێگـەی گشتپرسییەوە، بەتایبەتی بە وتارە بایەخدارەکانی مامۆسـتا جەمال نەبەز کە ناونیشـانی یەکێک لە وتارەکانی بەوشـێوەیە بوو: "ئـەی گەلی رووت و برسـی، لە زۆرداران نەترسـی، بێژە بە خاوەن کورسی، ڕیٚ چۆڵکەن بۆ گشتپرسی".

ئـەوکات لە دوایـن ڕۆژەکاندا، ئـەو حیزبەی خاوەنـی ڕۆژنامەکـە بـوو بڕیارەکـەی خـۆی بە دەنگدان بە دەستووری عێراق لە ڕۆژنامەی (میدیا) دا بڵاوکـردەوە، بـەڵام وەک سەرنووسـەری ئـەو ڕۆژنامەیە، وتارێکم نووسـی کە من دەنگ نادەمە دەستووری عێراق.

زۆر کـەس لـە کوردسـتان لەکاتـی هەڵبژاردنەکانـدا زۆر دڵگەرم نین بۆ هەڵبژاردن، لەوەشـدا حەقیانە، بەهـۆی ناتەواوییەکان و کەموکورتییە نەبڕاوەکانی سیستەمی سیاسی و بەڕێوەبردن لە کوردستاندا، بەڵام بەشداریکردن لـە گشتپرسـیی سـەربەخۆیی کوردسـتاندا تـەواو ئەرکێکی نیشـتمانییە و، هەنگاونانێکی بنچینەییە بەرەو ئامانجی نیشتمانی و نەتەوەیی کورد و گەلی کوردسـتان بەگشتی، کە ئەویش دامەزراندنی دەوڵەتی سـەربەخۆی کوردستانە. بە بڕوای من ئەو حیزب و کەسایەتییانەی دەڵێن ئێمـە گومانمان هەیە لەوەی ئەو گشتپرسـییە بۆ سـەربەخۆیی کوردسـتان نەبێـت و دەڵێن لەبەرئـەوە خۆیانی لێدووردەگرن و پشـتیوانی لێناکەن، دەبیٚ پێش هەمووان ئەوان پشتیوانی لێبکەن و بەشـداری تێدا بکـەن، هەموو هێز و گوشاری خۆیان بەکاربێنن بۆئەوەی ئەنجامەکەی تەنیـا سـەربەخۆیی کوردسـتان و راگەیاندنی دەوڵەتـی کۆماری کوردسـتان بێت. هەرچەندە بەڕێـز مەسـعود بارزانـی، سـەرۆکی هەرێمی کوردسـتان، چەنـد جـار ئـەوەی ڕاگەیاندووە کە گشتپرسـی بۆ ئەوەیە گەلی کوردسـتان بە ویستی خۆی و بە ڕێگەیەکی ئاشتیانە لە عێراق جیاببێتەوە و سەربەخۆیی بەدەستبێنێت.

عێـراق لەکاتـی دامەزراندنییـەوە تائێسـتا دەوڵەتی هەموو عێراقییەکان نەبووە، هەمیشـە بەشـێکی گەلـی عێـراق زاڵ و سەردەسـت بـووە و ئەوانیدیکەش بندەسـت. لەسـەرەتای دامەزرانییـەوە و لەسـەردەمی پاشـایەتیدا و تاوەکـو دەگاتـە ڕووخاندنـی ڕژێمـی بەعس، دەوڵەتی سوننە بووە، شیعە و کوردیش بندەست بوونـە. لـەدوای ڕووخاندنی ڕژێمی بەعسـەوەو تائێسـتاش دەوڵەتی شیعەیە و، سوننە و کورد زۆرلێکراون. عێراق تائێسـتا نەبووەتە دەوڵەتی هەموو پێکهاتەکانی و لە دواڕۆژیشدا نابێتە ئەو دەوڵەتە.

لە عێراقدا کە مافی ملیۆنان کەس لە عەرەب بە خراپترین شێوە پێشێل بکرێت، تەنیا لەبەر جیاوازیی مەزهەبی، کورد و نەتەوە ناعەرەبەکانی دیکە دەبیٚ چ هیوایەکیان بە ژیان لە دەوڵەتێکی بەوشێوەیەدا هەبیٚ کە لەوەتەی هەیە بەوشێوەیە بووە؟ بۆیەش مانەوە لە عێراقدا واتە ژیان لەگەڵ کێشـە و هێرشە سیاسی و سەربازییە بەردەوام و ئایندەییەکانـی عێراق بۆ سـەر کوردسـتان، ئـەوەش هەمیشـە ڕێگر دەبیٚ لە پێشـکەوتنی دیموکراسـی لە نێوخۆی باشووری کوردستاندا، بۆیەش لە هیچ ڕوویێکەوە ژیان لەگەڵ عێراقدا لە بەرژەوەندی گەلی کوردستاندا نییە.

ئێسـتا کە عێراق بەهۆی ناکۆکییەکانەوە بووەتە بەرهەمهێنەری ڕێکخراوە تیرۆریستییە مەترسـیدارەکان بـۆ سـەر هەمـوو جیهـان و، دوای بەرەنگاربوونـەوەی کـورد بـۆ ئـەو مەترسـییە و کۆنترۆڵکردنـی لەسـەر زەوی. ئەو هاوسـۆزییەی دروسـتبووە لە جیهاندا بۆ گەلی کوردسـتان وەک گەلێکی بەئاشـتی پێکەوەژیاو لە ناوچەیەکی گڕگرتوودا بەهۆی ناکۆکییە مەزهەبییەکانەوە، ئێستا گونجاوترین کاتە بۆ ئەنجامدانی گشتپرسیی سەربەخۆیی کوردستان. بەتایبەتیش کە گشتپرسی ئەمڕۆ لە سـکۆتلەندای بەریتانیـا، کیوبێکی کەنەدا و کەتەلۆنیای ئیسـپانیا و زۆر شـوێنی دیکە بەئاسـایی دەبینرێـن، گەلی کوردسـتانیش دەیەوێت بەو ڕێگە ئاساییەدا بڕوات. هەرێمی کوردسـتان لەمـاوەی 25 سـاڵی رابـردوودا زیاتری زۆر وڵاتی ناوچەکە مایەی سەقامگیری بـووە بۆ ناوچەکە و جیهـان، ئەوانە دەنگی گەلی کوردسـتانی لە داواکردنی سەربەخۆیی زۆر زوڵاڵتر کردووە.

هیچ کاتێک هەستی کورد و خاکی کورد عێراقـی نەبووە، تاوەکو ئێسـتا کورد عێراق دابەشـبکات، عێـراق هـەر بە دابەشـبوویی دروسـتکراوە، هیـچ کاتێکیـش نەتـەوەی عێـراق دروسـتنەبوو، چونکە ئـەو دەوڵەتە بەشێوەیەکی زۆر ناتەندروستانە دروستکرا و زۆریش بە ناتەندروستانە بەڕێوەبرا و دەبرێت. گەلی کوردستان ئەمڕۆش عێراق دابەشناکات، بەڵکـو وڵاتەکەی خۆی و چارەنووسـی خۆی لە عێراق جیادەکاتـەوە، دوای ئەوەی عێراق لەدروسـتبوونییەوە تائێستا سـەلماندی کە دەوڵەتێکی فاشیلە.

گشتپرسی دەنگی میللەتێک پیشاندەدات. ئەمـڕۆ جیهان بەهۆی پێشـکەوتنی میدیایی و هۆیەکانـی پەیوەندیکـردن بووەتە جیهانی دەنگهەڵبڕینـی زۆر ئاسـانی گـەلان و هـەر تاکێکیـش لـەو جیهانـەدا. لـە سـەردەمی شۆڕشـەکانی رابـردووی کوردسـتان، کورد تەنیا چەند نوێنەرێکـی لە جیهاندا هەبوون، ئەمڕۆ لەڕێگەی سۆشـیالمیدیا و نیومیدیاوە، کورد تێکـەڵاوی هەمـوو نەتەوەکانی جیهان بـووە و، زۆر کورد هەن بە پەیوەندییەکانیان دەتوانن پشـتیوانییەکی جیهانـی بەرفراوان بـۆ گشتپرسـی سـەربەخۆیی کوردسـتان دروسـتبکەن. بۆیەش ئێسـتا لە هەموو کات گونجاوترە کورد کار بۆ سـەربەخۆیی بکات و لە ئەنجامی ئەو گشتپرسـییەدا سەربەخۆیی باشووری کوردستان رابگەیێنێت.

عەبدوڵڵا ڕێشاوی

هەڵبژاردن بۆ گشتپرسی

مەسـەلەی گشتپرسی لە هەرێمی کوردستان جیاوازیـی زۆری لـە هەڵوێسـتی هێـز و لایەنە سیاسییەکان و لەناو شەقامیشدا دروستکردووە، ئەمە لەکاتێکدا دەبوو ریفراندۆم بۆ سەربەخۆبوون ئەوپەڕی یەکبوون دروستبکات، یان بە ئەوپەڕی یەکبوونەوە ئەنجام بدرێت.

هەرچەنـدە ریفرانـدۆم وەک پرەنسـیپ دەرئەنجامـی بوونی جیاوازییەکە و هەوڵێکە بۆ یەکلاکردنەوەی ئەو جیاوازییە، بەڵام کێشـەکە لـە حاڵەتی هەرێمی کوردسـتاندا، لەوەدایە کە پرسـیاری راپرسـییەکە خیلافی لەسـەر نییە، بەقـەدەر ئـەوەی راپرسـییەکە خـۆی خیلافی لەسەرە!

ئـەو زەمینـە سیاسـی و یاسـایی و دامودەزگاییانـەی بڕیـارە ریفراندۆمەکەی 25ی ئەیلولی لەسـەر ئەنجام بدرێـت، زەمینەیەک و کۆمەڵێک دامودەزگان کە بەتەواوی هیلاکن، ئەو زەمینە و میکانیزمانە خۆیان کۆدەنگییان لەسەر نییە و جێگەی خیلافن، ئیتر چۆن دەتوانن ببنە سەرچاوەی بەخشینی شەرعییەت و ڕەوایەتی بە شتێکی دیکە لە دەرەوەی خۆیان.

تەماشـای سـەرۆکایەتی هەرێـم دەکەیـت، تەماشای پارلەمان دەکەیت، هەرکام لەم دوو دامەزراوەیە کە دەکرێت سەرچاوەی بەخشینی ڕەوایەتی بن، خۆیـان ڕەوایەتی و کارامەییان کۆدەنگیـی لەسـەر نییە، لانیکـەم لە لایەنی بەرامبەرەوە.

کەواتـە لـە حاڵەتێکـی ئـاوادا ریفراندۆم ڕەوایەتـی لـە چ میکانیـزم و زەمینەیەکەوە وەربگرێت؟ لە حاڵەتێکی ئاوادا ریفراندۆمیش ئەگـەر بکرێـت، دەچێتـە ریزی هەمـان ئەو زەمینـە و دامـودەزگا ئێکسـپایەربووانەی ریفراندۆمەکەی پیٚ ئەنجام دەدرێت.

سـبەی کـە ریفراندۆمیـش کـرا، ئـەو کۆمیسـیۆنەی ریفراندۆمەکـە جێبەجـیٚ دەکات، لەلایەن کامـە پارلەمانەوە چاودێریی دەکرێت، ئەو دەرئەنجامەی لە گشتپرسییەکە دەکەوێتـەوە لەلایەن کامـە پارلەمانەوە دانی پێدادەنرێت؟

دەبێـت بپرسـین چ پاڵنەرێـک هەیە وای کردووە ریفرانـدۆم بکەوێتە پێش هەڵبژاردن، بۆچی؟ ئـەی بۆچـی ریفراندۆمەکە نەکەوێتە پـاش هەڵبـژاردن و بەشـێک نەبێـت لـە دەرهاوێشـتەی هەڵبژاردنی گشـتیی داهاتوو، واتـە ئەو لایەنەی دەیەوێـت ریفراندۆم بکات، بۆچی ریفراندۆم ناکاتە بەڵێنێکی هەڵبژاردنی خۆی و بە سـەرکەوتنی خـۆی و لە روانگەی هێزی قانونیی خۆیەوە هەڵبژاردن ناکات؟

هەروەهـا لایەنـی بەرامبەریـش دەتوانێت بە بردنـەوەی هەڵبژاردن ڕێگە لە ئەنجامدانی ریفراندۆم بگرێت.

واتە ئەوە دەرئەنجامی هەڵبژاردنی داهاتووە کە بڕیار دەدات ئایا گشتپرسـی دەکرێت یان نا؟ لێرەدا هیچکەس ناتوانێت ڕێگە لە لایەنی براوە بگرێت گشتپرسـی بـکات یان نەیکات، چونکە هێزی یاسایی خۆی لەپشتە.

ڕەجەب تەیـب ئەردۆغان لە تورکیا لەڕێی زۆرینەی پارلەمانییەوە دەسـتووری خستەوە بەردەم راپرسـی و کەسیش نەیتوانی تانە لە ڕەوایەتییەکەی بدات و بەناچاری بەشدارییان کرد.

کەواتە دەتوانین هەڵبژاردنێکی گشـتی بە چارەسـەرێک دابنێین بۆ یەکلاکردنەوەی ئەو خیلافە گەورەیـەی لەبـارەی ریفراندۆمەکەی 25ی ئەیلولەوە هەیە کە هێشتا بەشێکی زۆر لە لایەنەکان و شـەقام دانیـان پێدا نەناوە و هێزە یاسـاییەکەی بەتەواوی لاواز و شەکەتە. لەوانەیە ئەگەر ئەنجامیش بدرێت، لە هەندێک شوێن ببێتە گاڵتەجاڕ.

ئـەم کارەش زۆر ئاسـانە، یـان وادەکان دوابخرێـن، یاخـود ئاڵوگۆڕیان پـیٚ بکرێت. واتە لەبری ئەوەی لە مانگی ئەیلول ریفراندۆم بکەین، با لە مانگی ئەیلول هەڵبژاردن بکەین و پاشـان لە دەرئەنجامی ئـەو هەڵبژاردنەوە دەردەکەوێـت ئایا ریفراندۆم دەکەین یان نا و کیٚ بڕیار دەدات.

من نازانم ئەو هێزانەی لە پیرمام کۆبوونەوە بۆ بڕیاردان لەسەر ئەم بابەتە، پشتیان بە چ دیوارێکی یاسایی قایم بەست بۆ دانانی ڕۆژی 25ی ئەیلول بە ڕۆژی ریفراندۆم؟

یاخـود بۆچـی بیریـان لـەوە نەکـردەوە هەڵبژاردنـی گشـتی بخەنە پێـش ریفراندۆم و بڕیـاری ریفرانـدۆم بەپارلەمـان یـان بـە سـەرۆکایەتی هەرێمی پاش ئـەو هەڵبژاردنە بسـپێرن، ئەمـە نیشـانەی ئەوپـەڕی خاڵیبوونەوەیە لە تێگەیشتنی سیاسی.

ئێستاش نەچووە بچێت، دەکرێت هێزەکان لەسـەر ئەنجامدانـی هەڵبژاردنـی گشـتی ڕێکبکەون.

ئەمـەش خۆبەخۆ بەشـێوەیەکی ئاسـایی ڕیٚ خۆشـدەکات بـۆ ئەنجامدانـی ریفرانـدۆم یـان ئەنجامنەدانـی، چونکـە ئێسـتا چ ئەوانـەی ریفراندۆم دەسـەپێنن و چ ئەوانەی ڕەتیدەکەنەوە، هیچ کامیان ئەو مافەیان نییە.

هێمن عەبدوڵڵا
hemen@rudaw.net

کۆنفیدراڵیی خەیاڵی

میدیـای پەکەکە و پەیەدەی سـەر بە پەکەکـە، بە بایەخـەوە لێدوانێکی ئاڵدار خەلیلیان بڵاوکردووەتەوە کە پێشـنیازی پێکهێنانـی دەوڵەتێکـی کۆنفیدراڵـی لەنێوان ڕۆژئاوا و باشـووری کوردسـتاندا دەکات. ئاڵدار ئەگەر دەسـەڵاتێکی واشی نەبیٚ و لەم سـاڵانەی دواییدا بە فەرمانی ئـەو کادیرانـەی قەندیل جووڵابێتـەوە کـە لـە ڕۆژئـاوای کوردسـتانن، بـەڵام واجیهەی سیاسـیی پەکەکەیە لەو بەشەی کوردسـتان و قسەکانیشـی تەنیا قسەی خۆی نین. بۆیە پاش تاقیکردنەوەی تێزی سـەربەخۆیی و خۆسـەریی دیموکراتی و دەیـان تێزی دیکـەی پەکەکە، شـتێکی باڵکێشـە ئـەو حیزبە ئەمجـارە بیرۆکەی کۆنفیدراڵـیی دوو پارچـەی کوردسـتان بخاتە مەیدانەوە.

لە گۆشـەیەکی پێشووتریشمدا ئاماژەم بـەوە کردبـوو کـە ئـەو گەرموگوڕی و جـۆش و خرۆشـەی لـە باشـووری کوردسـتان بـۆ گشتپرسـی لەپێنـاوی سـەربەخۆییدا دروسـتبووە، ڕەنگـە لـە کۆتاییدا بمانگەیەنێتە ئـەوەی لەسـەر بنەمای کۆنفیدراڵییەکی بەزۆرەکی لەگەڵ عێراقی عەرەبـی بمێنینەوە. چونکە ئەمە هـەم دراوسـێکان و هێـزە هەرێمییەکان نیگەران ناکات، هەم باشووری کوردستان دەسـتکراوە دەکات تـا وەکـو نیمچە دەوڵـەت مامەڵـە بـکات و هـەم ڕێگەش دەدات دەوڵەتانـی جیهان بـە خەیاڵێکی ئاسـوودەترەوە مامەڵـەی راسـتەوخۆ لەگـەڵ هەولێر بکەن. بەڵام ئەگەر هەمان بیرۆکەی کۆنفیدراڵی لەنێوان دوو پارچەی کوردستاندا تەرح بکرێت، شتێکی واوەترە لەو سەربەخۆییەی باشـووری کوردستان خەونی پێـوە دەبینێـت و هێندەی دیکە قورسـە لـە ناوچەکـەدا هـەزم بکرێـت. هـەر لەبـەر ئەو هۆیەشـە بە بـڕوای من کۆنفیدراڵـیی دوو پارچـەی کوردسـتان خەیاڵییـە و ئـەوەی نێـوان باشـووری کوردستان و عێراقی عەرەبی بۆ هەمووان میساڵییە!

ڕاستییەکەی پێویستە پەکەکە مەستی ئـەو پشـتیوانییە سـەربازی و تاکتیکییە نەبێت کە ئەمریکا لە شـەڕی دژی داعشدا لـە ڕۆژئـاوا لێیدەکات. ئەو سـەردەمەش بەسـەرچوو کە پێمانوابیٚ ئەوەی ئەمریکا لـە ناوچەکەمانـدا ویسـتی هـەر ئـەوە ڕوودەدات. هـەر لـە نموونـەی عێراقەوە بگـرە تـا دەگاتـە سـووریا و تورکیاش، هەموو شـتەکان ئـەوە نین کـە ئەمریکا دەیەویست. واشنتن نە دەیەویست عێراق بخاتە سەر سینییەک و وەک بەرخی برژاو پێشکەشـی ئێـران و داعشـی بـکات، نە دەیەویسـت ئەسەد هێندە خۆی ڕابگریٚ و بمێنێتەوە و نە دڵیشـی بەو دۆستایەتی و هاوپەیمانییە خۆشـە کە ئەردۆغانی یاخی لەگەڵـی هەیەتی. کەواتە ناردنی چەک بۆ یەپەگە ڕاسـتە نیشـانەی ئەوەیە پەکەکە چیدیکە دوژمن و هەڕەشـە نییە بۆ سـەر ئەمریکا، بەڵام هەر بە هەمان مێنتاڵیتیی تەکتیکـی لەلایـەن واشـنتنەوە بیـری لێدەکرێتـەوە کە پەکەکە خـۆی بەرامبەر واشنتن بیری لێدەکاتەوە.

ڕێگەی ڕاست بۆ پەکەکـە ئەوەیە کە خـۆی بـۆ قۆناخی پـاش ڕەققـە ئامادە بـکات. ئەویـش بـەوەی کە ڕێگـە بدات ئیدارەیەک لە ڕۆژئاوای کوردستان دروست بێـت، نوێنـەری راسـتەقینەی هەمـوو لایەنەکانی تێدابێت، بە هوتێلنشـینەکانی هەولێریشـەوە. دواتـر ئـەو ئیدارەیـە پەیوەنـدی بـە جیهانـەوە بـکات و وەک قەوارەیەکی ناپەکەکە دنیا و هاوسـێکانی قایـل بـکات کە تەنیا وەک شـەڕکەر لەو قەیرانـەی سـووریادا بەکارنەیەن و وەک گەلێکـی خـاوەن دۆز مامەڵەیـان لەگەڵ بکرێت. ئیدارەیەکی وا دەتوانیٚ پشتیوانیی هەولێریـش بەکاربێنێـت بـۆ کردنـەوەی کەناڵە دیپلۆماسییەکان بـەڕووی خۆیدا. ڕەنگە ڕاستتر بێت ئاڵدار خەریکی تێزێکی وابێت نەک بیرۆکەی کۆنفیدراڵیی خەیاڵی.

ئەم وتارانە گوزارشت لە ڕای نووسەرەکانیان دەکەن و بەهیچ شێوەیەک دەربڕی بۆچوونی تۆڕی میدیایی ڕووداو نین.

WWW.RUDAW.NET

RÛDAW

Rudaw Media Network

Rudaw readers know more

"بابولحارە ژینگەی شامی وێران کرد"

10 »

خاوەنی ئیمتیاز : تۆڕی میدیایی ڕووداو

سەرنووسەر : سەلام سەعدی salam@rudaw.net

جێگری سەرنووسەر : ساڵح قادر rodan@rudaw.net

بەڕێوەبەرانی نووسین: نەوزاد مەحموود newzad@rudaw.net

هیڤیدار ئەحمەد hevidar@rudaw.net

بەڕێوەبەری هونەری: حوسێن هیممەتی himati@rudaw.net

ئەندامی شانازی ستاف : عەبدوڵڵا قڕگەیی

دیزاینەران : هونەر مەرجان ، ژیرۆ عەبدولرەحمان

هەفتەنامەیەکی سیاسی گشتییە تۆڕی میدیایی ڕووداو دەریدەکات

نووسینگەی سلێمانی : بەرامبەر پارکی ئازادی 07501130997

ناونیشان: هەولێر ـ شەقامی ڕووناکی

Tel: 0750 486 34 12 – 0750 488 56 96

rudaw@rudaw.net